

PIETVAKARIUOSE

PIETVAKARIUOSE

IN THE SOUTHWEST

by J. Burkus

J. BURKUS

PIETVAKARIUOSE

1986

Library of Congress Catalog Card Number:
86-060120

„Sūduvõs” leidinys
809 Ramble St., Hot Springs, AR 71901, USA

Spaudė M. Morkūno spaustuvė
3001 West 59th Street
Chicago, IL 60629

Vysk. Sidn. M. Metzger, ilgametis El Paso ordinaras

PRATARMĖ

Jungtinėse Amerikos Valstybėse daugis lietuvių tremtinių kunigų neturėjo laimės dirbti savųjų bendruomenėje, bet buvo „pašaukti“ dirbti kurioje nors vyskupijoje, kur lietuvių visai nebuvo. Nors tokioje vyskupijoje galėjo susimesti visas būrys lietuvių kunigų, bet, praėjus keliolikai ar kelioms dešimtims metų, tik jų antkapiai liudija, kad jie ten dirbo. Šios knygos tikslas yra užrašyti bent jų įnašą minėtai vyskupijai ir pietvakariuose už jos ribų.

Tai Jo Ekscelencijos vysk. Vincenzo Brizgio sumanymas, kurį jis išreiškė kun. Jonui Burkui laiške, rašytame 1974 m. spalio 23 d. Jame jis rašė: „Noriu pasidalinti su Tavimi viena mintimi. Pats žinai, kiek gero yra mūsų kunigai padarę El Paso dejecezijoje. Dabar jų ten likote jau tik keli. Būtų ne tik gaila, būtų nuostolis, jeigu tas istorinis palikimas liktų užmirštas. Ir dabar lietuvių visuomenė apie tai per mažai žino. O gi ateityje ir svetur ir Lietuvoje ta istorija atrodys legendariška. Manau, kad ir dabar tai skaitytų su įdomumu ne tik suaugusieji, o ypatingai jaunimas, ir vienas Dievas žino, kiek iš jo jie pasisemtų įkvėpimo. Tai gražus istorijos lapas ir El Paso vyskupijoje ir mūsų kunigų darbuotėje.

„Svarsčiau, su kuo šia mintimi pasidalinti, kad galėtų užfiksuoti. Visus persvarstęs, sustojau prie minties, kad tai padaryti geriausiai galėtum Tu, kunige Jonai. Ot imki ir kas savaitę, ar kaip spėsi greičiau, po vieną ir užrašyki kiek galima plačiau, smulkiau kiekvieno mūsų kunigo, dirbusio El Paso dijecezijoje, vietas, kuriose darbavosi, ką ten ir kitur

padarė. O kiekvienas esate ši ta, keli iš jūsų pasigerėtinai daug nuveikę. Rašydamas nepasigailėk smulkiai parašyti, ką pats padarei. . . Reikėtų paminėti (ir visų kitų) kunigų. . . darbus. . .

„Parašytą (knygą) pasistengtume išleisti ne tik lietuvių kalboje, bet išleistume ir anglų kalboje. Tegul liktų šis mūsų tremties gražus paminklas pažįstamas visiems. Žinodamas Tavo sugebėjimą rašyti, tikiuosi, kad šią mano mintį paremsi. Gerai permąstyk. Tai tikrai verta. . . Aš galvoju, kad jeigu Tu nepadarysi, tai nepadarys niekas kitas. Taigi, kunige Jonai, būki malonus ir atlik šią mano protui ir širdžiai vertingai atrodančią misiją”.

Perskaitęs tokį laišką, negalėjau atsisakyti. Tuoju pradėjau rinkti medžiagą ir rašyti, pažadėjęs vysk. V. Brizgiui parašyti ją per dvejus metus, jeigu visi ar bent dauguma ten dirbusių lietuvių kunigų bendradarbiausią.

Parašiau per aštuoniasdešimt puslapių. Nesulaukęs medžiagos iš kitų ten dirbusių kunigų ir jausdamas, kad vysk. V. Brizgys nebesidomėjo visa padėjau ant lentynos.

Tik po devynerių metų, 1984 m. gegužės 24 d., vysk. V. Brizgys vėl paragino mane tęsti darbą. Jis rašė: „El Paso dejecezijoje. . . darbavotės ne bet kaip, bet palikote pėdsakus, kurie yra tikri paminklai. Tai liudija ne tik kiekvieno iš jūsų, ten besidarbavusių, asmenis, bet bendrai tremtinio lietuvio kunigo asmenybę. Tie paminklai turėtų likti žinomi visiems: pirmoje eilėje lietuviams, bet ir kitiems.

„Visados pasigėriu ir pasidžiaugiu, kai išgirstu apie Tavo kokį nors naują leidinį, kai jis pasiekia mano rankas. Mėgsti dvasinius, religinius klausimus.

„O jeigu taip prisėstum ir parašytum, ką tremtiniai kunigai padarėte El Paso dijecezijoje. . . Pats, ten dirbęs, žinai, ką nuveikė ir kiti; palikai

paminklus ir savo ten apaštalavimo. Jeigu tai padarytum, paliktum gražų paminklą istorijai, lietuvių kunigo vardui ir inspiraciją ateičiai. Kunige Jonai, pasiryžki ir padaryki. Būsime visi Tau dėkingi. . .”

Iš naujo paragintas ir tuo metu neturėjęs jokių kitų planų ką nors rašyti, tuojau ėmiaus prieš devynerius metus nutraukto darbo ir kasdien nuoširdžiai dirbau: rinkau medžiagą, studijavau ją, susirašinėjau, lankiau vietas, kalbėjaus su žmonėmis ir rašiau, užbaigdamas darbą per vienerius metus.

Viską rašiau objektyviai, kiek žmogiškai pajėgiau, ir sielovadiniu požiūriu. Ir visus kitus, kuriuos prašiau medžiagos, skatinau prisilaikyti tų dviejų reikalavimų: objektyvumo ir sielovadinio požiūrio. Ši knyga nėra istoriko ar filosofo veikalas, o tik populiariai surašyti žinomesni tremtinių lietuvių kunigų kasdieniai darbai misijinėje El Paso vyskupijoje. Jie visi buvo uolūs, darbštūs, ištvermingi ir paklusnūs vyskupui ordinarui. Apie kai kuriuos parašyta vos keliolika puslapių tik dėl to, kad jų darbo dienotvarkė kiekvieną savaitę buvo ta pati, o ne dėl to, kad jie būtų mažiau dirbę.

Ši knyga skaitytina iš eilės, kad tiksliai supratus aprašomų kunigų darbo sąlygas ir jų pasiekimus. Negalima skaityti kitų skyrių, neperskaičius pirmųjų dviejų. Aprašau ne tik El Paso vyskupiją, bet apimu beveik visus Jungtinių Amerikos Valstybių pietvakarius. Trumpumo dėlei knygą pavadinu „Pietvakariuose“. Taipgi trumpumo dėlei kai kur vietoj rašęs „Jungtinės Amerikos Valstybės“ kai kada pavartoju tik vieną žodį — „Amerika“.

Kai ši knyga buvo pradėta rašyti prieš dešimt metų, palieku kai kuriuos nelietuviškus terminus,

k.a., gudišką „Bažnyčią“, vietoj rašęs Bendrija ir šventovė ir kt. Knygoje skaitytojas ras ispaniškų ir indėniškų žodžių bei sutrumpinimų. Knygos gale yra jų sąrašas, kuriame nurodytas jų ištara ir prasmė. Be to, 24-25 puslapiuose įdedu žemėlapi vietovių, kurios yra paminėtos knygoje.

Knygoje yra įdėta daug nuotraukų: vyskupo ordinaro ir jo kanclerio, ilgą laiką dirbusių lietuvių kunigų ir tų parapijinių pastatų, kuriuos jie pastatydino ar bent atbaigė arba pakeitė jų išorę.

Perskaitęs visą šios knygos rankraštį, išskyrus kai kuriuos mažus papildymus, vysk. Vincentas Brizgys rašė šios knygos autoriui:

„Perskaičiau su dėmesiu viską. . . Ką parašei. . . apie lietuvius kunigus El Paso dijecezoje, bus ir istoriškai vertingas ir kiekvienam skaitančiam įdomus tomas. . . Esi padaręs tai, ko niekas vėliau negalėtų padaryti. . . Manau, ir pačiam tau aišku, be mano nuomonės, kad esi padaręs darbą, vertą mūsų tautos ir ypatingai mūsų tremtinių kunigų istorijai“.

Gera pažinęs vysk. S. M. Metzgerį, El Paso ordinarą, ir savo mokslo draugą prel. H. G. Quinną, vyskupijos kanclerį, kurių žinioje dirbo lietuviai kunigai, ir pažinęs visus ten dirbusius lietuvius kunigus, kun. Vincentas Daugintis rašė, perskaitęs šios knygos rankraštį: „Su dideliu įdomumu perskaičiau „Pietvakariuose“ knygos rankraštį apie lietuvių kunigų veiklą Amerikos pietvakariuose. Galiu pasakyti, kad jie ten paliko istoriją, kuri žavės kiekvieną, kuris skaitys šią knygą“.

Šia proga dėkoju J. E. vysk. Vincentui Brizgiui už paskatinimą parašyti šią knygą. Dėkoju visiems, kurie pagelbėjo surinkti medžiagą, Juozui Kiburui už viršelio piešinį, visiems knygos išleidimo rėmėjams, platintojams ir skaitytojams.

Autorius

AMERIKOS PIETVAKARIŲ SUPRATIMAS

Pietvakarių politinis ir hierarchinis vystymasis

Amerika, tiksliau sakant, pirmosios vakarinio pasaulio pusrutulio salos buvo rastos 1492 m. Atrastose salose, kaip ir pačiame žemyne, pirmą kartą gyventojai buvo įvairių tautelių bei kilčių indėnai. Apie juos kalbama vėliau.

Minėtais metais atradus pirmąsias Amerikos salas, antroje ir sekančiose kelionėse ispanai pradėjo atvykti ir kolonizuoti jas. Po šešerių metų atradus patį Amerikos žemyną, kasmet imigravo vis daugiau ir daugiau ispanų. Drauge jie atvežė ispanų kalbą, kultūrą, tikėjimą, papročius. Atvykęs iš Ispanijos, 1493 m. benediktinas vienuolis atnašavo pirmas šv. Mišias šiame vakarų pusrutulyje.

Pirmiausia išsikėlus dabartinėje Valanzueloje, ispanai ir jų kalba plito į pietus ir šiaurę, visur ten, kur Ispanija apgyvendino savo piliečius ir valdė naujus plotus. Į šiaurę jų valdžia ir kalba išsiplėtė, užimdamos Teksą, Kaliforniją ir plotus tarp jų. Visi tie plotai priklausė Ispanijai.

Drauge su pasauliečiais ispanais atvyko ir pranciškonų, kurie rūpinosi ispanų ateivių ir indėnų sielovada. Naujosios žemės tyrinėtojas Pranciškus Vasquez Coronado 1540 m. atvyko į dabartines

Jungtinių Amerikos Valstybių pietvakarines sritis. Jį lydėjo du tėvai pranciškonai: Pranciškus Jonas de la Cruz ir Jonas de Padilla. Tėvas J. de Padilla buvo pats pirmasis, kuris naujoje žemėje buvo nukankintas už tikėjimą.

Apie 1690 m. atvyko ir jėzuitai. Dabartinės Naujosios Meksikos plotuose jie įsteigė kelias misijas. 1767 m. Ispanijos karalius Karolis III išvarė jėzuitus iš Ispanijos ir jos kolonijų. Naujojoje Meksikoje ir Arizonoje jų pradėtą darbą tęsė pranciškonai.

Į Teksą 1581 m. per Ojinagą atvyko trys pranciškonai: Augustinas Rodríguez, Jonas Santa-maría ir Pranciškus López. Didžiosios upės (Río Grande), tada vadintos Šiaurės upe, paupio slėniu jie slinko į dabartinę El Paso vietovę, į Ysletą, kur gyveno Manzos indėnų tautelė. Nuo Ysletos minėti tėvai pranciškonai to paties paupio slėniu slinko į šiaurę, skelbdami Kristaus mokslą. Tose srityse apsigyvenusiems ispanams bei pakeleiviams tekdavo susidurti su indėnais.

Tuo tarpu rytiniai pakraščiai pradėti kolonizuoti daug vėliau. Pirmas tyrinėtojas italas, atvykęs iš pietų, 1524 m. lankė dabartinio New Yorko miesto apylinkes. Pats New Yorko miestas įkurtas tik po šimtmečio. Jį įkūrė olandai, pavadindami jį Naujuoju Amsterdamu. Į Naująją Angliją europiečiai pradėjo atvykti tik apie 1600 m.

1538-42 m. ispanas Hernandas De Soto su maždaug tūkstančiu vyrų keliavo per Floridą, kurios gubernatoriūmi jis buvo kurį laiką, Georgiją, Carolinas, Tennesę, Alabamą, Misisipę ir Arkansą. Jis norėjo pasiekti ispanų koloniją dabartinėje Meksikos respublikoje, bet 1542 m. jis mirė Arkanso valstijoje ir buvo palaidotas Misisipės upėje, likus

vos trim šimtams vienuolika vyrų. Kiti žuvo nuo sutiktų indėnų ir ligų.

Pranciškaus Sanchez Chamuscado ir pranciškono Augustino Rodriguez vadovaujama tyrinėtojų grupė 1581 m. vasarą lankėsi dabartinio Tekso valstijos vakarinėje dalyje prie Didžiosios upės, į rytus nuo dabartinio El Paso miesto. Tai buvo ten patys pirmieji, kurie nebuvo indėnai.

Juan (Jonas) de Oñate ir didelė tyrinėtojų ir būsimų naujakurių grupė 1598 m. pavasarį (bal. 27-geg. 8 d.) praėjo tą patį slėnį, paupiu keliaudami į šiaurinę Naująją Meksiką. Tada praeidami tarp dabartinių San Elizario ir Socorro miestelių, kurie yra į rytus nuo dabartinio El Paso miesto, El Paso slėnyje, balandžio 30 d. Jonas de Oñate iškilmingai paskelbė, kad „visos tos sritys, kurias drėkina Didžioji upė, priklauso Ispanijos karaliui“. Ta pačia proga, 1598 m. gegužės 8 d., jis ir jo palyda perėjo Didžiąją upę, perėjimo vietą pavadindamas „El Paso“ vardu, tai yra Perėjimu, arba Žingsniu. Ir dabar tasai slėnis, kuriame yra San Elizario ir Socorro miesteliai, vadinasi El Paso slėniu. Ispanai misionieriai 1630 m. tame El Paso slėnyje gyvenantiems Mansos indėnams pradėjo skelbti Kristaus mokslą.

Didesniam skaičiui ispanų, atvykusių iš Chihuahua ir apsigyvenus El Paso del Norte vietovėje, pranciškonas šv. Pranciškaus García Zuñiga pastatydino pirmąją bažnytelę dabartinio Cd. Juarez mieste, kuris tada vadinosi „Villa de Nuestra Señora de Guadalupe de El Paso del Norte y de los Mansos“. Išvertus ispanišką miesto pavadinimą lietuviškai, pavadinimas reiškia: „Mūsų Ponios Guadalupės Perėjimo į Šiaurę ir Mansų Vila“. Trumpiau buvo vadinamas ‚El Paso del Norte‘ — Perėjimas, arba Žingsnis, į Šiaurę.

El Paso del Norte vietovėje pirmosios bažnytėlės pastatymo 1659 m. yra laikomi to miesto įkūrimo metais. Ji buvo pastatyta, žemėn sukalus stulpus, išpynus juos žagarais ir apdrėbus moliu. Guadalupės Švč. M. Marijos bažnyčia El Paso del Norte mieste kertinis akmuo pašventintas 1662 m. balandžio 2 d., o pati bažnyčia užbaigta ir pašventinta 1668 m. sausio 15 d. Ji, gal būt, buvo antroji bažnyčia tame jau augančiame mieste. Ji tebestovi greta naujosios katedros Guadalupės Marijos garbei. Nuo to meto visoje toje srityje prasidėjo religinis ir civilinis gyvenimas.

El Paso del Norte miestui didėjant, 1827 m. pirmieji gyventojai persikėlę apsigyveno šiauriniame Didžiosios upės krante. Kurį laiką ir šie priklausė El Paso del Norte miestui. Šiaurinėje miesto dalyje padidėjus gyventojų skaičiui, savo vietovę jie pavadinė Franklino, į šiaurę esančio kalno, vardu.

El Paso del Norte miesto vardas 1882 m. rugsėjo 16 d. oficialiai buvo pakeistas, pavadinant jį Meksikos didvyrio ir prezidento indėno Benito Juarez (†1872) vardu — Cd. Juárez (Ciudad Juárez — Juárez Miestas). Kasdieniniame gyvenime paprastai žmonės vadina jį „Juárez“. El Paso del Norte pavadinus Cd. Juárez miestu, Franklino miestelis pasivadino El Paso vardu. Ši vietovė, dabartinis El Paso (Tx) miestas, pradėjo augti, 1848 m. Jungtinėms Amerikos Valstybėms ir Meksikai nustačius sieną ir 1881 m. pravedus geležinkelio liniją. Dabar (1985 m.) El Paso miestas turi pusę milijono gyventojų, o Cd. Juárez — šimtu tūkstančiu daugiau.

El Paso priemiestyje, kuris vadinasi Fort Bliss, yra Jungtinių Amerikos Valstybių kariuomenės postas, įkurtas 1848 m., nustačius valstybės sieną, kad apsaugotų gyventojus nuo indėnų ir nuo

Meksikos neapgalvoto noro pastumėti savo valstybės sieną į šiaurę. Dabar Fort Bliss yra Jungtinių Amerikos Valstybių Oro Jėgų kariuomenės centras raketoms tyrinėti ir kariams treniruoti. Taipgi ten yra tarptautinė karių akademija.

Seniausia vietovė dabartinio Tekso valstijoje yra Ysleta, kurios vardas reiškia Salelę, šiuo atveju pabėgėlių salelę. Pradžioje ji vadinosi Ysleta del Sur — Pietinė Ysleta. Ją įkūrė pabėgėliai 1680 m. Jie buvo ispanai ir Tiguos katalikai indėnai, kuriuos sukilę pagony s indėnai išvarė iš Naujosios Meksikos su dideliu kraujo praliejimu. Šis miestelis 1957 m. buvo įjungtas į El Paso miestą. Ten ir dabar, netoli Didžiosios upės, tebegyvena Tiguos indėnai.

Indėnams išvarius ispanus iš Naujosios Meksikos, pastarieji 1681 m. mėgino atgauti ją, bet nepavyko. Tačiau 1692-93 m. ispanai, vadovaujami gubernatoriaus Diego José de Vargas, galutinai užėmė Naująją Meksiką, kur jie jau pirmiau kūrėsi.

Dabartinėje Las Cruces vyskupijoje, toje Naujosios Meksikos dalyje, kuri pirmiau priklausė El Paso vyskupijai, yra užsilikusių indėnų dvejose vietose: prie Las Cruces maža grupė, kurie save vadina Tortugais (Vėžliais) ir pagal kurių vardą pavadintas Las Cruces priemiestis, ir Meskalero apačiai, kurie gyvena Meskalero miestelyje ir rezervate devyniasdešimt dvi mylios į šiaurės rytus nuo Las Cruces. Visame rezervate gyvena tūkstantis aštuoni šimtai indėnų. Jie turi savo katalikų parapiją ir kalba atabaskų kalba. Jų kiltis pavadinta tuo vardu nuo meskalo kaktusų, kuriuos jie valgo. Apie kitus Naujosios Meksikos indėnus kalbama vėliau.

Amerikos valstijos yra pavadintos įvairių indėnų tautelių vardais, išskyrus kelias, pvz. , Washington, Louisiana ir kt. Pats Meksiko vardas irgi yra

indėniškas. Dabartinio Meksiko miesto ežero saloje apsigyvenusių vienas indėnų genties vadas vadinosi Mexitzin (tark: meksicin) . Jo vadovaujamai karingai genčiai labai sustiprėjus, jie patys pradėjo vadintis mexicas (meksikas arba mehikas).

Mums rūpimos pietvakarių srities dabartinėse Jungtinėse Amerikos Valstybėse bažnytinė hierarchija pradžioje buvo pavienių misionierių rankose. 1529 m. buvo įkurta Tampico vyskupija. Šis miestas yra prie Meksikos įlankos, tūkstantis septyni šimtai aštuoniasdešimt kilometrų į pietus nuo El Paso. Tos vyskupijos teritorija tada tęsėsi iki Kanados sienos, apie tris tūkstančius tris šimtus dvidešimt kilometrų nuo vyskupijos miesto. Meksiko (miesto) vyskupija įkurta 1530 m. ir Durango 1623 m. Tada pastaroji perėmė jurisdikciją visuose plotuose iki Kanados sienos. Jai priklausė dabartinių El Paso, Las Cruces, Santa Fe ir kitų vyskupijų sritys. 1850 m. įkurta Santa Fe (Švento tikėjimo) vyskupija, bet ir tada pietinė Naujoji Meksika ir Arizona priklausė Durango vyskupijai, kuri yra netoli Meksiko.

Meksika, 1821 m. išsikovojusi nepriklausomybę, pretendavo į visas tas sritis, kurias valdė Ispanija, ir kuriose buvo oficiali ispanų kalba, k.a.: Teksas, Naujoji Meksika, Arizona, Kalifornija, Nevada, Utah ir pietinė Colorados dalis. Bet Meksika buvo per silpna kolonizuoti, valdyti ir apsaugoti ispaniškus plotus nuo Tekso iki Pacifiko pakraščių.

Naujoji Meksikos valdžia buvo labai žiauri Katalikų Bažnyčiai. Ji išvarė kunigus ir konfiskavo katalikų misijų nuosavybes. Ji neleido žmonėms imigruoti iš Jungtinių Amerikos Valstybių, kurios prieš 1803 m. tęsėsi nuo Atlanto vandenyno pakraščių iki Misisipės upės. 1803 m. iš Prancūzijos

pirkus Louisiana*, kuri tada plačiai ribojosi su Kanada, Jungtinės Amerikos Valstybės labai padidėjo. Jos ribojosi jau su Tekso valstija. Jos piliečiai bei naujieji imigrantai slapta lino į Teksą ir Californiją.

Tekso valstijoje 1836 m. trisdešimt tūkstančių vyrų, atvykusių iš Jungtinių Amerikos Valstybių ir ten apsigyvenusių, paskelbė Teksą autonomija. Meksikos kariuomenė įžengė į Teksą, kad numalšintų sukilėlius. Meksikiečiai buvo per silpni ir turėjo pasitraukti. Teksas pasiskelbė nepriklausoma nuo Meksikos valstybe. Jungtinės Amerikos Valstybės tuojau pripažino naują Tekso respubliką ir pasakė teksiečiams, kad, jeigu Meksika pultų juos, jie pagelbėtų Teksui apginti savo nepriklausomybę.

Tekso valstija savo vardą gavo iš indėniško žodžio „tejas“, kuris reiškia „draugiškas“. Meksikiečiai ir dabar taip rašo ar bent taip ištaria. 1845 m. Teksas buvo priimtas į Jungtinių Amerikos Valstybių sąstatą.

Californija, kurion įėjo dabartinės gretimos valstijos,ėjo tuo pačiu keliu, kaip ir Teksas. Jungtinių Amerikos Valstybių prezidentas Polk (1845-49) įsakė Californijos prijungimą taikiai, jeigu galima. To paskatinti, Californijoje apsigyvenę ateiviai, atvykę iš Jungtinių Amerikos Valstybių, sukilo prieš Meksiką.

* Pirkimo metu Louisianos teritorijai priklausė šios dabartinės valstijos: Louisiana, Arkansas, Missouri, Nebraska, P. Dakota, Š. Dakota, Wyoming, Montana ir kt. tarp Misisipės upės ir Uolinio kalnagūbrio, viso per aštuonis šimtus tūkstančių kvadratinių mylių, tai trūputį mažiau, negu dabartinių Jungtinių Amerikos Valstybių ketvirtis.

Kilo karas 1846 m. tarp Jungtinių Amerikos Valstybių ir Meksikos dėl valstybės sienų ginčo. Jungtinės Amerikos Valstybės galvojo, kad Teksas, Kalifornija ir plotai tarp jų turėtų priklausyti Jungtinėms Amerikos Valstybėms. Tekso valstybės vyriausybė paskelbė, kad Didžioji upė turėtų būti siena tarp Tekso ir Meksikos. Meksika norėjo pastumti ją į šiaurę iki Nueces (Riešutų) upės, kuri įteka į Meksikos įlanką ties Corpus Christi (Tx) miestu. Jungtinių Amerikos Valstybių prezidentas palaikė Tekso vyriausybės nuomonę ir pasiuntė kariuomenę į ginčo vietą. Meksika palaikė tai įsiveržimu į Meksiką. 1846 m. Meksika puolė įsiveržusią priešą kariuomenę. Iš Tekso Jungtinių Amerikos Valstybių kariuomenė nužygiavo iki Monterey ir apylinkes. Jungtinių Amerikos Valstybių prezidentas liepė neiti giliau. Jis pasiuntė kitą kariuomenės dalinį per vandenį į Veracruz. Šis dalinys užėmė Meksiko miestą. Panašiai pradėta pulti iš Kalifornijos. Meksika pasidavė. 1848 m. vasario 2 d. buvo pasirašyta sutartis, kuria Jungtinės Amerikos Valstybės gavo dabartinės Kalifornijos, Nevados, Utahos, Arizonos, Naujosios Meksikos, Tekso ir Colorado valstijas, išskyrus Naujosios Meksikos ir Arizonos pietinį ruožą. Tai sudarė beveik tiek ploto, kiek dabartinė Meksika. Jungtinės Amerikos Valstybės panaikino kai kurias kitas pretenzijas ir sumokėjo penkioliką milijonų dolerių grynais už prijungtas žemes. J. Gadsden iš Pietinės Carolinos 1853 m. pasirašė pirkimo sutartį su Meksika. Pagal ją už dešimt milijonų dolerių užleido likusį Naujosios Meksikos-Arizonos pietinį ruožą, kuris buvo į pietus nuo Gilos upės, nes toji lyguma tiko praveisti geležinkelio linijai. Pirkтasis ruožas ir dabar tebesivadina Gadsdeno sritimi.

Iki to meto Arizona ir Gadsdeno sritis priklausė Durango vyskupijai, po to kelerius metus priklausė Santa Fe vyskupijai. Tucsonė (Az) įsteigus vikariatą, nuo 1871 m. gruodžio 22 d. jam priklausė visa Arizona, pietinė Naujoji Meksika ir vakarinio Tekso El Paso apskritys — El Paso slėnis. Esant didelei kunigų stokai, jie buvo kviečiami iš Prancūzijos, nes Meksikos valdžia buvo išvaikiusi juos. 1885 m. įsteigta Tucsono vyskupija (Az) su tomis pačiomis vikariato sienomis. 1892 m. birželio 9 d. El Paso slėnis priskirtas Dallas (Tx) vyskupijai.

1914 m. įsteigus El Paso vyskupiją, iš Tucsono vyskupijos buvo paimta pietinė Naujosios Meksikos dalis, o iš San Antonio ir Dallo vyskupijų — vakarinio Tekso penkiolika apskričių.

Amerikos pietvakariuose ispaniškai kalbančiųjų sritys, kurios yra į šiaurę nuo dabartinės Meksikos sienos, niekadoms nebuvo Meksikos valstybės dalis. Tad labai išmintingai galvoja tų sričių ispaniškai kalbą gyventojai, kad jie nesą meksikiečiai, kaip ir Centrinės Amerikos ispaniškai kalbantieji gyventojai nėra meksikiečiai ir nenori būti vadinami tokiu vardu. Neturėdami kito istorinio vardo, Jungtinėse Amerikos Valstybėse nori būti vadinami ispaniškai kalbančiais amerikiečiais. Kai kurie tad, pavadinti meksikiečiais, užsigauna, nes tokiu vardu pavadinti jie jaučiasi pažeminti, įžeisti. Net ir tie, kurie dabar legaliai ar nelegaliai atvyko iš dabartinės Meksikos, tai žinodami, įsižeidžia, kad jie nesą meksikiečiai, o ispaniškai kalbą amerikiečiai, kai iš tikrųjų pastarieji savo kilme yra meksikiečiai. Tačiau šioje knygoje ir ispaniškai kalbančius amerikiečius ir imigravusius meksikiečius dažnai vadinu meksikiečiais ne dėl to, kad norėčiau juos įžeisti, o tik trumpumo dėlei.

Sielovados sąlygos naujai įkurtoje El Paso vyskupijoje

Corpus Christi vyskupijos ordinaras, vysk. Marianas S. Garriga, aprašė El Paso vyskupijos penkiasdešimt metų jubiliejaus proga išleistos knygos įvade, kaip šio šimtmečio pradžioje jis dirbo vakarinio Tekso srityje, kuri vėliau buvo El Paso vyskupijos dalis. O daug vėliau ten dirbo kun. Leonas Lukošius, kun. Antanas Bertašius, kun. Romanas Klumbis, kun. Jonas Burkus ir kiti lietuviai kunigai tremtiniai, bet jų darbo sąlygos buvo gerokai pagerėjusios.

Vysk. M. S. Garriga taip rašė 1965 m. minėtos knygos įvade: „Įšventintas kunigu 1911 m. liepos mėnesį, buvau pasiųstas (San Antonio) vyskupo Shaw į Tekso sritį, kuri žinoma kaip Big Bend (Didelio Posūkio) šalis. Parapijos teritoriją sudarė Brewsterio ir Presidio apskritys su aštuoniais tūkstančiais kvadratinių mylių (beveik vieną trečdalį Lietuvos). Vykdami iš Marfos, kuri buvo mūsų pagrindinė bustinė, praleisdavome visą mėnesį misijoms (filijoms) ir stotelėms aplankyti, daugiausia keliaudami arklio traukiamu vežimėliu arba raiti.

„Keliant nė kieno nekeliautais laukais, buvo didelė laimė sutikti kun. A. Brokardą, užsigrūdinusį ir turintį daug patirties misionierių, kurio pagrindinė būstinė buvo Fort Davis, dvidešimt mylių nuo mano. Proginiai susitikimai su juo buvo labai naudingi mums jauniems kunigams. Jis davė daug praktiškų pamokymų. . . Tai buvo patyrimas girdėti iš pirmų šaltinių, iš jo ir jo draugo kun. Maas patirčių ir jų pionieriškų dienų toje plačioje teritorijoje, kuri šiandien yra didelė (El Paso) vyskupijos dalis.

„Nekalbant apie jų pasiaukojimus, vargus bei sunkenybes, gana pasakyti, kad, kai jie išvykdavo misionieriaus kelionėn, jie būdavo išvykę trims mėnesiams, kol, (aplankę vietoves parapijoje), pamatydavo vienas kitą. Pergyvenimai ir kentėjimai, kuriuos turėjome pernešti tuo laiku, buvo lyg vaikų žaidimas, palyginus su tais, ką pernešė tie heroiški kunigai, kurie padėjo tvirtus ir gerus pamatus El Paso vyskupijai.

„Marfai esant mano pirmai vietai su jos misijomis, pamilau tą darbą. Mylėjau žmones. Buvau laimingas pažinti šventą vyskupą Schulerį. Jis buvo malonus, mielas ir didelės širdies vyskupas. Pažinti jį reiškė mylėti jį!

„Prieš jo paskyrimą (1915 m. El Paso vyskupijai), pažinau kovas, kentėjimus ir karo žiaurumus išilgai (Meksikos-Tekso) pasienio, ypač Ojinagos apsupimą, kai plėšikas Pranciškus Villa privertė Meksikos kariuomenės dalinio likutį ieškoti išsigelbėjimo Presidioje. . . Bažnyčią pavertėme ligonine sužeistiesiems, luošiams ir mirštantiesiems, kurie buvo atnešti iš kovos lauko, kuri vyko už Didžiosios upės. Daug buvo žuvusių, kurių negalėjome palaidoti pavieniose duobėse. Neturėjome karstų. Guldėme žuvusius vieną prie kito dideliame griovyje, įvinioję juos į kariškas antklodes. Maisto stoka daugybei kariuomenės ir arklių privertė juos pasitraukti į Marfą. (Tą šimtą kilometrų) su jais keliavo moterys su kūdikiais ant rankų, neščios moterys, iš kurių trylika pagimdė kelionėje, laukuose, per kuriuos keliavo.

„Toji žmonių patirta rykštė tapo nelaime Bažnyčiai, atnešta bedievių žmonių. Jie troško sunaikinti Dievo Bažnyčią. Tai buvo tokia padėtis, su kuria vyskupas Schuler turėjo susidurti. Jis parodė daug dosnios meilės, pagelbėdamas ir šelpdamas Meksikos

pasauliečius, persekiojamus vyskopus, kunigus ir vienuolius. Jo sostavietė El Pasoje buvo tikrai saugumo prieglobstis ir vilties pastovi buveinė. . . Tai buvo viena iš priežasčių, kad El Paso vyskupija buvo gilioje finansinėje skoloje. . .”

Ką tik patekęs į naujai įsteigtą El Paso vyskupiją, „1915 m. buvau iškeltas iš Marfos į San Antonio miestą pradėti mažąją seminariją. Sunkia širdimi palikau Marfą, Valentinę, Schafterį, Candelarią, (Presidio) ir visas kitas misijas, kurias išmokau mylėti. . .”

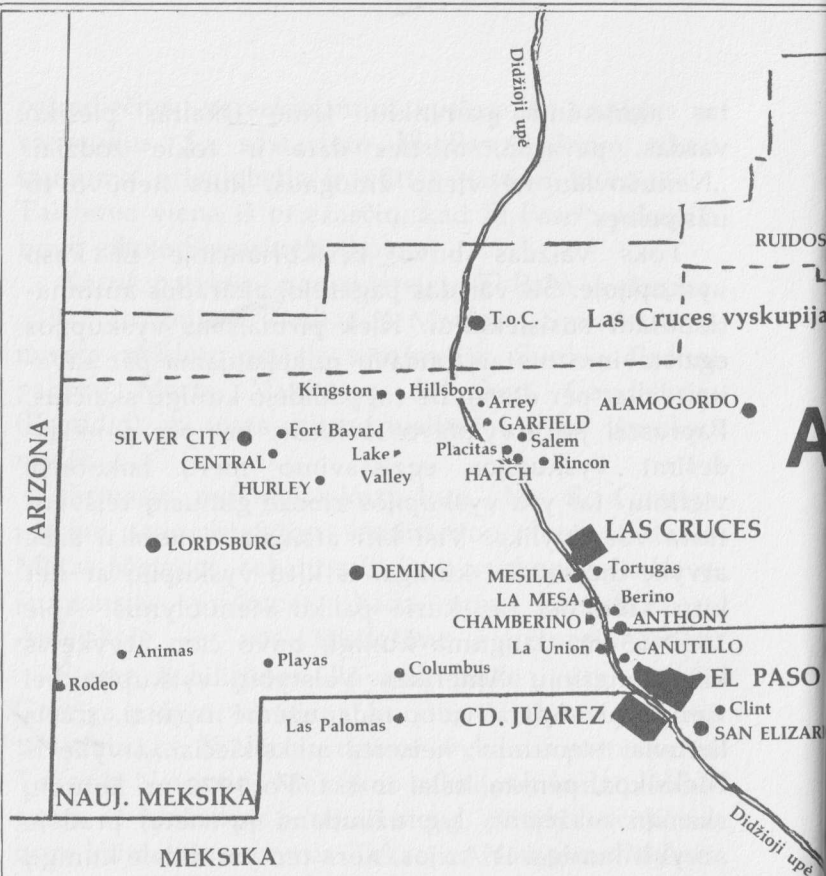
Pirmasis mokinyš, kurį kun. M. S. Garriga priėmė savo įsteigton seminarijon, buvo Sidnius Matas Metzger, sekantis El Paso vyskupas. Jis buvo jauniausias vyskupas, kada nors konsekruotas Amerikoje — vos trisdešimt septynerių metų.

Šiame jubiliejinės knygos įvade vysk. M. S. Garriga pažymi tik vieną žmonių išžudymo pavyzdį ties Ojinaga. Iš tikrųjų dažnai įvykdavo pietvakarių Tekso ir Naujosios Meksikos valstijose, kada plėšikų gauja, iš Meksikos perėjusi sieną, išžudydavo kurio nors kaimo visus vyrus Tekso ar Naujosios Meksikos pasienyje, pasiimdavo visa, ką galėjo panaudoti, ir grįždavo į Meksiką. Nors Presidioje, Fort Davyje, Fort Blisse ir kitur būdavo laikomi Jungtinių Amerikos Valstybių kariuomenės daliniai, bet jie neįveikdavo apginti gyventojų; raiti nepavydavo laiku nuvyti ar pavyti plėšikų.

Vakarinio Tekso ir Naujosios Meksikos dykumose daug kur yra palaidotų nužudytų ramių gyventojų bei plėšikų jokių ženklų nepažymėtose duobėse. Bet kai kur mediniu kryželiu ar net paminkliuku kur nors dykumose yra pažymėtų pavienių kapų. Pora mylių į rytus nuo Pecos (Tx) dykumoje, pvz. , yra vienišas plėšiko kapas, pažymė-

tas akmeniniu paminklu. Jame iškaltas plėšiko vardas, pavardė, mirties data ir tokie žodžiai: „Nenušoviau nė vieno žmogaus, kurs nebuvo to užsipelnęs“.

Toks vaizdas buvo besikūriančioje El Paso vyskupijoje. Šis vaizdas pagerėjo, atsiradus automatizuotam susisiekimui. Kiek pirmaisiais vyskupijos egzistavimo metais būdavo nukeliamama per savaitę, dabar per dieną. Be to, padidėjo kunigų skaičius. Paprastai jie atvykdavo iš kitur, kai per penkiasdešimt vyskupijos egzistavimo metų laikotarpį vietinių, tai yra vyskupijos ribose gimusių teįšventinta vos dvylika. Visi kiti atsiųsti vienuoliai arba atvykę dioceziniai kunigai iš kitų vyskupijų ar net kitų šalių bei tie, kurie paliko vienuolynus. Apie 1960-65 m. dauguma kunigų buvo čion atvykę iš kitų Jungtinių Amerikos Valstybių vyskupijų bei vienuoliai. Antrą vietą tada užėmė ispanai, trečią lietuviai tremtiniai, ketvirtą meksikiečiai, atvykę iš Meksikos, penktą italai ir t. t. Po 1970 m. lietuvių skaičiui mažėjant, lyg užimdami jų vietą, pradėjo atvykti kunigai iš Azijos, nors ten yra didelė kunigų stoka. Daugiausia atvyko iš Filipinų. Čia vyskupas priėmė kiekvieną kunigą, nesiteiraudamas jo praeities. Tad atvykdavo ir alkoholikai ar nusikaltę kuo nors. Čia dirbą kunigai pagalvodavo: kuo jis nusikaltęs, kad atvyko misijų vyskupijon. Tik apie lietuvius kunigus taip negalvota, nes kiekvienas žinojo, kad jie buvę komunizmo ir karo aukos. Juos vyskupas labai mielai priimdavo, nes patys pirmieji parodė, kad jie esą geriausi darbininkai jo vyskupijos Kristaus vynuogyne. El Paso vyskupijai nieko nekainavo paruošti juos darbui. Jie atvyko jau paruošti, nors skirtingai aplinkai, subrendę ir turį kelerių metų sielovados praktiką.

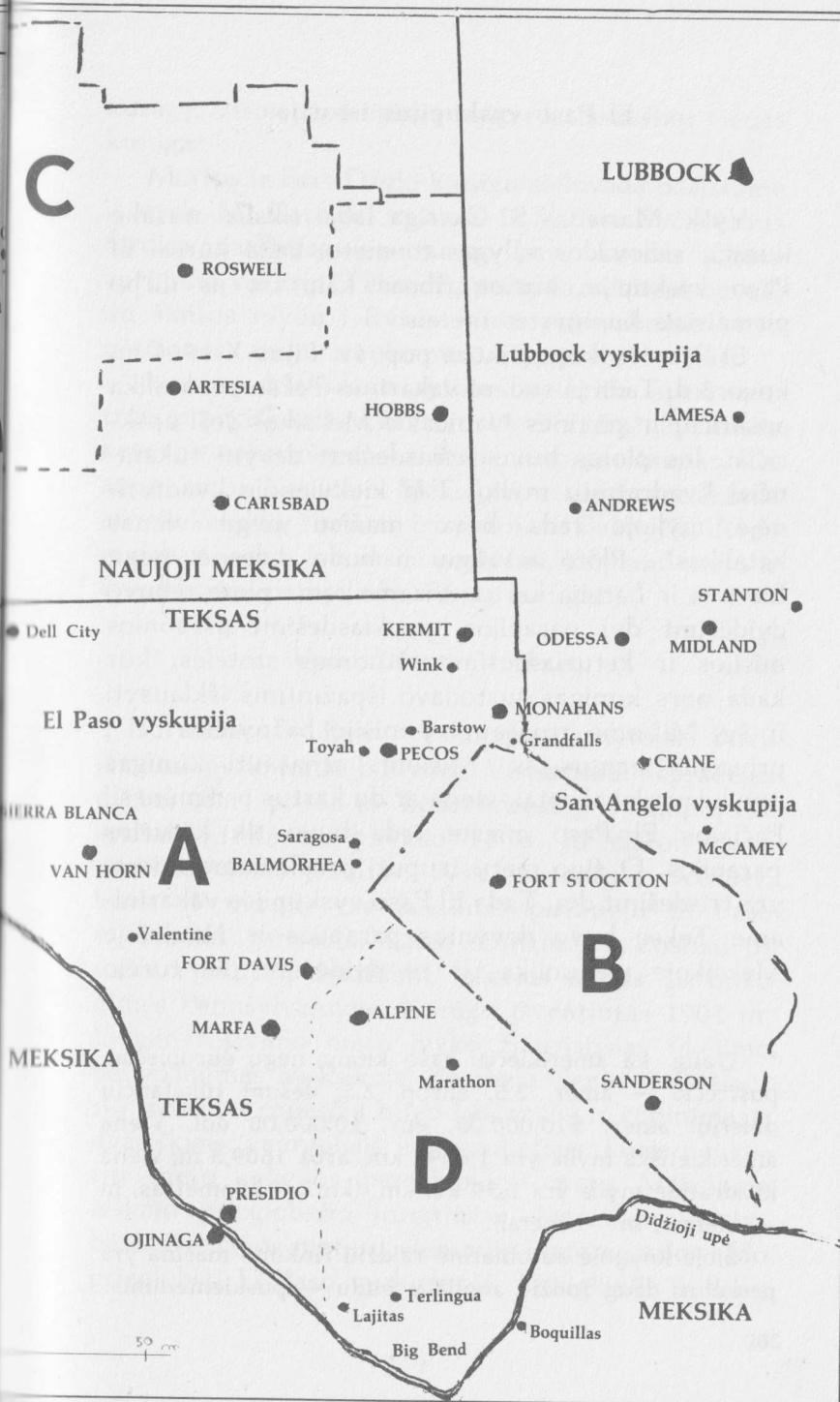

ŽEMĖLAPIO PAAIŠKINIMAS

- Nauj. Meksikos valstybės siena
- - - - El Paso vyskupijos sienos 1914 m.
- — — Dabartinė Las Cruces šiaurinė siena
- Priskirtasis B plotas San Angelo vyskupijai.
- ===== Didžioji upė; į pietryčius nuo El Paso vyskupijos ir Meksikos-Tekso siena.

El Paso vyskupija įkurta 1914 m. Tada ją sudarė vakarinė Tekso dalis — A, B ir D plotai ir pietinė Naujosios Meksikos dalis — A plotas.

1961 m. įkuriant San Angelo vyskupiją, iš El Paso vyskupijos buvo atimti du apskriviai — B plotas. 1982 m. įkuriant Las Cruces vyskupiją, iš El Paso vyskupijos atimta pietinė Naujosios Meksikos dalis — A plotas, ir iš Santa Fe arkivyskupijos Las Cruces vyskupijai pridėtas C plotas. D plotas yra Brewster apskritis, kuri savo plotu yra didesnė už Panevėžio vyskupiją.

El Paso vyskupijos istorija

Vysk. Marianas S. Garriga labai tiksliai nusakė kunigų sielovados sąlygas to meto, kada kūrėsi El Paso vyskupija, kurios ribose kaip tik jis dirbo pirmaisiais kunigystės metais.

El Paso vyskupiją įkūrė pop. šv. Pijus X 1914 m. kovo 3 d. Tada ją sudarė vakarinio Tekso penkiolika apskričių ir pietinės Naujosios Meksikos šeši apskriviai. Jos plotas buvo šešiasdešimt devyni tūkstančiai kvadratinų mylių. Tad kiekvienoje kvadratinėje mylioje tada buvo mažiau negu vienas katalikas*. Ploto atžvilgiu ji buvo didesnė, negu Lietuva ir Latvija kartu. Visame tame plote tebuvo dvidešimt dvi parapijos, penkiasdešimt aštuonios misijos ir keturiasdešimt aštuonios stotelės, kur kada nors kunigas sustodavo išpažintims išklaudyti ir šv. Mišioms atnašauti. Į misijų bažnyteles bei į privačius namus šv. Mišioms atnašauti kunigas atvykdavo labai retai, vieną ar du kartus per mėnesį. Pačiame El Paso mieste tada buvo tik keturios parapijos. O šiuo metu truputį praplėstame mieste yra trisdešimt dvi. Tada El Paso vyskupijos vakariniame Tekse buvo devynios parapijos ir Naujojoje Meksikoje vienuolika. Iš jų dvidešimt dvi turėjo

* Daug ką amerikiečiai rašo kitaip, negu europiečiai: pustrčio — amer. 2.5, europ. 2,5; dešimt tūkstančių dolerių: amer. \$10,000.00, eur. 10.000,00 dol. Viena amerikietiška mylia yra 1,6093 km. arba 1609,3 m; viena kvadratinė mylia yra 2,59 kv. km. (km. — kilometras, m — metras, m. — metai).

Šioje knygoje automatinė raidžių rinkimo mašina yra perkélusi daug žodžių anglišku būdu — puskiemenimis.

kunigą. Visoje vyskupijoje buvo tik trisdešimt vienas kunigas.

Marfos ir Fort Davio kunigų sielovadą pažįstame iš vysk. M. Garrigos rašinio. Iš El Paso Švč. Jėzaus Širdies parapijos jėzuitai ir kun. Lurdas Costa aprūpino vakarinį Teksą. Jų parapija nusitęsė beveik du šimtus mylių į Rytus. Visas susisiekimas buvo pėsčiomis, arklio traukiamu vežimėliu arba raiti.

Naujoje Meksikoje rytines apskritis aptarnavo trys pranciškonai, Las Cruces (Kryžių) apylinkes keturi ir vakarines apskritis vienas pranciškonas. Kai anuo metu Naujojon Meksikon tėvai pranciškonai atnešė katalikų tikėjimą ir aptarnavo Bažnyčią, dėl to ir dabar jie yra labiausiai gerbiami, kaip ano meto ir šiandieninių parapijinių misijų kunigai.

Vysk. Antanas J. Schuler

Pirmasis El Paso vyskupijos ganytojas buvo jėzuitas vysk. Jonas J. Brown. Vispusiškai nepradėjęs darbo, dar prieš jo konsekravimą vyskupu, jis atsisakė 1915 m. birželio 16 d. Jo vieton buvo paskirtas kitas jėzuitas, vysk. Antanas J. Schuler, kuris iš tikrųjų yra laikomas pirmuoju El Paso vyskupijos ganytoju. Labai sumaniai ir dosniai jis valdė vyskupiją dvidešimt šešerius metus. Jis buvo gimęs Pennsylvanijoje. Kunigu išventintas 1901 m. Jo ganytojavimo metu įvyko žiauriausias tikėjimo persekiojimas Meksikoje. Be abejo vienas iš didžiausių vyskupo rūpesčių buvo labdarybė ir rūpinimasis dvasiškiais, vienuoliais ir pasauliečiais, kurie penkerių metų religijos persekiojimo metu Meksikoje ieškojo prieglobsčio Jungtinėse Amerikos Valstybėse. Devynios moterų vienuolių kongregacijos rado prieglobstį El Paso vyskupijoje. Prisiglaudė ir daug

vyrų vienuolių. Apie pusantro šimto diecezinių kunigų ir keli vyskupai atvyko į El Paso vyskupiją ir ten dirbo, iki baigėsi žiaurasis persekiojimas, ir jie galėjo grįžti namo.

Per penkerius tikėjimo persekiojimo metus įvyko daug įvairių tragiškų nuotykių. Persekiojimo metu kartais El Paso vyskupijos kunigams pavykdavo pereiti Meksikos sieną, persirengus darbininkais, kad slapta suteiktų sakramentus. Vienas jėzuitas prancūzas turėjo tris pasus: Amerikos, Prancūzijos ir Meksikos, kuriais galėjo eiti Meksikon slaptam kunigiškam patarnavimui.

Garsusis jėzuitas tėvas Mykolas Pro kelis kartus palydėjo seselių būrelius iki valstybės sienos, kurios traukėsi nuo persekiojimo, kad vėliau grįžusios galėtų tęsti darbą Meksikoje. Panašiais tikslais ir kunigai atvykdavo sunkiomis aplinkybėmis. Pvz., kunigas Navarro buvo įdėtas į automobilio bagažinę Meksikos viduryje ir paleistas ant tarptautinio tilto. Jo draugas kunigas buvo išmestas naktį El Paso mieste, kur anksti rytą viena protestantė rado jį ir pagelbėjo jam.

El Paso miesto vakarinėje dalyje, prie fabriko, buvo puspenkto metro pločio niekam nepriklausantis žemės ruoželis tarp Jungtinių Amerikos Valstybių ir Meksikos sienų. Jame kun. Lurdas Costa pastatė altorių ir atnašavo šv. Mišias. Už virvės, kuri žymėjo valstybių sieną, keli šimtai meksikiečių dalyvavo šv. Mišiose. Jie klupėjo Meksikoje, o kunigas stovėjo Jungtinėse Amerikos Valstybėse ir dalino šv. Komuniją per virvę.

Vienas El Paso vyskupijos kunigas, sėdėdamas ant arklio Didžiosios upės viduryje, kuri buvo sienos linija, pakrikštijo kūdikį, kurį motina laikė rankose antroje linijos pusėje.

Vysk. A. Schulerio pastangų dėka kitą kartą Jungtinių Amerikos Valstybių Imigracinė komisija leido tūkstančiui meksikiečių, kuriuos palydėjo amerikiečiai, ateiti į El Paso miestą šv. Mišioms. Vadovaujant žinomam pietvakarių istorikui katalikui Kleofui Calleros, Jungtinių Amerikos Valstybių Imigracijos tarnautojai šioje srityje buvo švelnūs ir dosnūs.

Vysk. Antanas J. Schuler

Keturių šimtų metų Guadalupės švč. M. Marijos apsireiškimo proga 1931 m. Meksiko abatas ir tikinčiųjų bendruomenė suteikė Aukso Rožės ordiną vysk. A. Schuleriui, „kuris broliškame reikale pylė krikščioniškos meilės turtus mūsų kunigijai ir pasauliečiams, kai buvo suspausti žiauraus konflikto“.

Persekiojimo metu daugelis meksikiečių kunigų pagelbėjo vysk. A. Schuleriui. 1929 m. atvyko pranciškonai konventualai. Jie perėmė rytines

Naujosios Meksikos parapijas El Paso vyskupijoje. Jose jie ir dabar tebedirba.

Nuo 1875 m. Las Vegas mieste, Naujojoje Meksikoje, jėzuitai leido ispanišką katalikišką žurnalą, vadinamą „Revista Católica“. 1918 m. jis perkeltas į El Pasą ir ėjo iki 1958 m. Čia jie taip pat leido religinio turinio ispaniškas knygas ir jomis aptarnavo ispaniškus Amerikos kraštus.

Vysk. S. M. Metzger

Antrasis didelis misijinės El Paso vyskupijos ganytojas buvo vysk. Sidnius Matas Metzger, kuris rūpinosi vyskupija trisdešimt šešerius metus. Jis yra kunigas, ganytojas, mokslininkas, beteisių ir darbininkų teisių gynėjas ir draugas visiems, kuriuos sutiko.

Sidnius Matas Metzger gimė 1902 m. liepos 11 d. Fredericksburge (Tx). Jis yra Prano ir Idos Dietz sūnus. 1910-15 m. jis lankė Šv. Marijos mokyklą Fredericksburge. 1915-22 m. mokėsi Šv. Jono seminarijoje, San Antonio mieste. Po to išvyko Romon, kur studijavo teologiją, bažnytinę teisę bei literatūrą. Baigus reikalingus mokslus, buvo įšventintas kunigu Romoje 1926 m. balandžio 3 d. Dvejus metus tęsė studijas, jau anksčiau pradėjęs ruoštis doktoratams. Įsigijo tris doktoratus: bažnytinių teisių, teologijos ir literatūros.

1928 m. kun. S. M. Metzger grįžo į San Antonio kunigų seminariją ir joje profesoriavo. 1936 m. Šv. Jono seminarijos rektorių, kun. M. S. Garrigą paskyrus Corpus Christi vyskupu koadjutoriumi, kun. S. M. Metzger tapo seminarijos rektoriumi. Be to, jis pasiliko profesoriauti ir dirbo kurijoje, moterų teismo.

1935 m. Šv. Marijos universitetas paskyrė kun. S. M. Metzgerį taip pat ir Teisių fakulteto dekanu. Per septynerius metus universitete jis skaitė filosofijos paskaitas. Pripažindamas jo darbą, 1940 m. universitetas suteikė jam teisių garbės doktoratą.

Po dvylikos metų profesoriavimo Šv. Jono seminarijoje pop. Pijus XII paskyrė kun. S. M. Metzgerį vyskupu augziliaru Santa Fe arkivyskupi-jai. Vyskupu jis buvo konsekruotas 1940 m. balandžio 10 d. San Antonio arkivyskupijos Šv. Fernando katedroje. Po šešių dienų jis perėmė vyskupo augziliaro pareigas Santa Fe arkivyskupi-joje, kartu administruodamas Kristaus Karaliaus parapiją ir dirbdamas kurijoje kaip moterysčių tribunolo officialis.

1941 m. gruodžio 26 d. vysk. S. M. Metzger buvo paskirtas El Paso vyskupijon vyskupu koadjutoriumi (padejėju) ir administratoriumi su teise paveldėti vyskupiją. Šias pareigas oficialiai jis perėmė 1942 m. vasario 5 d. O vysk. A. Schuleriui atsisakius, tą pačių metų lapkričio 29 d. vysk. S. M. Metzger tapo El Paso vyskupu ordinaru. *)

Blogmetis ir persekiojamų meksikiečių antplūdis menką El Paso vyskupiją paskandino į milijoninę skolą. Naujasis vyskupas turėjo greit pertvarkyti finansinius fondus, mažinti skolą. Bet tuo pat metu turėjo kurti naujas parapijas, statydinti naujas bažnyčias, koplyčias, katechetinius centrus ir kt. Turėjo būti stiprinama ne tik tai, kas jau padaryta, bet steigti ir tuos dalykus, kurie buvo būtini, kad galėtų gyvuoti parapijos, religinės institucijos ir pati vyskupija.

* Vyskupas ordinaras yra vyskupiją valdantis vyskupas.

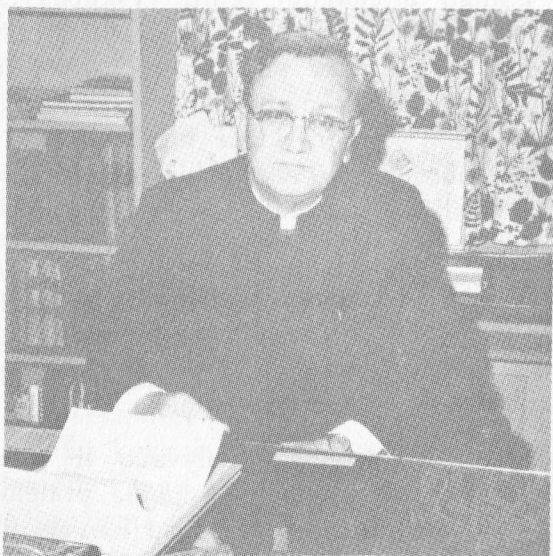
Didžiausia buvo finansinė problema. Parapijų ir kitų projektų didelės skolos turėjo būti sujungtos ir reguliariai mažinamos. Kitu atveju vyskupija negalėtų užtraukti naujų paskolų naujiems planams vykdyti, kaip atsitiko vysk. A. Schulerio ganytojavimo metu.

Tad, paskatintas ir patartas Amerikos vyskupu neturtingoms parapijoms remti draugijos, vad. Extension, pirmininko vysk. O'Brieno, vysk. S. M. Metzger kreipėsi į turtingesnių vyskupijų ganytojus ir jų parapijų klebonus, kad jie ištiestų pagalbos ranką skoloje paskendusio misijinės vyskupijos naujam ganytojui. Tokių vyskupijų ganytojai ir parapijų klebonai leido naujam El Paso vyskupui, sekmadieniais pamokslaujant, prašyti tikinčiuosius piniginės pagalbos ir pasirinkti aukų. Tokiu tikslu per penkerius metus jis vyko į Chicagos, Brooklyno, Los Angeles, New Orleanso, Clevelando, Toledo, Hartfordo ir daug kitų vyskupijų turtingesnes parapijas. Taip šimtus sekmadienių vysk. S. M. Metzger elgetavo po Ameriką. Dažnai šiokiadieniais grįždavo namo administruoti vyskupiją, lankyti parapijas su Sutvirtinimo sakramentu, pašventinti naujas misijų bažnyteles, sutvarkyti laiškų krūvas, su klebonais gvildinti problemas, organizuoti jaunimo, vyrų ir moterų diocezinės organizacijas ir dalyvauti jų susirinkimuose, mokėti skolas surinktais pinigais, planuoti naujus projektus, ieškoti daugiau kunigų ir kt.

Pirmuosius dešimt metų vysk. S. M. Metzger gyveno Hotel Dieu ligoninėje, kur turėjo du kambarius. Tik 1952 m. vyskupui buvo nupirktas namas greta seno kurijos namo. O po kurio laiko vysk. S. M. Metzger pirkė nuosavą namą ir jame apsigyveno. Jis tai padarė, patartas aukštesnių

miesto tarnautojų, kad bet kada nebūtų trukdomas ir galėtų pailsėti.

Metai po metų vyskupijoje buvo daroma pažanga. Išmokėjus rastas skolas, parapijos galėjo planuoti naujus projektus. Padidėjusios parapijos buvo padalintos ir naujos įkurtos, steigiamos parapijinės mokyklos. Nuo 1942 m. iki 1965 m. kuriais vyskupija šventė auksinį jubiliejų, buvo įvykdyti šimtas devyniasdešimt keturi statybos projektai, vysk. S. M. Metzgeriui vadovaujant ir sumaniam kancleriui, prel. H. G. Quinnui, pagelbstint. Į tą skaičių įėjo keturiasdešimt viena bažnyčia, tridešimt septynios klebonijos, dvidešimt vienuolynų, vienuolika katechetinių centrų, trisdešimt penkios parapijinės salės, dvi koplyčios, seminarija, rekolekčių namai, dvi senelių prieglaudos, du labdaros namai, diecezinės kapinės ir kita.

Prel. Hug G. Quinn

Vysk. S. M. Metzgeriui perimant El Paso vyskupiją 1942 m., buvo tik trisdešimt šeši dioceziniai ir septyniasdešimt devyni vienuoliai kunigai ir aštuoni broliukai. Tie kunigai aprūpino keturiasdešimt šešias parapijas, šimtą septynioliką misijų bei stotelių ir religines institucijas. Tik trylika parapijų turėjo savas mokyklas. O 1965 m. buvo devyniasdešimt šeši dioceziniai kunigai (tarp jų keliolika lietuvių tremtinių) ir septyniasdešimt septyni kunigai vienuoliai. Taipgi padidėjo ir seselių vienuolių skaičius. Švenčiant auksinį vyskupijos jubiliejų, buvo šešiasdešimt devynios parapijos, penkiasdešimt viena misija ir dvidešimt dvi parapijinės mokyklos. 1942 m. buvo tik penki klierikai, o 1965 m. jau buvo aštuoniasdešimt šeši. Pašaukimams puoselėti ir kunigams ruošti kažkada apie 1956 m. vysk. S. M. Metzger įsteigė mažąją gimnazijos kurso seminariją. Naujų kunigų prieaugliui remti vyskupas įsteigė specialų vajų visoje vyskupijoje reikalingam piniginiam fondui sukelti. Per pirmuosius penkiasdešimt vyskupijos gyvavimo metų buvo išventinta vos dvylika vietinių kunigų, kurie buvo gimę ir auge vyskupijos ribose, o 1980 m. vyskupijoje buvo du trečdaliai ispaniškai kalbančiųjų klierikų pagal ispaniškai kalbančiųjų katalikų proporciją vyskupijoje.

Vysk. S. M. Metzgeriui pakvietus pranciškonus iš Californijos, 1954 m. jie įkūrė rekolekcijų namus netoli Las Cruces. Jais naudojosi kunigai, vienuolės ir pasauliečiai, katalikai ir nekatalikai.

Vysk. S. M. Metzger dalyvavo II Vatikano susirinkime, išskyrus vieną sesiją. Ją praleido dėl ligos. Kiekvieną kartą jis grįžo su naujais planais įvelti pasauliečiams į katalikišką veiklą diocezinių pasauliečių organizacijų keliu.

Vysk. S. M. Metzger tarnavo įvairiose Amerikos vyskupų veiklos komitetuose, k. a. : krikščioniškojo mokslo, ispaniškai kalbančiųjų ir Meksikai naujų kunigų ruošimo, kai persekiojimo metu Meksikos valdžia Meksikoje buvo uždariusi visas kunigų ruošimo seminarias ir daug kunigų išžudžiusi. Persekiojimo metu dvi katalikiškos kolegijos iš Meksikos buvo perkeltos į El Paso miestą. Jos ir pasiliko ilgam laikui. El Pasoje tik Roger Bacon meksikiečių seminarijoje vysk. S. M. Metzger įšventino šimtą penkiasdešimt devynis meksikiečius kunigais, kurie ten mokėsi ir po to grįžo į Meksiką.

Ispanijos valdžia 1957 m. vasario 15 d. per savo ambasadorių vysk. S. M. Metzgeriui įteikė Ispanijos karaliaus Alfonso X žymenio ordiną, didįjį kryžių, už ispaniškos kultūros ir kalbos saugojimą Amerikos pietvakariuose.

Pop. Pijus XII 1952 m. vysk. S. M. Metzgeriui įteikė Jaruzalės šventojo Karsto Vyties ordiną. O Boswelio draugija 1963 m. suteikė jam pasaulietiškos išminties doktoratą (Dr. Mundanae Sapientiae) .

El Paso vyskupijos auksinio ir vysk. S. M. Metzgerio sidabrinio vyskupavimo jubiliejų proga 1965 m. pop. Paulius VI vysk. S. M. Metzgerį paskyrė popiežiško Sosto asistentu.

Amerikos Darbo federacija (AFL-CIO) 1972 m. suteikė Šv. Juozapo Darbininko pagerbimo žymenį. Amerikos jungtinė aprangos darbininkų unija 1973 m. suteikė vysk. S. M. Metzgeriui pagerbimo žymenį už ilgą ir sėkmingą kovą už Faraho darbininkų teisių gynimą. Šia kova jis atkreipė viso pasaulio darbininkų dėmesį, kai jis rėmė unijos streiką prieš Farah drabužių firmą. Jis rėmė darbininkus ir kituose ginčuose. Vysk. S. M. Metzger visados buvo unijų šalininkas. Jis reikalavo, kad parapijų klebonai

statyboms imtų unijoms priklausančius statybininkus bei darbininkus, nors ne visi klebonai paisė, ieškodami pigesnės darbo jėgos.

Vysk. S. M. Metzgeriui išeinant pensijon, El Paso vyskupijoje dirbo šimtas aštuoniasdešimt šeši kunigai ir trys šimtai septyniasdešimt keturios seselės vienuolės. Kunigai aptarnavo septyniasdešimt septynias parapijas, keturiasdešimt devynias misijas, devynias stoteles, šešioliką koplyčių ir kitas katalikiškas institucijas. Naujų kunigų prieaugliui įvairiose seminarijose buvo ruošiami devyniasdešimt keturi klierikai.

Išėjęs pensijon, vysk. S. M. Metzger ir toliau dirbo: jis rašė ir pagelbėjo dabartiniams El Paso ir Las Cruces vyskupams ordinarams, 1982 m. spalio 18 d. padalinus jo vadovautą El Paso vyskupiją. 1982 m. jis taip pat lankėsi Chicagoje drauge su kitais vyskupais, kur Amerikos vyskupų neturtingoms parapijoms remti draugija įteikė jam didelį Lumen Christi žymenį ir suruošė jam pagerbimą už tinkamą ir sumanų duotų draugijos dovanų sunaudojimą, pastatant El Paso vyskupiją ant kojų, nors ir šiandien ji yra neturtingiausia vyskupija visose Jungtinėse Amerikos Valstybėse.

Vysk. S. M. Metzgeriui atsisakius El Paso vyskupijos, 1978 m. gegužės 4 d. vysk. Patrikas F. Flores perėmė ją. Po trijų metų iškėlus jį į San Antonio (Tx), 1980 m. birželio 18 d. vysk. Raimundas J. Peña perėmė El Paso vyskupiją. Jam esant tos vyskupijos ordinaru, 1982 m. El Paso vyskupijos dalis buvo atskirta, įkuriant Las Cruces (NM) vyskupiją.

Savo šešiasdešimt kunigystės jubiliejų vysk. Sidnius Matas Metzger šventė 1986 m. balandžio 3. d.

Hotel Dieu ligoninėje. Tai ypatingai diena vysk. R. Peña sukvietė vyskupijos kunigus ir keletą jubiliatui artimiausių vyskupų. Jie visi koncelebravo šv. Mišias ligoninės koplyčioje, jubiliatą įvežus jį su lova. Nors jis buvo labai silpnas, bet budriai sekė šv. Mišių eigą. Vysk. R. Peña perskaitė tai progai prisiūtą pop. Jono Pauliaus apaštališką palaiminimą ir Jungtinių Amerikos Valstybių prezidento R. Reagano sveikinimą.

Vyskupo R. Peña vadovaujami, visi kunigai bendrai atsisveikino su savo ilgamečiu Ganytoju, ir, vysk. R. Peñai paprašius, gana stipriu balsu visiems šv. Mišių dalyviams vyskupas jubilatas suteikė ganytojišką palaiminimą.

Po trijų mėnesių ligos ir po devynių dienų po jubiliejaus, 1986 m. balandžio 12 d., šeštadienio vėly vakarą, vysk. Sidnius Matas Metzger ramiai užmigo Viešpatyje, kunigu išbuvęs šešiasdešimt ir vyskupu keturiasdešimt šešerius metus.

Pradedant trečiadienio rytą, dvidešimt keturias valandas be pertraukos katedroje prie jo karsto po pusvalandį budėjo visos El Paso miesto ir apylinkių parapijos bei diocezinės organizacijos. Drauge atvyko įvairių tikėjimų daug žmonių ir jų dvasiškių.

Po koncelebracinių šv. Mišių vysk. S. M. Metzger palaidotas ketvirtadienį, balandžio 17 d., El Paso vyskupijos kapinėse, kurias jis įkūrė 1957 m. Prieš porą metų tose kapinėse buvo įrengta labai graži sekcija El Paso vyskupams laidoti. Ta proga ten buvo perkelti vysk. Antano J. Schulerio palaikai. O dabar greta jo palaidotas vysk. S. M. Metzgerio kūnas amžinam poilsiui.

Per keliolika metų, ypač išėjęs pensijon, kiekvieną pokalbį bei asmeninį laišką kunigui jis užbaigdavo lotynišku išsireiškimu: Oremus ad invicem — melskimės vienas už kitą. Jo mėgiamiausia privati malda buvo švč. M. Marijai: „Atmink maloningiausioji

Mergele". Šią įrėmintą maldą jis laikė ant savo rašomojo stalo. Prieš spręsdamas svarbesnius klausimus, jis sukalbėdavo ją.

Amerikos pietvakarių katalikai

Oblatas tėvas Alfonsas Simon, San Antonio arkivyskupijos meksikiečių misionierius, gerai pažinęs pietvakarių ispaniškai kalbančiuosius ir meksikiečius, ispanų kalbos vadovui* parašė įvadą specialiai kunigų seminarijų auklėtiniais ir kunigams, kurie ruošėsi dirbti su ispaniškai kalbančiais katalikais Amerikos pietvakariuose.

Pirmoje šio skirsnelio dalyje daug cituojama iš minėto tėvo Alfonso ilgo rašinio, kuris vykusiai supažindina skaitytoją su šios srities katalikais bei jų katalikybe. O antroje skirsnelio dalyje duodama San Antonio arkv. Roberto E. Lucey pora minčių ir keletą pavyzdžių bei minčių iš lietuvių kunigų darbuotės.

Meksikiečių problema pietvakariuose

Tėvas A. Simon teisingai rašė, kad Meksikos pasienio vyskupijose meksikiečiai arba ispaniškai kalbą katalikai pietvakariuose nėra Katalikų Bažnyčios mažuma, o dauguma. Pvz., Corpus Christi vyskupijoje 1945 m. buvo šimtas penkiasdešimt septyni tūkstančiai meksikiečių, o tik penkiolika tūkstančių septyni šimtai visų kitų tautybių katalikų. San Antonio arkivyskupijoje tada buvo šimtas

* Žr. Alphonse Simon, O. M. I., Spanish Pastoral 3 pratarinę, San Antonio, Texas, 1955.

keturiasdešimt trys tūkstančiai meksikiečių ir aštuoniasdešimt devyni tūkstančiai kitų tautybių katalikų. San Angelo (Tx) vyskupijoje septyniasdešimt penki procentai katalikų yra ispaniškai kalbą. El Paso vyskupijoje yra dar didesnė meksikiečių katalikų persvara. Jų yra gal arti aštuoniasdešimt procentų.

Tęsdamas straipsnį, tėvas A. Simon rašė: „Pietvakariuose sielos yra reikalingos uolių, pasiaukojusių kunigų pagalbos. Iš tikrųjų didelis ir bekraštis darbo laukas, kur sąlygos yra labai liūdnos ir prislėgiančios. Mes, kunigai, kurie dirbame tarp meksikiečių, aiškiai suprantame apverktinas sąlygas, kurios egzistuoja tarp jų čia, pietvakariuose. . .

„Mes žinome ir apgailestaujame reiškini, kad apie pusę moterysčių tarp meksikiečių prasideda be motinos Bažnyčios palaiminimo. (O El Paso vyskupijoje labai retai kas tuokėsi bažnyčioje. Tik vėliau kai kurios sutvarkomos). Žinome, kad tik mažas procentas atlieka vėlykinę pareigą. Tai liūdina mūsų širdis, kai matome protestantus, kurie laimi plotus, ir didėja jų maldos namų skaičius. Labai liūdna, kai daugiau ir daugiau mūsų meksikiečių* dideliais skaičiais prisijungia prie tų, kurie yra atsisakę savo tikėjimo, kurie tapo indifirentais ir kurie lengvai tampa komunistų ir socialistų aukomis. . .

„Dėl savo prigimties jie (meksikiečiai) yra geri žmonės, turį gilią tikėjimo dvasią. Praeityje jie buvo aukos aplinkybių, kurios tikriausiai būtų sutriuški-

* Čia „mūsų meksikiečiai“ yra tie, kurie liko Jungtinėse Amerikos Valstybėse, pravedus Meksikos — Amerikos sieną, ir tie, kurie vėliau persikėlė į Jungtines Amerikos Valstybes. Čia, atrodo, tėvas A. Simon juos visus laiko persikėlusiais į šiaurę per sieną, kai iš tikrųjų taip nėra, kaip paaiškinta anksčiau.

nusios juos, jeigu nebūtų turėję stipraus tikėjimo. Jūsų, seminarijos auklėtiniai, yra garbinga užduotis palaikyti tą tikėjimą gyvą, kur jis yra išlikęs, ir iš naujo įžiebtį jį ten, kur jau yra miręs.

„Bet jūs galite paklausti: „Kodėl taip yra, kad mūsų meksikiečiai, atėję iš katalikiško krašto, taip menkai praktikuoja savo tikėjimą?“ Šiam liūdnam reiškiniui išaiškinti yra daug priežasčių.

„Pirmiausia pasvarstykime mūsų meksikiečių didelės dalies jų kilmės tėviškę. Jų dauguma atėjo iš šiaurinės Meksikos. Nuo pat pradžios toje (plačių dykumų) dalyje buvo labai maža gyventojų. Jie buvo labai plačiai išsisklaidę. Vidurinėje Meksikoje Ispanijos misionierių darbas pradėtas 1525 m., o į dabartinės Meksikos šiaurinį pasienį jis buvo išplėstas tik apie 1700 m. . . . Toje plačioje teritorijoje, (abejose dabartinės Meksikos šiaurinės sienos pusėse), kur mažas gyventojų skaičius buvo išsi-barstęs, Katalikų Bažnyčios vystymasis buvo lėtas ir sunkus darbas. Net tada atvykusių misionierių skaičius buvo per mažas. Savo darbe jie buvo lyg suparalyžuoti. Dėl to lengva suprasti, kodėl anuo metu dauguma meksikiečių buvo tik pakrikštyti katalikais. Jų supažindinimas su katalikų tikėjimo tiesomis buvo neapsakomai menkas, beveik nieko. Metams slenkant, apgailėtina nepagerėjo religijos sąlygos.

„Prie to pridėkime faktą, kad daugiau negu šimtą metų (Meksikoje) Bažnyčia buvo persekiojama. Tad net ir dabar kiekvienoje valstijoje kunigų skaičius yra mažas. Parapijose su dvidešimt tūkstančių sielų tėra vienas kunigas. Ir tai yra taisyklė, o ne išimtis. Tad suprasime, kodėl meksikiečiai, kuriuos mes turime, turi labai menką savo tikėjimo pažinimą. Reikia stebėtis ne tiek jų ignoracija, o tuo, kad jie dar

žino tiek, kiek jie žino, esant tokioms gyvenimo sąlygoms. Tai yra faktas, kurio natūraliai negalima išaiškinti. Iš tikrųjų tai turi būti priskirta meksikiečių didelei ir labai artimai Globėjai — Guadalupės švč. M. Marijai.

„(Antra), trumpai pasvarstykime jų (meksikiečių) ekonominį užkulisį, kad geriau galėtume suprasti tų žmonių dabartinių sąlygų priežastis. . . Kai jų dauguma priklauso neturtingųjų klasei, tad jų dauguma dirbo stambių savininkų ūkiuose. Savininkas davė jiems pragyvenimą. Jis nurodė jiems, kas darytina, ir parūpino darbo įrankius. Jie buvo tik samdiniai, lyg turtingųjų vergai, kurie gaudavo maisto ir drabužių tik tiek, kad galėtų gyventi

„Nežiūrint to, anuo metu jie gyveno palyginti palankiose tikėjimo sąlygose. Didieji ūkiai turėjo savo bažnytelę, kuri buvo ūkio savininko nuosavybė. Kartais katalikų kunigas aplankydavo ją. Tokių didelių dvarų savininkai būdavo katalikai ir, kunigui atvykus, įsakydavo jiems dalyvauti jo šv. Mišiose. Jų gyvenimas buvo labai paprastas, nepalietas moderniškosios civilizacijos ir su ja susijusių pavojų sielos religiniam gyvenimui. Iš kitos pusės toks gyvenimas neskaitino jų tapti savarankiais, neruošė jų kovai už jų geresnę buitį, arba remtis savo išradingumu, savo sumanymais. Atvykę į Jungtines Amerikos Valstybes bei visą laiką gyvenę jose, dauguma nepagerino savo gyvenimo sąlygų nei ekonomiškai, nei religiškai.

„Neturime pamiršti, kad tie meksikiečiai, kurie nuo pat pradžios buvo teksiečiai, žiūrėjo į amerikiečius, kaip į neteisėtus įsiveržėlius. Po karo už Tekso nepriklausomybę ispaniškai kalbantieji buvo nugalėti, o amerikiečiai buvo nugalėtojai. Nepaisant, kaip žiūrime į tą Tekso valstijos istorijos fazę,

negalime paneigti, tokie jausmai tebeegzistuoja ir meksikiečiuose, ne tik tai, kad iki tam tikros apimties tebėra ir išnaudojimas šioje šalyje. Savo darbu jie praturtino Tekso valstiją (ir kitas), o jie sau laimėjo tik mažą to medžiaginio turto dalį. . .

„(Trečia), religinio gyvenimo vystymasis nebuvo palankus. Šioje šalyje jie (katalikai) turėjo labai mažai kunigų, o dar mažiau bažnyčių. Jų (katalikų) religinis gyvenimas labai nukentėjo. Lengviau galime suprasti šį įvykį, prisiminę, kad pietvakariuose daugybė airių yra metodistai ir baptistai. Kai kuriose apylinkėse žmonių dauguma tapo protestantais, nes jie neturėjo kunigų. . . Prisiminę tai, negalime stebėtis meksikiečiais, kurie, nežiūrint visų tokių priešiškų sąlygų, širdyje išliko katalikai ir ištikimi savo religijai, kai kiti (pvz., airiai*) pasitraukė.

„Net kunigų ir bažnyčių skaičiui padidėjus, kunigai nekalbėjo jų kalba. O blogiausia, kai jie pastebėjo ir pastebi, kad (Tekso valstijoje) jie nėra nuoširdžiai priimami į „baltųjų“ bažnyčią.

„Be to, daug meksikiečių gyvena ten, kur iš viso nėra katalikų bažnyčios, kur kunigas atvyksta tik retkarčiais, jeigu iš viso kada nors, (kai jie gyvena už šimto mylių ar net toliau) . Ir tai esti šiuo metu, kada turime gerą ir greitą susisiekimą. Jie turi gyventi ten, kur gali rasti duonos, kur gali užsidirbti pinigų, kad galėtų pasotinti daug burnų, kurios ir dabar yra jų šeimose. Tai aišku, kad visa tai nestiprina religinio gyvenimo. . . Dažnai tėvai dirba kur nors kitur. O vaikai namie vieni, neprižiūrimi. Jie praktiškai gyvena gatvėje. Nereikia nė priminti, kad šiandien gatvė nestiprina nei dorovės, nei tikėjimo.

* Panašiai gali atsitikti ir su Lietuvos katalikais, jiems nešant ilgą okupacijos ir persekiojimo jungą.

„Apsvarsčius visus tuos reiškinius, lengva suprasti, kodėl turime ‚meksikiečių problemą‘ pietvakariuose. . .“

Katalikų Bažnyčia Meksikoje

Svarbiausias Katalikų Bažnyčios vystymosi istorinis įvykis Meksikoje ir Amerikos pietvakariuose yra Guadalupės švč. M. Marijos apsireiškimas 1531 m. Meksikoje, Meksiko užmiestyje, kai ten buvo dar labai mažai katalikų. Ispanai tada sudarė tik mažumą indėnų apgyventoje žemėje. O indėnai buvo pagonys. Švč. M. Marija apsireiškė kaip meksikietė, meksikietišku veidu, kada iš viso dar nebuvo meksikiečių, kurie yra ispanų ir indėnų mišinys. Dar nedaug metų buvo praėję nuo pirmųjų ispanų atvykimo. Iš tokio baltųjų, beveik išimtinai ispanų, ir indėnų maišymosi išsivystė atskira rusvos spalvos meksikiečių tauta bei ‚rasé‘ — raza morena.

Apsireiškusi indėnui katalikui Jonui Diegui, kurio beatifikacija paskutiniu metu yra užvesta, švč. M. Marija pasakė: „Aš esu tavo Motina“. Panašiai Išganytojas kalbėjo nuo kryžiaus šv. Jonui apaštalui: „Štai tavo Motina“. Pastaruoju atveju per šv. Joną ji yra paskirta visų Motina, o pirmuoju atveju per Joną Diegą ji yra ypatinga meksikiečių Motina ir Globėja. Specialiai ji pasiėmė globoti meksikiečius, nors šiuo metu ji Bažnyčios yra laikoma visų pietinės, vidurinės ir šiaurinės Amerikos valstybių ypatinga Globėja.

Meksiko vyskupiją įkūrus 1530 m. ir švč. M. Marijai apsireiškus 1531 m. gruodžio 9-12 d. netoli tuometinio Meksiko miesto, indėnų atvertimas į Katalikų Bažnyčią labai palengvėjo. Per penkerius nepilnus metus pakrikštyta penki milijonai indėnų

dabartinėje Meksikos respublikoje. Žinoma, jie nebuvo užtektinai paruošti. Tėvai pranciškonai ir jų padėjėjai jiems giliai buvo įkalę į širdį ir galvą, kad jie esą Romos katalikai ir kad jų Motina yra Guadalupės švč. M. Marija. Ten, kur krikščionys nesivadina „Romos katalikais“ ir kur nėra Guadalupės statulos, ten tikėjimas nėra tikras. Tas dvi tiesas bei žymes šeimų tėvai įkalė savo vaikams ir vaikų vaikams. Dažnai ir dabar meksikietis težino pasakyti: „Esu Romos katalikas“, nors jis nežino tų žodžių prasmės ir nemoka persižegnoti.

Guadalupės švč. M. Marijos globojama per šimtą metų persekiojama devyniasdešimt šešių procentų katalikiška tauta išlaikė gilų tikėjimą savo širdyje, kai velnias įvairiausiais būdais mėgino išrauti jį iš jų širdžių ir jų gyvenimo.

Persekiojimui sustiprinti, 1917 m. Meksikai buvo išleista nauja konstitucija. Ji leido vyriausybei konfiskuoti bažnyčių ir vienuolynų nuosavybes. 1924 m. prezidentu išrinkus gen. P. E. Calles, jis ėmėsi žiauraus Bažnyčios persekiojimo: uždarė visas katalikų bažnyčias, vienuolynus, mokyklas, draugijas ir kt. Persekiojami kunigai, slapta dirbę, būdavo tikinčiųjų atpažinti, ir naudotasi jų patarnavimu. Jie mokė, krikštijo, aprūpino mirštančius, atnašavo šv. Mišias kur nors kalnų urvuose, kur kunigai prisilaukė. Tikėjimas išliko.

Pagerinus santykius su Jungtinėmis Amerikos Valstybėmis, Meksikos vyriausybė sušvelnino Bažnyčios persekiojimą, tačiau niekados nepakeitė respublikos įstatymų. Tik jie nevykdomi, nes kitu atveju Amerikos turistai neatneštų dolerių. Kraštą valdo masonai. Jie draugauja su komunistinių kraštų vyriausybėmis. Meksikoje tik masonai gali gauti valstybinę tarnybą.

Amerikos pietvakariuose ne visur gyvena lygiai galvoją meksikiečiai ir ispaniškai kalbantieji amerikiečiai. Tekso meksikiečiai, pvz., labai skiriasi nuo Naujojoje Meksikoje gyvenančiųjų, nes juos saistė skirtingi įstatymai, nelygus buvo jų paruošimas katalikiškai gyventi, skirtingos galimybės praktikuoti tikėjimą, skirtinga aplinkuma, skirtingos galimybės mokyklas lankyti ir kt. skirtingai paveikė net tos pačios tautos žmonės.

Tekso valstijos pietvakariuose, pvz., greta meksikiečių yra daug vokiečių, čekų ir lenkų katalikų imigrantų palikuonių. Senesniais laikais tebuvo mažai mokyklų, ir susisiektis buvo labai primityvus. Kolonistų vaikai turėjo labai retą progą lankyti mokyklą ir išmokti anglų kalbą. Tik maždaug šio šimtmečio pirmo ketvirčio metu mokyklos buvo visur išplėstos. Vokiečių, čekų bei lenkų ir kitų protėviai lankė angliškai kalbančiųjų mokyklas. Tad dabar jie gali dalyvauti civiliniame, socialiniame, politiniame ir religiniame šalies gyvenime, 1945 m. rašė San Antonio arkv. Robertas E. Lucey.

Bet visuose pietvakariuose, ypač Tekso valstijoje, mokyklų komitetai ir aplamai piliečiai skirtingai traktavo meksikiečius. Šimtai tūkstančių ispaniškai kalbančiųjų, kurių dauguma gimę ir auge Amerikos pietvakariuose, praktiškai iš viso neturėjo jokio mokyklinio auklėjimo arba tik keletą skyrių, nes mokyklų komitetai bei vietos valdžia nesirūpino jais, nes galvota, kad neturtingiems nereikia mokslo ir socialiai netinką maišytis su „amerikiečių“ vaikais. Be to, dėl šeimos didumo bei neturto vyresnieji meksikiečių vaikai turėjo eiti dirbti. Jausdami kitų paniekinimą, jie gyveno miestelio ar miesto pakraš-

tyje, vienoje grupėje, dažnai greta juodukų, ir išlaikė savo tėvų kalbą, visai neišmokdami anglų kalbos, nebent kai kurie pramokdavo ją iš savo darbdavių. Dažnai amerikietis darbdavys greičiau pramokdavo ispaniškai, negu jo darbininkai angliškai, nes amerikiečiai buvo suinteresuoti gauti pigesnę darbo jėgą. Be to, iš Meksikos nuolatinė imigrantų infiltracija, giminyščių ryšiai bei stiprios radijo, o dabar televizijų, stotys iš Meksikos palaiko ir stiprina ispanų kalbą ir jų papročius. Gatvėse vaikai žaisdami visados kalbasi ispaniškai. Ji yra įprasta, lengvesnė ir gražesnė, negu anglų kalba.

Tuo tarpu Meksikoje, išskyrus tuos šiaurinės Meksikos gyventojus, kurie gyvena kalnuose toli nuo bet kokio kultūrinio centro ir civilizacijos, visų vaikai turėjo progos lankyti mokyklas ir bažnyčiose buvo mokomi tikybos. Daugelis išeina aukštuosius mokslus ir yra gerai apsiskaitę tikėjimo srityje ir praktikuoja jį, išskyrus valdžios žmones, masonus ir jiems prielankius bei protestantų suklaidintus. Pastarieji karštai darbuojasi Meksikoje, kad juos atitrauktų nuo katalikybės.

Meksikiečių, kaip ir juodukų, šeimos yra gausios, palyginus su kitų amerikiečių šeimomis. Kalbėdamas apie tai, San Antonio arkv. R. E. Lucey, remdamasis šventraščių, sako, kad „jie paveldės žemę“.

Naujosios Meksikos valstijoje abi: anglų ir ispanų kalbos jau nuo seno buvo ir yra priimtose kaip oficialios valstijos kalbos. Valdiškų įstaigų tarnautojai turi žinoti abi kalbas. Dėl to nebuvo visiško meksikiečių išskyrimo nuo visuomenės civiliniame gyvenime. Bet jie patys, nemokėdami anglų kalbos, šalinasi nuo angliškai kalbančiųjų, vartodami tik savo — ispanų kalbą. Tačiau daug jaunesniųjų dirba

įstaigose, nes jie moka abi kalbas: jiems viena yra gimtoji, o kita mokykloje išmokta.

Kitaip buvo Tekso valstijoje, kur visi dalykai yra perdėtai dideli. Tad komikas Red Skelton ir juokauja, kad Tekso pupos yra didesnės už Californijos arbūzus. Tekso valstija visą laiką buvo didžiausia Jungtinėse Amerikos Valstybėse. Tuo jos gyventojai labai didžiavosi. 1959 m. Aliaską padarius valstija, kuri ploto atžvilgiu yra dvigubai didesnė už Tekso valstiją, teksiečiai rado pasiteisinimą. Jie sako: paimkime alkoholinį gėrimą su ledu. Kas tame gėrime yra svarbiau: ledo gabalas — Aliaska ar alkoholinio gėrimo stiklelis — Teksas?

Teksas yra truputį didesnė valstija ploto atžvilgiu, negu šios valstybės Europoje, sudėtos kartu, būtent: Austrija, Šveicarija, Vakarų Vokietija, Didžioji Britanija ir Irlandija. Gyventojų Tekse yra nepilnai dvylika milijonų, kai tuo tarpu minėtose valstybėse, drauge sudėjus, prieš dvidešimt metų buvo šimtas trisdešimt milijonų gyventojų. Ypač retai apgyventa vakarinė Tekso dalis, kuri dabar sudaro El Paso vyskupiją.

Naujoji Meksika ploto atžvilgiu yra penktoji valstija, kuri dabar turi vieną milijoną gyventojų, kurios virš trečdalio gyventojų yra Albuquerque's mieste. Naujoji Meksika ploto atžvilgiu yra didesnė už Italiją arba didesnė už šias Europos valstybes, sudėtas drauge, būtent: Austriją, Šveicariją, Belgiją, Olandiją, Lichtensteiną, Daniją, Luksenburgą ir Irlandiją. Šiose aštuoniose valstybėse prieš dvidešimt metų buvo keturiasdešimt du milijonai, o Naujojoje Meksikoje tada buvo gerokai žemiau vieno milijono gyventojų.

Teksiečiai labai skiriasi nuo kitų amerikiečių. Jie niekadės nemėgo „ateivių“, o ypač „meksikiečių“,

kurių yra pusšesto karto mažiau, negu visų kitų tautybių teksiečių drauge. Meksikiečiai ir juodukai visiškai buvo išskirti. Tekso valstijoje juodukas negalėjo įeiti į baltiesiems skirtą prausyklą, iki pagaliau 1965 m. įstatymu šis draudimas, kaip ir bendrų mokyklų reikalas, buvo sutvarkytas. Tarp baltųjų teksiečių ir ispaniškai kalbančiųjų buvo tik labai menkas socialinis ir civilinis bendravimas. Pastarieji tebuvo pirmųjų fiziniai darbininkai. Meksikietis neturėjo teisės, pvz., įeiti į restoraną ar smuklę. Jie negalėjo įeiti pro užpakalines duris ir pavalgyti virtuvėje. Tad Tekse ir dabar meksikiečiai jaučia apmaudą prieš baltuosius.

Naujojoje Meksikoje visiems miestelio bei apylinkės arba parapijos katalikams visados buvo viena bendra bažnyčia. Joje buvo vartojamos abi kalbos pagal reikalą. Tuo tarpu Tekso valstijoje daug kur tame pačiame miestelyje, toje pačioje parapijoje, turėjo būti išlaikytos dvi bažnyčios: viena angliškai, o kita ispaniškai kalbantiems, pvz., Kermite, Alpinėje, Pecose, Lamesoje, Toyah ir kt. Nors angliškai kalbą katalikai yra mažuma, bet finansiškai jie išlaiko savo ir ispaniškai kalbančiųjų bažnyčią. Kai kiti išlaiko ją, jiems nėra ko stengtis. Iš dalies tai yra protestantiška praktika.

Pietvakarių protestantai laiko katalikybę žemiausia krikščioniška šaka, nes jos išpažinėjai pagoniškai tebegarbina mirusiųjų (šventųjų) statulas. Jų išskaičiavimu toks tikėjimas yra tik „žemesnės rasės“ žmonėms, ispaniškai kalbantiems. Tad pietvakariuose yra labai mažai konvertitų, nes mažai kas domisi katalikybe, kuri esanti „žemesnės rasės“ žmonių tikėjimas.

Nelengva yra ir baptistams laimėti meksikiečius aukščiausios rasės tinkamam tikėjimui, nes jie yra

savo protėvių tradicijų dideli gerbėjai. Dažnai, kaip jau užsiminta, Amerikos pietvakarių meksikietis temoka pasakyti, kad jis esąs „Romos katalikas“. Kartą, pvz., kun. Vincentas Dangintis, atvykęs naujon parapijon, sutiko septyniolikos metų jaunulį. „Kaip vadinies?“ — „Juan Martinez“. — „Esi katalikas?“ — „Ne“. — „Kaip tai? Juk tavo pavardė ‚Martinez‘ rodo, kad esi katalikas“. — „Palauk, paklausiu savo mamą“. Paklausęs ją, išbėgo iš namo ir tarė: „Esu Romos katalikas“.

Nors baptistams ar Jahovos liudininkams yra sunku laimėti juos, bet kartais jie apgauna juos. Tokie apgavikai žino, kad meksikiečių katalikų bažnyčioje „turi būti“ Guadalupės švč. M. Marijos statula. Tad baptistai atneša ispaniškon baptistų bažnytėlėn tokią švč. M. Marijos statulą. „Žiūrėkite, čia yra Guadalupės statula. Čia tikra bažnyčia“. Taip apgavę pripratina juos ten lankytis, ypač atvykusiuosius iš Meksikos kalnų, kurie apie šv. Mišias ir sakramentus neturi jokio supratimo.

Baptistai į savo maldos namus neįsileidžia meksikiečių, kaip „žemesnės rasės“ žmonių, teisindamiesi, kad jie vartoja skirtingą kalbą. Tačiau kai angliškai kalbą baptistai neįsileidžia jų į savus maldų namus, savo protėvių tradicijų gerbimas ir Dievo Motina sulaiko juos nuo masinio perėjimo pas baptistus ar Jahovos liudininkus. Bet vis dėlto, girdėdami, kad protestantų tikėjimas yra aukštesnės klasės žmonėms ir kad, priimdami tą tikėjimą, automatiškai „sutvarko“ civilinę santuoką, kai kurie meksikiečiai susigundo priimti jį. Tad visą laiką katalikų kunigai turi budėti, ganyti savo aveles patys ir per kitus parapijiečius.

Dėl tos pačios priežasties dabar yra nemažai „mišrių“ jungtvių, nes meksikietės labai trokšta

gauti anglišką pavardę, nes tuo, mano, tampa ,aukštesnės klasės' narėmis, o ypač išvengia diskriminacijos. Dėl to nesvarbu net atsisakyti savo tikėjimo ir gyventi susimetrikavus, kad tik gavus anglišką pavardę ir taip tapus ,amerikiete', nors gimimu ji yra Amerikos pilietė, amerikietė.

Meksikoje yra privaloma civilinė metrikacija, arba civilinė santuoka. Atvykusieji iš Meksikos galvoja, kad ir čia ji privaloma. ,Susituokę' civiliai, nebesirūpina tuoktis bažnyčioje. Labai retai čia kada nors jie tuokiasi bažnyčioje, pirma nesusituokę civiliai. Jie sako, kad tuoktis bažnyčioje esą per brangu. Kai jie tuokiasi bažnyčioje, jų santuokos būna labai iškilmingos. Jaunuosius lydi bent penkiolika ar dvidešimt porų. Visi ,karališkai' apsirengę. Įsiskolinę išleidžia tūkstančius dolerių. Kunigas negali įtikinti jų, kad bažnyčioje susituokti nieko nekainuoja. Tuo jie netiki. Daugelis moterysčių sutvarkoma tik kada nors vėliau, parapijos misijų metu ar kokia nors kita labai ypatinga proga, pvz., kas nors užprašė pajauniu ir kaip paaiškės vėliau iš kituose šios knygos skyriuose duotų pavyzdžių.

Visi meksikiečiai labai mėgsta sakramentalijas. Pelenų trečiadienį, šv. Blažiejaus dieną ar Verbų sekmadienį didžiausios minios atvyksta bažnyčion, o dar daugiau laukia gatvėse, kad gautų šv. pelenų. Daugelis mokinių anksti rytą, 6 val. ar anksčiau, beldžiasi klebonijon, prašydami pelenų, kad tą dieną galėtų ilgiau nešioti ant kaktos pelenais pažymėtą kryželį, kai iš tikrųjų mokiniams ir dirbantiems šv. Mišios ir pelenų išdalinimas numatytas vakaro metu. Vakariinių šv. Mišių metu minios jaunimo ir vaikų juokauja ir klykia gatvėje ir aplink bažnyčią, laukdami šv. Mišių pabaigos. Protarpiais kuris nors įkiša galvą bažnyčion patikrinti, ar jau dalinami

pelenai. Tūkstančius kartų jie labiau vertina kelias pelenų dulkes, negu sakramentus ar šv. Mišias. Labai sunku, beveik neįmanoma pakeisti jų įsitikinimų! Jie yra pagoniškai įsitikinę, kad jie nebūsią išganyti, nepriėmę pelenų, jeigu tais metais jie mirtų. Jų įsitikinimu, gaudami pelenų, jie užtikrina savo išganymą. Jie neturi rūpintis savo išganymu iki kitų metų Pelenų trečiadienio. Jie yra „garantuoti“, kad jie išganyti.

Be to, meksikiečiai mėgsta pasirodymus. Viena tokių progų yra bažnyčios vardo šventės metu turima procesija. Be jos nebūtų šventė. Aplamai, jų tikėjimas yra jausmu išreiškiamas. Jausmo pagauti bėga bažnyčion žvakutės uždegti, pažadų išpildyti ir pn.

Visose jų lūšnelėse yra altoriukai, paprastai ant komodos. Jie apkrauti šventųjų statulėlėmis ir popierinėmis gėlėmis, kurios storai apklotos dulkėmis. Sienos apkabintos šventųjų ir greta jų kartais nuogų moterų paveikslais. Kai kur tad atrodo, kad namukas yra mažas muziejus. Visi tokie dalykėliai vyksta paprastų žmonių šeimose, o ne inteligentų ar suamerikonėjusių meksikiečių šeimose.

Paprasti meksikiečiai mėgsta religinius pažadus. Pvz., pažada aplankyti kokį nors kryžių, pastatytą kalnuose. Kurį nors sekmadienį, jausmo pagauta, visa šeima vyksta išpildyti pažado, vietoj vykę bažnyčion šv. Mišioms.

Bet kokių kitų metų ar bet kokių reikalu paprašytas meksikietis labai lengvai pažada pagelbėti, ką nors padaryti. Tokiu atveju jis niekados nesako: „Ne“. Kad jo pažadu tikėtum, dažnai jis persižegnoja, netardamas žodžių, ir dar prideda: „Kaip Dievas mato“. Tačiau jam nususukus nuo prašytojo, jo pažadas nebegalioja. Tad niekados

nežinai, ar jis pagelbės, ar jis ateis sakytą valandą raštinėn metrikų ar ko nors. Turi laukti. Jeigu bus ūpe atvykti ir neras, supyks.

Paklaustas kelio, su dideliu pasitenkinimu meksikietis visados parodys jį, visai jo nežinodamas. Kurion pusėn pakelta ranka nusvyra, ton pusėn jis pataria vykti, nors gali būti visai priešinga kryptis.

Paprastai meksikietis viską, ką tik gali, atideda rytdienai — mañana. Tad dažnai meksikiečiai yra vadinami mañana žmonėmis, kaip knygos viršelyje vienas toks yra pavaizduotas. Pvz., yra tokių padienių darbininkų, kurie, padirbę vieną dieną ar jos dalį, atsiima užmokestį už tos dienos darbą ir paprastai pažada atvykti darban sekantį rytą. Bet dažnai tokie atvyksta tik popiet arba praleidę dieną, pirma išleidę uždirbtus pinigus. Tik kai jų nebeturi, vėl atvyksta darban.

Jeigu iš anksto neapmokėjo, pvz., už Krikštą, turįs piktą išskaičiavimą nemokės: „Jau pakrikštytas. Negali jo atkrikštyti“. Bet už Krikštus paprastai apmoka ir po to, nes nori gauti Krikšto pažymėjimą. Be Krikšto pažymėjimo kūdikis negaus Sutvirtinimo sakramento, kurį jie laiko labai svarbiu dalyku. Tuoju po Krikšto jie ieško progos, kad būtų sutvirtintas „kūdikio tikėjimas“. Ši praktika buvo panaikinta prieš pat 1970 m.

Kunigui paprašius apmokėti iš anksto už laidotuves, kartais pasako, kad dabar neturįs. Jis apmokėsiąs rytoj prieš laidotuvines Mišias. Už laidotuves ir šv. Mišias paprastai būdavo mokoma dešimt dolerių. Nepasirodė. Atnašavęs šv. Mišias ir atkalbėjęs maldas, kunigas turėjo, pvz., vykti penkiasdešimt mylių į kito miesto kapines ir atgal. Palaidojęs kunigas nebesurado mirusiojo artimųjų. Tokiu atveju jie paprastai galvoja: „Jau palaidotas. Kunigas

neiškas mirusiojo. Valstybės įstatymai neleidžia jam to padaryti”.

Paprašyti iš anksto apmokėti už jungtuves, jeigu kada nors pasitaiko ir tokie dalykai, „kaip Dievas mato, sumokėsiu rytoj”. Nepasirodė zakristijoje, kaip žadėjo. Sutuokė. Jau sutuokti, kodėl mokėtina. Taip sutaupė penkinę. Jis negali ištuokti. Telefonu užprašė šv. Mišias labai „svarbiu” reikalu. Kunigas atnašavo jas. „Kam mokėtina už jas, kai jau atnašautos”.

Statoma nauja bažnyčia. Kunigas paprašo parapijos šeimas, pvz., „apmokėti” už langus, įamžinant savo pavardes lango kampelyje. Langai jau sudėti, nors sąskaita dar neapmokėta arba ji apmokėta skolintais pinigais. Kodėl jie turi mokėti „antrą kartą”, jeigu jau langai sudėti ir sąskaita apmokėta banko pinigais. Visvien langų stiklų neišdaužys.

Mažai žiną apie katalikų tikėjimą, pvz., neturi nuodėmės supratimo. Jeigu jie ko nors nežino iš savo prosenelių, nėra lengva įtikinti juos. Net einą išpažinties dažnai neturi nuodėmės supratimo. Išklausinėjus, nes jie patys paprastai neišpažįsta savo nuodėmių, o tik atsako į klausimus. Tad atėjęs klausyklon, kartais savo išpažintį pradeda žodžiu: „Klausk!” Vadinasi, klausk, atsakysiu. Išklausinėjęs kunigas liepia gailėtis už savo nuodėmes. Toks kartais atsako: „Aš neturiu nuodėmių. Aš jų niekadęs nepadariau! „

Lankydamas parapijiečius, kunigas, pvz., Kermite rado parapietį masoną, kuris jau apie dvidešimt penkerius metus gyveno civilinėje santuokoje, vaikams nedavė jokie katalikiško auklėjimo, o tik pakrikštyti. Per visą tą laiką jis pats atvyko bažnyčion gal porą kartų. Kunigas pasakė jam, kad

jis gyvenęs nuodėmėse. Jis atsakė: „Per visą savo gyvenimą niekados nepadariau jokios nuodėmės“. Neturėdami nuodėmės supratimo, kai kurie meksikiečiai nelaiko nuodėme susitarus nakčiai pasikeisti žmonėmis ir pn.

Be to, visus įstatymus ispaniškai kalbą moka išsiaiškinti savo naudai. Pvz., 1958 m. kun. J. Burkus sužinojo, kad jo parapijiečiai penktadieniais pusryčiams valgė mėsą ir dešrą. Jis paskelbė parapijos biuletenyje, kad lašiniai ir dešra esą priskaitomi prie mėsos, dėl to neleidžiama valgyti jų draudžiamomis dienomis. Tai išgirdę, labai stebėjosi, kad europietis kunigas noris uždrausti lašinius ir dešrą tomis dienomis, kuriomis draudžiama valgyti mėsą. Argi kas nors lašinius ar dešrą vadinęs kada nors mėsa?

Ne savo parapijoje tam pačiam kunigui teko pastebėti, kad esą ne tik vaikų, bet ir suaugusių, kurie priima šv. Komuniją, kramtydami gumą, kramtomos gumos neskaitydami maistu. Tai vis pilno katalikiško paruošimo stoka.

Alamagordoje (NM), pvz., 1972 m. viena moteris, kurios tautybė nenustatyta, sutikusi paklausė kunigą, ar parapija turinti specialų abortams apmokėti fondą, nes jos dukrai bus reikalinga tokia parama.

Naujosios Meksikos pietvakariniame kampe viena moteris turėjo penkis vaikus. Kiekvienas buvo kito vyro užsakytas. Krikšto metu kiekvienam buvo duota vaiko tėvo pavardė. Prieš atvykstant El Paso vyskupui 1975 m. į parapiją, toji moteris atvyko parapijos raštinėn vaikų Krikšto metrikams gauti. Bet ji jokių būdu negalėjo prisiminti savo vaikų pavardžių ir kur jie buvo krikštyti. Kartais meksi-

kiečiai vyksta tūkstantį mylių į kitą parapiją, pvz. , iš Californijos į Naująją Meksiką, krikštyti kūdikį, nes ten gyvena užprašyti ar numatyti kūmai arba ten tėvai gimę.

Tačiau jaunoji meksikiečių karta lankė mokyklas, bent pradžios ir aukštesniąją, ir gavo pilnesnį katalikų tikybos pažinimą ir ekonomiškai pramoko tvarkytis. Kai prieš 1960 m. , pvz. , tik vienas kitas ispaniškai kalbantis turėjo telefoną savo namuose, o dabar beveik visi. Tad vis mažiau ir mažiau įvyksta mums nesuprantamų atsitikimų. Skaitytojas ras jų daugiau kituose šios knygos skyriuose.

El Paso vyskupijoje tik maža katalikų dalis, ypač už El Paso miesto ribų, yra ne meksikiečiai. Tad daug kartų daugiau yra meksikiečių katalikų, negu kitų tautybių. Kai nuo jų kūdikystės dienų meksikiečiai tėvai kalba savo vaikams apie jų vedybas, o niekados apie pašaukimus kunigystėn ar vienuolynan, kai jų vaikai dažnai gauna auklėjimą gatvėje ir viešose mokyklose, tad pašaukimų į kunigus ir vienuolynus yra labai mažai. El Paso vyskupijoje katalikus aprūpina atvykę kunigai iš kitur, kaip matėme aukščiau. Keliolika lietuvių kunigų tremtinių turėjo progos dirbti El Paso vyskupijoje tarp 1950 ir 1975 m. , o du ir po to. Jie, kiekvienas savo srityje ir savo parapijoje, išvarė gilią vagą toje vyskupijoje. Tai paaiškės iš tolimesnių šios knygos puslapių.

Skrisdama iš Los Angeles El Pasan, kartą lėktuve Andriulienė, krepšininko Arturo Andrulio žmona, paklausė kun. J. Burkų: „Kokią kalbą jūs ten vartojate, dirbdamas Tekse? “ — „Vartoju keturias kalbas“ . — „Kaip tai? “ nustebusi teiravosi toliau. „Kokias?“ — „Šv. Mišias atnašauju lotyniškai, pamokslus sakau ispaniškai ir angliškai, o einančiuo-

sius prie šv. Komunijos suskaičiuoju lietuviškai". Skaniai nusijuokusi, pridėjo: „Lietuviai visados randa išeitį“.

Šio skyriaus užsklandai iš dviejų laiškų pacituotini atsiliepimai apie lietuvius kunigus, kurie dirbo El Paso vyskupijoje.

Marija Butkienė, Amerikos vokiečių, lietuvių Butkaus žmona, buvusi mokytoja, gyvenanti El Paso mieste, 1984 m. liepos 11 d. laiške rašė kun. J. Burkui: „Lietuvių kunigų prisiminimas yra malonus. Jie visi buvo geri kunigai. Mes visados buvome paveikti jų kunigiškų pareigų stropiu atlikimu ir jų didžia sielovada žmonėms, kurie jiems buvo pavesti. Anglų ir ispanų kalbos jiems buvo svetimos. Bet kiekvienas, kurį pažinome, pasistengė išmokyti abi, kad galėtų atnašauti šv. Mišias ir pamokslauti. Taipgi jie visi buvo didžiai vaišingi ir gailestingi vargšams“.

Kotryna Hickey, ilgametė kun. Leono Lumo ir kun. Jono Burkaus aktyvi parapijietė Anthonyje (Tx-NM), 1976 m. liepos 31 d. rašė laiške: „Kun. Burkus yra puikus organizatorius ir labai geras statybininkas. . . Jis, gal būt, buvo labiausiai sugebąs kunigas, kokį tik pažinau, ir vis dėlto uolus kunigas ir Kristaus mokslo griežtas mokinys. . . Kun. Burkaus ryžtingumu ir sumanumu šv. Antanas turi žavingą bažnyčią. . . Prieš kun. Burkų Naujojoje Meksikoje Anthony buvo palaimintas, turėdamas kitą lietuvių kunigą — kun. Leoną Lukošiuoną. Jis buvo šventas ir sumanus vyras, ištikimas kunigas. Taipgi jam pagelbėjo kun. Stasys, irgi lietuvis. Manau, kad jis žuvo automobilio nelaimėje. Canutilloje (Tx) ilgą laiką buvo klebonas. Jį pažinome kaip kun. Joną Juodeiką. Ir jis buvo lietuvis. Jis buvo labai mielas geras žmogus.“

„Mano požiūriu lietuviai kunigai, kurie dirbo pietvakariuose, išsiskyrė iš kitų; buvo pasišventę ir uolūs vyrai, kurie pasirinko tarnauti Dievui ir jo Bažnyčiai, nors jie buvo toli nuo namų ir svetimame krašte. Jie yra garbė Lietuvai ir mūsų Katalikų Bažnyčiai. O kad mūsų šalis duotų Dievui tokių, kaip šie vyrai!”

Tolimesniuose šios knygos skyriuose aprašomi lietuvių kunigų įnašas bei jų veikla pietvakariuose, ypač tų, kurie dirbo El Paso vyskupijoje. Apie mirusiųsius ir apie tuos, kurie nenorėjo, kad apie juos būtų rašoma, nepavyko surinkti visos medžiagos. Iš tikrųjų, norint aprašyti kiekvieno lietuvių kunigo įnašą El Paso vyskupijon, apie kiekvieną reikėtų parašyti po atskirą knygą.

KUN. DR. LEONAS LUKOŠIŪNAS LUMAS

Kun. Leonas Lukošius Lumas nedavė jokių žinių apie save bei savo kunigišką veiklą. Sunku buvo gauti reikalingų žinių ir iš jo buvusių parapijiečių.

Tad šiame skyriuje plačiau yra nusakomos naujakurių gyvenimo sąlygos Naujojoje Meksikoje, Chamberino apylinkėse, kaip pirmame knygos skyriuje yra nusakytos Tekso valstijos vakarinėje dalyje.

Nuo Rygos iki Anthony

Prieš Pirmąjį pasaulinį karą šiaurės vidurio Lietuvos žmonės dažnai vykdavo turgun į Mintaują ar Rygą ir ta pačia proga, radę darbo, kartais ten pasilikdavo daugeliui metų, nes ten buvo daugiau geresnių darbų, negu šiaurės Lietuvoje, žemdirbių srityje. Taip Mintaujoje ir ypač Rygoje susidarė didelės lietuvių kolonijos

Panašiai atsitiko ir su kun. Leono Lukošiuso tėvais. Jie apsigyveno, dirbo ir susituokė Rygoje. Ten Leonas gimė 1905 m. gruodžio 14 d. Lietuvai atgavus nepriklausomybę, daugelis lietuvių grįžo Lietuvon. Jų tarpe ir Lukošiusai. Kauno kunigų seminarijoje baigus filosofijos ir teologijos mokslus, 1929 m. gegužės 25 d. Leonas įšventinamas kunigu

Panevėžio vyskupijai. Kadangi buvo didelių gabumų kunigas, Panevėžio vyskupijos ordinaras, vysk. K. Paltarokas, išsiuntė jį Romon studijuoti, kur jis įsigijo bažnytinių teisių doktoratą.

Grįžęs Lietuvon, 1931-35 m. kun. dr. Leonas Lukošius dirbo kurijoje, kaip bažnytinės teisės žinovas, ir drauge buvo vyskupo sekretorius. Tarp kitko jis buvo Panevėžio vyskupijos ruošiamo sinodo vienas, iš tų, kurie paruošė sinodui svarstyti nuostatų projektą. Vėliau kapelionavo Utenos gimnazijoje. Komunistams okupavus Lietuvą, vysk. K. Paltaroko pageidavimu slaptai tęsė tikybos mokymą bažnyčioje. Dėl to komunistų buvo tardytas „už gimnazistų kiršinimą prieš valdžią“. Norėdamas išvengti suėmimo, slapstėsi. Tuo metu dingo ir rankraštis jo parašytos didelės knygos apie „Katalikų akciją“. Tada vyskupas paskyrė jį į kaimo parapiją — Dabužius administratoriumi.

Atėjus vokiečiams, kun. dr. L. Lukošius buvo tarpdiocezinės kunigų seminarijos vice rektorius ir bažnytinių teisių profesorius pačiu sunkiausiu metu, iki naciai ištrėmė jį iš Kauno. Išstremtas kiekvieną savaitę jis turėjo registruotis Gestape.

Grįžtant rusams, 1944 m. rugpiūčio 6 d. kun. L. Lukošius pasitraukė į Vakarus. Rūpinosi lietuvių tremtinių dvasiniais reikalais Vokietijoje ir Šveicarijoje. El Paso vyskupui pakvietus jį, 1946 m. išvyko į Jungtines Amerikos Valstybes, į El Paso vyskupiją, kur tada neapsakomai trūko kunigų. Laikinais apsigyveno Šv. Patriko katedros klebonijoje.

Čia atvykus kunigui europiečiui, visai nepažįstamam šio krašto, ypač El Paso vyskupijos, kuri tada apėmė vakarinę Tekso ir pietinę Naujosios Meksikos sritį, ir kurioje kun. L. Lukošius turėsiąs dirbti sielovados srityje, sekančią dieną po jo atvykimo

katedros klebonas paprašė vieną savo vikarą, turintį laisvą dieną, kad kai ką aprodytų kunigui svečiui vyskupijoje.

Vikaras pažino kunigą ligonį, gyvenantį Wink kaimelyje* už pustrečio šimto mylių nuo El Paso. Šis kunigas gyveno viskuo apverstoje zakristijoje, arba kambariuke, prie mažos apšėpusios koplyčios. Čion atvykę per plačias dykumas, rado nepavydėtiną El Paso vyskupijoje dirbančio kunigo vaizdą. Pirmasis parapijinio gyvenimo ir darbo išpūdis buvo pritrenkiantis. Negeriantį alkoholinių gėrimų kun. Leoną, atsidūrusį labai nepaprastose bei nepažįstamose sąlygose, ir, be to, ilga kelionė iš El Paso labai išvargino jį. Grįžęs ilgai negalėjo užmigti. Vis galvojo: „Kur patekau? Kaip čia bus? Vyskupas, gal būt, ir mane siųs kur nors vyskupijos pakraštį ir apgyvendins kokioje mažoje zakristijoje“. Tokių ir panašių minčių varginamas, pagaliau užmigo.

Rytą gražioje katedroje pamaldžiai atnašavo šv. Mišias, bent laikinai pamiršdamas vakarykščius išpūdžius. Jautėsi sugrįžęs į civilizaciją. Vakarykščiai išpūdžiai atrodė lyg buvęs sapnas, o ne realybė. Pirmąsias dienas kun. Leonas leido katedros klebonijoje. Esant vėsesnėms pavasario valandoms, dažnai nuvykdavo miesto centran. Kai kuriuos vakarus leido teatre, žiūrėdamas gražesnių filmų.

Tačiau netrūkus vyskupas pasiuntė kun. Leoną į Presidio (Tx), esantį prie Meksikos sienos, du šimtai mylių į pietus nuo Wink, pustrečio šimto mylių į pietų rytus nuo El Paso, kad susipažintų su čionykščiu parapijiniu darbu ir pagelbėtų tos parapijos kunigui geriau aptarnauti visą eilę misijinių

* Vėliau, 1961-1972 m., Wink buvo kun. J. Burkaus parapijos dalis.

bažnytėlių, išmėtytų plačioje Tekso dykumoje bei Didžiosios upės slėnyje.

Pats Presidio vardas reiškia prieglobstį bei kariuomenės postą vietiniai apsaugai. Prieš daug metų ten kariuomenė saugodavo vietinius gyventojus nuo plėšikų, atvykstančių iš Meksikos. Tai vykdavo net šio šimtmečio pradžioje, Europoje vykstant Pirmajam didžiajam karui.

Kun. Dr. Leonas Lukošius Lumas

Presidio šv. Teresės parapijoje savo gražiu balsu ir majestotiška išvaizda kun. L. Lukošius patraukė mažo ūgio vietinių meksikiečių dėmesį. Šiame mažame pasienio miestelyje, apart kelių oficialių pasienio tarnautojų, gyvena saulės iškepinti meksikiečiai, ispaniškai kalbą amerikiečiai. Neskaitant pietinėje Kalifornijoje esančio Mirties slėnio, Presidio miestelis yra pati karščiausia vietovė visose Jungtinėse Amerikos Valstybėse. Tad ir kun. Leonui ten teko išlieti daug prakaito. Nors klebonija buvo vėsinama garuojančio vandens vėsintuvu, bet to

neužteko. Tik čia, pietvakariuose, esant labai sausam klimatui, patarnauja tokio tipo vėsintuvai. Nors jie, palyginti, pigoki, bet daugelis ir tokių neįstengia.

Perėjus tiltelį per upę, kuri, palijus kur nors Didžiosios upės baseine, turi šiek tiek vandens, kun. Leonui Meksikoje teko pamatyti tikrą varguomenę, nors jos nestigo ir Presidio miestelyje. Daugelis šeimų, neskaitant kelių išimčių, gyvena žalio, nedeginto molio didelių plytų, sulipdytų dumblių, netinkuotuose namukuose. Tokio molio namas yra vėsesnis, nes sienos nepraleidžia saulės spindulių šilumos ir pigiausias. Daugelio tokių namukų langai neturi stiklų. Jie būna tik atviros angos, kad bent kada nors skersvėjėlis pavėsinėtų vidaus orą, nes dienos metu saulė viską įkaitina taip, kad nuoga ranka daugelio daiktų visai negalima paliesti. Visos gatvelės ir kiemai aplink netinkuotus nei iš vidaus, nei iš oro vieno ar dviejų kambarėlių žalio molio namukus viešpatauja laisvas saulės įkaitintas smėlis. O kai vėjas papučia, neįmanoma nė kvėpuoti lyg Saharos dykumoje. Tarp tų dviejų miestelių — Presidio ir Meksikos pusėje Ojinaga — nebuvo didelio skirtumo. Tik Meksikos pusėje buvo ir yra daugiau varguomenės, bet iš kitos pusės ten linksmiau leidžiami vakarai smuklėse, kur visai laisvai vyrai klykina merginas ir jaunesnes moteris, nes ten taip priimta, ir jos taip uždirba duonos savo šeimoms.

Daugiausia laiko kun. Leonas leido klebonijoje, skaitydamas knygas ir mokydamasis vietinių kalbų. Italų kalbos žinojimas daug pagelbėjo jam. Visur El Paso vyškupijoje reikalingos ispanų ir anglų kalbos, nors iš tikrųjų ten visur meksikiečiai kalba ispanišku žargonu, primaišydami daug anglišių žodžių, kuriuos jie savaip ištaria. Tad jų šnekamoji ispanų

kalba pajuokiančiai yra vadinama teksietiskai meksikietiška — Tex-Mex.

Anthony dviejoje valstijose

Anthony miestelis, kuris senais laikais vadinosi San Antonio — Šventasis Antanas, angliškai dabar vadinamas tik „Anthony“, yra ant Naujosios Meksikos ir Tekso valstijų sienos, dvidešimt mylių į šiaurę nuo El Paso. Anthony Tekso valstijoje pradžioje vadinosi La Tuna, kaip ir netoli esąs federalinis kalėjimas. Bet vėliau pasivadino Anthony, kaip ir Naujosios Meksikos pusėje. Jis inkorporuotas kaip miestelis 1952 m. O Anthony Naujosios Meksikos valstijoje tėra tik Las Cruces — Doña Ana — apskrities dalis. Nėra inkorporuotas miestelio teisėms gauti. Abiejuose Anthony miesteliuose drauge yra apie penki tūkstančiai gyventojų.

Per abu Anthony miestelius praeina vadinamas Camino Real, Ispanijos karališkasis kelias. 1598 m. juo keliavo Don Juan de Oñate su savo gausia palyda, vykdamas į šiaurę Didžiosios upės slėniu. Dabar ten yra Old El Paso daržovių konservavimo fabrikas, La Tuna federalinis kalėjimas; be to, Naujosios Meksikos pusėje yra nemažai medvilnė auginančių ūkininkų ir pieno ūkis.

Maža katalikų tikinčiųjų grupė pastatė molinę koplyčią Šv. Izidoriaus vardu ant privataus ūkio pustrečios mylios į šiaurės vakarus nuo dabartinio Anthony miestelio. Ją baigus, 1899 m. kun. J. Lafon iš El Paso priemiesčio Smeltertown raitas ant arklio kartą per mėnesį pradėjo atvykti sekmadienio šv. Mišioms. Šiai ir kitų trijų vietovių tikinčiųjų grupėms jis tarnavo iki 1913 m., drauge aplankydamas Chamberino, Berino, Los Amoles ir, gal būt, Canutillo.

1903 m. patvinusi Didžioji upė privertė kai kuriuos ūkininkus palikti savo namus. Paprašius Amerikos prezidentas W. McKinley davė pabėgėliams ūkininkams žemės gabalą, kurį žmonės pavadino McKinley, ir jame pastatė naują molinę bažnytelę, pavadindami ją Šv. Antano garbei. Ūkininkams grįžus į savo namus, McKinley ištuštėjo. Kun. J. Arthuis, atvykstantis iš Smeltertown, 1913-14 m. pastatydino molinę bažnyčią Anthonyje, Naujosios Meksikos pusėje, nepilni du kvartalai nuo Tekso sienos. Jai vietą — visą miestelio kvartalą — padovanojo C. Miller, nekatalikas.

Įkūrus El Paso vyskupiją 1914 m. kovo 3 d., po šešių dienų naujasis vyskupas paskyrė kun. J. Coulombę, kad gyventų Anthonyje. Jis apsigyveno Geck šeimoje ir per šešis mėnesius pastatė molinę kleboniją, pats daug dirbdamas kaip stalius. 1915 m. liepos 15 d. kun. Pio Arriola perėmė parapiją. Jis pastatydino didelį molinį namą teatrui. Jam mirus, 1926 m. gegužės 30 d. kun. Leon Illardia perėmė parapiją. Jis įsteigė Švč. Jėzaus Širdies lygą, kad ji išmokėtų parapijos skolą. Klebonas teatrą paverė bažnyčia, kurią vyskupas pašventino 1928 m. birželio 13 d., o senoji bažnyčia paversta parapijos sale, kuri buvo per maža didėjančiam tikinčiųjų skaičiui.

Chamberinas Naujojoje Meksikoje

Vadovaujant kun. Ramonui Ortíz, Meksikos valdžios paskirtam įgaliotiniui Naujajai Meksikai apgyvendinti, 1851-52 m. kelios šeimos, apie penkiasdešimt asmenų, apsistojo dabartinio Chamberino apylinkėse. Jie buvo pirmieji pastovūs gyventojai toje apylinkėje.

Jaučių traukiamais vežimais ir ant asilų nugarų iš Chihuahua atsivežė gyvenimui būtinų reikmenų, keturių šimtų dvidešimt penkių kilometrų kelionėje praleidę kelis mėnesius. Sustoję į rytus nuo dabartinio senojo Chamberino, atvykę naujakuriai pasistatė laikinas vieno kambarėlio lūšneles ir iškirto krūmokšnių plotą tarp dabartinio Chamberino ir Didžiosios upės vakarinio kranto. Pirmais metais jie pasodino meksikietiškę pikty pipirų, vadinamų čili, pupelių, saldžių bulvių, kukurūzų ir kt. Jų pagrindinis maistas buvo ir yra pupelės ir pikantiškas pipiras. Sekančiais metais pasėjo kviečių ir tabako. Pasodino vynuogių, persikų ir kitų vaismedžių.

Laikinas lūšneles pradėjo keisti žalio molio plytų namukais. Vietinės aikštės rytiniame gale pastatė molinių plytų bažnytelę, kurią pavadino San Luis (Šv. Liudviko), Prancūzijos karaliaus, garbei. Pirmieji kunigai, kurie retkarčiais atvykdavo aptarnauti Chamberino katalikus, buvo tėvas Karolis Pinto ir tėvas Stepas Bueno. Vėliau kartą per mėnesį atvykdavo Juoz. Lafon. Jis taip pat aptarnavo Los Amoles (dabar vadinamą La Union), Nombre de Dios (Dievo Vardą, kuris 1886 m. buvo visai nušluotas nuo žemės paviršiaus) ir San Antonio, kuris vėliau pavadintas Anthony (ispaniškai Šv. Antanas, angliškai — Antanas). Chamberino apylinkėse 1870 m. gyveno jau apie penki šimtai žmonių. Vaikai buvo mokomi katekizmo koplyčioje, kaimo aikštėje po medžiais ir kai kuriuose namuose.

Laiminga vietovė neišvengė daug vargo — šaltų žiemų ir sausros. Tad kartais tekdavo ir pusbadžiai gyventi. Gyvenimo būklei pagerinti, į šiaurę nuo Chamberino Didžiosios upės vanduo pradėtas reguliuoti. Bendromis jėgomis vyrai padarė primitivią užtvanką iš medinių stulpų, žabų, pripildami

žemių primitiviais įrankiais, kad galėtų naudoti upės vandenį laukams laistyti.

Kasmet vyrai turėdavo remontuoti užtvanką ar net iš naujo statyti ją. Visą laiką apylinkės vyrai turėdavo budėti, ypač gegužės pradžioje, Uoliniuose kalnuose tirpstant sniegui, ir liūčių metu, kad vanduo neapsemtų molinių namukų. 1884 ir 1885 m. Didžioji upė buvo plačiai išsiliejusi. Išgąsdinti kai kurie gyventojai išsikėlė apie tris kilometrus į pietvakarį, į aukštesnę vietą, pradėdami naują Chamberiną.

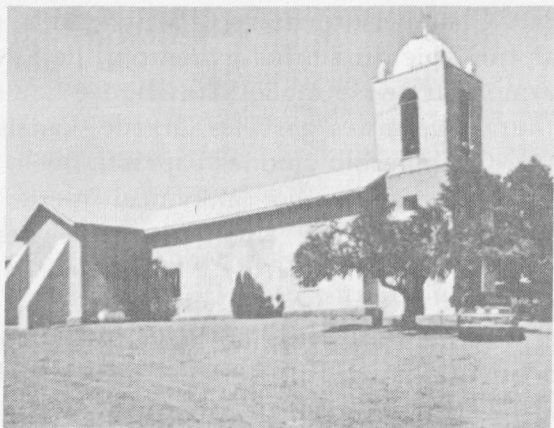
1886 m. pavasarį upės vanduo giliai užtvindė visą slėnį. Senasis Chamberinas ir visos kitos slėnyje esančios vietovės tapo „ežeru“, spėjus išvaryti gyvulius ir išsaugoti dalį judomo turto. Šniokštąs vanduo kapinėse nuplovė antkapius ir kryželius, išplovė mirusiųjų kaulus ir išsklaidė juos po laukus. Išliko tik aukštesnėse vietovėse buvę molio namukai. „Dievo vardo“ kaimas visiškai nušluotas. Panašiai nukentėjo ir kitos vietovės. Taip ir Los Amoles (La Union) dalis gyventojų pasistūmėjo į vakarus, į aukštesnę vietą. Tad dabar turime du Chamberinus ir dvi La Union. Šv. Antano gyventojai pasistūmėjo į pietryčius, nes tasai miestelis buvo kitoje upės pusėje, nepalikdami senosios vietovės nė pėdsakų.

Iš buvusios Šv. Liudviko (San Luis) bažnytėlės buvo išgelbėta šventojo statula, medinis krucifiksas su tikrais erškėčiais, auksinė taurė ir patena ir sudėti Jacinto Perea namuke. Žmonės ilgai vargo, valydami likučius nuo dumblo ir vandens, vėl statė laikinas lūšneles: sukėlė baslius, išpynę medžių šakomis ir išdrėbę moliu, ir dėkojo Dievui, išlikę gyvi. Vandeniui ilgai išsilaikius „ežere“, kultivavo žemę naujose vietose ir sodino daržoves. Ir toliau kun. J. Lafon atvykdavo į Chamberiną, į J. Perea namuką, kur

sukalbėdavo rožinį ir atnašaudavo šv. Mišias, iki nauja bažnyčia buvo pastatyta.

Aukštesnėje vietoje, kur kūrėsi naujasis Chamberinas ir kur turėjo būti pastatyta naujoji bažnyčia, plytoms gaminti nebuvo nei molio, nei vandens, o tik smėlis. Tad vyrai gamino žalio molio plytas už poros kilometrų į rytus, netoli senojo Chamberino, kur buvo ir molio ir vandens. Joms išdžiuvus, vienračiais karučiais vežė jas savo jėgomis porą kilometrų į aukštesnę naująją vietą bažnyčiai statyti. Vyrai dirbo tik po darbo, vakarais, visą dieną dirbę savo „ūkiuose“, kirsdami krūmokšnius, kultivuodami dirvą, sodindami bei sėdami grūdą, kad nereikėtų badauti.

Savo jėgomis atvežtas išdžiovintas plytas vyrai mūrijo dumbly dviejų pėdų storio sienas naujai bažnyčiai. Taip bendromis jėgomis dirbo aštuonerius metus, iki užbaigė ją. Naujojoje bažnyčioje 1899 m. rugsėjo 20 d. kun. J. Lafon pakrikštijo pirmą kūdikį vardu Kazimiera Tellez.

Šv. Liudviko bažnyčia Chamberine

Šv. Liudviko šventei, rugpiūčio 25 d., kun. J. Lafon atveždavo savo chorelį, kelionėje užtrukdamas visą dieną, o šiandien atvyktų per keturiasdešimt penkias minutes. Po šventės pamaldų bažnyčios didelėje aikštėje vykdavo mugė, kur būdavo parduo-dami gėrimai, pyragaičiai, sausainiai, meksikietiški pikantiški valgiai. Vėlų vakarą vykdavo šokiai iki ryto. Šios metinės šventės mugė, išskyrus šokius, išliko iki šių dienų.

Kiti kunigai, kurie aptarnavo Chamberiną, Anthony, Beriną, La Union, buvo jėzuitas tėvas Arthuis, kun. J. Coulumbe, kun. P. Arriola, kun. L. Ilardia. Po jų aptarnavo du lietuviai tremtiniai, komunizmo aukos — kun. Leonas Lukošius Lumas (1947-57) ir po jo kun. Jonas Burkus. Pastarasis Chamberino ir Anthony vietoves dar kartą aplankė 1984 m. spalio 4 d. Iš oro Šv. Liudviko bažnyčios sienos apmūrytos naujo tipo stipriomis didelėmis degintomis plytomis. Jos atrodo lyg būtų senovinės žalio molio plytos, bet jos yra degintos, nebijančios vandens.

Pats Chamberino naujasis bažnytkaimis, gal būt, dabar turi apie du šimtus gyventojų. Jie gyvena po potvynio statytuose molio skurdžiuose namukuose. Kai kurios bevardės gatvelės, atrodo, kadaise buvo grįstos. Chamberino žmonės paprasti, mieli, modernizmo nesugadinti. Šio lankymosi metu kun. J. Burkus sutiko daug savo buvusių parapijiečių Anthonyje ir Chamberine. Labai mielas Jurgis Provencio, gyvenęs savo ūkyje, už to ūkio į rytus stovėjo pirmoji Chamberino bažnytelė. Jis atpažino savo buvusį kunigą, nors nuo 1960 m. nebuvo jo matęs. Kelionėn jis dosniai įdėjo pikantiškų pipirų.

Netoli naujosios Chamberino bažnyčios Marija Garcia, kuri visą savo amžių ten gyvena su savo

seserimi Lupe, mielai pasakojo Chamberino istoriją, kurią Margarita T. Want 1965 m. išstudijavo ir parašė. Šią istoriją kun. J. Burkus jau turėjo, gavęs ją El Pasoje iš vyskupijos istorinio archivo vedėjos Oklos McKee, kuri jau trisdešimt metų dirba El Paso vyskupijai. O Margarita T. Want mielai dirbo daug metų Anthonyje su parapijos jaunimu kun. L. Lumo ir kun. J. Burkaus darbo metu.

Šio lankymosi metu atsisveikindamas, kun. J. Burkus dar kartą pažvelgė į plačiame slėnyje tarp Chamberino ir Anthony išbarstytus žaliuojančius laukus, naujus riešutynų plotus ir jų savininkų sodybas, kurios atrodė geriau, negu Chamberino bažnytkaimio namukai. Prisimindamas visą tai, kun. J. Burkus rašo: „1984 m. aplankęs savo buvusią parapiją Anthonyje ir Chamberino misiją ir patyręs žmonių nuoširdumą ir dėkingumą, labai troškau pasilikti ten. Giliai pergyvenau šį troškimą, kad amžius, sveikata ir nauji įsipareigojimai nebeleidžia grįžti ir dirbti ten“.

Berino misija

Iki 1881 m. visas Misilla slėnis, esąs į pietus nuo Las Cruces miesto rytinėje Didžiosios upės pusėje, buvo valdžios nuosavybė. Jis buvo beveik neapgyventas. 1881 m. pravedus geležinkelio liniją iš Santa Fe į El Pasą, maždaug kas penkios ar septynios mylios buvo sužymėtos vietelės, kuriose buvo galima sustabdyti traukinį. Viena tokių vietų buvo dvidešimt penkios mylios nuo El Paso Berino, kuris tada vadinosi Brunswick (NM).

Lankydamasis Chamberine 1984 m., kun. J. Burkus paklausė Mariją Garcia apie Chamberino pavadinimo reikšmę. Ji atsakė, kad niekas nežinąs

tokio pavadinimo reikšmės ir kodėl vietovei duotas toks pavadinimas. „O ką reiškia Berino“, toliau teiravosi kun. J. Burkus. Ji nusijuokė ir tarė: „Tai Chamberino dalis (Cham + Berino)“. — „Ar kaip angliški žodžiai she ir he?“, — „Ne visai taip“.

1900 m. Berino kaimelyje buvo atidaryta pirmą krautuvėlė privačiame name ir vieno kambario molinė mokyklėlė. 1902 m. vasarą ir vėl 1905 m. potvynis nuplovė molinius netinkuotus namukus, arba permirkyti sugriūvo. Pabėgę į aukštesnę vietą, truputį į rytus, iš žabų ir dumblo pasidarė laikinas pastoges, kad apsisaugotų nuo saulės kaitros. Paprašius 1907 m. iš savo nuosavybės valdžia davė aštuoniasdešimt akrų žemės tada buvusioms dvidešimt penkioms šeimoms miesteliui pastatydinti. Visas plotas padalintas į penkiasdešimt sklypų. Jie patys mūrino vieno ar dviejų kambarių molio netinkuotus namukus. Iškasė bendrą šulinį, prie kurio moterys taipgi pasidalindavo „žiniomis“.

Artimiausia bažnyčia — penkios mylios — buvo Anthonyje ir Chamberinoje, kurias iš El Paso priemiesčio Smeltertown kunigas lankydavo kartą per mėnesį paprastai raitas ant arklio, užtrukdamas dvi dienas kelionėje. Tik tie Berino žmonės, kurie turėjo arklių ir vežimėlių, retkarčiais galėjo pasiekti bažnyčią.

Susirūpinę turėti savo bažnytelę, vyrai gamino dideles plytas iš molio, įmaišę šiaudų ir išmynę arklio ar savo kojomis. Joms sudžiuvus, dumblo sulipdė sienas bažnytelei, kai bažnytelei ir jos kiemui buvo paskirti šeši sklypai. Ji tebestovi ir šiandien Augustino Marquez prižiūrima. Ją pašventino kun. J. Lafon iš Smeltertown 1909 m. rugpiūčio 10 d., kuris pradėjo atvykti kartą per mėnesį. Už patarnavimą jis gaudavo daržovių ir vaisių. Kai kartą traukiniu

atvyko vyskupas iš Santa Fe (NM), keturi vyrai nešė jį kėdėje daugiau kaip mylią į bažnytelę smėlio keliu, kad kūdikiams suteiktų Sutvirtinimo sakramentą.

Kun. L. Lukošiuo pirtakas

Pirmasis kunigas Anthonyje apsigyveno 1914 m. Jis taipgi aptarnavo Berino ir Chamberino misijas. Trečiasis kunigas iš eilės buvo Leonas Ilardia, ispanas, kun. Leono Lukošiuo pirtakas. Parapijos kunigu jis čia išbuvo dvidešimt vienerius metus. Jis daugiau rūpinosi savo medvilnės laukais, negu parapija. Derlingame Mesilla slėnyje pradžioje auginti kviečiai, bet vėliau pradėta auginti medvilnę, kaip ūkininkams pelningesnę augalą.

Kun. L. Ilardia, lyg parodydamas savo gerumą, visiems skolino pinigus, kad, pirkdami ūkius, turėtų kuo įmokėti ir po to kas pusmetį atmokėti jam sutartą sumą. Ne visados medvilnė lygiai užderėjo, nes ji reikalauja tinkamo oro ir geros priežiūros bei vandens. Neužderėjus medvilnei arba nesant medvilnės pareikalavimui, ūkių pirkėjai negalėdavo laiku įmokėti sutartos sumos skolintojui. Tokius ūkius, nežiūrint, kiek jau įmokėta, šio krašto papročiu kun. L. Ilardia nusavindavo visą ūkį už pinigų paskolinimą. Taip per dvidešimt vienerius metus jis sukrovė pusės milijono dolerių vertės turtą.

Šv. Antano klebonijoje žmonės labai retai kada nors matydavo savo kunigą, kuris paprastai tik nakčiai sugrįždavo namo. Pati klebonija buvo piktžolėmis apaugusi, bažnyčia apleista, niekados neremontuota. Tad faktinai Josefina Geck, gyvenusi skersai gatvės tiesiai ties klebonija, administravo parapiją: savo name ji išdavinėjo metrikus, atsakinė-

jo telefoną, kurio klebonijoje visai nebuvo, apmokėjo sąskaitas daugiausia iš klebono kišenės, nes visi žinojo, kad kunigas turtingas, tad sekmadieniais būdavo surenkama vos porą dolerių parapijai administruoti, sąskaitoms apmokėti.

Maždaug 1946 m. kun. L. Ilardia pradėjo statydinti pilaitę savo ūkyje netoli Mesilla miestelio. Susirgęs 1947 m. spalio 1 d. jis atsisakė parapijos, pasilikdamas gyventi klebonijoje, iki bus baigti jo dviejų aukštų dideli rūmai. Juos baigus, jis nutarė persikelti į juos 1947 m. gruodžio 5 d. ir ten gyventi be rūpesčių. Tačiau taip atsitikó, kad minėtos dienos išvakarėse, ketvirtadienio vakarą, jis mirė, nespėdamas įvykdyti savo plano.

Čia prisimena V. Jėzaus palyginimas apie turtuolio godumą: Laukams davus didelį derlių, savininkas nutarė pastatyti didelę daržinę, kad joje galėtų sukrauti visą derlių, „tuomet tarsiu savo sielai: ‚mano siela, tu turi daug gėrybių, sukrautų ilgiems metams. Ilsėkis, valgyk, gerk ir linksmai pokyliauk!‘ O Dievas jam tarė: ‚Kvaily, dar šianakt bus pareikalauta tavo gyvybės. Kam gi atiteks, ką sukrovei?‘ Taip bus ir tam, kas krauna turtus, bet nesirūpina tapti turtingas pas Dievą“ (Lk. 12,15-21).

Testamentu pusę savo turto — vieną ketvirtį milijono vertės medvilnės laukų jis paliko parapijos ‚administratorei‘ Josefinai Geck, o kitą turto pusę paskyrė kažkokiams Enriquez vyrukui Albinui ir merginai. Taip atsitiko, kad netrukus, ariant laukus, vaikiną traktorius mirtinai suvažinėjo, o mergina, su kažkuo civiliai susimetrikavusi, apsigyveno kunigo pilaitėje, lyg sukurdamą legalų laisvo gyvenimo namą. Čia pasitvirtina lietuviška patarlė: „Kunigo naudą vėjai gauda“.

Prel. L. Gaynorio pasakojimu, kun. L. Ilardijos laidotuvės, kuriose dalyvavo jis ir vyskupas S. M. Metzger, „buvo pačios liūdniausios vyskupijos istorijoje“. Josefiną Geck įtikino vyskupą parapijos sale, kuri kadaise buvo molinė bažnyčia, pavadinti Ilardia sale už jo „nuopelnus“ parapijai, vietoj ją vadinus Šv. Antano parapijos sale, statytą parapijiečių pinigais ir parapijos reikalams, nors ji buvo atnaujinta Albinui ir Josefinai kunigo paliktais pinigais ir Josefinos rūpesčiu.

Atsilygindama už milijono ketvirtį turto, Josefiną Geck užprašė šv. Mišias už kun. L. Ilardia vėlę kiekvienos savaitės ketvirtadienį, tad penkiasdešimt dvejas šv. Mišias kasmet. Labai maža yra tokių, kurie prisimena mirusius kunigus, kad paguostų juos ir pagelbėtų jiems. Šioje srityje Josefiną Geck pagirtina, nors iš tikrųjų ji tik vykdė tai, kas parašyta kunigo testamente. Ji mirė 1984 m. vasario 16 d. Tad jos rūpesčiu buvo atnašauta apie tūkstantį devynis šimtus šv. Mišių už kunigo vėlę.

Šv. Antano parapijoje

Kasdieninis darbas parapijoje

Kun. Leonui Ilardiai susirgus ir 1947 m. spalio 1 d. atsisakius Šv. Antano parapijos Anthonyje, tų pačių metų spalio 23 d. kun. dr. Leonas Lukošius perkeliamas į jį savarankiškam parapijos darbui, įskaitant Chamberino ir Berino misijas, arba filijas.

Josefiną ir toliau turėjo klebonijos raktą, išdavinėjo metrikus savo namuose, per dešimt metų apmokėjo eilines parapijos sąskaitas iš savo kišenės, nes sekmadienio rinkliavos būdavo tokios mažytės, kad vargiai iš jos užteko kunigui pavalgyti. Kun. L.

Lukošiūnas valgė labai paprastai. Dažnai mito tik obuoliais. Tad kartais Josefina pakviesdavo jį pietauti drauge. Kokia nors ypatinga proga, atvykus keliems svetimiems kunigams, kitų padedama, Josefina paruošdavo vakarienę savo namuose.

Taip Josefina Geck ir toliau dalinai administravo parapiją. Jeigu parapijiečiai turėjo ar norėjo pamatyti kunigą, visados pirma užeidavo pamatyti ją, o tik po to senu papročiu eidavo pamatyti kunigą. Kun. L. Lukošūnas nekeitė šio parapijiečių papročio.

Turėdamas parapijos prižiūrėtoją, kun. L. Lukošūnas dažnai išvykdavo pasivažinėti. Pvz., sekmadienį po ketvirtos valandos Krikštų jis išvykdavo į Meksiką, pakeliui sustodamas kur nors klebonijoje ne tiek dėl kambario, o tiek iš reikalo automobiliui išsinuomoti garažą, nes meksikiečiai, pamatę automobilį iš Amerikos, apžiūrėdavo jį, išimdavo kai kurias dalis, kurias galėjo panaudoti ar parduoti. Taip, sakoma, kun. Leonas nuvykdavo iki Acapulcos. Ten, nusivėjęs kojas, pamirkydavo jas Pacifiko vandenyne ir, vėl apsiavęs, pradėdavo kelionę namo, kad grįžtų šeštadienio popiečio išpažintims. Kitą savaitę, gal kartą ar kitą per mėnesį, jis pavažiuodavo kita kryptimi. Jis pasakojo prieš daug metų, kad Meksikoje jis aplankęs visas trisdešimt penkias valstijas ir Jungtinių Amerikos Valstybių žemyno valstijas, išskyrus dvi, nes tuo metu dėl liūtis nebuvo privažiavimo.

Kun. L. Lukošūnas visados sakydavo, kad, važiuodamas automobiliu, jis pailsės, atsigaus. Kelionėje su valgiu jis negaišdavo laiko. Automobilyje laikydavo užkandą ir keletą alaus skardinių. Kelionėje toks būdavo jo maitinimasis. Jis nebuvo, gink Dieve, alkoholikas ar kada nors girtas. Jis save laikė negeriančiu alkoholinių gėrimų. Tik žmonės

kartais pasakydavo, iš tolo užuodę alaus kvapą, kad girtas. Tokiu atveju Vokietijoje visi vokiečiai turėtų būti laikomi alkoholikais, kai jie kasdien išgeria bokalą alaus, kaip maisto dalį arba vietoj vandens. Panašiai ir kun. Leono Lukošiuono atveju. Niekio daugiau.

Kun. L. Lukošiuonas turėjo didelę asmeninę biblioteką. Šv. Antano klebonijos saliono visos sienos, nuo grindų iki lubų, buvo apdengtos knygoms dėti lentynomis. Jos buvo pilnos įvairaus turinio knygų įvairiomis kalbomis. Namie būdamas, daug laiko praleisdavo, jas skaitydamas. Salione nuo pietvakarinio kampo iki šiaurės rytų kampo buvo pramintas gilus takas. Kun. Leonas pramynė jį, vaikščiodamas knygų skaitymo metu. Jis žinodavo, kur kuri knyga surastina, nors jos nebuvo sunumeruotos. Jeigu kas nors, pavartęs kurią nors knygą, padėdavo kiton vieton, jis nebuvo patenkintas, nes, reikalui esant, būdavo sunku surasti kitoje vietoje padėtą knygą.

Kun. L. Lukošiuonas norėjo būti susipažinęs visose srityse. Tad jis pramoko golfuoti, susipažino su amerikietiškais kamuolio žaidimais, įvairia muzika ir šokiais, kad, bet kuria tema kam nors užkalbinus jį, galėtų dalyvauti pokalbiuose.

1949 m. pavasarį kun. A. Juška, patekęs į Corpus Christi vyskupiją, rašė kažkam Vokietijon, kad dėl klimato gyvenimo sąlygos nepakenčiamos. Toliau tame laiške jis rašė, kad kažkur į vakarus kun. L. Lukošiuonas gyvenęs dykumose esančiame mieste lyje. Jis nė su kuo nesusirašinėjęs, su jokiais lietuviais nepalaikęs ryšių. Tą laišką skaitydamas, kun. J. Burkus nė nepagalvojo, kad kada nors vėliau tą vietą jis paveldėsias iš kun. L. Lukošiuono.

Pavardės pakeitimas ir kita

El Paso vyskupijoje padirbėjęs penkerius metus, kun. L. Lukošius pradėjo rūpintis Amerikos pilietybės įsigijimu. Jis rūpinosi ne dėl to, kad atsižadėtų savo tėvynės, o tik dėl patogumo išvykti užsienin, pvz., Meksikon. Be tokio dokumento Meksikon galėtų keliauti tik dvidešimt kilometrų. El Pasoje įsigydamas Amerikos pilietybę, jis pakeitė savo pavardę, pasivadindamas Lumu. Jis juokavo, kad savo gyvenimo pirmąją pusę vartojęs tėvo pavardę, o antrąją — motinos. Nežinia, ar tai tiesa, ar tik pasiteisinimas. Nuo to meto jis yra žinomas, kaip kun. Leo Lumas.

Po trijų ar ketverių metų po pavardės pakeitimo, tai yra 1954 m. beveik privačiai kun. L. Lumas paminėjo sidabrinį kunigystės jubiliejų. Vėliau, 1979 m., tylomis paminėjo ir auksinį. Juo labiau niekados apie tai neparašyta laikraščiuose, ypač lietuviškuose, nes jis to nenorėjo. Ir dabar, 1984 m., nenori, kad kas nors šioje knygoje būtų parašyta apie jį. Paprašytas parašyti ar bent duoti medžiagos apie save, jis pasakė: „Aš pats nieko nerašysiu ir nenoriu, kad kas nors rašytų apie mane, kol esu gyvas“. Taipgi jis niekados nemini savo bažnytinių teisių doktorato ar teologijos licenciacijos titulų. Tai vis jo nuolankumo požymiai.

Statytina nauja bažnyčia

Keletą metų padirbėjęs Šv. Antano parapijoje, El Paso vyskupas pradėjo raginti kun. L. Lumą pradėti ruošti planus naujai bažnyčiai pastatyti Anthonyje. O gal būt ir kleboniją, nes ir ji jau buvo apverktinoje padėtyje — pro grindis vidun įėjo dienos šviesa.

El Paso vyskupijos kancleris turėjo savo architektą — Carroll Daeuble & Associates. C. Daeuble apžiūrėjo naujai bažnyčiai numatytą vietą tame pačiame miestelio kvartale, kur stovėjo dvi senos molinės bažnyčios — salė ir naudojamoji bažnyčia — ir klebonija. Po dvidešimt septynerių metų, kada studijuotas anas situacinis architekto pabraižytas planas, sunku prisiminti šių eilučių autoriui. Atrodo, jeigu tiksliai prisimenu, naują bažnyčią buvo numatyta išprausti kaip nors tarp naudojamosios bažnyčios ir gatvės ar kito pastato, paliekant vos porą pėdų tarpekį.

Joks galvojantis asmuo negalėjo būti patenkintas tokiu projektu. Tad Josefina Geck tentatyviai pažadėjo porą sklypų iš savo turimos nuosavybės. Be to, reikalui esant, ir jos sesuo, Albina Provencio, pažadėjo prisidėti, kad kartais kas nors nepasišoktų padovanoti žemės gabalą, esantį toliau nuo jų dviejų

Šv. Antano salė, bažnyčia ir klebonija

namų. Joms būtų per toli, jeigu reikėtų paėjėti šimtą metrų. Pasak J. A. Ikardo, jos norėjo, kad parapijos bažnyčia būtų jų kieme.

Nors kun. L. Lumas dažnokai buvo raginamas, bet kai jis neketino statydinti bažnyčios, tad ir nesirūpino detalių planų paruošimu, o tik vilkino mėnesius ir metus.

Be to, kun. L. Lumas nevedė jokios piniginės atskaitomybės. Sekmadieniais surinkęs dvidešimt ar keturiasdešimt dolerių, iš jų grynais pasiimdavo jam priklausomą algą ir valgiui, o kitoms sąskaitoms apmokėti nieko nebelikdavo. Žmonėms jis to nesaikydavo. Jis niekados nepriminė jiems jų pareigos remti savo parapijos bažnyčią, kai Josefina ir toliau apmokėdavo sąskaitas už degamąsias dujas, elektrą ir vandenį. O parapijinės moterų organizacijos apmokėdavo draudos sąskaitą, nors dažnai labai pavėluotai, kai vyskupijos kurija buvo atsakinga už sąskaitos apmokėjimą. Dėl to parapijos trobėsių draudos sąskaita dažnai būdavo neapmokėta už vienerius ar net dvejus metus, iki Josefinos Geck vadovaujama Švč. Jėzaus Širdies lyga, arba draugija, prisirengdavo sukelti reikalingą sumą. Tad kun. L. Lumo išvykimo iš parapijos metu tokia sąskaita buvo neapmokėta už pusantrų metų.

El Paso vyskupijos parapijose kiekvienais metais būdavo apie dvylika specialių bažnytinių rinkliavų ypatingiems reikalams. Tai būdavo vadinama antroji sekmadienio rinkliava. Tokios rinkliavos metu Šv. Antano parapija sudėdavo vos keletą dolerių. Tačiau specialios rinkliavos užsienio misijoms remti kun. L. Lumas niekados nerinko bažnyčioje sekmadienio pamaldų metu, kaip visur daroma, bet jo paskirtos kelios moterėlės rinko pinigą pakiemiais. Tokiu būdu užsienio misijų reikalams jos surinkdavo virš keturių

šimtų dolerių, kai tuo tarpu bažnyčioje vargu kunigas būtų surinkęs dešimtą tos sumos dalį. Taip žmonės buvo įpratę remti, kaip jie suprato, bažnyčią. Jeigu vėlesni kunigai primindavo kuriam savo parapijiečiui, kad jis neremiaš savo parapijos, atsakydavo: „Niekas nebuvo atėjęs paprašyti“.

Nevesdamas piniginės atskaitomybės, tik retkarčiais šiek tiek pinigų įdėdavo į banką čekių sąskaiton. Jis nemokėjo vyskupijai jokių mokesčių, vadinamų cathedraticum. Bažnytiniai įstatymai reikalauja, kad kiekviena parapija mokėtų kurijai vyskupo nustatytą tam tikrą procentą visų pajamų vyskupijos įstaigoms išlaikyti. Vyskupijos kancleriui paraginus jį mokėti nustatytą mokestį — cathedraticum ir duoti pilną metinę piniginę apyskaitą, kun. Lumas atsakydavo: „Seminarijoje manęs to nemokė“. Iš tikrųjų visa tai yra nusakyta Bažnyčios kanonų teisyne, kurį kiekvienas kunigas studijavo. O kun. dr. L. Lumas dar specialiai studijavo dvejus metus ir įsigijo bažnytinių teisių doktorato laipsnį. Tad jis žinojo bažnytinę teisę ir parapijos kunigo pareigas bei jo atsakomybę už parapijos medžiaginius ir parapijiečių dvasinius reikalus.

Ir vėliau, dirbdamas ir kitose parapijose, kun. L. Lumas nevedė visų bažnytinio teisyno įsakytų knygų ir nemokėjo cathedraticum. Dėl to jis neturėjo ir mediciniškos draudos, kurią parūpino vyskupija.

Parapijos draugijos

Kun. L. Lumas nuoširdžiai rūpinosi parapijos draugijomis, jų veikla. Stipriausia buvo Švč. Jėzaus Širdies lyga, įkurta pirmesnio klebono. Toje parapijoje ji veikė, kaip parapijinė organizacija. Visą laiką jos pirmininkė buvo Josefina Geck. Kitoms valdybos

narėms išmirus ar išsikėlus, visa lygos veikla visą laiką buvo jo rankose. Ji viena sudarė visą lygos valdybą.

Pirmą kiekvieno mėnesio penktadienį lyga turėdavo savo susirinkimą bažnyčioje po vakarinių pamaldų. Ji rūpinosi sukelti pinigų kai kurioms ypatingoms sąskaitoms apmokėti. Būdavo paraginamos nepamiršti kasdienio rytmetinio pasiaukojimo, ir keletas šeimų pasiaukėjo Švč. Jėsaus Širdžiai.

Lygai priklausė ispaniškai kalbančios moterys ir keletas vyrų. Angliškai kalbančios, kurių buvo labai nedaug, turėjo Altoriaus draugiją. Jai priklausė daugelis ir ispaniškai kalbančiųjų, tos, kurios mokėjo angliškai. Ši draugija visados turėjo pilną valdybos sąstatą ir būdavo renkama, terminui pasibaigus.

Vyrai turėjo savo klubą. Jis vadinosi Šv. Antano vyrų klubu. Tikra žodžio prasme ji nebuvo parapijinė draugija, o tik parapijoje veikiantis vyrų sambūrys. Keli parapijos vyrai priklausė Kolumbo vyčiams. Dorotėja Dutchover 1976 m. gruodžio 6 d. taip rašė apie Kolumbo vyčius: „Kai kun. Leonas Lukošius, mūsų pirmasis lietuvis kunigas, atvyko į mūsų parapiją, Kolumbo vyčiai buvo veiklūs. Kai kurie parapijiečiai priklausė Las Cruces padaliniui“.

Parapijos jaunimas turėjo savo organizaciją — Katalikų jaunimo organizaciją — CYO. Jie ypatingą veiklą nepasižymėjo. Pradžios mokyklos vaikučiai, Lietuvos vaikučių pavyzdžiu, vadinosi angelaičiais. Jų veikla apsiribojo savaitinėmis katekizmo pamokomis, kurios būdavo privalomos aukštesnės ir pradžios mokyklų mokiniams. Jiems mokytis, iš El Paso atvykdavo keturios vienuolės kiekvieną trečiadienį. Joms pagelbėjo tam tikslui paruoštos parapijietės. Visos parapijinės draugijos turėjo savo bendros šv. Komunijos sekmadienius.

Paprastai beveik visi meksikiečiai atvyksta bažnyčion Pelenų dieną, parapijiečio laidotuvių proga ir daugelis bažnyčios šventojo globėjo šventės dieną. Jų parapijose didžiausia metinė parapijos ar misijinės vietovės šventė yra bažnyčios šventojo globėjo diena. Tokiai šventei pasiruošti Šv. Antano parapijoje, maždaug du mėnesiai prieš tokią šventę, klebonas, Josefinos Geck primintas, paskirdavo keturias ar penkias šeimas bei poras majordomais, arba maršalkomis. Būti pakviestais tokiais „išrinktaisiais“ būdavo didelė garbė.

Pirminė majordomų pareiga buvo aplankyti visas parapijos šeimas, pakviesti jas į šventę ir parinkti pinigų „šventės reikalams“, kai iš tikrųjų kiekviena šeima turėjo dalyvauti kiekvieno sekmadienio šv. Mišiose ir atnešti savo savaitinę duoklę. Bet kun. L. Lumas niekados neįvedė savaitinių rinkliavos vokelių, kaip būdavo ir yra praktikuojama beveik visose katalikų ir protestantų parapijose. Visus tokius ir panašius parapijos reikalus tvarkė Josefina Geck. Visai mažai surenkant sekmadieniais, tad rinkta minėtu būdu.

Kita majordomų pareiga — šventės procesijoje vyrai majordomai nešdavo šventojo bažnyčios globėjo statulą ar paveikslą. Tai buvo didžiausia majordomo garbė, ir dalinis atlyginimas už šeimų aplankymą. Bažnyčios globėjo šventės dieną svarbiausiu dalyku meksikiečiai laiko eitynes gatvėje, kurias jie vadina procesija. Šiaip sekmadieniais meksikiečiui eiti porą šimtų metrų į bažnyčią yra per toli ir dėl to jie, jeigu neturi automobilio, mano, esą išteisinti. Tačiau juo toliau einama procesijoje, tuo labiau jie patenkinti.

Eitynėse beveik nieko religiško, išskyrus statulos ar paveikslą nešimą. Šiaip tik proga pasikalbėti ir pasidairyti, ar kiti mato juos, einančius procesijoje. Vėliau kai kurie paklausia pažįstamus: „Ar matei mane procesijoje?“ Tokioje „procesijoje“ niekas nesimeldžia. Švč. Sakramentas niekad nenešamas, išskyrus Dievo Kūno procesiją, kuri švenčiama sekmadienį. Bet parapijose tokia Dievo Kūno procesija yra retas dalykas. Rodos, tik du lietuviai kunigai praktikavo ją.

Šv. Antano parapijoje po parapijinės globėjo šventės procesijos paprastai visi majordomai, jų šeimos, kunigai, choristai, patarnautojai ir tie, kurie aktyviai dalyvavo šventėje, susirinkdavo pietums, kad išleistų surinktus pinigus. Kitaip nebūtų prasmės juos rinkti. Majordomai norėtų išleisti visus surinktus pinigus, nes jie tam tikslui surinkę. Jiems nesvarbu kitų parapijos sąskaitų apmokėjimas. Bet paprastai šiek tiek likdavo ir parapijai, jeigu buvo apsukrūs majordomai, ir klebonas sugebėjo kai ką sutaupyti.

Tiems, kurie tik retkarčiais atvykdavo bažnyčion, tokia proga labiau rūpėjo gerai pavalgyti ir išgerti parapijos sąskaita, negu parapijos finansiniai reikalai. Tai kunigo dalykas. Pvz., kartą, švenčių metu, klebonas buvo ligoninėje. Tad, pasinaudodami proga, majordomai sukvietė visus savo gimines bei draugus restoraną pietums parapijos sąskaita. Grįžęs iš ligoninės, klebonas turėjo pridėti nemažai savo pinigų sąskaitai apmokėti, nes ta proga pravalgė daug daugiau, negu buvo surinkta.

Kai kuriose meksikiečių parapijose, pvz., La Mesa (NM), dirbant kun. Lucijui López, surinktais pinigais majordomai pripirkdavo alaus ir vaišindavo visus šventės dalyvius iki soties. Anthonyje to

nebuvo. Iš tikrųjų tokių parapijų, kurios praktikavo majordomų, arba seniūnų, pagalba rinkti pinigus ir ruošti šventę, tebuvo vos kelios, o gal tik dvi, Naujojoje Meksikoje Didžiosios upės slėnyje tarp El Paso ir Las Cruces, nes nedaug bebuvo taip atsilikusių parapijų net ir El Paso vyskupijoje.

Tokia bažnyčios šv. globėjo šventė kiekvientais metais ir Chamberine būdavo švenčiama nuo pat misijos pradžios. Ji švenčiama rugpiūčio 25 d., šv. Liudviko šventę (San Luis), kaip jau minėta anksčiau, kalbant apie Chamberiną. Tik jie buvo pažangesni. Majordomai neelgetavo pinigų, vaikščiodami pakiemiais.

Kurijoje ir Šv. Šeimos parapijoje

Dešimt metų išdirbęs Šv. Antano parapijoje, kun. L. Lumas suprato neapsakomai didelę parapijos klebono atsakomybę prieš Dievą už išganymą kiekvienos sielos, gyvenančios parapijos ribose. Tai svarstydamas, jis pasidarė labai neramus ir labai norėjo atsisakyti klebono vietos ir tuo pačiu tokios atsakomybės. Jis galvojo, kad jis galėtų pavaduoti kitus kunigus, kurie ligos ar atostogų atvejais daug vargsta, kol suranda pavaduotoją. Jeigu toks planas nebūtų sėkmingas, tada, blogiausiu atveju, galvojo jis, sutiktų dirbti parapijoje kaip klebono padėjėjas, vikaras. Tokiu atveju jis jaustų mažesnę atsakomybę prieš Dievą už kiekvienos sielos išganymą. Apie tokią jo svajonę žinojo ir El Paso vyskupas.

Per dešimt Šv. Antano parapijos administravimo metų kun. L. Lumas pavargo ta pačia kiekvienos dienos darbo rutina. Jis norėjo pasijusti nepririštas prie vietos bei kasdieninio darbo. Jis norėjo paskraidyti, kaip laisvas paukštelis, ištrūkęs iš narvelio. Tad

kun. Leonas Lumas norėjo pasivažinėti, kur nors pagelbėdamas sekmadienio šv. Mišiomis. O jeigu apsimokėtų, galėtų kur nors sustoti ilgesniam laikui, kelioms savaitėms ar net keliems mėnesiams, bet be įsipareigojimo prisirišti prie vietos bei darbo, neužsikrauti atsakomybės sau ant pečių. Jis norėjo jaustis laisvas išvykti, kada noris, svajojo jis.

Taip svajoti kun. L. Lumą taipgi paskatino tai, kad bent retkarčiais jis būdavo primenamas ruošti planus naujai Šv. Antano bažnyčiai ir klebonijai statydinti, vesti parapijos kasos knygas, mokėti cathedraticum ir pn. Jis atsakydavo, kad seminarijoje jo nemokė būti statybininku ar sąskaitininku, o tik kunigu. Jeigu nepatinka, jis galys išvykti. Kai El Paso vyskupijoje buvo neapsakomai didelis kunigų trūkumas, vyskupas neturėjo kuo pakeisti jo.

Pagaliau, vyskupijon atvykus kun. J. Burkui, po kurio laiko, kaip išaiškinta daug vėliau, kalbant apie pastarąjį, kun. J. Burkus paskiriamas į Anthony. Paskyręs jį, El Paso vyskupijos ordinaras, vysk S. M. Metzger, pranešė kun. L. Lumui, kad, gavęs kunigą jo vieton, išklauskas jo prašymą išvykti neribotam laikui. Tačiau jis ir toliau laikąs jį vyskupijos kunigu, nors ir neįkardinuotas.

Iki II Vatikano susirinkimo baigos jokie vyskupai neturėjo teisės įkardinuoti išvietintų kunigų. Tik minėto susirinkimo metu vysk. V. Brizgys išsirūpino, kad būtų galima juos įkardinuoti. Bet toks įkardinavimas, tai yra kunigo priėmimas vyskupijon pilnateisiu nariu, galioja, kol toji vyskupija, kuriai toks kunigas buvo įšventintas, yra priešokupuota. Kraštui tapus laisvam, toks kunigas turėtų grįžti į savo vyskupiją, kuriai jis buvo įšventintas. El Paso vyskupijon yra įkardinuoti tik du lietuviai kunigai — kun. J. Burkus ir dar vienas.

Daug kur Jungtinių Amerikos Valstybių vyskupi-jose neįkardinuoti kunigai būdavo laikomi beteisiais ar bent antraeiliais kunigais, kai vyskupas ordinaras nėra atsakingas už jų likimą. Jis paprastai leidžia tokiam kunigui dirbti savo vyskupijoje, kol yra pajėgus. Bet jis nėra atsakingas už jį, kai jis tampa nebepajėgus dirbti. Grand Rapids vyskupijoje, pvz., kaip ir daug kur kitur, jeigu kunigas nebuvo airis, jis buvo laikomas žemesnės klasės žmogumi, o juo labiau, jeigu neįkardinuotas vyskupijon. El Paso vyskupijoje nebuvo jokios diskriminacijos. Joje visi kunigai buvo ir yra lygūs ir pilnateisiai. Vyskupijos ordinaras lygiai visus traktuoja ir jaučia atsakomybę už likimą kiekvieno kunigo, kuris vyskupijoje išdirbo dešimt metų. Už tuos, kurie neturėjo progos dirbti dešimt metų, atsakinga pirmąją vyskupiją, kuriai toks kunigas buvo įšventintas, nebent buvo politinis atvejis.

Kun. J. Burkui 1957 m. spalio 27 d. atvykus į Anthony, tą pačią valandą kun. L. Lumas, savo automobilin susikrovęs reikalingiausius daiktus, atsisėdo savo vežiman išvykti. Atrodė, kad jis pasijuto nesiekęs žemės ir nežinąs, kurion pusėn pasukti, pirma savo didelį knygyną sukrovęs Luiso Provencio rūsin.

Sužinojęs apie kun. J. Burkaus paskyrimą į Šv. Antano parapiją, kun. K. Petrauskas kažkam pasakė: „Kaip jis pajėgs dirbti Anthonyje po tokio didelio daktaro“.

Neturėdamas santaupų, ilgai negalėjo važinėti, o savaitgaliais nesisekė užsidirbti. Praktika greit parodė, kad į kunigą „perėjūną“ kiekvienas klebonas, o juo labiau vyskupas kreivai pažiūrėjo. Tad savo projekto negalėjo vykdyti, nebent būtų turėjęs

stiprų ir gerai apmokėtą agentą taip keliauti, lyg kokia Hollyvoodo plačiai žinoma žvaigždė.

Taip pasivažinėjęs iki žiemos vidurio, apie keturis mėnesius, kun. L. Lumas grįžo į El Paso vyskupiją. Grįžęs jis gavo darbą vyskupijos kurijoje, moterysčių tribunole, ir sekmadieniais pagelbėjo kun. F. Lapiezai Šv. Šeimos parapijoje, El Paso mieste, apsigyvenęs tos parapijos klebonijoje.

1974 m. sausio 15 d., kunigų rekolekcijų metu, prel. F. Lapieza pasivaikščiojimo metu kun. J. Burkui labai gražiai kalbėjo apie kun. L. Lumą, kuris buvo jo padėjėjas pusantrų metų ir tuo pačiu metu dirbo kurijoje. Paprašytas prel. F. Lapieza pakartoti, jeigu nepakeitęs nuomonės, savo mintis apie kun. L. Lumą, 1984 m. lapkričio 7 d. jis rašė:

„Kun. Leonas Lumas buvo mano vikaras nuo 1958 m. vasario iki 1959 m. liepos mėnesio. Kun. Lumas yra ypatingiausias žmogus. Talentingas, išsilavinęs grojėjas pianu, vargonais ir akordeonu, gabus dainininkas, muzikos kompozitorius, kišenėje turįs teologijos* ir kanonų teisės doktoratą ir laisvai kalbąs lietuviškai, ispaniškai, angliškai, vokiškai, lotyniškai, itališkai, lenkiškai ir kai kuriomis kitomis kalbomis. Nuostabus vyras. Kun. Lumas buvo mylimas šioje (Šv. Šeimos) parapijoje, kaip ir Šv. Antano parapijoje Anthonyje, Naujojoje Meksikoje, kur keletą metų jis buvo klebonas“.

Prieš pradėdant kun. L. Lumui dirbti kurijoje, per kelioliką metų vyskupijos kancleris, prel. H. Quinn, bažnytinių teisių daktaras, turįs ilgą praktiką, tvarkė visas moterysčių bylas. Jis ir toliau pasiliko to kurijos skyriaus viršininku. Kun. L. Lumas, kurio raštinė buvo prastame rūsyje, buvo tik jo padėjėjas, kuris

* Iš tikrųjų teologijoje jis turi tik licenciato laipsnį.

peržiūrėdavo klebonų prisiųstas bylas dispensoms gauti. Jokia moterysčių byla neišėjo iš tos įstaigos be kanclerio parašo.

Toks pat bažnytinių teisių specialistas buvo ir vyskupijos ordinaras, vysk. S. M. Metzger. O tuo tarpu reikia manyti, kad, daug metų nedirbęs šioje srityje, kun. L. Lumas buvo atsilikęs, nes ir bažnytiniai įstatymai, tie įstatymų paragrafai, kurie neturi dieviškos kilmės, gali būti ir yra keičiami pagal vietos ir laiko reikalavimus. Per daug metų tokių pakeitimų kun. L. Lumas galėjo ir nežinoti. Tad kartais kildavo ir nuomonių skirtumai. Tokiu atveju kun. L. Lumui visados pritiko priimti kanclerio ir vyskupo bendrą nuomonę, o nesilaikyti savos. Sakoma, kad taip atsitikdavo ir Panevėžio kurijoje.

Joks viršininkas paprastai negali pakęsti tokio padėjėjo!

Šių ir, gal būt, kitų priežasčių skatinamas, kun. L. Lumas apsisprendė vėl paimti neribotų atostogų, pasivažinėti ir pailsėti, o nesėdėti kasdien drėgname rūsyje ir žiūrėti valandų. Jis nenorėjo būti laikrodžio vergas. Jis troško laisvės.

Californijoje, Centralyje, Canutilloje

Gavęs neribotų atostogų, kun. L. Lumas vėl išvyko pasivažinėti po Ameriką. Kartą, pvz., kaip 1974 m. sausio 15 d. prel. F. Lapieza pasakojo kun. J. Burkui, per keturias atostogų savaites kun. L. Lumas, kai jis dirbo kurijoje ir Šv. Šeimos parapijoje, pervažiavo išilgai Kanados iki Didžiojo vandenyno, tada iš Kanados per Californiją, vakariniu Meksikos pakraščiu savo automobiliu nuvažiavo į Guatemalą, o iš ten rytiniu Meksikos pakraščiu grįžo į El Pasą.

Tad ir šį kartą, tik, žinoma, kitu ruožu, kun. L. Lumas apvažiavo įdomesnes Amerikos vietas. Kurį laiką pasivažinėjęs, pagaliau jis sustojo ilgesni- am laikui kažkur Californijoje, klebono priimtas parapijon. Tokiu atveju jo darbdavys buvo klebonas, o ne vyskupijos ordinaras. Tad niekas nebuvo atsakingas už kun. L. Lumą, jam susirgus ar pn.

Ten, angliškoje parapijoje, ir būdamas tik laisvai samdomas kunigas, darbo sąlygos buvo skirtingos nuo administratoriaus darbo Anthonyje. Naujoje vietoje kasdien jis turėjo paruoštą maistą, švarų kambarį. Tuo atžvilgiu jis buvo prižiūrėtas, kaip ir kiti tos parapijos kunigai. Tačiau darbas buvo skirtingas. El Paso vyskupijos ispaniškose parapijose visai nebuvo konvertitų, nes protestantai katalikybę laikė žemiausia krikščionybės šaka, tinkančią tik meksikiečiams. Tuo tarpu naujoje parapijoje to nebuvo. Tad kun. L. Lumo viena iš pareigų buvo ruošti Krikštui tuos suaugusius, kurie norėjo tapti katalikais. Be to, kartais turėdavo paruošti poras Moterystės sakramentui ir sutvarkyti moterystei būtinus dokumentus. Žinoma, kun. L. Lumas iš eilės turėjo budėti raštinėje, kitiems kunigams esant užimtiems arba turint jiems laisvą dieną, kad pašauktas aprūpintų ligonius ar sužeistuosius auto- mobilio nelaimės metu.

Ten padirbėjęs porą metų, kun. L. Lumas susisieikė su kun. K. Petrausku, kuris tada dirbo Centralyje (NM). Jis ruošėsi palikti parapiją ir persikelti į Albuquerque. Kun. L. Lumas pasakė pastarajam, kad jis norėtų grįžti į El Paso vyskupiją ir perimti Šv. Klaros parapiją Centralyje. Gal būt, jis galvojo, kad tokioje mažoje parapijoje galėsiąs visus aprūpinti ir nenusikalsti atsakomybei prieš Dievą. Juk Californijoje jis esąs tik klebono samdinys. Jam

susirgus ar susižeidus, jis netektų vietos ir globos. Nors jis nesąs įkardinuotas į El Paso vyskupiją, bet ir tokį vyskupas globotų, jausdamas atsakomybę už kunigą, kuris dirbo jo vyskupijoje. Tad, kaip Evangelijoje aprašytas sūnus palaidūnas, kun. L. Lumas pasiryžo grįžti El Paso vyskupijon.

Kun. K. Petrauskui išsikėlus į Albuquerque kapelionauti, jo vietą Šv. Klaros parapijoje, Centra-lyje, 1965 m. užėmė kun. L. Lumas. Čia jis išbuvo tik vienerius metus, atlikdamas įprastines parapijos kunigo pareigas.

Automobilio nelaimėje žuvus kun. St. Aleksiejui, kun. Viktoras Kaleckis, velionio vikaras, Deminge 1966 m. rugsėjo 14 d. taip rašė kun. V. Katarskiui: „Sekantį trečiadienį, (1966 m.) rugsėjo 21 d. , atvažiuoja klebonauti kun. Jonas Juodeika su savo šeimininke iš Canutillo, El Paso priemiesčio. Į Canutillą vyksta kun. Leonas Lukošius iš Central“.

Šioje parapijoje kun. L. Lumas išbuvo maždaug vienerius metus, drauge aprūpindamas La Uniono misiją, kur turėjo pastatydinti naują bažnyčią, bet jis išvengė tokios statybos. Šios dvi parapijos Centra-lyje ir Canutilloje aprašomos vėliau šioje knygoje.

Kun. L. Lumas Alpinėje

Taikos Karalienės parapija

Alpine miestelis Tekse yra apie du šimtai mylių arba trys šimtai dvidešimt kilometrų į pietryčius nuo El Paso ir dvidešimt šešios mylios nuo Marfos, kur 1911 m. dirbo vysk. M. Garriga. Jo misionieriškas darbas yra jau paminėtas šios knygos pirmajame skyriuje.

Alpine miestelis yra išsidėstęs tarp kalvų, palyginti gražioje vietoje. Keturi tūkstančiai keturi šimtai aštuoniasdešimt viena pėda arba kilometras su trečdaliu nuo jūros lygio. Gal būt, miestelis pasivadino Europoje esamų Alpių kalnų vardu. Jis turi pusšesto tūkstančio gyventojų, įsikūręs prieš 1882 m. ir yra Brewsterio apskrities centrinė bustinė. Apskritis apima 5935 kvadratinės mylios arba 15372 kvadratinis kilometrus gana kalnuotą plotą. Apskirtyje be jokios tvarkos yra išsimėčiusių aukštųjų kalnų, kurie atrodo lyg kviečių gubos. Plotu ši apskritis yra didesnė už Amerikoje Connec-ticuto valstiją, kurioje yra trys vyskupijos ir trečdalis, arba už Panevėžio vyskupiją. Pastaroji apima tik tryliką tūkstančių kvadratinį kilometrą. Ji turi keturis šimtus tūkstančių katalikų, dešimt dekanatų.

Alpine miestelis yra apskrities ir žemės ūkio produktų išsiuntinėjimo centras. Jame yra ligoninė visam apskričiui, centrinės kasyklų raštinės ir Sul Ross mažas universitetas, kuris daugiausia ruošia mokytojus plačiai vakarinio Tekso apylinkei.

Alpine (Tx) mieste yra dvi katalikų bažnyčios. Abi yra skirtos švč. M. Marijos garbei. Jos pavadintos Taikos Karalienės ir Fatimos Marijos vardais. Pirmoji visados buvo parapijos bažnyčia, o antroji misijos bažnyčia ispaniškai kalbantiems katalikams. Vėliau ji uždaryta. Ji, esanti netoli universiteto, palikta studentams katalikams.

Taikos Karalienės parapija apėmė visą Brewsterio apskritį. Bet kai Fort Davio kunigas negalėjo pragyventi iš savo mažos parapijos, tad kurį laiką pastarasis aptarnavo ir Marathono misiją, esančią rytiniame Brewsterio apskrities pakraštyje. Visas kitas vietas ir universiteto studentus turėjo

aptarnauti Taikos Karalienės parapijos kunigas. Joje būdavo tik vienas kunigas. Į pietus parapija nusitęsia šimtą mylių ir plačiai ribojasi su Meksika.

Tolimiausioje parapijos dalyje, apie šimtą mylių nuo Alpinės, prie Meksikos sienos ir Didžiosios upės (Rio Grande) yra didelis nacionalinis parkas. Jis apima didelius plotus, aukštų uolų kalnus — nuo 1850 iki 7835 pėdų aukščio. Ten dabar gyvena apie šimtas žmonių. Daugiausia parko prižiūrėtojai ir jų šeimos. Parkas apima šimtą dešimt kvadratinų mylių arba du šimtus aštuoniasdešimt penkis kvadratinis kilometrus. Jame auga per tūkstantis ir šimtas įvairių augalų, yra įvairiausių žvėrių bei trys šimtai penkiasdešimt skirtingų paukščių.

Netoli Big Bend (Didžiojo upės vingio) parko yra Lajitas ir Terlingua kaimai, arba bažnytkaimiai. Terlingua bažnytkaimis, kurio vardas reiškia trikalbį, yra prie Terlingua upelio, ištekančio iš Big Bendo parko. Jis įteka į Didžiąją upę. Iki 1800 m. buvo neapgyventi plotai. Tik kartais praeidavo Apačės ir Komančės indėnai. Ten 1890 m. radus gyvsidabrio, Terlinguoje greit apsigyveno beveik du tūkstančiai žmonių. Ten iškasta gyvsidabrio už milijonus dolerių. Tame bažnytkaimyje dabar gyvena vos dvidešimt penki žmonės.

Tačiau kartą per metus, paprastai lapkričio pirmą šeštadienį, Terlinguoje, kuri yra pasivadynusi pasauline čilės (pikantiško pipiro) sostine, susibūria apie penki tūkstančiai žymiausių čilės virėjų. Tam tikslui yra padarytas platus kelias lėktuvėliams nusileisti. Susibūrimo tikslas yra dalyvauti valgių su čile gaminimo varžybose ir pasirodyti, kuris moka pagaminti skaniausią valgį, kurion svarbia sudėti imi į čilę. Laimėjusieji varžybas gauna premijas.

Veikiant gyvsidabrio kasykloms, Terlinguoje katalikai pasistatė bažnytelę. Joje kartais būdavo atnašaujamos šv. Mišios. Ji ir dabar tebestovi. Ji yra Taikos Karalienės parapijos misija, esanti už aštuoniasdešimt dviejų mylių nuo parapijos kunigo buveinės. Vasarą, atvykus daug vasarotojų ir pasimaišius kokiam nors kunigui, ir dabar joje atnašaujamos šv. Mišios, bet paprastai parko viešojoje salėje. Pačioje bažnytelėje gal tik laidotuvių atveju.

Kun. A. Valiuška, 1968 m. pavadaęs kun. L. Lumą jo atostogų metu, 1976 m. spalio 7 d. taip aprašė jo turėtas laidotuves Terlinguoje: „Man pavaduojant kun. L. Lumą, nuo Meksikos pasienio atėjo suvargę žmonės ir man pranešė, kad ten yra miręs žmogus, Terlinguos senas gyventojas. Jo giminės gyveno Alpinėje. Jie prašė mane važiuoti į Terlinguą, atnašauti šv. Mišias, o paskui palaidoti mirusįjį.

„Pasirodo, ne visur Amerikoje žmonės yra laidojami per laidotuvių namus. Meksikos pasienyje nėra tokios prabangos. Laidoja senu būdu. Per naktį mirusiojo kūną laiko namuose, kalba maldas, gieda ir geria alų. Patys atveža sunkvežimiu į bažnyčią, patys nuveža į kapus, iškasa ir užkasa duobę.

„Man atvykus į Terlinguą, sena misijos bažnytelė jau buvo atidaryta. Bet ji buvo be langų stiklų ir pilna dulkių. Geros moterys šiek tiek apvalė, apšluostė altorių ir žvakides. Į senas žalvarines žvakides įstačiau keletą žvakių, ir pasiruošėme šv. Mišioms. Asirado žmonių, kurie norėjo eiti išpažinties. Bet nebuvo klausyklos. Susėdome ant apdulkėjusių suolų ir susigužę atlikome ir tą pareigą. Šv. Mišios buvo gana primityvios, kaip ir vietos žmonės. Po iškilmingo responso (*Libera nos*) visi nulydėjome mirusįjį į Lajitas kapines. Iš tolo neatrodė, kad tai

kapinės. Jos daugiau buvo panašios į krūmokšniais apaugusį kalno šlaitą. Tik kur ne kur tarp didelių akmenų matėsi maži medžio kryželiai. Vis dėlto tai senos kapinės, kurios Terlinguos žmonėms buvo labai artimos, nes čia buvo palaidoti jų mylimieji. Duobė kirstuvais jau buvo iškasta. Įleidome karštą, garsiai apraudojome mirusį, pašlakstėme švęstu vandeniu, ir apeigos buvo baigtos. Paliekant kapą, įspūdis buvo toks, tarsi būtumei persikėlęs į praeitą šimtmetį. Vis dėlto jaučiau didelį dvasinį pasitenkinimą, kad galėjau padėti tiems vargšams. Nuo Alpinės iki Lajito yra dvi valandos kelio automobiliu. Suvalgęs įsidėtą sumuštinį, užsigėręs vandens, pavakariais grįžau namo”.

„Tuo metu, kai aš nuvykau į Alpinę”, toliau rašo kun. A. Valiuška, „kun. Leonas Lukošius Lumas buvo Alpinės klebonas. Jis turėjo aptarnauti visas tas bažnyčias. Faktinai jis gyveno klebonijoje prie Taikos Karalienės bažnyčios ir ją aptarnavo. Visos kitos buvo uždarytos. Fatimos bažnyčia yra netoli universiteto ir, kai joje būdavo pamaldos, ją lankydavo universiteto studentai, jų profesoriai ir aplinkoje gyvenantieji žmonės. Alpinės klebono jurisdikcijoje yra ir didysis Big Bend parkas, kurio administracijoje dirba apie keturiasdešimt katalikų šeimų. Vasaros metu parke žmonių padaugėja. . .

„Man teko pavaduoti kun. Lumą 1968 m. nuo vasario 22 iki kovo 25 d. Užtat turėjau susipažinti su visa parapija ir darbu joje. Tokioje plačioje parapijoje darbas nelengvas vienam kunigui. Kad ir kaip norėtų, tinkamai nepajėgtų aptarnauti parapijos ribose gyvenančių katalikų. Tad visa kita taip ir stovėjo.

„Prie parapijos bažnyčios buvo keturių skyrių nedidelė parapijos mokyklėlė, kurią vedė seselės. Jos galėjo mokyti tik mažą dalelę parapijos vaikų. Visi

kiti ėjo į valdišką mokyklą. Tikybos pamokoms susirinkdavo vaikai šeštadieniais. Tų vaikų buvo kaip skruzdžių. Juos neva mokė tikybos mokytojos parapijietės. Be tinkamos priežiūros vaikai eidavo galvomis. Jų pilna buvo ir kieme, ir mokykloje, ir bažnyčioje. . .

„Studentų (arba Fatimos Marijos) bažnyčia buvo uždaryta. Tikintieji studentai turėdavo ateiti į parapijos bažnyčią. Kartais jie kreipdavosi į kleboną įvairiais reikalais, nes jis faktiškai buvo ir Newmano klubo (katalikų studentų) kapelionas.

„Miestelyje buvo apskrities ligoninė, į kurią atveždavo ligonius net iš tolimos apylinkės, kartais net iš Meksikos, nes kitos ligoninės arti nebuvo. Kunigas turėjo aplankyti ją bent du kartus per savaitę.

„Parapijoje buvo gana daug bažnytinio darbo. Be trijų šv. Mišių sekmadieniais būdavo pridėtinės šv. Mišios gavėnios metu. Be to, dar kryžiaus keliai, rožinis ir visokios kitokios pamaldos, neskaitant išpažinčių, kurių tuo metu būdavo gana daug. Pačiam kunigui reikėjo skambinti didelį varpą, primityviai tampyti virvę, pačiam pasiruošti prie altoriaus. Tarniukų buvo, bet jie daugiau žalos darė, negu naudos. Reikėjo prižiūrėti juos, kad netriukšmautų ir nevogtų žvakių. Jų būrys buvo toks išdykęs, kad išdaužydavo net langus parapijos pastatams. Su jais kunigui reikėjo kariauti, kaip su gatvės vaikais.

„Kunigui atimdavo daug laiko meksikiečių Krikšto metrikams surasti. Metrikų knygos buvo Fort Davio ir Alpinės klebonijose. O meksikiečiai atveždavo savo vaikus iš įvairių vietovių. Jie dažnai nežinodavo, kur jie buvo krikštyti. Be to, anksčiau kunigai misionieriai krikštydavo vaikus Meksikos

pasiennyje: Terlinguoje, Lajite ir kitur. Net patiems tėvams buvo sunku žinoti, į kurią vietovę, į kurią parapijos archyvą pateko jų metrikai. Krikštui kai kurie vaikai būdavo atvežti iš Meksikos gilumos ir prirašyti pas gimines Terlinguoje ar Alpinėje. Kai tie vaikai paaugdavo, jie norėjo gauti metrikus vedyboms arba įrodyti, kad jie esą gimę Amerikoje, tai yra, jie esą Amerikos piliečiai, kad lengviau galėtų patekti į šį kraštą. Kai kurie iš pakrikštytųjų buvo užrašyti kitais vardais, nes kūmai nesugebėdavo teisingai pasakyti kūdikio vardo bei pavardės. Būdavo daug sunkumų išsiaiškinti, daug susirašinėjimo su Meksikoje gyvenančiais žmonėmis”.

Taikos Karalienės parapijos klebonas

Persikėlęs 1967 m., „Kun. Leonas Lukošius Lumas tuo metu (1968 m.) buvo Alpinėje klebonas”, rašo kun. A. Valiuška. „Jis yra išsimokslinęs žmogus, Romoje padaręs bažnytinės teisės doktoratą. . . Jis gerai moka keletą kalbų. Ispaniškai ir angliškai kalba be klaidų. Savo pamokslus gerai paruošia. Vienu žodžiu, turi gerą galvą ir nemažą žinių bagažą, kurį moka panaudoti. Jo silpnybė yra knygos. Perka jas krūvomis. Nežinia, ar jis turi laiko jas visas pervartyti. Dėžių dėžės stovi sukrautos sandėliuose. Domisi jis ir religiniais, katechetiniais filmais, kuriuos galėtų panaudoti jaunimo religijos mokymui. Tik visa bėda, kad jis neturi laiko jiems panaudoti.

„Parapijoje jam labai sunku. Ir ne dėl to, kad jis neturėtų gerų norų ir kleboniško uolumo. Pastoracijoje dirbant, ypač didelėje parapijoje, reikia daug judėti, o jam labai trukdo jo svoris. Sveria, turbūt, virš trijų šimtų svarų. Reta kėdė išlaiko jį. Kleboni-

joje mačiau keletą kėdžių išnarstytomis kojomis. Be abejo, jis žino, kad jo svoris yra per didelis, ir jis stengiasi numesti jį. . . Mano buvimo metu jis dažnai nevalgydavo pietų ar vakarienės, atseit, laikydavosi dietos. Bet šeimininkė Marija man sakydavo, kad jis nevalgo prie stalo, bet neiškenčia nevalgęs savo salione. Ten atsidaro sardinių dėžutę ir ją sudoroja, užsigerdamas alučiu. Tuo metu galima padaryti du darbus: ir pavalgyti, ir televizijos pažiūrėti. Žinoma, šeimininkei tai neturėtų rūpėti, bet jai reikėjo valyti likučius ir išimti aliejaus lašus iš kilimo. Šeimininkė buvo iš Meksikos labai gera ir paslaugi moteris. Pagal užsakymą ji pripirkdavo dešrų, prikepavo kiaulienos, blyūdus bulvių ir morkų privirdavo, sudėdavo visą tai į šaldytuvą, kad klebonas galėtų ‚pasninkauti‘.

„Kun. L. Lumas yra muzikalus žmogus. Mėgsta muziką ir pats gerai groja akordeonu. Būdavo, kartais užsidaro savo miegamajame, pasiima akordeoną ir ilgai traukia tokias liūdnas, širdį veriančias melodijas. Mano manymu, jis buvo labai vienišas, nes neturėjo artimų draugų.

„Nežinia, kodėl vyskupas paskyrė jį į Alpinę. Gal todėl, kad čia yra universitetas, ir Alpinė yra truputį šviesesnis miestelis. . . Jeigu būtų turėjęs pagelbininką, gal ir būtų ten tikęs. Tik gaila, kad visoje vyskupijoje neatsirado kunigo, kuris būtų sutikęs būti jo pagelbininku“.

Už Didžiosios upės

Ruožas už Didžiosios upės, Meksikos pusėje, yra tarp upės ir aukštų kalnų virtinės. Iš pietų pusės Meksikoje šis žemės plotas, arba ruožas, yra beveik neprieinamas. Ten esamuose kaimeliuose gyvena

pasaulio ir Katalikų Bažnyčios beveik pamiršti žmonės. Šiuo metu kai kuriuose kaimeliuose jie jau turi bažnytėles, daugiausia pastatytas lietuvių kunigų rūpesčiu, kaip rašoma vėliau šioje knygoje. Ties Alpinės parapija Meksikos pusėje tik kun. Lumo klebonavimo metu patys žmonės 1968 m. pradėjo statyti bažnytėlę Santa Elena (Šv. Elenos) kaimelyje, kur gyvena apie du tūkstančiai katalikų, jokio kunigo neparaginti, kad turėtų vietą po stogu susirinkti rožiniui sukalbėti ir pagiedoti bei laidotuvėms, nors joks kunigas jais nesirūpina.

Vietovę aplankęs 1968 m., kun. A. Valiuška taip aprašė jų liūdną likimą: „Per kalnus jie neturi jokio ryšio su savo kraštu, kur du tūkstančiai žmonių sulaukia kunigo kas dveji metai. Kažin, ar jie baigė statyti savo bažnytėlę, kuri tada (1968 m.) buvo be stogo. Kažin, ar ta garsioji giesmininkė vis dar gieda iš protestanto dvasiškio jai duotos knygelės? Ką veikia dabar tie paprasti viso pasaulio pamiršti žmoneliai? Jų kiaulikės auga duobėse. Jų ožkos laipioja kalnų pašlaitėse. Jų bandos ganosi prie upės. Jie visi žvelgia į Ameriką, kaip į kokį rojų, ir iš jos tikisi ne tik medžiaginės, bet ir dvasinės paramos“.

Chamberine, Hurleyje, Gallupe

Dvejus metus padirbėjęs tokioje didelėje Taikos Karalienės parapijoje, kurioje trims kunigams užtekėtų darbo, tegalėjo aprępti tik dalį parapijos, tik tuos, kurie gyveno Alpinėje. Visi kiti buvo palikti Dievo valiai ir protestantų kėslams. Tad kun. L. Lumas, atrodo, pats tiesiogiai ar netiesiogiai paprašė vyskupą lengvesnės vietelės.

Chamberino (NM) parapijėlei netekus kunigo, 1969 m. liepos mėnesį toji vieta buvo pasiūlyta kun.

L. Lumui. Per savo darbo dešimt metų Anthonyje jis gerai pažino Chamberino misiją, kuri tada buvo jo žinioje, ir jo žmonės. Be to, Chamberinui priklausė Berino misija, kuri seniau, kun. L. Lumo laikais, buvo irgi jo žinioje. Nors jis žinojo, kad vargu užteksią pavalgyti iš parapijėlės pajamų, bet, būdamas pervargęs Alpinėje ir jausdamas, kad visus galėsiąs dvasiškai aprūpinti, jis mielai perėmė ją, galvodamas ten praleisti likusią savo gyvenimo dalį. Tad 1969 m. vėlyvą rudenį jis persikėlė į Chamberiną, jausdamas „grįžęs namo“.

Chamberiną atskyrus nuo Šv. Antano parapijos, kunigas gyveno kun. B. Bianco statydintoje nedidelėje klebonijoje. Joje apsigyveno ir kun. L. Lumas. Apie jį 1984 m. spalio 4 d. Marija Garcia taip kalbėjo kun. J. Burkui: „Kun. L. Lumas buvo gudrus. Visados pagalvodavau, kad jis buvo vaikščiojanti enciklopedija. Chamberine jis tebuvo septynias savaites. Čia jis buvo laimingas. Jis pasakė: „Aš noriu čia gyventi ir čia mirti. Pavargau, kraustydamasis iš vienos vietos kiton. Nesu sveikas“.

„Vieną dieną jis gavo pašaukimą telefonu iš kurijos. (1970 m.) sausio pirmą penktadienį po šv. Mišių jis pašaukė mane ir pasakė, kad vyskupas pašaukęs jį ir liepęs jam vykti į Hurley. Jis nuliūdo. Jis nenorėjo ten vykti. Bet jis turėjo paklusti vyskupo įsakymui. Kai jis buvo su mumis, mes visi buvome laimingi. Visi žmonės buvo laimingi, nes mes jį pažinome. Nuo jo buvimo Anthonyje mes pažinome jį. Chamberine mes labai mėgome jį“.

Kun. L. Lumas Hurleyje (NM) buvo nuo 1970 m. pradžios iki 1971 m. vidurio. Paklaustas apie ypatingus jo nuveiktus darbus Vaikelio Jėzaus parapijoje, Hurleyje, 1984 m. spalio 26 d. parapijos kunigas labai teisingai parašė: „Negaliu duoti ko

nors pažymėtino. Be to, negalima įsivaizduoti, kad kunigai (Leonas Lumas ir Justinas Klumbis), čia buvę tokį trumpą laiką, būtų nuveikę ką nors ypatingo, negu įprastinį parapijinį darbą”.

Hurleyje pabuvęs pusantrų metų ir sulaukęs pensijos amžiaus, kun. L. Lumas pareiškė vyskupui, kad ketinąs atsisakyti parapijos darbo, kai „tik surasiąs kokią nors vietelę apsigyventi.

Kaip tik tuo metu Gallupo vyskupijos ordinaras, vysk. J. Hastrich, pasiteiravo El Paso vyskupą, ar jis nežinąs kokio nors kunigo teisininko, kuris sutiktų pagelbėti Gallupo vyskupijos kurijoje, moterysčių tribunole. Labai galimas dalykas, kad apie kun. dr. L. Lumo ketinimą išeiti pensijon ir apie nežinojimą, kur apsistoti ir kaip išsiversti, Gallupo vyskupas sužinojo iš kun. Justino Klumbio.

Vysk. S. M. Metzger pranešė vysk. J. Hastrichui apie kun. dr. L. Lumą, ketinantį išeiti pensijon. Vysk. J. Hastrich tuojau pasikvietė jį pas save. Jis pasiūlė jam butą, maistą ir šiek tiek algos už praleistas valandas kurijoje.

Lyg iš dangaus ši laimė nusišypsojo kun. L. Lumui. Dirbdamas parapijose, jis niekada nemokėjo cathedraticum, vargu ar El Paso vyskupija moka jam pensiją. Jeigu ir moka jam šiek tiek ir iš socialinio draudimo pensijos, jis sakėsi, negalėtų pragyventi, jeigu ne Gallupo vyskupo pagalba. Nors gyvena vieno kambario butelyje, bet yra patenkintas. Darbo ne daug, ir darbo valandos nenustatytos. Jis ateina darban, kada susidaro kelios moterysčių bylos ir kai esąs namie. Kitu metu jis yra laisvas išvykti, kada ir kur tik norįs, ir pavaduojąs kunigus jų atostogų ar ligos metu. O šie po II Vatikano susirinkimo neblogai apmoka, o kai kurie visai gerai.

KUN. JONAS JUODEIKA

Įvairios okupacijos ir tremtis išmokė kun. Joną Juodeiką septynių kalbų, kurios buvo reikalingos mokslams išeiti, pareigoms eiti namie ir tremtyje, kitiems tarnauti ir juos mylėti.

Nuo Grinkiškio iki Canutillo

Jonas Juodeika gimė 1902 m. rugsėjo 5 d. Grinkiškio miestelyje, Kėdainių apskrityje, Lietuvoje. Jo tėvai buvo Antanas Juodeika ir Sofija Skinderytė. Gimnaziją lankė Panevėžyje ir kunigų seminariją Kaune. Ją baigus, 1927 m. balandžio 2 d. įšventintas kunigu Kauno arkivyskupijai. Jam buvo pasiūlyta studijuoti aukštesnius mokslus, bet jis atsisakė, nes jo pašaukimas buvo sielovada parapijoje.

Kun. J. Juodeika trejus metus vikaravo Švč. Trejybės parapijoje, Kaune, o po to tiek laiko Lapėse. Abi šios parapijos buvo gerokai aplenkėjusios. Bet savo taktu ir darbu nemažai jų jis laimėjo Dievui ir Tėvynei. Po to jis dirbo Rumšiškėse kaip parapijos klebonas iki 1944 m. vasaros, iki antrojo bolševikmečio.

Rumšiškių parapijoje ir valsčiuje buvo Pravieniškių sunkiųjų darbų kalėjimas. 1940 m. sovietinė okupacinė administracija pavertė jį priverčiamųjų darbų koncentracijos stovykla. Jos politiniai kaliniai dirbo durpių kasimo ir miško medžiagos paruošimo

is. 1941 m. birželio 22 d. paskelbus Lietuvos nepriklausomybės atstatymą, birželio 26 d. raudonosios armijos dalinys apsupo politinių kalinių stovyklą ir kulkosvydžių ugnimi sušaudė stovykloje buvusius žmones, kurių tada ten buvo apie penkis šimtus — pirma tarnautojus bei jų šeimų narius, o po to kalinius. Iš viso sušaudė apie keturis šimtus penkiasdešimt žmonių. Apie penkiasdešimt žmonių, kurie sukritę po kalinių lavonais, išliko gyvi. Pasitraukus paskutiniems sargybiniams, kun. J. Juodeika sušaudytiems suteikė paskutinį patarnavimą. 1944 m. grįžę komunistai galėjo atkeršyti tokiam kunigui. Be to, jau pirmiau kurį laiką jis slapstėsi. O dabar jau tikrai jam grėsė mirties ar ištrėmimo pavojus. Tad jis pasitraukė į Vakarus.

Penkerius metus kun. J. Juodeika dirbo Vokietijoje. Gyvendamas tremtinių stovykloje, rūpinosi savo tautiečių tremtinių dvasiniais reikalais. Jo broliui Vladui paprašius, El Paso vyskupas pakvietė kun. J. Juodeiką savo vyskupijon, parūpindamas visus dokumentus, reikalingus imigruoti. Laivu jis atplaukė į New Orleans (La). Iš ten traukiniu 1949 m. rugsėjo 8 d. atvyko į El Pasą drauge su kun. Stasiu Aleksiejum. Geležinkelio stotyje juos pasitiko vyskupijos kancleris, prel. H. G. Quinn. Abu pakeleiviai kunigai kanclerio automobilyje kalbėjosi lietuviškai: „Kažkur mus dabar veža? . . . Kokio darbo mums duos“ ir panašiai.

Studijuodamas prel. H.G. Quinn gyveno viename kambaryje su vienu lietuviu kunigu, kuris prenumeravo „Draugo“ dienraštį. Dėl to prelatas truputį suprato lietuviškai, bent suprato, apie ką naujieji atvykėliai kalbėjosi kelionėje iš El Paso geležinkelio stoties į katedros kleboniją. Klebonijoje jiems neteko gyventi, nes kun. S. Aleksiejus tuojuo buvo apgy-

vendintas Anthonyje su kun. L. Lūkošiūnu, o kun. J. Juodeika Šv. Albino parapijoje, Mesilloje (N M) .

Mesilla yra mažas miestelis, apie penkias mylias nuo Las Cruces. Pilietinio karo metu Mesilla buvo Naujosios Meksikos ir Arizonos teritorijų sostinė. Tam istoriniam įvykiui prisiminti, molinių namukų meksikiečių miestelyje yra muziejus. Šiaip miestelyje, kuris nė dabar dar neturi dviejų tūkstančių gyventojų, nėra nieko ypatingo, išskyrus didelę raudonų plytų bažnyčią. Iš dalies ji priminė kun. J. Juodeikai Europą, bet jos lankytojai buvo rusvaodžiai meksikiečiai. Čia kun. J. Juodeika stropiai mokėsi anglų ir ispanų kalbų, o iš klebono sielovados ir parapijos administravimo darbų, nes, kiek buvo žinoma ir nujaučiama, čia jis buvo atsiųstas tik keliems mėnesiams.

Po nepilnų penkių mėnesių stažo, tai yra 1950 m. sausio 28 d. kun. J. Juodeika perkiamas į Šv. Patriko parapiją Canutilloje (Tx) administratoriumi.

Canutillo

Dr. Kleofas Gallegos, Amerikos pietvakarių istorikas, „Mūsų parapija“ straipsnyje ispaniškai parašė Šv. Patriko parapijos istoriją, 1963 m. minint parapijos sidabrinį jubiliejų.

Pasak Naujosios Meksikos istorikų studijų, rašė jis, 1536 m. tą vietovę, kur yra Canutillo miestelis, dabar turįs pusantro tūkstančio gyventojų, praėjo katalikai ispanai. Jiems vadovavo Alvar Nuñez Cabeza de Vaca. Jis turėjo apžiūrėti Didžiosios upės slėnį Naujojoje Meksikoje ir ištirti galimybes skelbti krikščionybei ten gyvenantiems įvairių kilčių bei tautelių indėnams.

Vėliau, 1581 m., tą vietovę praėjo kapitonas Pranciškus Sanchez Chamuscado. Pirmieji pranciškoniai, atvykę iš Meksikos, atnašavo šv. Mišias dabartinės Šv. Patriko parapijos teritorijoje. Šiuo slėniu vyko įvairūs tyrinėtojai, o su jais buvo ir vienuolių. Taip iki 1679 m. Naujosios Meksikos Didžiosios upės slėnyje buvo įkurta per dvidešimt misijų įvairių kilčių indėnams. Jų centras, gal būt, buvo dabartinis Las Cruces miestas, kuris savo pradžią skaito 1535 m.

Kun. Jonas Juodeika

1680 m. Naujojoje Meksikoje sukilus Pecos (NM) apylinkės indėnams prieš katalikus, likę gyvi pranciškonai ir katalikai indėnai ir kiti bėgdami laikinai buvo sustoję netoli dabartinio Canutillo. Ten pailsėję, keliavo į El Paso del Norte, į dabartinį Cd. Juarez miestą. 1880-81 m. dabartinio Canutillo apylinkės dar nebuvo apgyventos. 1881 m. pravedus geležinkelio liniją, jo pravedėjai, pažymėdami kas penkios ar septynios mylios sustojimo vieteles, prikėlė lentą prie stulpo su įrašu: „Canutillo“, tuo pažymėdami traukiniams sustoti vietą. Toliau į šiaurę tokiomis lentomis pažymėjo „San Antonio“, „Berino“ ir t.t. Vėliau geležinkelio valdyba „Canutillo“ pažymėtoje vietoje įrengė telegrafo raštinėlę, kambarį keleiviams traukinio laukti ir sandėlį, kur Chamberino apylinkės ūkininkai sukrautų ūkio produktus išsiuntimui.

Įkūrus Šv. Rozalijos parapiją Smeltertowne, El Paso vakariniame priemiestyje, tėvai jėzuitai pradėjo lankyti Chamberiną, La Unioną ir Canutillą. Pirmasis buvo tėvas José Lafón. Po to kun. Lurdas Costa. Jį sekė kun. Pijus Arriola. Canutilloje buvo pastatyta maža koplyčia. Ji buvo pavadinta La Purisima Concepción, tai reiškia Skaisčiausio Prasidėjimo, vardu. Iki 1938 m. ji buvo Šv. Antano parapijos misija Anthonyje (NM).

Meksikoje vykstant žiauriam tikėjimo persekiojimui, į Jungtines Amerikos Valstybes atvyko ir kunigų pabėgėlių. Tarp jų buvo prel. Salvadoras B. Aranga. 1938 m. jis buvo paskirtas pirmu klebonu Canutilloje. Sekančių metų balandžio 3 d. prel. S. B. Uranga sušaukė apylinkės tikinčiųjų susirinkimą, kad būtų pastatydinta nauja bažnyčia. Nebuvo pinigų, bet buvo geri norai. Susirinkusieji pasiryžo „nepailstamai dirbti gera valia ir sutartinai, iki bus užbaigtas didžiulis darbas, įvykdyti pasiryžimą“.

Šv. Patriko klebonija ir bažnyčia Canutilloje

Išrinktas komitetas: prel. S. B. Uranga, Gudelis M. Salas ir Stanislovas Sierra.

Tuoju imtasi darbo: moterys ir seneliai sukelti reikalingo pinigų, turį sunkvežimėlius atvežti žemių, žvyro, akmenų, o kiti dirbti prie statybos. Prel. S. B. Uranga ne tik prižiūrėjo, bet ir pats dirbo. Netrukus jis susirgo ir mirė 1939 m. liepos 21 d. Kai kurie žmonės kalba, kad statybos metu krisdama plyta jį užmušė. Jis palaidotas prie pat bažnyčios, toje vietoje, kur, gal būtų, jis buvo sužeistas. Žmonės laiko jį šventuoju. Daugelis meldžiasi jam, o ne už jį.

Jo vieton paskirtas kun. José Márquez. Jis užbaigė akmeninės bažnyčios statybą. Vysk. S. M. Metzger pašventino ją 1943 m. gruodžio 29 d. Mirus kun. J. Marquez 1946 m., paskirtas Danielis Matson, kuris

parapijoje dirbo iki 1950 m. pradžios. 1950 m. sausio 28 d. parapiją perėmė kun. Jonas Juodeika, lietuvis tremtinys, komunizmo auka.

Ispaniškas žodis Canutillo reiškia vamzdelį, ypač stiklo vamzdelį. Taip pat jis reiškia drabužių pakraščiais užsiūtą aukso ar sidabro susuktą virvelę. Prof. kun. Stasys Yla (†1983), pravažiuodamas pro jį, šaukė kun. J. Juodeikai: „Ko nutilo?“ tuo lyg sulietuvindamas šio grynai ispaniško meksikiečių miestelio pavadinimą.

Nors Canutillo miestelis yra tik penkios mylios į pietus nuo Anthony, tačiau gyventojai gerokai skiriasi: atrodo, kad šie turi daug daugiau indėniško kraujo, negu Anthonio gyventojai. Canutillo gyventojai yra rusvesni ir daugiau meksikietiški, lyg šis miestelis būtų Meksikoje.

Darbas parapijoje

Perėmęs Šv. Patriko parapiją, netrukus kun. J. Juodeika pakeitė bažnyčios bokštus, kurie buvo maži ir nesiderino su visu pastatu. Gal finansiniai nebeįstengė ano meto žmonės pastatyti tinkamus bokštus savo parapijos bažnyčiai. Kun. J. Juodeika padidino bokštus, priderindamas juos visam bažnyčios stiliui. Tuo labai pagražino pačią bažnyčią ir net miestelį, nes bažnyčia tapo viešpataujanti pažiba, iškilusi virš viso miestelio, matoma iš tolo.

Greta bažnyčios stovėjo dviejų aukštų nedegtų molio plytų klebonija. Jos stogas buvo plokščias, net ties viduriu šiek tiek įdubęs. Tad lietaus metu kartais vanduo pradėdavo sunktis vidun. Turėjo prižiūrėti jį ir dažnai kviesti ką nors, kad sutaisytų stogą. Jo priežiūra kasmet didino parapijos išlaidas. Dabar (1984 m.) klebonija apmūryta degtomis naujo tipo

molio plytomis, kurios atrodo lyg žalio molio, ir stogas pakeltas, turįs šelmenį, kad lietaus vanduo nubėgtų į abi puses.

Prie gatvės, pamūrinės aukštą pamatą, kun. J. Juodeika uždėjo aukštą geležinę tvorą ir geležinius vartus ties bažnyčios didžiosiomis durimis ir ties garažu, kad jis pats galėtų jaustis saugiau ir kad kas nors neįsilaužtų į bažnyčią, nes vaikėzai mėgsta patikrinti metalines pinigų dėžutes ir išlaužti jas, jeigu įveikia.

Pradžioje Šv. Patriko klebonijoje gyveno tik kun. J. Juodeika. Jis neturėjo jokio padėjėjo ar padėjėjos. Jis pats paruošdavo maistą alkiui nuraminti, lankė ligonius, kasdien atnašavo šv. Mišias, teikė sakramentus, šventino sakramentalijas. . . Iš žmonių, kaip iš našlės Lucitos Barrios ir kitų, mokėsi jų papročių ir stengėsi užlaikyti juos.

Nesuprasdami, pvz., šv. Mišių ir visuotinių atlaidų vertės už mirusius, kuriuos būdavo galima pelnyti Vėlinių dieną, buvo išmokyti pirmųjų misionierių pranciškonų prašyti kunigą, kad Vėlinių dieną prie mirusiojo kapo sukalbėtų ar atgiedotų maldą, ispaniškai vadinamą "responsą", tai yra „Libera nos“ maldą, kuri seniau būdavo giedama po laidotuvių šv. Mišių, prieš išlydint mirusį iš bažnyčios. Už tos lotyniškos maldos atskaitymą jie aukodavo dvidešimt penkis centus, o už atgiedojimą — penkiasdešimt ar daugiau. Tokiu būdu visą Visų Šventųjų šventės popietį ir beveik visą Vėlinių dieną kunigas turėdavo praleisti kapinėse. Ten jis turėjo atgiedoti keliasdešimt kartų minėtą maldą ir kelis sykius daugiau kartų atskaityti ją. Dažnai viena moterėlė užprašo dešimt ar daugiau kartų atskaityti maldą ir kelis giedotinius responsus. Kitos nenori atsilikti, kad nekalbėtų kaimynės, jog pamiršo savo

mirusiuosius. Kunigas negalėjo nepriimti. Taip tą dieną iki sutemos būdavo kankinamas. Paprastai misijose responsus priimdavo ir atskaitydavo bei atgiedodavo juos Visų Šventųjų dieną po tos dienos pamaldų. Ir jų mirusieji nebuvo pamiršti. Tas paprotys labai išvargindavo kunigą. Esant vėjuotai rudens dienai, kunigas prarasdavo balsą kuriam laikui. Džiugu, kad toks paprotys tebuvo Canutilloje, Anthonyje, La Mesoje, Deminge ir gal dar keliose parapijose, esančiose arčiau Meksikos.

Pelenų trečiadienį visi norėjo gauti šv. pelenų. Canutilloje kai kurie, ypač mokyklos vaikai, prikeldavo kunigą labai anksti pelenų gauti, kad jais kaktoje pažymėtu kryželiu ilgiau galėtų džiaugtis ir pasirodyti kitiems.

Eva Duran kartais pagelbėdavo kun. J. Juodeikai raštinėje knygoms sutvarkyti, raportams paruošti, bent pradžioje oficialiems laiškam parašyti. Kartais iš Hatch (NM) kun. Stasys Aleksiejus aplankydavo jį. Tada abu pasigamindavo užkandą arba pietums vykdavo į El Pasą, iki kurio centro buvo vos dvidešimt minučių kelio.

Atvykdamas į Jungtines Amerikos Valstybes, laive kun. J. Juodeika susipažino su Škėmų šeima. Visi jau buvo suaugę. Gal būt, tada jis pakalbino Marytę Škėmaitę už šeimninę. Ji tada vyko į Kaliforniją. Jos kvietėjai ten gyveno. Kiti tos šeimos nariai nuvyko į Rockfordą (Il.) . Pagyvenusį Californijoje ir susitaupiusį pinigų kelionei, vyko į Rockfordą pas saviškius. Pravažiuodama sustojo Canutilloje. Kun. J. Juodeika kvietė ją pasilikti. Ji tada negalėjo, nes vyko pas saviškius, kad aplankytų savo motiną ir seseris. Po kurio laiko ji vėl atvyko Canutillon. Šį kartą ji pabuvo ilgesnį laiką, keletą mėnesių. Kun. J. Juodeika, atsisakęs savo mažytės algos, septynių

šimtų dolerių per metus, ją mokėjo jai. Grynai meksikiečių parapija nepajėgė mokėti algos abiem, nors buvo mažiau, negu du doleriai per dieną. Grįžo į Rockfordą prie pelningesnio uždarbio. Neilgai trūkus, ji vėl grįžo Canutillon pasilikdama kun. J. Juodeikos padėjėja šešiolika metų, iki jo mirties. Kartais jos mama ar sesuo Veronika aplankydavo ją Canutilloje.

Kartą, gal būt, 1959 ar 1960 m., prieš eidamas gulti, kun. J. Juodeika įėjo savo prausyklon ir sukrito be sąmonės ant šaltų plytelių grindų. Išgirdusi subildėjimą, Marytė atbėgo iš antrojo aukšto. Pamačiusi savo šeimininką be sąmonės, susmukusį ant grindų, raudodama pašaukė kun. J. Burką, kuris tada gyveno Anthonyje. Šis įsakė jai tuojau pašaukti greitąją pagalbą ir vežti ligoninėlę, pažadėdamas atvykti per septynias minutes ar net greičiau. Atvykęs kun. Burkus rado ją gulintį ant grindų, turintį šiek tiek sąmonės. Kol aprūpino ją paskutiniu patarnavimu, iš El Paso atvyko ir greitoji pagalba. Nuvežus ją Šv. Juozapo ligoninėlę, niekas ten netikėjo, kad jis gyvas išėisias iš jos, nes vidurių didelėmis žaizdomis buvo nutekėję daug kraujo. Tokia liga suserga daugelis tokių, kurie neturi progos normaliai maitintis, gyvena labai nevuojančioje aplinkumoje, rūko. O jis labai rūkė. Taip kun. J. Juodeikos ištikima šeimininkė išgelbėjo jo gyvybę ir labai stropiai prižiūrėjo ją visą jo gyvenimą. Dėl to daugiau nebeprisikartojo toji liga, nors ir toliau jis rūkė.

Po paskutinio karo lietuviams tremtiniais atvykus Amerikon, lietuvės nebuvo įleidžiamos bažnyčion sekmadienio šv. Mišioms, jeigu jos ateidavo neprisidengusios galvą. Dažnai vasarą amerikietės ateina bažnyčion beveik pusnuogės. Niekas

joms nieko nesako. Kartą net taip atsitiko, kad prieš pat sekmadienio šv. Mišias iš automobilio išlipo bikini tik per dvi vietas persijuosusi jauna moteris. Sutikusi kleboną amerikietį, ji tarė jam, kad visus savo drabužius ir raktą užrakinusi automobilio bagažinėje. Ką ji turinti daryti — eiti bažnyčion, kaip beesanti, ar apleisti sekmadienio šv. Mišias? Kunigas patarė jai prisidengti galvą ir eiti bažnyčion.

Vienas tėvas pranciškonas, važinėdamas El Paso vyskupijoje po parapijas, verbavo rekolektantus. Kelis kartus jis verbavo ir Marytę Škėmaitę. Ji sakė, kad ji vykstanti rekolekcijoms, jeigu jis pravesias jas lietuviškai. Bet kartą, užsimezgus kalbai apie moterų apsirengimą, ji paėmė jį ant danties, kad šiame krašte bažnyčion eiti esąs prirašytas tik vienas drabužis — galvos pridengimas.

Aušros Vartų paveikslas

Vysk. V. Brizgio prašytas ir igaliotas, 1961 m. kun. J. Juodeika vežė Aušros Vartų pavekslą į Meksiką, kur į šiaurę nuo Meksikos sostinės, Tacámbaro mieste, vienas kunigas yra įrengęs šventovę tautinių Madonų iš valstybių, kurios yra komunistų valdomos. El Paso vyskupijos oficialus savaitraštis 1961 m. spalio 27 d. rašė apie Lietuvos Aušros Vartų ir Kubos Cobrés paveikslų įteikimą minėtai šventovei.

„Kun. Jonas Juodeika, Šv. Patriko bažnyčios klebonas Canutilloje, lietuvių tremtinių vardu (1961 m.) spalio 27 d. įteiks lietuviškomis spalvomis papuoštą pavekslą Švč. M. Marijos šventovei Tacámbaroje, Michoalane. Šventovė, kuri jau turi Lenkijos, Vengrijos ir Čekoslovakijos Madonas, gaus Kubos Globėjos Cobrés Marijos ir (Lietuvos) Aušros Vartų Marijos paveikslus.

„Kun. Jonas Juodeika atskleidė, kad originalinis (Aušros Vartų Marijos) paveikslas buvo pieštas nežinomo menininko septynioliktame šimtmetyje. Jis yra virš Vilniaus, Lietuvos sostinės, miesto sienos vartų esančioje koplyčioje. Lietuvių pamaldumas Aušros Vartų Marijai yra didelis, ypač kai paveikslas nebuvo sunaikintas, aštuonioliktame šimtmetyje pasikėsinus rusams. Paveikslą, kurį kun. J. Juodeika veža į Meksiką, piešė Šv. Kazimiero vienuolijos seselė Mercedes.

„Kun. J. Juodeika, kuris veikia kaip Kauno arkivyskupijos Augziliaro vysk. Vincento Brizgio įgaliotinis, sako, kad pavergtų tautų šventovės išreikštų Meksikos žmonių pagarbą bei dėkingumą už maldas ir kitų krikščioniškų tautų susirūpinimą tikėjimo persekiojimu Meksikoje“.

Sidabrinis parapijos jubiliejus

Grižęs iš ligoninės ir sustiprėjęs, kasdien nepailstamai dirbo parapijoje. Netrūkus kažkur surado lenką menininką. O gal jis pats pravažiudamas sustojo Canutilloje pasiteirauti. Rodos, jis buvo atvykęs iš Los Angeles. Jis greit paruošė eskizinius braižinius, kad išdekoruotų bažnyčios vidų. Braižiniai buvo priimtini. Susitarta. Įvairiais braižiniais jis papuošė bažnyčios vidų.

Po kurio laiko kun. J. Juodeika susitarė su dailininku Ad. Valeška įdėti spalvoto stiklo langus. Menininkas paruošė ir sudėjo tikrai labai meniškus storo, skaldyto, spalvoto stiklo langus Šv. Patriko bažnyčiai. Šio meniško darbo negalima sulyginti su ano lenko darbu.

Bažnyčios langus puošė tokie paveikslai: stulpas, prie kurio Išganytojas buvo plaktas, ir gaidys;

Velykinis Avinėlis ir Šventoji Dvasia; Guadalupės švč. M. Marijos paveikslas; kopėčios ir kryžiaus ranka; kryžius ir nuo jo nuimtas Išganytojas; taurė ir varpas; ecce Homo ir dvi plaštakos su stigmomis; Kristus kunigas ir karalius ir kt.

Tokiu menišku bažnyčios papuošimu kun. J. Juodeika ruošėsi sidabriniam parapijos jubiliejui, kurį šventė 1963 m. Tad dr. Kleofas Callegos anksčiau minėtame straipsnyje galėjo pasakyti: „Kun. Jono Juodeikos administravimo metu Šv. Patriko parapija Canutilloje jo veiklumu ir pastoracine meile nuostabiai klestėjo. Jis padarė didžiausius pagerinimus ir meniškais pagražinimais su geru skoniu”.

Kun. J. Juodeika rūpinosi parapijos draugijomis ir vaikučių katekizacija, kaip ir kiekvienas klebonas. Tad minėto straipsnio užbaigai dr. Kleofas Callegos rašė: kun. J. Juodeika „išsvermingai dirbo, kad atnaujintų parapiją; įkūrė įvairias draugijas tikinčiųjų dvasinei gerovei. Sveikiname nupelnnytais linkėjimais”.

Renginiai

Šv. Patriko parapijoje jau seniai dirbą tikintieji ir turį kitokių įeigų vartojo rinkliavų vokus sekmadieniais ir šventadieniais. Į juos dažnai teįdėdavo porą monetų. Ant kiekvieno rinkliavos voko buvo užrašyta, kad, dėl kokios nors priežasties praleidus šv. Mišias, praleisto sekmadienio vokas su duokle atneštinas sekantį sekmadienį. Kartą, pvz., Canutilloje vienas parapijietis Kalėdų išvakarėse atnešė visą prieš metus jam duotų rinkliavos vokų paketą, į kiekvieną voką įdėjęs po vieną centą, nes, gal būt, tais metais jis pirmą kartą atėjo bažnyčion. Tad per metus viso parapijos išlaikymui jis davė apie šešiasdešimt centų.

Kai apie tiek kainuoja vokų atspausdinimas, tad iš tikrųjų jis nič nieko nedavė parapijai išlaikyti, o tik atsilygino už vokų atspausdinimą.

Parapijos administravimas nuolat reikalauja daug pinigų. Klebono nuolatinė pareiga yra tarp kitko rūpintis piniginėmis įplaukomis, kad galėtų apmokėti įprastines sąskaitas ir sau gautų nors šiek tiek algos. O jeigu norima padaryti ką nors išimtinio, k. a. : įdėti langus, išdažyti sienas, uždėti naują stogą, klebonas turi maldauti parapijiečius, kad jie padarytų ypatingesnę auką, ir ruošti įvairius renginius parapijos ir organizacijų vardu ir pastangomis. Tad parapijinės draugijos, ypač moterų brolijos, kas mėnesį, ir net dažniau, ruošia įvairius renginius, k. a. : iškepusios pyragaičius ir paruošusios kavą pardavinėja sekmadieniais po kiekvienų pamaldų ir pn.

Ištisus metus būdavo ruošiamasi metinei parapijos mugei. Klebono šeimininkė, Marytė Škėmaitė, pvz. , kai tik rado šiek tiek laiko, siuvo pagalvėles, prikimšdama jas plastikiniais maišeliais. Ji rinko juos iš parapijos; moterys ir vaikai atnešdavo jų, ir taupė gautuosius iš krautuvės. Kitos parapijos moterys, paragintos ir patartos, gamino kitus dalykėlius, kad mugės metu galėtų juos išleisti žmonėms visokiais laimėjimais, pvz. , sukant ratus, sviedžiant strėles, metant kamuoliukus ar šaunant į taikinius bei numerius, metant kauliukus ir pn.

Tokios mugės proga Šv. Patriko parapijoje būdavo renkama parapijos karalienė. Jos rinkimo būdas yra aprašytas vėliau, aprašant kun. K. Petrausko veiklą Šv. Klaros parapijoje.

Ypatingos pamaldos ir iškilmės

Kiekvienais metais, balandžio antrą, savo kunigystės šventimų dieną, kun. J. Juodeika minėdavo šventimų metines, paaiškindamas žmonėms kunigystės reikšmę ir pašaukimų kunigystėn svarbą parapijoje. Parapijiečiai nepamiršdavo savo klebono šventimų dienos. Tą dieną daugiau žmonių atvykdavo į šv. Mišias. Iškilmingiau 1952 m. kun. J. Juodeika paminėjo sidabrinį kunigystės jubiliejų, kada dalyvavo vysk. S. M. Metzger, tada vyskupijoje dirbę lietuviai kunigai bei kiti pažįstamieji. Trisdešimt metų kunigystės sukaktį jis paminėjo 1957 m. balandžio 2 d. šv. Mišiomis Guadalupės švč. M. Marijos bažnyčioje, Hillsboroje (NM), kur administratoriumi buvo kun. J. Burkus. Mat, jis norėjo padėkoti Dievui už visas malones šv. Mišių atnašavimu prie Guadalupės švč. M. Marijos altoriaus ir jos garbei pašvęstoje bažnyčioje. Šiose šv. Mišiose dalyvavo visi tada vyskupijoje dirbę lietuviai kunigai, kun. J. Klumbio globojamos seselės iš Rincono (NM) ir kun. J. Burkaus parapijiečių būrelis. Po šv. Mišių lietuvių kunigų šeiminkės paruošė užkandą Kingstone, kur El Paso vyskupijai priklausančioje stovykloje gyveno kun. J. Burkus.

Kiekvienais metais Šv. Patriko parapijoje kun. J. Juodeika turėdavo visą eilę kitų iškilmingų pamaldų. Kiekvieną sekmadienį ir šventėmis būdavo iškilminga suma, kada kunigas ir choras iškilmingai atgiedodavo šv. Mišias už parapiją, jos dvasinei gerovei. Visados kviesdavo kunigą pamokslininką gruodžio 12 d., Guadalupės švč. M. Marijos šventei. Jai paprastai pasiruošdavo tridienio vakarinėmis pamaldomis. Šventės rytą giesmininkų būrelis vaikščiodavo pakiemiais, ispaniškai giedodamos specialią ryt-

metinę giesmę Guadalupės švč. M. Marijos garbei, tuo šventiškai nuteikdamos parapijiečius, paskatindamos juos dalyvauti šventės pamaldose.

Kiekvienais metais, paprastai gavėnios metu, kaip ir kitose ispaniškose parapijose, kun. J. Juodeika ruošdavo savaitines parapijos misijas. Jų metu būdavo aplankomos į misijas neatvykstančios, šeimos, o ypač poros, gyvenančios blogoje moterystėje. Jos būdavo raginamos atvykti į misijas, o be santuokos gyvenančios poros būdavo skatinamos

sutvarkyti savo moterystę. Parapijos misijų proga jiems būdavo teikiamos didelės lengvatos. Tik turėjo turėti gerą valią, kad norį sutvarkyti savo santuoką ir, priėję išpažinties, pareikšti prie dviejų liudininkų, kad jie imą vienas kitą kaip vyrą ir žmoną. Iš jų nebuvo reikalaujama jokios piniginės aukos. Jie neturėjo ateiti keletą kartų į specialias tikybos pamokas. Dėl to kai kurios poros tyčia susituokdavo civiliskai, išleisdamos tik penkinę, o vėliau, misijų metu, sutvarkydavo santuoką.

Meksikoje ir iš Meksikos atvykusieji labai svarbiu dalyku laiko dukros penkiolikto gimtadienio iškilmingą šventimą bažnyčioje. Tėvai ir giminės su ruošia labai iškilmingas apeigas ir puotą dukros penkioliktam gimtadieniui paminėti bažnyčioje. Ypač Canutilloje tokia proga niekados nebuvo praleidžiama. Tad kun. J. Juodeika turėdavo tokių iškilmių kasmet po keletą.

Tokia proga viskas esti paruošiama lyg iškilmingiausioms jungtuvėms bažnyčioje. Solinizantė apsi rengia jaunosios nuometu, ilga suknele, pirštinaitėmis ir t.t. Prieš šv. Mišias, kurios paprastai esti iškilmingos, mergaitės tėvas, apsirengęs su fraku ar pn. , veda savo dukrą prie altoriaus. Pirma jos eina

daug pajaunikių porų, kaip daroma procesijoje prieš iškilmingas jungtuves.

Šv. Mišių metu tėvo atvesta mergaitė sėdi viena pati toje bažnyčios vietoje, kurioje laidotuvių šv. Mišių metu esti laikomas mirusiojo karstas su kūnu. Pajauniai ir pamergės bei mergaitės tėvai sėdi pirmuose bažnyčios suoluose, garbingiausioje vietoje. Visi aktyvieji dalyviai eina šv. Komunijos, bet dažnai be išpažinties. Po šv. Mišių visi išeina iš bažnyčios procesijoje. Padaroma daug foto nuotraukų. Po to būna vakarienė ir šokiai. Tokiomis apeigomis tėvai reklamuoja savo dukrą, kad ji jau yra suaugusi ir ieško jaunikio. Dabar ji sėdėjo viena atskirai, nes dar neturėjo jaunikio. Jeigu po to tuokiamasi ir civiliskai, gana ir to, nes iškilmės jau turėtos.

Visokios tokios iškilmės bei kunigo darbai, kurie vyksta parapijoje, vyksta ir parapijoje esančioje misijoje, kuri yra lyg maža parapijėlė, k. a. : parapijinės misijos, penkiolikmečių pasirodymai, parapijinės mugės, mokyklos baigimo iškilmės ir kt. Tad parapijoje turėjimas misijos, arba filijos, kunigui reiškia dviejų parapijų darbą.

Kun. J. Juodeikos vaišingumas ir tautinės šventės

Kiekvienas kunigas ar koks nors pravažiuojantis nepažįstamas lietuvis ar kitatautis, įžengęs į Šv. Patriko parapiją, buvo kun. J. Juodeikos artimas svečias. Jis nuoširdžiai kalbėjosi su juo, apnakvino ir pamaitino, pasakojo apie savo parapiją ir apie kitus lietuvius kunigus, tada dirbusius El Paso vyskupijoje. Nė vieno jis neniekino ir nė vienam nepavydėjo, jeigu kuris lietuvis kunigas turėjo

Vysk. Vincentas Brizgys

riebesnę parapiją. Iš tikrųjų nebuvo riebesnių parapijų El Paso vyskupijoje, o tik daugiau darbo ir atsakomybės, nebent ji buvo tokia menka, kad negavo nė trupučiuko algos ar tik jos mažą dalį, neturėjo šv. Mišių stipendijų nė po dolerį.

Kai kun. J. Juodeikos vieta buvo netoli El Paso, ribojosi su El Paso miesto ribomis, ir kai nė vienas lietuvis nedarbo El Pasoje, tad bet kuris pravažiuojąs lietuvis kunigas ar pasaulietis sustodavo Canutilloje ne dėl buto, o tik šiaip dykumose ir tame krašte, kur

visai nėra lietuvių, sutikti lietuvi. Tad visa eilė lietuvių, vykdami Meksikon arba keliaudami pietiniu ruožu iš rytų į vakarus ar atvirkščiai, aplankydavo kun. J. Juodeiką.

Kun. J. Juodeikai gyvenant vyskupijos centre, kartais susimesdavo lietuviai atšvęsti Vasario Šešioliktosios, nors iš tikrųjų, ypač vėliau, lietuviai kunigai tokį paminėjimą ruošdavo iš eilės. Vienas toks paminėjimas, skelbtas Šv. Antano parapijos biuletenyje ir aprašytas „Draugo“ dienraštyje, įvykęs 1958 m., taip rašoma minėtame dienraštyje „Tautos himnas prie Meksikos sienos“ antrašte.

„Vasario 10 d. Šv. Patriko bažnyčioje, kurios parapijiečiai sudaro beveik šimtą procentų meksikiečiai, Canutillo, Teksas, vos keli kilometrai nuo Meksikos pasienio, įvyko pamaldos už mirusius kankinius vyskopus ir kunigus. Pamaldas organizavo lietuviai kunigai, besidarbuojantieji El Paso vyskupi-joje.

„Iškilmingas šv. Mišias celebravo vysk. Vincentas Brizgys. Diakonu asistavo kun. A. Bertašius, subdiakonu kun. J. Burkus. Pamaldose dalyvavo El Paso vysk. Sidn. M. Metzger, didelis lietuvių bičiulis, asistuojamas kanclerio prel. Hugh H. Quinn, vietos bažnyčios klebonas kun. J. Juodeika ir kunigai: Stasys Aleksiejus, Romanas ir Justinas Klumbiai, Kazimieras Petrauskas.

„Šv. Mišių giedojimą atliko kun. dr. L. Lumas. Pirmą kartą šioje padangėje praskambėjo lietuviškas „Viešpaties Angelas“. Į pamaldas gausiai susirinko vietos ir apylinkės parapijų tikinčiųjų.

„Po pamaldų šeimyniškame pobūvyje mūsų brangus svečias vysk. V. Brizgys savo žodyje padėkojo vietos vyskupui už palankumą, rodomą lietuviams kunigams, dirbantiems svetimųjų tarpe.

Kristaus religija tame religiškai atsilikusiam kampe-lyje mus visus riša vienybėn. Vietos vyskupas savo kalboje išgyrė lietuvių kunigų veikimą ir labai jautriais žodžiais atsiliepė apie mūsų Tėvynės išgyvenamą tragediją. Pobūvis baigtas Lietuvos himnu”.

Porą kartų Vasario Šešioliktąją ruošė kun. Romanas Klumbis Van Horne ir jo brolis Justinas Rodeyje. Van Horne ir po to kitose vietose vakarienės pabaigai vysk. S. M. Metzger liepdavo dainuoti lietuviškai, o jis, stovėdamas stalo gale, diriguodavo. Visados vyskupą palydėdavo vyskupijos kancleris prel. H. G. Quinn. Taip visi, sunėšę klumpes, gražiai praleisdavo laiką lietuviškoje nuotaikoje. Kun. K. Petrauskas ruošė tokį metinį pobūvį viename pirmos eilės restorane netoli El Paso, kun. S. Aleksiejus Deminge, kun. A. Bertašius du kartus ruošė viename restorane El Pasoje. Kun. J. Burkus ruošė du kartus Anthonyje ir po to, gyvendamas vyskupijos pakraštyje, ruošė 1968 m. vasario 22 d. su iškilmingomis fontifikalinėmis koncelebracinėmis šv. Mišiomis Visų Šventųjų bažnytelėje* El Pasoje. Tai buvo Lietuvos nepriklausomybės atstatymo penkiasdešimt metų sukaktis. Vysk. S. M. Metzger pasakė ilgą ir gražų pamokslą, kurį tai progai paruošė kun. J. Burkus. Po to pietūs buvo viename baviariškame restorane. Kai ši ypatinga proga buvo išreklamuota dienraštyje ir per radiją, iš plačios apylinkės sugužėjo keletas čia gimusių ir lietuvių

* Toji bažnytelė priklausė Šv. Juozapo parapijai. Ja rūpinosi kun. Francis Smith, Amerikos lietuvis. Jo tėvo ar protėvio pavardė buvo Švedas. Imigruodamas į šį kraštą, nemokėjo savo pavardės pasakyti angliškomis raidėmis, tada imigracijos tarnautojas pavadino jį „Smith”.

kalbos nemokančių kelintos kartos lietuvių į šv. Mišias ir pietums. Anthonyje ši proga paminėta 1960 m. vasario 16 d. šv. Mišiomis, kurias atnašavo prel. L. E. Gaynor. Vysk. S. M. Metzger pasakė tai progai pamokslą. O 1961 m. Vasario Šešioliktoji buvo surišta su varpų pašventinimu sekmadienio vakarą. Abiem progom Šv. Antano bažnyčia Anthonyje buvo pilna žmonių.

La Uniono misija

Pradžioje, pirmiesiems naujakuriams apsigyvenus ten devynioliktojo šimtmečio pabaigoje, gal būt, netrukus naujakuriams apsigyvenus Chamberine, kada nors prieš 1885 m., toji vietovė vadinosi Los Amoles. Šis pavadinimas reiškia kelių atmainų augalus, kurių šaknines bulves tenykščiai naujakuriai naudojo kaip muilą. Vėliau vietovė pavadinta La Union (NM) vardu. Šis pavadinimas reiškia santarvę, uniją, vienybę.

Pirmieji naujakuriai apsigyveno prie dabartinio dvidešimt aštunto kelio. Ištikus potvyniui, apie kurį rašoma, kalbant apie Chamberiną, vietovė nukentėjo. Dėl to daugelis jų ir nauji ateiviai kūrėsi į vakarus. Ten, aukštesnėje vietoje, kaimo viduryje, jie pasistatė molinę bažnytelę ir aplink ją pamūrino sieną, tuoj padarydami šventorių. Toks dalykas beveik nežinomas Amerikoje. Bažnytelę pavadino Švč. M. Marijos Priebėga — Nuestra Señora del Refugio.

Kun. J. Juodeika, kaip ir kiti Šv. Patriko kunigai, dirbo Švč. M. Marijos Priebėgos misijoje, kaip ir kiekvienoje parapijoje. Darbas skyrėsi tik tiek, kad tik retkarčiais turėdavo ten šiokiadienio šv. Mišias, nors toji misija buvo Šv. Patriko parapijos dalis. Po

pamaldų grįždamas iš La Uniono kun. J. Juodeika parsiveždavo gero vandens, nes Canutilloje turimas šulinio vanduo buvo labai neskanus.

Kaip skiriasi vienos parapijos tikintieji nuo kitos parapijos tikinčiųjų, taip skiriasi misijos tikintieji nuo tos pačios parapijos pagrindinės bažnyčios tikinčiųjų, o juo labiau šiuo atveju, kai Canutillo yra Tekso valstijoje, o La Union Naujojoje Meksikoje. Vienos valstijos gyventojai skiriasi nuo kitos. Skirtingi valstijų įstatymai nuteikia juos skirtingai gyventi ir sudaryti skirtingus papročius.

Daug kur Amerikoje misijų tikintieji, patys pasistatę sau bažnytėlę, galvoja, kad ji esanti jų privati nuosavybė, o ne bendra vyskupijos nuosavybė, užrašyta vyskupo ordinaro vardu. Kai kurie gudruoliai, nežiūrėdami tikinčiųjų sielų išganymo, o savo ambicijų, patraukia savo vyskupą ordinarą į civilinį teismą, kai vyskupas praneša tokios misijos žmonėms apie bažnytinę santvarką, nusakytą Katalikų Bažnyčios kanonų teisyne.

Dar prieš kun. J. Juodeikai 1950 m. perimant Šv. Patriko parapiją, tokia trintis jau vyko tarp El Paso vyskupo ordinaro ir tarp La Uniono misijos kai kurių narių, pasišovusių vadovauti visiems to bažnytkaimio katalikams. Kol pagaliau, patraukdami savo vyskupą ordinarą teisman, automatiškai atsiskyrė nuo Katalikų Bažnyčios apie 1953 m.

Paprašyta parūpinti ką nors oficialaus apie ekskomunikuotus La Uniono katalikus, Okla McKee, labai maloni El Paso vyskupijos istorinio archyvo vedėja, aprašiusi įvykį, padavė vysk. S. M. Metzgeriui patikrinti jos aprašymą. Jis truputį pataisė, tuo aprobuodamas nelaimingo įvykio aprašymo tikslingumą. Būtent:

„Kai 1940 m. vysk. Metzger tapo (El Paso vyskupijos) ordinaru, problema La Unione, Naujojoje Meksikoje, jau buvo priežastimi nemalonumų. Tai koncentravosi apie katalikų bažnyčios nuosavybės laistymo mokesčius. Parapijiečiams buvo paliepta mokėti mokestį. Jie pareikalavo, kad, jeigu tai būtų tiesa, jie dėl to turėtų turėti nuosavybės dokumentą, ir pati bažnyčia turėtų priklausyti miesteliui, o ne El Paso vyskupijai. Po kelių susirinkimų (ir paaikškinimų), keletas (per trisdešimt) nesutiko su tuo. Jie patraukė vyskupą teisman asmeniškai, kaip vyskupijos galvą. Pagal kanonų teisę, parapijiečiams neleidžiama patraukti teisman vyskupo (ordinaro), nebent toks leidimas yra gautas iš Romos. Jie neturėjo tokio leidimo. Kanonų teisėmis tokiu veiksmu automatiškai jie tapo ekskomunikuoti. Vėliau jiems buvo pasiūlyta absoliucija klausykloje. Daugelis susitaikė su Bažnyčia, išskyrus kelis“, apie tridešimt asmenų.

Atsiskyrę nuo Katalikų Bažnyčios tokiu savo vyskupo ordinaro patraukimu į civilinį teismą, katalikai niekadęs neatgailojo. Jie nesukūrė savo atskiros „parapijėlės“. Beveik juos visus priglaudė baptistai. Jų puikybė neleido jiems susitaikyti su Dievu ir jo Bažnyčia. 1984 m. spalio 4 d. vietoje apklausinėjant žmones, paaikškėjo, kad daugelis jų jau mirę. Tebegyveną beveik visi yra baptistai. Niekas iš tenykščių gyventojų nesugebėjo pasakyti atskalūnų skaičiaus, nei skaičiaus mirusių bei gyvų.

Kai kurie kunigai, tada nežinodami viso to atsiskyrimo nuo Bažnyčios vystymosi bei smulkmenų, galvojo, kad vyskupas turėjo iškelti kun. J. Juodeiką iš parapijos, kad prie naujo parapijos kunigo atkritėliai lengviau būtų galėję grįžti Bažnyčion. Bet įsigilinus į visą reikalą ir pažįstant kun. J. Juodeikos

taktiškumą, vargu ar daugiau atkritėlių būtų susitakę su Bažnyčia.

Jau nuo 1957 m. ar net anksčiau kun. J. Juodeika pradėjo planuoti naujos bažnyčios pastatymą La Uniono bažnytkaimyje, nes šioji jau buvo atgyvenusi savo amžių. Jis susirišo su Kanadoje gyvenančiu lietuviu architektu Kulpa. Jis paruošė įvairių stilių eskizinius bažnyčios braižinėlius, kad kunigas ir žmonės galėtų pasirinkti bažnyčios stilių. Kun. J. Juodeika parodė juos misijos žmonėms ir kai kuriems kunigams.

Kai vyskupijos kancleris turėjo „savo“ architektą vyskupijos įvairiems pastatams suplanuoti, Carroll Daeuble & Associates, tad kun. Juodeika tuojau buvo sustabdytas neiti toliau su architektu Kulpa-Kulpavičiumi. Nors jis vis galvojo kada nors pastatydinti bažnyčią La Uniono misijos žmonėms, bet savo svajonių niekadęs neįvykdė. 1966 m. iškėlus jį į Demingą, kun. L. Lumo įpėdinis netrukus pastatydino modernią bažnyčią La Uniono bažnytkaimio vakariniame pakraštyje. Senoji bažnyčia parduota. Ji paversta apylinkės sale bendriems žmonių reikalams.

Šv. Patriko parapijai priklausė dar viena misija — Borderland, kurioje yra maža Šv. Pranciškaus bažnytėlė. Iš tikrųjų tėvai pranciškonai iš El Paso atvykdavo į tą misiją sekmadienio šv. Mišioms. Tačiau jie visai nesirūpino misijos vaikų katekizacija. Ne tiek iš pareigos, o tiek iš meilės Borderlando kaimelio sieloms kun. J. Juodeika užpildė šią spragą, kiekvienais metais suorganizuodamas kelių savaičių katekizaciją vaikams.

Kun. J. Juodeika Deminge

Atšventus sidabrinį Šv. Patriko parapijos jubiliejų, kun. J. Juodeikai buvo pasiūlyta San Elizario parapija, esanti į rytus nuo El Paso, jeigu jis, Canutilloje išbuvęs trylika metų, norėtų pakeisti vietą. Bet jis atsisakė, vietos pakeitimą atidėdamas vėlesniam laikui.

Žuvus kun. S. Aleksiejui, kun. J. Juodeikai buvo pasiūlyta Šv. Onos parapija Deminge, Naujojoje Meksikoje.

Antrą kartą jam pasiūlus persikelti kiton parapijon, kun. J. Juodeika jautė pareigą priimti pasiūlymą, nors naujoji parapija jam būsianti per sunki. Jo sveikata nebuvo per stipri perimti tokią didelę parapiją ir užsikrauti didelę našta. Bet jis sutiko ir 1966 m. rugsėjo 21 d. perėmė Šv. Onos parapiją. Jis vienas negalėjo aprėpti viso darbo, kurį turėjo atlikti. Vyskupas nedavė vyskupijos kunigo padėjėjo nei kun. S. Aleksiejui, nei kun. J. Juodeikai. Jeigu susiradai kunigą padėjėją iš kur nors kitur, parapijoje turėjai lengvesnes dienas, o jeigu ne, dirbai vienas pats.

Pradžioje kun. J. Juodeika susirado kažkokį prancūzą iš Haiti salos. Nemokėdamas nei angliškai, nei ispaniškai, mažai tegalėjo pagelbėti, vos atnašauti lotyniškai šv. Mišias už geležinkelio esančioje Šventojo Vaikelio (Santo Niño) koplyčioje, iki pramoko skaityti šv. Mišių tekstus ispaniškai. Bet jis ilgai ten nebuvo. Greit išvyko. Mėnesį ar du atvykęs pagelbėjo salezietis tėvas Antanas Sabaliauskas. Kitas salezietis, tėvas Juozas Kisielius, gyvenęs Meksikoje, pravedė parapijines dviejų savaičių misijas. Kelias savaites pagelbėjo ispaniškai mokąs jėzuitas tėvas Juozas Venckus (†1979).

1967 m. rugpiūčio pirmą dieną paėmęs metams atostogų, pakviestas kun. A. Valiuška sustojo Deminge, kad pagelbėtų kun. J. Juodeikai, padirbėdamas sausame ir naujame klimате. Apie tai 1976 m. spalio 7 d. taip rašė kun. A. Valiuška: „Tuo metu sužinojau, kad El Paso vyskupijoje, Deminge, dirbęs kun. J. Juodeika negaluoja, ir kad jam būtų labai reikalinga pagalba. Kun. J. Juodeika turėjo gana didelę parapiją ir dirbo pats vienas. Kadangi ten reikėjo kunigo, mokančio ispanų kalbą, o aš ją moku neblogai, nes penkerius metus man teko dirbti Argentinoje, tai pasisiūliau jam padėti. Kun. Juodeika labai nudžiugo, taip lengvai suradęs pagelbininką ir pavaduotoją. Tad kai aš tik nuvykau į Demingą, jis tuoju išvyko atostogų“.

Kun. A. Valiuška pasisiūlė ten pagelbėti, nes, gal būt, tikėjosi pasilikti El Paso vyskupijoje ir kur nors gauti savarankišką parapiją, o gal net Šv. Onos, jeigu kun. J. Juodeika atsisakytų parapijos darbo dėl silpnėjančios sveikatos. „Deminge, Šv. Onos parapijoje, teko išbūti virš trijų mėnesių“, toliau rašo kun. A. Valiuška. „Atvykau lapkričio 12 d., o išvykau į Apinę 1968 m. vasario 22 d.“.

Aprašydamas kasdieninį kunigo darbą Šv. Onos parapijoje, k.a. : kasdienines šv. Mišias, Krikštus, metrikų ieškojimus, ligonių lankymus, sakramentalijų šventinimą ir kt., jis tęsia: „O kiek praeivių varsto klebonijos duris, prašydami išmaldos! Už tat klebonijoje net savaitės metu maža tėra ramybės, o darbo daug. Reikia juk pasiruošti pamokslams ispaniškai ir angliškai, reikia parašyti biuletenį, reikia nuvykti į tikybos pamokas. O už visą tą darbą mėnesinė kunigo (klebono) alga devyniasdešimt dolerių“ arba du doleriai ir devyniasdešimt penki centai už dvylikos ar penkiolikos valandų dienos

darbą, nors duodamas butas ir maistas. O vikaro alga pradžioje buvo trisdešimt penki doleriai, o vėliau pakelta iki šešiasdešimt dolerių. Šv. Mišių stipendijos buvo vienas ar du doleriai, o tik kartais pasitaikydavo trijų dolerių stipendija.

Liga

Prieš išvykdamas iš Canutillo, kun. J. Juodeika pastebėjo didelį auglį savo nugaroje. Perkrautas darbu naujojoje parapijoje, jis nėjo pas gydytoją, kurio naujojoje vietoje dar neturėjo, o El Pasoje turimas gydytojas sunkiai pasiekiamas. Tam „nebuvo laiko“. Taip jau tada įtarta vėžio liga užsitęsė. Apie tai užsimena kun. A. Valiuška: „Vėžio liga pamažu kankino jį. Reikia stebėtis, kad jis, net ir sirgdamas, aptarnavo savo parapiją. Niekam kitam neužleido, (dėl ligos neišėjo pensijon), nors darbas buvo sunkus ir reikalavo daug sveikatos ir jėgų“.

Laimingas buvo kun. J. Juodeika, turėdamas pasiaukojusią šeimninę, kuri slaugė jį. „Man esant Deminge“, rašo kun. A. Valiuška, „kun. Juodeikos šeimninė buvo Marija Škėmaitė. Ji buvo apsukri šeimninė ir pasiaukojusi moteris. Kuri gi iš jaunų moterų būtų palikusi kokią didesnę lietuvių koloniją ir vykusi kur tai į tyrus, atsiskyrusi nuo viso pasaulio, ir, kaip kokia misionierė, važiuvisi dirbti už aštuoniasdešimt dolerių per mėnesį. Jeigu ne ji, kun. Juodeika nebūtų galėjęs taip ilgai dirbti Šv. Onos parapijoje. Ji buvo viskas: ir šeimninė, ir pagelbininkė, ir slaugė. Ji virė, valė, siuvo, prižiūrėjo bažnyčią, skambino varpais, tvarkė zakristiją, suskaitė (sekmadienio rinkliavos) pinigus. Ji prižiūrėjo daržą, sodino medelius. Ji kėlėsi pirmoji, gulė paskutinė. Ji buvo ta bitelė, kuri viską tvarkė, viskuo

Okla McKee

Marytė Škėmaitė

rūpinosi, be kurios ir renginių nebūdavo. Kaip gaila, kad tokių pasiaukojusių moterų šiandien yra labai maža” .

Jai dirbant Canutilloje, ji nė tokios menkos algos negavo, kai kun. J. Juodeika turėjo atsižadėti didesnės savo algos dalies, sau pasilikdamas vos porą šimtų dolerių per metus. Deminge, 1967 m. sulaukęs pensininko amžiaus, jis visai neėmė algos, klaidingai galvodamas, kad, gaudamas socialinio draudimo pensiją, tokiu atveju negalės turėti jokių kitų pajamų. Bet vieną dalyką jis suprato: kasdien jis atnašavo šv. Mišias už save gyvą, kada jos yra daug reikšmingesnės ir veiksmingesnės, negu tiek pat šv. Mišių, atnašautų jau už mirusį.

Kaulų vėžys vis stipriau kankino kun. J. Juodeiką. Gydytojų įsakymu pagaliau metė rūkęs. Anksčiau jokių būdu nenorėjo atsisakyti to įpročio. Tad vieną dieną, kunigui svečiui papietavus drauge su juo Šv. Onos klebonijoje, svečias ir tarė jam: „Papietavęs juk visados užrūkydavai. O kodėl dabar neužsirūkai” ?

Svečiui jis nieko neatsakė, o tik ašaros nuriedėjo jam per veidą. Gal tada pagalvojo, kad rūkymas buvęs jo nepagydomos ligos priežastis, bet jau buvo per vėlu. Kelis kartus jis vyko į vėžio centrinę ligoninę, į Houstoną (Tx), ir ten kiekvieną kartą praleido keletą dienų, bet niekas nebegalėjo pagelbėti.

Kun. J. Juodeika negalvojo atsisakyti parapijos, nes norėjo dirbti, iki užmerksias akis amžinybei. Bet Šv. Onos parapijoje jam pagalba buvo būtina. Sužinojęs kun. J. Juodeikos ryžtą dirbti, kuris nebebuvo pajėgus, vysk. S. M. Metzger perkėlė kun. P. Ragažinską iš Pecos (Tx) į Demingą jam padėjėju.

Mirtis ir palaidojimas

Dirbdamas iki pat paskutinės dienos, vieną rytą, 1969 m. spalio 11 d., jam sėdint kėdėje, jo ilgametė ištikima slaugė, Marytė Škėmaitė, ir tada viešėjusi jos mama užmerkė kun. J. Juodeikai akis amžinam poilsui.

Tuojuo pranešta kunigo velionio broliui, prof. dr. Vladui Juodeikai, „Draugo“ dienraščiui, El Paso vyskupijos kurijai ir toje vyskupijoje gyvenantiems lietuviams kunigams, o kurija pranešė visiems kitiems vyskupijos kunigams apie kunigo mirtį ir jo laidotuvių laiką bei vietą. Kun. J. Burkus pašaukė vysk. V. Brizgį, pranešdamas jam, kad El Paso vyskupas išvykstas tarnybiniais reikalais. Jeigu Ekscelencija ketintų atvykti, kun. J. Burkus paimtų jį iš aerodromo ir nuvežtų į Demingą. Atvykęs aerodroman, kun. J. Burkus sutiko vysk. S. M. Metzgerį, einantį lėktuvan išskristi. Kun. J. Burkus pranešė vyskupui, kad atvykęs paimti vysk. V. Brizgį, kuris atvykstas į kun. J. Juodeikos laidotuves. Vysk. S. M. Metzger labai apsidžiaugė ir prašė

perduoti jam linkėjimus ir padėkoti už vyskupo ordinaro pavadavimą.

Kun. J. Juodeikos kūnas dvidešimt keturias valandas buvo laikomas Šv. Onos bažnyčioje, kuri beveik visą laiką buvo perpildyta abiejų jo buvusių parapijų tikinčiųjų.

Pirmadienio vakarą sukalbėtas rožinis. Po to kaimyninės parapijos klebonas, kun. J. Lafrenz, pasakė gražų pamokslą, labai palankiai ir nuoširdžiai atsiliepdamas apie velionį kun. J. Juodeiką ir drauge apie visus vyskupijoje dirbančius lietuvius kunigus ir dalyvius laidotuviuose. Tarp kitko jis išsireiškė: „Kun. Jonas, bedievių komunistų išstumtas iš savo gimtojo krašto, išmoko jūsų kalbos, jūsų papročių ir gyvenimo būdo, kad jums galėtų tarnauti ir jus vesti pas Dievą“. Nupiešdamas kunigo gyvenimą, jis pasakė, kad velionis, kaip ir visi kiti kunigai, užbaigė su „Ite missa est“.

Laidotuvių rytą, antradienį, spalio 14 d., už velionį kun. P. Ragažinskas atnašavo šv. Mišias ispaniškai. Jose dalyvavo tie, kurie dėl būtino darbo negalėjo dalyvauti iškilmingose laidotuvių šv. Mišiose. Popiet lietuvišku papročiu vysk. V. Brizgys, kun. J. Burkus ir kun. P. Ragažinskas lotyniškai atgiedojo valandas, Lietuvoje vadinamas egzekvijas. Po to vysk. V. Brizgys drauge su keturiolika kunigų, dalyvaujant keturiasdešimt penkiems kunigams ir perpildytai miniai iš kun. J. Juodeikos tuometinės parapijos Deminge ir jo ankstyvesnės Canutilloje, atnašavo koncelebracines šv. Mišias už kun. Jono vėlę.

Po koncelebracinių šv. Mišių ispaniškai kalbėjo kun. J. Juodeikos pirmosios parapijos kaimynas, kun. F. Lapieza: „Kun. Jonas išmoko jūsų kalbos, sakydamas pamokslus apie dvi svarbiausias tiesas — apie

Švč. Sakramentą ir mūsų visų mylimą Motiną". Prisimindamas tą įvykį, 1984 m. lapkričio 7 d. prel. F. Lapieza rašė kun. J. Burkui: „Kun. Jonas Juodeika buvo mano asmeninis nuodėmklausis per daugelį metų, kai jis dirbo kaip klebonas Šv. Patriko parapijoje, Canutilloje, Tekse. Kun. Juodeika buvo tikrai šventas vyras. Aš mylėjau jį. Jis buvo perkeltas į Demingą Naujojoje Meksikoje, kaip klebonas Šv. Onos parapijoje, kur mirė vėžiu. Aš sakiau pamokslą, nupiešdamas jį, kaip eucharistinį kunigą, kokiu jis buvo”.

Po kun. F. Lapiezos ispaniško pamokslo kalbėjo El Paso vyskupijos kancleris, prel. H. G. Quinn, vyskupo vardu: „Kun. Stasys Aleksiejus, kuris čia mirė prieš trejus metus, ir kun. Jonas Juodeika prieš dvidešimt metų atvyko čion tuo pačiu metu ir tuo pačiu laivu. Ir abu mirė toje pačioje Šv. Onos parapijoje, dirbdami Deminge”.

Po to kun. J. Juodeikos kūnas nulydėtas į katalikiškas kapines Deminge. Velionio brolis Vladas užbėrė žiupsnelį atvežtos iš Kauno arkivyskupijos Lietuvos žemės ant savo brolio kun. Jono Juodeikos karsto, sakydamas: „Tegul ši Lietuvos žemelė tau, brolau kunige Jonai, būna lengva drauge su šios vyskupijos žemele”. Taip iš Lietuvos atsivežta alba kun. J. Juodeika buvo palaidotas iš Šv. Onos bažnyčios Deminge bendrose parapijų katalikiškose kapinėse greta kitų kunigų, dirbusių Deminge.

Palaidojus kun. J. Juodeiką

Parapijos darbe ir gyvenime kun. J. Juodeika buvo kuklus ir draugiškas. Kur tik leido gyvenimo sąlygos, stengėsi iškelti Lietuvos vardą. Vėliau, po

laidotuvių, vysk. V. Brizgys, rašydamas velionio broliui profesoriui Vladui Juodeikai, pažymėjo, kad kun. Jonas buvęs geras kunigas. „Ir manau, jis neperdeda“, pastebėjo jo brolis Vladas. Savo testamente kun. J. Juodeika įrašė šiuos pažymėtinus žodžius: „Nužemintai prašau Dievą mano nusižengimų ir silpnybių atleidimo ir dieviškojo gailestingumo mano vėlei. Nužemintai prašau atleidimo visus tuos, kuriuos įžeidžiau ar kuriam kuo nusižengiau, kaip ir aš laisvai atleidžiu visiems, kurie kada nors įžeidė mane ar nusižengė man. Prašau kunigus ir pasauliečius maldų už mano vėlės laimingą poilsį“.

Radęs kun. J. Juodeikos labai mažai santaupų, jo brolis viską atidavė Marytei Škėmaitei, kuri prižiūrėjo jį per penkioliką ar šešioliką metų, — pinigų ir seną automobilį, kurį ji parsivežė Chicagon, kad juo galėtų važinėti darban, dirbti ir užsitarnauti pensiją, nes, dirbdama El Paso vyskupijoje, nieko neužsidirbo. Bet netrukus paliktąjį kun. J. Juodeikos automobilį kažkas pavogė iš palangės.

Po savo brolio kunigo Jono laidotuvių prof. Vladas Juodeika Italijoje užsakė Švč. M. Marijos balto marmuro statulą. Mirties metinių proga, 1970 m. rugsėjo 20 d., ji buvo pašventinta po sekmadienio iškilmingų šv. Mišių, paaukotų už kun. J. Juodeikos vėlę. Jas atnašavo ir paminklą pašventino Šv. Onos klebonas kun. J. Lauretti. Savo turinigame pamoksle jis iškėlė kun. J. Juodeikos pareiginumą ir visišką pasivedimą Bažnyčiai, jo dosnumą neturtingiesiems ir meilę visiems žmonėms. Jis nušvietė kunigo vaidmenį, kurį velionis pilnai atlikęs. Žmonės buvo pamilę jį ir dažnai užprašė šv. Mišias už jo vėlę, kalbėjo jis. Bažnyčia buvo pilnutėlė. Šv. Mišių metu giedojo solistai. Į iškilmes buvo atvykę velionio brolis su žmona ir dukra iš

Portland (Or), Marytė Škėmaitė ir jos sesuo Veronika iš Chicagos, R. C. Butkus ir A. J. Šliogeris iš El Paso ir kt.

Ant balto marmuro pjedestalo stovi šimto centimetrų (44 colių) aukščio Švč. M. Marijos statula. Jos veido išraiška yra maloni ir švelni. Ji laiko Kūdikelį Jėzų, kuris dešine ranka laiko taurę, iš kurios yra iškilusi Šv. Ostija. Priešakinėje pjedestalo pusėje yra išgraviruotas lietuviškas ornamentas — kryžius su spinduliais monstrancijos pavidale ir įrašai: „Kun. Jonas Juodeika. 1902-1969. Gimęs Lietuvoje“. Žemiau įrašyti šv. Pranciškaus žodžiai: „Duodami gauname“. Jis atidavė visą savo gyvenimą Dievui ir artimui, kuriems tarnavo. Dešiniame pjedestalo šone įrašyta: „Palaiminti nuolankieji“. Velionis buvo kuklus kunigas, švelnus ir kantrus žmogus. O kairiame pjedestalo šone įrašyta: „Meilė yra dangus žemėje“, nes Dievas yra meilė (I Jn. 4, 16). Užpakalinėje pjedestalo pusėje išgraviruota Vytis ir pirmieji Lietuvos himno žodžiai lietuviškai: „Lietuva, Tėvynė mūsų“, kai tuo tarpu visi kiti įrašai yra angliški.

Kun. J. Juodeikos brolis Vladas

Po aštuonerių metų po kun. J. Juodeikos mirties mirė du jo broliai: Stasys Lietuvoje ir Vladas Amerikoje. Abu mirė tą pačią ar gretimą dieną. Pastarasis Amerikoje rūpinosi kun. Jono atvykimu Amerikon, jo laidotuvėmis, paminklu ir meldėsi už jo vėlę. Tad keletą žodžių apie jį, kad geriau supras-tume jo brolių, kun. J. Juodeiką.

Prof. dr. Vladas Juodeika, prieš keletą metų atsisakęs universiteto darbo, drauge su žmona Gražina, kuri irgi buvo profesorė, apsigyveno Los

Angeles mieste, Californijoje, ir parašė didelę dviejų tomų knygą apie marksizmą teorijoje ir praktikoje, pavadinęs ją „Didžiąja iliuzija“. Atspausdinus pirmąjį tomą, jis mirė 1977 m. rugsėjo 11 d., ištiktas širdies smūgio. Palaidotas rugsėjo 15 d. Šv. Kryžiaus kapinėse, Los Angeles mieste, iš Šv. Kazimiero lietuvių bažnyčios.

„Tokių jaudinančiai tylių laidotuvių niekas ir niekur nematęs“, rašė jo artimas draugas, dr. Grigas Valančius. „Nei vieno vainiko, nei mažos gėlytės, be pamokslo, nei vienintelės atsisveikinimo kalbos, neprasigido solistai. Nedažytą, o tik varnišuoatą medinį karstą nešė devyni žilagalviai ar tik žilti bepradedą vyrai. Juos sekė tamsiais nuometais septynios palydovės moterys. Visos ir visi paties velionio iš anksto pakviesti ,atsisveikinimo puoton“.

Laidotuvinių pamaldų metu prel. J. Kučingis vietoj homilijos (pagal velionio valią „absoliučiai jokių kalbų“) perskaitė šį jo laišką: „Aš, Vladas Juodeika, nevertas Dievo tarnas, šiuo nuolankiai prašau visus atleisti man, jeigu aš kuo nors, žodžiu ar veiksnu, ką nors įžeidžiau, nusidėjau ar papiktinau. Iš savo pusės aš, nevertas žmogus, taip pat atleidžiu jums visiems. Melskitės už mane, broliai ir seserys. To jus prašau. Aš prižaduo taip pat melstis už jus. Mylėkite savo Tėvynę Lietuvą. Tegloboja jus šv. Kazimieras. O dabar tad ateik, sesute mirtie (šv. Pranciškus). Iki pasimatymo. Jūsų Vladas. 1977 m. rugpiūčio 29 d.“.

Šį laišką dr. Vladas Juodeika parašė prieš dvi savaites prieš savo mirtį. Būdamas dar visai sveikas, iki mažiausios smulkmenos suplanavo savo laido tuves: „Ingrute (dukra), paprašyk N. . . Grinkiškyje, kad šeimos paminkle kapinėse išskaptuotų mano

mirties datą. Jame yra tėvų, prieš aštuonerius metus mirusio brolio kun. Jono gimimo ir mirties datos, taip pat ir mano gimimo data. Betrūksta mano mirties datos. Man labai svarbu, dukrele. Amžinajam miegui negaliu atsigulti gimtojoje Lietuvos žemėje, tepalieka ten nors ženklas to, kad esu tos žemės sūnus.

„Gražyte (žmona), mirus apvilkite mane juodu mirusio brolio (kun. Jono) kostiumu. Jis kabo gatavai paruoštas spintos kampe, perjuostas tautine juostele, kuri bus mano kaklaraištis. Mano karstas tebūna kuo paprasčiausias ir kuo pigiausias. Jeigu galima, iš baltų nedažytų lentų. Prašyk kunigą maldose už mirusį nevartoti jokių titulų. Absoliučiai jokių gėlių, vainikų ir jokių kalbų. . . , o tik maldų. . .”.

Visa tai rasta voke su užrašu: „Instrukcija mano mirties atveju”. Taip pat rasti atsisveikinimo ir atsiprašymo laišakai. Iki dvasios gelmių tie dalykai sujaudino namiškius ir draugus.

Paklausta, jo dukra Ingrida kalbėjo apie savo tėvelį: „Žavus jo tikėjimas, glūdėjęs sielos gelmėse. Negreitas buvo tuo afišuotis. Visu grožio pilnumu atsiskleidė tik mirties valandą”.

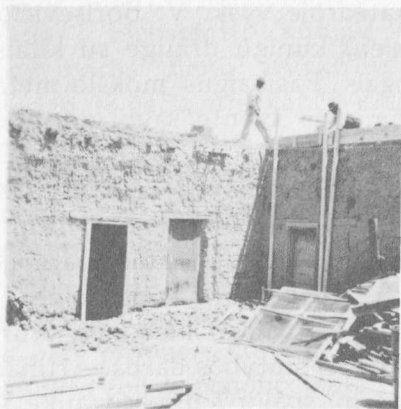
Prof. Vlodo žmona Gražina panašiai kalbėjo apie savo vyrą: „Jis buvo amžinas ir nepailstantis taikytojas. Labai neapkentė barnių, nesutarimų, piktų ginčų — tai prieštarausia didžiajam Meilės įstatymui. Labai, labai pergyveno, tiesiog ligistu jautrumu, geltonosios spaudos šmeižtą prieš jį ir jo draugus. . . Bet jis atleido visiems, taip pat ir šmeižikams”.

Profesoriaus sūnus Mindaugas irgi gerbė savo tėvelį: „Tėvelis buvo kruopštus visame kame kaip bitelė, ką jis dirbo. Neturėjo ypatingai išskirtinų

talentų ir nesidrąškė darbštumu, bet buvo labai planingas ir tvarkingas. . . Labai buvo jautrus Lietuvos ir lietuviybės dalykuose. . . ”

Kita giminaitė verkdamą kalbėjo dr. Gr. Valančiui: „Su šio žmogaus mirtimi netekau pusės pasaulio. Tai buvo taikos pranašas, meilės apaštalas, taikytojas ir švelnintojas, kokių šiais laikais nebesutinkame” .

„Aš manau” , kalbėjo dr. Gr. Valančius, „kad. . . jis pakeis mūsų gyvenimą. Tai padarys veiksmingiau miręs, kaip gyvas būdamas. . . „Pasirinko dalią, kuri nebus iš jo atimta’ (Jn. 10,42)”.

Taip atrodo žalio molio plytų namas

KUN. STASYS ALEKSIEJUS

Europoje

Šešių vaikų Aleksiejų šeimoje Stasys buvo jauniausias vaikas. Jis gimė 1916 m. balandžio 11 d. Pužų kaime, Skaudvilės parapijoje, Tauragės apskrityje. Pradžios mokyklą lankė Skaudvilėje, o gimnaziją Tauragėje. Nuo 1930 m. gimnazijoje jis buvo ateitininkas. 1933-35 m. buvo ateitininkų moksleivių pirmininkas.

Nebaigęs gimnazijos, 1935 m. įstojo Telšių kunigų seminarijon, kurioje jau mokėsi jo brolis Jonas. Bolševikinius mokslo metus praleidęs Kauno kunigų seminarijoje, paskutiniams mokslo metams grįžo į Telšius. Ją baigiant, 1942 m. gegužės 14 d. Telšių katedroje vysk. V. Borisevičius iššventino Stasį Aleksiejų kunigu drauge su kitais aštuoniais kurso draugais. Pasibaigus mokslo metams, grįžo į tėviškę. Primicijas šventė savo gimtinės parapijoje birželio 14 d.

Vokiečių okupacijos metais tik dvejus metus turėjo laimės dirbti gimtinėje Telšių vyskupijoje. Vikaravo Nemakščiuose. Toje parapijoje nebuvo bažnyčios. Ji sudegė karo audrų metu. Ją atstatant vokiečių metais, susirgo klebonas. Kurį laiką kun. Stasys prižiūrėjo statybos darbą. Artinantis komunistams, 1944 m. spalio 7 d. pasitraukė Vokietijon, o jo vyresnis brolis, kun. Jonas Aleksiejus, pasiliko dirbti Lietuvoje. Lietuvoje jo motina mirė 1948 m., o tėtis penkeriais metais vėliau.

Kun. Stasys Aleksiejus

Su lietuvių seminarijos auklėtinių būriu kun. J. Burkui atvykus į Eichstaetto kunigų seminariją Vokietijoje, už poros dienų atvyko ir kun. St. Aleksiejus, o po to, tą pačią ar sekančią dieną, atvyko dar du lietuviai kunigai — kun. V. Aleksonis ir kun. P. Jakulevičius. Seminarijos vicerektorius kun. dr. J. Schroeffler supažindino visus keturis kunigus tremtinius su vyskupu ordinaru.

Tada, po kelių dienų, šv. Valburgos vienuolynas Feuchte paprašė kapeliono. Kadangi kun. J. Burkus buvo atvykęs pats pirmasis kunigas tremtinys, tad jam buvo pasiūlyta toji kapeliono vieta. Kai Feucht buvo vos dešimt kilometrų nuo Nuernburgo, kuris nuolat buvo amerikiečių bombarduojamas, kun. J. Burkus pabugo ten vykti. Tada toji vieta buvo

pasiūlyta kun. S. Aleksiejui. Jis sutiko ir buvo labai patenkintas. Ten jis seselių buvo labai mylimas ir gerai prižiūrėtas. Jis ten gyveno, kaip sakoma, lyg inkstas taukuose. Karui pasibaigus, kapelionaudamas, be to, jis aprūpino apylinkės lietuvius tremtinius trijose vietovėse

Šv. Antano ir Šv. Pranciškaus parapijose

Kun. Stasiui Aleksiejui dirbant Feuchte, El Paso vyskupas ordinaras pakvietė jį dirbti jo vyskupijoje. Laukdamas išvykimo, mokėsi ispanų kalbos. Amerikon atvyko 1949 m. rugsėjo 8 d. tuo pačiu laivu ir traukiniu drauge su kun. J. Juodeika. El Paso geležinkelio stotyje vyskupijos kancleris pasitiko juos.

Kun. St. Aleksiejus tuojuo buvo apgyvendintas Šv. Antano parapijoje, Anthonyje, kur klebonu buvo kun. dr. Leonas Lukošius. Kai klebonas neturėjo virėjos, kun. Stasys valgė pas Silvestrą ir Mercedę Olagues, kur praktiškai mokėsi ispanų ir anglų kalbų, o iš klebono — parapijos administravimo.

Po penkių mėnesių, 1950 m. kovo 1 d., kun. St. Aleksiejus buvo perkeltas į Hatch* (NM), tiksliau sakant, į Šv. Pranciškaus Saleziečio parapiją Rodeyje, kuri įkurta 1889 m. Naujojoje vietoje vaizdas nebuvo pavydėtinas. Klebonija storų molio sienų, supūvusiomis grindimis, kada nors dažyta. Panaši buvo ir bažnyčia. Greta bažnyčios buvo kunigo kapas. Pasakojama, kad parapijiečiams nepatikęs jų klebonas, dėl to jie pakorė jį bažnyčios bokšte ir palaidojo jį porą metrų nuo bažnyčios sienos.

* Žodis „hatch“ reiškia angą, perėjimą, perėti ir kt.

Aplink bažnyčią ir kleboniją buvo vėjo pustomas smulkus smėlis. Į svečius ateidavo visokių šilto klimato nuodingų gyvūnų, k. a. : skorpionų, gyvačių, vorų ir kt. Tad reikėjo išmokti nuodais purkšti namą ir bažnyčią. Gal net per šimtmečius ėjo kalbos, kad pirmieji to krašto ispanai tyrinėtojai, indėnams užpuolus juos, užkasę daug aukso po kleboniją. Tik nežinia, ar tai įvykę, jau stovint šiai klebonijai, o gal daug anksčiau, jeigu iš viso kada nors tai įvykę. Nedeginto molio pastatai ilgai nestovi. Gal jau kelinta šioje vietoje.

Rodey kaimelis buvo pusantros mylios nuo Hatch miestelio, kuris buvo visos apylinkės gyvenimo centras. Jame buvo apylinkės mokykla, paštas, policija, krautuvės, benzino stotys, automobilių remonto dirbtuvėlės, keli protestantų maldos namai. Rodeyje katalikų bažnyčią supo apie dvidešimt nedeginto molio namukų, kurie beveik išimtinai buvo netinkuoti. Juose gyveno vietiniai ispaniškai kalbą amerikiečiai. Hatch miestelis buvo protestantiškas, „amerikoniškas“. Jame buvo ir žalumynų.

Šv. Pranciškaus parapija turėjo tris misijas, arba filijas. Jos buvo Rincon, Placitas ir Salem. Pirmosios dvi buvo grynai „meksikietiškos“, o trečiame kaime lyje be jų apylinkėje gyveno keletas austrų, pavarde Francois. Jie buvo stambūs medvilnės ir svogūnų ūkininkai. Kun. Stasys buvo daug stipresnis ispanų kalboje negu anglų. Tad su visais, kurie mokėjo, jis kalbėjosi ispaniškai. Angliškai tik iš būtino reikalo. Jis greit apsirato naujoje parapijoje, pirmą kartą savarankiškoje, ir jautėsi kaip namie.

Būdamas jaunas kunigas, tad buvo ir judrus. Aplankydavo ir kitus lietuvius kunigus, k. a.: kun. Leoną Lukošiuoną, kun. J. Juodeiką ir kun. K. Petrauską. Pastarasis dirbo El Pasoje: pradžioje Šv. Juozapo

parapijoje kaip vikaras, o vėliau Hotel Dieu katalikiškoje ligoninėje. Gal daugiausia draugavo su kun. Juodeika. Susitikę jie patys gamino užkandą, kaip du viengungiai. Vykti restoraną jiems buvo per brangu.

Kun. St. Aleksiejus labai mėgo įvairius paminėjimus, pagerbimus, o po to aprašymus laikraščiuos. Persikėlęs į Rodey, po trijų mėnesių šventė aštuonerių metų kunigystės sukaktį. Tad 1950 m. birželio vieną dieną kun. J. Juodeika atnašavo šv. Mišias, o kun. L. Lukošius pasakė pamokslą, paminėdamas Lietuvos genocidą, nupasakodamas Lietuvos vargus. Kai prieš keletą metų Lietuvos vardas ten nebuvo žinomas ar pamirštas, tą dieną visi žinojo jos vardą, nelaime, žiaurų persekiojimą. Ji buvo persekiujama, kaip trisdešimt trejais metais anksčiau vyko žiaurus tikėjimo persekiojimas Meksikoje.

Už dviejų metų, susidaręs šv. Pranciškaus katalikų moterų komitetas, parapijos vardu 1952 m. suruošė savo klebonui dešimties kunigystės metų iškilmingą paminėjimą. Jos išsiuntinėjo pakvietimus, kuriuose išaiškinta visos šventės prasmė ir programa. Pakvietimuose jos rašė:

„Kun. Stasys Aleksiejus, mūsų mylimas Šv. Pranciškaus Saleziečio katalikų bažnyčios klebonas, švenčia savo dešimtas metines kaip kunigas. Jis buvo įšventintas Lietuvoje 1942 m. gegužės 14 d. ir atnašavo pirmąsias iškilmingas šv. Mišias tą pačių metų birželio 14 d.

„Sekmadienis, birželio 15 d., žymi kun. Aleksijaus dešimtmetį sunkiame ir atsakingame kunigiškame Viešpaties vynuogyno darbe. Užtikrintas per pastaruosius daugiau kaip dvejus metus mūsų gerbiamas klebonas dirbo nepailstamai ir yra daug pasiekęs dvasiškai ir medžiagiškai. Tikrai jis užsipelnė aukščiausios pagarbos ir giliausios padėkos. . .

„Susivieniję maldoje iškilmingų metinių giedotinių šv. Mišių metu, prašykime Dievą, kad jis laikytų jį dar daug metų su mumis. Stiprinkime savo ryšius su šiuo ‚Dievo kunigu‘ šv. Komunijos priėmimu už jį. Iškilmingų šv. Mišių metu jam tarnaus kunigai pranciškonai. . . ir giedos pranciškonų seminarijos auklėtiniai iš Las Cruces.

„Mes, parapijos katalikės moterys, pasiryžome pagerbti savo jubiliatą, kaip mūsų nuoširdaus dėkingumo išreiškimą. Tegul ši proga būna iškilminga ir laiminga. Sekmadienis, birželio 15 d. , tebūnie iškilminga ir linksma visos parapijos šventė” .

Po sukaktuvinių šv. Mišių amerikiečių salėje įvyko meksikietišku valgių pietūs, o vakare šokiai.

Po keturiolikos mėnesių po šio ‚jubiliejaus‘ , 1953 m. rugpiūčio 9 d. , sudegė katalikų misijos Šv. Tomo Akviniečio bažnytėlė Rincone. Greit paruošus planus atstatyti tokią pat molinę bažnytėlę ant

Bažnytėlė Rincone

senųjų pamatų ir, žmonių dosnumo pažadais paskatintas, spalio 14 d. pradėjo bažnytelės statybos darbą. Ji buvo atstatyta ant tų pačių pamatų, ir dalimi palikta ta pati siena. Pinigų dalį gavo iš draudos, o kitą dalį iš Amerikos vyskupų neturtin-goms bažnyčioms statyti draugijos bei savo parapi-jiečių

Kadangi 1954 m. buvo Švč. M. Marijos metai, tų metų vasario 27 d. pašventinimo apeigų metu misijos bažnytelės vardą vysk. S. M. Metzger, kun. Stasio Aleksiejaus ir misijos narių pageidavimu, pakeitė, pavadindamas ją Fatimos Švč. M. Marijos vardu. Didįjį altorių puošė Fatimos Švč. M. Marijos statula, o šoninius Jėzaus Širdies ir šv. Tomo Akviniečio statulos. Šventinimo apeigose vysk. S. M. Metzgerį palydėjo kancleris prel. H. G. Quinn, kun. S. Aleksiejus, kun. L. Lumas, kun. J. Juodeika, kun. R. Klumbis ir kt.

Pašventinus bažnytelę ir altorius, kun. S. Alek-siejus atnašavo pirmąsias iškilmingas giedotines šv. Mišias soste sėdinčio vyskupo ordinaro, kunigų ir tikinčiųjų akivaizdoje. Giedojo pranciškonų choras iš Las Cruces.

Kun. Stasio darbštumas ir parapijiečių bendravi-mas buvo priežastis, kad taip greit buvo užbaigta bažnytelės statyba. Vietos laikraštis įdėjo statybos aprašymą bei El Paso vyskupo ir kun. St. Aleksiejaus fotografijas su gražiausiais linkėjimais ir pažadu bendradarbiauti ateityje.

Netrukus po to kun. St. Aleksiejus pasiskelbė lietuviškame dienraštyje Chicagoje, kad labai netur-tingos parapijos lietuvis kunigas ieškąs pasiaukojusi-os lietuvis, kuri sutiktų gyventi Naujojoje Meksikoje tarp svetimtaučių ir būti jo šeiminingė. Viena našlė, vardu Ona Čaplinskienė, kurios sūnus su šeima

gyveno Chicagoje, pagalvojo, kad ji galėtų pagelbėti tokiam vargšui misionieriui. Tad ji atvyko į Hatch ir pagelbėjo jam iki jo mirties. Nuo to meto kun. Stasys visados gavo paruoštą maistą ir švarų butą. Abiejų būdai buvo labai panašūs. Tad jie sugyveno gerai.

Šv. Onos parapijoje

Šv. Onos parapijai Deminge netekus savo kunigo, kun. Romanas Klumbis laikinai aptarnavo ją. Kai jis nenorėjo ten pasilikti, tad kun. St. Aleksiejus stengėsi gauti ją. Ypač jo šeiminkė Onutė labai norėjo ten persikelti, nes buvo didesnis miestelis. Pagaliau 1955 m. liepos 21 d. jie persikėlė į Demingą (NM).

Apsigyvenus pirmiesiems naujakuriams, pirmosios šv. Mišios Deminge buvo atnašautos 1883 m. privačiuose namuose. Nuo to meto kartą per tris mėnesius kun. P. Bougade, kuris vėliau tapo pirmuoju Tucsono vyskupu ir po to Santa Fe arkivyskupu, atvykdavo iš Silver City (NM) ir atnašaudavo šv. Mišias įvairiuose privačiuose namuose, iki 1905 m. buvo pastatyta Šv. Šeimos pirmoji bažnyčia. Kun. J. Carnet (†1962) buvo pirmasis kunigas, kuris 1913 m. apsigyveno Deminge (NM).

Apsigyvenus vis daugiau ir daugiau ispaniškai kalbančių katalikų rytinėje miestelio dalyje, kun. J. Carneto rūpesčiu 1918 m. jiems buvo pastatyta Šv. Onos bažnyčia iš nedegtų molio plytų. Kolumbo Vyčių Karo Taryba finansiniai parėmė bažnyčios statybą. Vysk. A. Schuler iškilmingai pašventino ją 1918 m. lapkričio 28 d., Padėkos dieną. Ji buvo Šv. Šeimos parapijos misija, iki ji buvo padaryta atskira parapija. Šv. Onos bažnyčiai bokštai buvo pridėti

1924 m. ir fasadas 1929 m. Tuo buvo užbaigta Šv. Onos bažnyčios statyba.

Deming 1955 m. jau turėjo apie aštuonius tūkstančius gyventojų, bet nesivadino miesteliu, o kaimu, kad gyventojai tuo išvengtų kai kurių mokesčių. Kun. J. Burkui persikėlus į El Paso miestą, pranešdamas savo naują adresą, 1957 m. jis pasveikino kun. Stasį, kaip kaimo gyventoją. Sveikinimą pasirašė ir kun. J. Petrėnas, kuris tada atostogavo pas kun. Burką. Nežinodamas tokio skirtumo, per dvejus savo darbo metus net nepastebėjęs, mokėdamas sąskaitas už komunalinį patarnavimą, kun. Stasys gerokai supyko už tokį pasveikinimą. Kai netrūkus jis sukvietė pas save lietuvius kunigus, kunigo iš miesto nepakvietė. Tik vėliau, mokėdamas sąskaitą už vandenį ir kitką, pastebėjo, kad Deming buvo kaimas.

Deminge buvo dvi katalikų parapijos: Šv. Šeimos angliškai kalbantiems, kurių daugumą sudarė boheimai, ir Šv. Onos ispaniškai kalbantiems, tai yra ispanų kilmės katalikams, nors jų vaikai pageidavo anglų kalbos. Tad pamaldos būdavo laikomos dviem kalbom. Šv. Onos parapijai priklausė apie du tūkstančiai šeimų. Jų dauguma gyveno miestelyje. Bet taip pat buvo plačiai išsimėčiusių stambių medvilnės ir daržovių ūkininkų. Rudenį paprastai iš daugelio tokių ūkininkų kun. Stasys išprašydavo po ryšulį medvilnės. Žinoma, jis pats negalėjo jos parduoti. Tad jis gaudavo tokią dalį pinigais parapijos reikalams.

Čia atsikėlęs, kun. St. Aleksiejus rado 1918 m. statytą molinę bažnyčią ir labai mažą butelį, prikergtą prie zakristijos. Tad jis tuojau pasamdė kelis darbininkus, kad prie molinės „klebonijos“ jie pridėtų iš tos pačios medžiagos du kambarius ir

Šv. Onos bažnyčia Deminge

antrą prausyklą. Tai sutvarkęs, paliko kun. K. Petrauską pavaduoti jį ir prižiūrėti statybos darbą, o jis pats ir jo šeimnininkė mėnesiui išvyko atostogų Chicagon pas savo dėdę, o Onutė pas savo sūnų.

Grižęs iš atostogų, kun. Stasys rado užbaigtą priestatą. Jau buvo vietos klebonui, šeimnininkei ir iš bėdos net svečiui, kuris tada drauge atvyko iš Michigano. Jis buvo kun. Jonas Burkus.

Tokioje didelėje parapijoje kunigui buvo labai daug darbo. Pradžioje sekmadieniais turėjo tik dvejas šv. Mišias, bet netrūkus pridėjo trečiąsias ir ketvirtąsias. Jeigu kiekvieną sekmadienį visi atvyktų į šv. Mišias, reikėtų dar dviejų. Šeštadieniais ir prieš pirmuosius penktadienius pora valandų kunigas turėjo praleisti klausykloje. Pirmaisiais penktadieniais turėjo išvežioti apie trisdešimt šv. Komunijų seneliams ir ligoniams. Kartais būdavo sunku surasti juos, nes kai kurios gatvės nebuvo pažymėtos vardais prie kiekvieno kampo ir daugelis namų

neturėjo numerių. Žmonės gyveno netinkuoto molio lūšnelėse. Bent pirmaisiais metais dar sunkiau buvo surasti tuos, kurie gyveno ūkiuose ar laukuose kokiam namuke, toli nuo miestelio. Paprasti ispaniškai kalbą žmoneliai dažnai nežinojo savo gatvės pavadinimo bei savo namo numerio. Tad net paprašę kunigą asmeniškai aplankyti ligonį ar atėję klebonijon, nemokėjo pasakyti savo adreso.

Meksikiečiai visokiais reikalais ir reikalėliais ateina klebonijon. Jie ateina, kada ateina ūpas eiti. Jie nepaiso, koks laikas. Jie į laikrodį niekados nežiūri, nebent darbe, kada baigiamas darbas. Paprastai jie ateina pietų ar vakarienės metu. Jeigu nepriimsi jų, labai supyks. Jie ateina užprašyti šv. Mišias ar, pamiršę pažadėtą datą, atvyksta pasiteirauti, nes labai mažai parapijiečių tada turėjo telefoną. Kiti atėję prašo metrikų, nežinodami, kokia pavarde ir kur vaikas buvo pakrikštytas, užsako Krikštus, kurie būdavo sekmadieniais popiet. Kiekvieną sekmadienį būdavo keli Krikštai iš parapijos. Bet kurią savaitės dieną atnešdavo iš kitur, ypač iš Meksikos, kad vėliau galėtų lengviau per suktybes imigruoti. Arba nėščios moterys atvykdavo aplankyti giminių bei pažįstamų, kad pagimdytų kūdikį Jungtinėse Amerikos Valstybėse. Tada toks meksikiečių vaikas yra šios šalies pilietis. Vėliau, suaugęs, laisvai gali apsigyventi savo gimtoje šalyje, kaip tos šalies pilietis, ir rūpintis savo brolių ir seserų imigracija.

Taipgi klebonijon atvykdavo, kad kunigas pašventintų iš Meksikos atsineštą paveikslą kokio nors šventojo, ar rožinį, ar medalikėlį. Kartais atveda vaiką, kad kunigas palaimintų jį. Moterys ateina pasiskųsti, kad vyras girtauja ir pn. Per metus būna daug ligonių ir laidotuvių, o kartais ir jungtuvių. Šie įvykiai atimdavo didelę dienos dalį.

Demingui esant prie didelio kelio, kuris Didžiojo vandenyno pakraštį ties Los Angeles (Angelai) jungia su Atlanto vandenyno pakraščiu Floridoje. Tad perėjūnų buvo be skaičiaus, kasdien po kelis. Jeigu jie visi būtų šelpiami, sekmadienio rinkliavos neužtektų jiems aprūpinti. Tad vėliau visų tikėjimų Demingo dvasiškai susitarė su policija sutvarkyti šį reikalą. Nuo to meto visi perėjūnai būdavo siunčiami policijon, kur visos visų tikėjimų bažnyčios laikė sudėtinę kasą. Jeigu toks perėjūnas tikrai buvo reikalingas pagalbos ir jautėsi nekaltas, jis aplankydavo policijos raštinę, ir būdavo sušelpiamas. O jeigu tokie perėjūnai pragyveno iš tokio ‚elgetavimo‘, kiekviename mieste eidami nuo bažnyčios į bažnyčią, prašydami pinigų arba kaip nors kitaip buvo nusikaltę, jie paprastai nerizikuodavo laisve ir pasukdavo į kitą miestelį, naktį prisikabinę prie kurio nors traukinio vagono.

Esant parapijoje tiek daug darbo, joje turėjo būti du kunigai. Tad kun. Stasys, kaip įprasta toje vyskupijoje, ieškodavo kunigo pagalbai. Pradžioje kun. J. Burkus kartais atvykdavo kelioms dienoms iš Kingstono (NM). Jis nemažai tad yra pakrikštijęs ir palaidojęs Šv. Onos parapijoje, kai savo parapijoje mažai teturėjo darbo. Sekmadieniais pridėjus ketvirtas šv. Mišias, kun. Stasys turėjo ieškoti padėjėjo. Pakviestas iš Kolumbijos atvyko kun. Simonas Barčaitis. Čia pabuvęs apie dvejus metus, grįžo į Kolumbiją. Daug vėliau kuriam laikui kun. Pr. Jokubaitis, kun. M. Kirkilas ir kun. Viktoras Kaleckis pagalbėjo jam. Buvo ir daugiau trumpalaikių padėjėjų.

|Kai neturėdavo klebonijoje gyvenančio padėjėjo, kuris nors tėvas pranciškonas atvykdavo iš Las Cruces, o vėliau iš El Paso pagalbėti su sekmadienio

dvejomis šv. Mišiomis. Jis gerai apmokėdavo, tad visados lengvai gaudavo kunigą pagalbininką.

Pirmą kartą gavus tokį kunigą padėjėją, kuris sutiko gyventi klebonijoje, jam reikėjo buto, nes padidinta klebonija buvo per maža dviems kunigams. Tad kun. Stasys dar pridėjo tris kambarius, padarydamas kleboniją lyg motelį. Kunigas padėjėjas į parapijos raštinę ar valgomąjį turėdavo eiti koridoriumi, kuris buvo po stogu, bet iš lauko pusės nebuvo sienos; tada per zakristiją įeidavo į raštinę priimti lankytoją. Tokiu būdu, kol kunigas pasiekdavo raštinę, praeidavo nemažai laiko. Prie durų meksikiečiai yra labai nekantrūs. Jie nori, kad jiems durys būtų atidarytos tą pačią sekundę, kurią jie paspaudė durų skambučio migtuką. Tad šeimininkė turėdavo įleisti atėjusįjį į raštinę, o po to pakviesti kunigą raštinėn.

Parapijos salė ir klasės mokyklinio amžiaus vaikams mokytį tikybos buvo būtinybė. Perėmęs Šv. Onos parapiją, kunigas nerado viso to. Vaikai buvo mokomi visuose bažnyčios kampuose kiekvieną savaitės dieną. Dėl to kun. St. Aleksiejus susirūpino koku nors būdu įsigyti salę parapijos veiklai ir katechetinį centrą vaikams mokytį tikybos.

Parapija neįstengė nupirkti keletą namų greta bažnyčios, kuriuose gyveno žmonės, ir, nuvertus tokius namus, pastatyti naują salę ir naują katechetinį centrą. Dėl to, radęs už dviejų mylių nuo Šv. Onos bažnyčios, kun. St. Aleksiejus nupirko tarp medžių stovintį keturiolikos kambarių namą. Prie jo pristatė salę. Šv. Onos vyrų stipriam klubui buvo pavesta pritaikyti pirktą namą klasėms ir prižiūrėti salės statybą. Visi pinigai, keliolika tūkstančių dolerių, panaudotini šiam tikslui, buvo klubo rankose. Tad klebonas turėjo skaitytis su juo. Šv. Onos

klubas buvo kun. Stasio įsteigtas. Jis turėjo penkiasdešimt narių. Jie rūpinosi parapijos salės ir katechetinio centro bei bažnyčios remontu ir užlaikymu. Kun. St. Aleksiejus taip pat įkūrė Maldos apaštalavimą, kuris turėjo pusantro šimto narių. Altoriaus moterų draugija rūpinosi altoriaus ir bažnyčios švara ir parūpino liturgijai reikalingų dalykų. Katalikų jaunimo organizacija turėjo apie du šimtus narių ir buvo veikli. Iš San Angelo vyskupijos per Pecos dekanatą cursillo sąjūdis atėjo ir į Šv. Onos parapiją Deminge. Šis sąjūdis labai atnaujino parapijos dvasią.

Naujajame katalikiškos veiklos centre vyko organizacijų susirinkimai, įvairūs parengimai, švenčių minėjimai ir katekizacija. Nuo to meto ten visados vyko kokia nors veikla.

Po to kun. Stasys su Šv. Onos klubo pagalba nupirko namą seselėms kateketėms, iš Rincono (NM) mokyklos joms persikėlus į Demingą, kaip vėliau išaiškinta, kalbant apie kun. Justino Klumbio veiklą. Kun. Stasio klebonavimo pradžioje katekizacijon atvykdavo tik apie aštuoniasdešimt vaikų, o jo darbo vėliausiu metu jų atvykdavo iki tūkstančio dviejų šimtų. Juos mokė keturios seselės vienuolės ir paruoštos parapijietės, seselės Rozalijos vadovaujamos.

Kun. St. Aleksiejus buvo socialus

Viena lietuvė, Stasė Stočkutė (†1983), pabuvojusi pietvakariuose kelis mėnesius, turėjo progos sutikti visus tada ten dirbusius lietuvius kunigus. Kiekvieną ji aptarė labai tiksliai. Kun. St. Aleksiejų ji nusakė labai trumpai: „Saldus kaip ‚cukierka‘ “. Jis visados buvo visiems saldus, draugiškas ir vaišingas, bet jis niekados nepamiršdavo savęs.

Rodeyje jis paminėjo aštuonerių ir dešimt metų kunigystės sukaktį. Netrukus, 1957 m., jis paminėjo penkiolikos metų kunigystės sukaktį ir 1959 m. dešimties metų pastoracinio darbo Amerikoje sukaktį. Po to kun. Pr. Jokūbaitis lietuviškuose laikraščiuose pakartojo visą jo biografiją. Taip savo trumpo gyvenimo metu šventė daug savo jubiliejų bei sukakčių

Kai 1965 m. kun. J. Burkus šventė savo kunigystės sidabrinį jubiliejų, šv. Mišias koncelebravo dvylika kunigų. Po tokių šv. Mišių kun. St. Aleksiejus iškilmingai pareiškė, kad jo tokio jubiliejaus proga koncelebruosią dvidešimt keturi kunigai. Bet jis neturėjo progos švęsti tokio jubiliejaus, nes tiek ilgai negyveno.

Žinodamas, kad kun. St. Aleksiejus mėgo pagerbimus, prel. Ladas Tulaba iš Romos, atvykęs į Demingą, pasisiūlė tarpininkauti prelato titului gauti. Nors labai troško tokios garbės, bet nesusitarė, atidėdami tą reikalą vėlesniam laikui.

Kun. St. Aleksiejus buvo labai vaišingas ir draugiškas. Jis labai apsidžiaugdavo, kai kuris nors lietuvis, ypač kunigas, aplankydavo jį. Atvykus tokiems lietuviams kunigams, jis paprastai nevargindavo savo šeimninės Onutės, bet visus svečius ir Onutę veždavo restoraną. Jis sau visados užsisakydavo ką nors su pasididžiavimu. Kartą, pvz., savo svečius nuvežė pirmos eilės restoraną vidurdienio pietums. Tą dienos metą Amerikoje mažiau valgo ma. Dėl to duodamos mažesnės porcijos. Į tai neatkreipęs dėmesio, sau užsisakė jautienos paštetą. Nežinodamas paštetų pavadinimų skirtumo, ir esant vidurdieniui, laukdamas jis gyrėsi, kad gausiąs kelių svarų paštetą ant pailgos lėkštės, o „jūs, viščiukai, gausite vištienos gabalą“. O kaip reikia, jis gavo tik

poros colių skersmens paštetą, o kiti pilnas lėkštes vištienos. Iš to visi svečiai turėjo skanaus juoko.

Tačiau kai kokia nors proga sukviesdavo lietuvius kunigus savo klebonijon, visi drauge vaišinosi ir dainavo, linksmai praleisdami vakarą. Jis „buvo draugiškas. . . , mielas žmogus, paslaugus“, 1984 m. spalio 26 d. rašė kun. Justinas Bertašius Kanadoje, 1957 m. lankęs kun. St. Aleksiejų Deminge.

Draugams atvykus iš toliau, kun. Stasys nuveždavo juos pas kitus savo ir jų draugus. Kun. Petrui Butkui, pvz. , atvykus iš Australijos, jis aprodė jam El Paso miestą ir nuvažiavo iki kun. A. Bertašiaus, kuris tada gyveno Fort Davio (Tx) parapijoje už trijų šimtų mylių nuo Demingo

Aprodžius El Paso miestą, ta proga jie buvo sustoję ir Cd. Juarez mieste Meksikoje, kuris nuo El Paso skiriasi lyg dangus nuo žemės, nors reikėdavo pereiti trumpą tarptautinį tiltelį ir prie vartų įmesti po vieną centą mokesčio. Tik aplankyti tam užsienio miestui turėjo gauti leidimą iš kurijos net pravažiuojantieji kunigai. Tik vėliau kun. J. Burkus, dirbdamas kunigų senate, panaikino tai. Pastarasis ir anksčiau turėjo bendrą leidimą parsinešti spiritui lietuviškam medaus likeriuui išvirti.

Kitą kartą kun. Domininkas Lengvinas ir kun. Jurgis Riauba lankė kun. Stasį Deminge. Jie tada buvo pasitraukę iš Grand Rapids vyskupijos ir važinėdami dairėsi, ieškodami vietos kur nors nutupti. Ta proga kun. Stasys pavežė juos iki kun. A. Bertašiaus, nes pastarasis buvo geras kun. Domininko draugas. Po to visi trys aplankė ir kun. J. Burką, kuris jau anksčiau buvo pasitraukęs iš Grand Rapids vyskupijos. Iš čia grįžti į Demingą buvo trys šimtai septyniasdešimt mylių. Svečiuojantis pas kun. J. Burką, kun. Stasys paėmė ant danties abu

kunigus svečius, beieškančius vietas. Jis paklausė kun. Joną: „Burkau, kurį imtum sau už vikarą?“ — „Man nereikia vikaro“ . — „Bet jeigu reikėtų“ . — „Tada pasirinkčiau kun. Domininką“ . — „Va, Jurgi, tavęs niekas nenori. Net Burkus tavęs nenori! Kur tave dėti?“ Kun. Jurgis pradėjo verkti, neturėdamas vietas, kur galėtų prisiglausti.

Ypač kun. St. Aleksiejus gerbė El Paso vyskupą ordinarą ir jo kanclerį. Keletą kartų jis yra išsireiškęs apie vysk. S. M. Metzgerį: „Jeigu kas nors pasakytų, kad mūsų vyskupas yra negeras, tokiam tuojau sudaužyčiau snukį“ .

Kun. St. Aleksiejus gerbė visus El Paso vyskupi-joje dirbančius kunigus ir kunigus draugus, o ypač jis gerbė kunigus žemaičius ir prel. Igną Albavičių iš Cicero (Ill.) . Kartą pakvietė prel. Albavičių į Demingą, kad drauge praleistų atostogas Meksikoje. Jiems išvykstant iš Šv. Onos klebonijos, atrodo, kun. Stasys, dvidešimt metų jaunesnis už svečią, norėjo, kad prelatas panešėtų jo lagaminą iki automobilio.

Kun. Petras Butkus, Telšių vyskupijos kunigas, gyvenęs Australijoje, 1965 m. vasarą, keliaudamas po Jungtinės Amerikos Valstybes, aplankė ir kun. Stasį Deminge. Vėliau savo kelionės įspūdžių knygoje, pavadintoje „Tautų šventovėse“ , taip rašė apie kun. St. Aleksiejų:

„Atrodo, kad ne tik savo ūgiu ir išvaizda, bet ir savo padėtimi pats tvirčiausias klebonas čia buvo kun. S. Aleksiejus, kuris jau vienuoliką metų valdė Demingo parapiją. . . Jo parapijos Šv. Onos bažnyčia naujai išdažyta. Sekmadienį joje laikomos trejos pamaldos ispaniškai ir vienerios angliškai. Pamaldose gieda mokyklos mergaitės meksikietės, seselių vienuolių išmokytos. Teko ir man vieną sekmadienį celebruoti sumą, šiam mergaičių chorui giedant. O

kai aš pagyriau jų giedojimą, tai ir šiokiadienių rytais susirinkęs jų būrelis traukė man giedotines Mišias. Nenuostabu, nes ir pats klebonas balsingas ir turėjo daug užprašytų giedotinių Mišių. Jo parapijoje gal daugiau varguomenės, bet yra ir stipresnių ūkininkų, kurie augina daržoves. Labai populiari daržovė yra čili, arba meksikietiški pipirai. Kiti turi medvilnės plantacijas, ir kai ji gerai uždera, tai klebonui kalėdą atiduoda medvilnę. Nepamanykite, kad duoda jos po saują, kaip vaistinėje. Įverčia po gerą pundulį.

„Skirtingi papročiai, skirtingi ir žmonės, bet tikrą nuoširdumą supranta visi. Su savo atviru nuoširdumu ir žemaitišku patvarumu kun. Aleksiejus ir šioje vargingoje žemėje nepražuvo, o tik yrėsi pirmyn. . .

„Didelė lietuvė patriotė buvo kun. Aleksiejaus šeimininkė Onutė Čaplinskienė. Ji savanoriškai atvyko iš Chicagos, norėdama padėti nors vienam taip toli nuo visų lietuvių dirbančiam misijonieriui. Ir, manau, tikrai neapsiriksiu sakyti, kad šioje meksikietiškoje parapijos aplinkoje ji kunigui buvo didelė padėjėja — tarsi sesuo ar motina”.

Mirtis ir palaidojimas

Nuo Demingo iki El Paso buvo šimtas šešios mylios arba dvi nepilnos valandos kelio, o iki Central, kur dirbo kun. Kazimieras Petrauskas, buvo tik keturiasdešimt dvi mylios. Laisvą dieną kun. Stasys kartais aplankydavo kun. Kazimierą arba vykdavo El Pasan, kur visados rasdavo atliktinų reikalų.

Kai kurie lietuviai kunigai buvo susitarę, kad, atvykę El Pasan, susitiktų, pietums užeidavo į vieną kinišką restoraną. Taip tą dieną mieste esą lietuviai

kunigai susitikdavo. Užkandžio metu jie galėdavo pasikalbėti lietuviškai, o po to porą valandų draugai galėjo praleisti drauge. Būdamas didelės parapijos klebonas, kun. Stasys neprisidėjo prie tokio susitarimo. Kai jis norėjo sutikti, pvz., kun. Antaną Bertašių El Paso mieste, iš anksto telefonu jis pašaukdavo jį ir sutardavo susitikimo laiką ir vietą. Taip jis iš anksto susitarė susitikti trečiadienį, 1966 m. rugpiūčio 10 d., Hiltono hotelyje. Kun. Stasys pavėlavo tris valandas. Gal būt, kas nors sutrukdė jį parapijoje. Tame hotelyje jie pasiėmė kambarį su dviem lovomis, kad drauge praleistų laiką iki ketvirtadienio ryto.

Po bendros vakarienės tą vakarą kun. St. Aleksiejus užsigeidė vykti į šunų lenktynes, kurios kiekvieną vakarą vykdavo Meksikoje, Cd. Juarez mieste, tik dvi mylios nuo jų sustojimo vietos. Kartais jis mėgdavo nuvykti ten. Ypač, gal būt, jis norėjo vykti, nes vieną kartą laimėjo virš tūkstančio dolerių. Kun. A. Bertašiui atsisakius palydėti jį, kun. Stasys pasiėmė taksį ir išvyko. Šį kartą, nieko nelaimėjęs, greit grįžo, nes hotelyje draugas laukė jo.

Rytą kun. Stasys, visados grodamas aukšta styga, užsigeidė pusryčiauti lovoje ir iš lovos telefonu užsakė gerus pusryčius. Tad abu draugai kunigai pusryčiavo pagal kun. Stasio pageidavimą.

Po pusryčių kun. Stasys atliko išpažintį, kaip tokia proga būdavo daroma, kai pietvakariuose kunigai gyvena toli vienas nuo kito, ir apie dešimtą valandą ryto savo automobiliais abu išvyko namo: kun. Antanas Bertašius į rytus, o kun. Stasys Aleksiejus į vakarus, kiekvienas į savo parapiją. Jie nė nepagalvojo, kad tai buvo artimų draugų žemaičių paskutinis susitikimas žemėje, ir kun. Stasio paskutinė išpažintis.

Legalus važiavimo greitis tada buvo septyniasdešimt mylių per valandą. Reikia manyti, kad tokiu greičiu važiavo ir kun. Stasys, kaip ir visi kiti. Tokiu greičiu važiuodamas tiesiu greitkelio, arba tarpvalstijiniu plačiu keliu, pavažiavęs trisdešimt mylių nuo El Paso miesto centro, nuo minėto hotelio, ties Vado kaimeliu, apie penkiolika mylių nuo Las Cruces miesto, užkliudė vandens nubėgimo griovelį. Automobilis susimėtė ir, pagal laikraštyje aprašytą įvykį, apsivertė tris kartus, penkiasdešimt metų amžiaus vairuotojui užsimušant vietoje 1966 m. rugpiūčio 11 dieną.

Kun. A. Bertašiaus galvojamu, kun. Stasys užsimušė priešpiet. Demingo dienraštis, pasirėmęs policijos raportu, rašė, kaip ir lietuviškasis Chicagoje, kad jis žuvo apie penktą valandą popiet. Su kun. A. Bertašiumi atsisveikinęs dešimtą valandą, gal būt, jis dar buvo sustojęs kur nors apsipirkti ir po to papietauti.

Niekas nežino tikros kun. Stasio Aleksiejaus užsimušimo priežasties. Pasakojama, kad kažkas, sekęs jį ir matęs, kad kun. Stasio automobilis staiga pradėjęs kreivuliuoti ir nuvažiavęs nuo kelio. Kas buvusi tokio kreivuliavimosi priežastis? Šio klausimo niekas negali atsakyti visu tikrumu, o tik galima spėlioti.

Kai kas, atrodo, nepagrįstai kalba, kad priešinga kryptimi važiavęs eismo policininkas. Jis pastebėjęs, kad kažkas kreivuliuodamas važiavęs. Tad jis greit pervaziavęs priešingų krypčių kelius skiriančią pievelę kun. Stasio automobilio kryptim. Tokie daro išvadą, kad gal eismo policininkas buvęs tos nelaimės priežastim. Labai maža pagrindo taip galvoti, nes policininkas nebūtų galėjęs laiku pastebėti ir persimesti į kitą kelią akimirksnio greičiu. Šiaip kalbą

galvoja, kad gal kun. Stasys per greit važiavęs. Pamatęs policininką, išsigandęs ir dėl to nuvažiavęs nuo kelio.

Gal būt, rimčiausiai galvojo kun. Viktoras Kaleckis, miręs 1970 m. rugsėjo 18 d. Vokietijoje. Jis tada buvo kun. Stasio padėjėjas, laikinas vikaras. Tų pačių 1966 metų rugsėjo 14 d. paprašytas jis rašė kun. V. Katarskiui, kun. Stasio Aleksiejaus artimam mokslo draugui:

„Apie kun. Stasio nelaimę nieko smulkesnio nesužinojau, nes niekas ir nežino. Tik tiek, kad vienas kunigas oblatas pranešė vyskupui (kurijai), kad jis suteikęs jam paskutinius sakramentus nelaimės vietoje, nežinodamas, kad jis buvęs kunigas, o tik vėliau sužinojęs iš laikraščio. Vėliau, kaip žinai, kun. Jokubaitis davęs jam paskutinį patepimą laidotuvių name (Las Cruces mieste). . . Tai vistiek maloni Dievo Apvaizda. Greičiausiai jam širdis bus stabtelėjusi, ar bent sušlubavusi ir tai ne pirmą kartą. Nuo vasario mėnesio jis metė rūkęs. Matyt, pajuto rimtą reikalą, o buvo aistringas rūkorius. Taigi neatlaikė širdelė, nes ir svoris buvo nemažas”.

Deminge Šv. Onos parapijoje kun. Stasys Aleksiejus išbuvo vienuoliką metų. Keletą savaičių prieš savo mirtį jis rašė kun. V. Katarskiui, kad jis ketinęs išsikelti iš tos parapijos, bet pagaliau apsisprendęs „pasilikti ir mirti ten“. Jis ištesėjo savo pranašiską žodį.

Trečiadienio rytą kun. Stasys Aleksiejus, prieš išvykdamas El Pasan, kalbino savo šeimnininkę Onutę Čaplinskienę vykti drauge su juo. Ji atsisakė, nes neturėjusi ūpo keliauti ir po miestą bastytis. Gal ir ji būtų žuvusi drauge su savo klebonu.

Iš nelaimės vietos kun. St. Aleksiejaus kūnas pirmiausia parvežtas į Las Cruces laidotuvių namus,

o po to tuojau perkeltas į Demingą. Penktadienio vakarą, pusę aštuntos, Šv. Onos bažnyčioje sukalbėtas rožinis už kun. Stasio vėlę. Iki to laiko, atrodo, niekas nesimeldė už jį.

Šeštadienį, vienuoliką valandą, Šv. Onos bažnyčioje, Deminge, įvyko gedulingos pamaldos už kun. Stasio vėlę. Vysk. S. M. Metzger, El Paso vyskupas ordinaras, buvo pagrindinis koncelebracinių šv. Mišių atnašautojas. Taip pat pats vyskupas pasakė homiliją, apgailestaudamas darbštaus, jauno kunigo netekimą. Pamaldose dalyvavo apie dvidešimt kunigų, iš jų trečdalis lietuvių kunigų. Bažnyčia buvo perpildyta tikinčiųjų iš Demingo ir keletas iš Rodey, nes buvo šeštadienis, o bažnyčia nedidelė. Be to, meksikiečiai mėgsta dalyvauti laidotuvsė.

Vysk. S. M. Metzgeriui atvykus į laidotuves, Šv. Onos klubo vyrai prisiartinę prašė jį, viena, kad parapijos salę leistų jiems pavadinti kun. Stasio vardu (Stanley hall) ir, antra, kad leistų jiems tuojau išdažyti bažnyčią, kad tuo jie galėtų pasirodyti naujam klebonui. Vyskupas leido jiems katalikiškos veiklos centrą pavadinti prašomu vardu ir išdažyti bažnyčią, išskyrus presbiteriją. Pastarosios patvarkymą nuspręsiąs naujas klebonas.

Po laidotuvinių pamaldų klebonijoje kunigams Onutė paruošė užkandžius, o testamentiniu kun. Stasio Aleksiejaus pageidavimu jo kūnas tuojau buvo išvežtas Chicagon, kad būtų palaidotas Šv. Kazimiero lietuviškose kapinėse, nors Šv. Onos parapijos žmonės labai norėjo, kad jis būtų palaidotas greta kitų kunigų, tarnavusių ir mirusių Deminge.

Kun. St. Aleksiejaus kūną palydėjo Chicagon El Paso vyskupijos kancleris prel. H. G. Quinn, kun. A. Bertašius, kun. V. Kaleckis ir velionio šeimininkė

Onutė Čaplinskienė. Dėl tarnybos kun. K. Petrauskas, kun. Stasio testamento vykdytojas, negalėjo vykti. Tad jam atstovavo kun. A. Bertašius, o Chicagoje laidotuves tvarkė kun. Pranas Kura, kun. Stasio mokslo draugas. Ciceroje kun. Stasio kūnas buvo pašarvuotas Butkaus-Vasaičio laidotuvių koplyčioje, kur pirmadienio vakarą sukalbėtas rožinis.

Sekančią dieną, antradienį, kun. St. Aleksiejaus kūnas palydėtas į Šv. Antano parapijos bažnyčią Ciceroje. Laidotuvėse dalyvavo vysk. V. Brizgys, El Paso vyskupijos kancleris prel. H. G. Quinn ir trisdešimt trys kunigai. Prieš laidotuves vysk. V. Brizgys pasakęs, kad jis galės atlikti bet kokias laidotuvių pareigas, jeigu jis būsiąs reikalingas. Jis buvo pagrindinis koncelebracinių šv. Mišių atnašautojas. Ta proga koncelebracinių šv. Mišių metu pamokslą pasakė kun. V. Katarskis, kun. Stasio mokslo draugas, kurį prieš du mėnesius kun. Stasys buvo užprašęs tarti žodį jo dvidešimt penkerių metų kunigystės jubiliejaus proga. Jis kalbėjo daug anksčiau — jo laidotuvių proga:

„Taip, Stasy, šiandien tarsiu kelis žodžius apie tave, bet jie pilni skausmo ir liūdesio. . . Anot Maironio: „Lopšy mes verkiame, saulę išvydę, Verkiam meilės pančius išvydę, Verkiam nuo kelio tiesaus nukrypę, Verkiam karstą sau prisiminę“. Ašaros, rūpesčiai ir kančia liks ir toliau mūsų gyvenimo palydovais. Tačiau jeigu tinkamai suprasti, taps jėga priartinanti pilkuosius žemės keliautojus arčiau prie dangaus“ .

Platokai nupiešęs velionio gyvenimą, pamokslininkas užbaigė: „Kunige Stasy, . . . mes tave mylėjome, kol buvai gyvas. Pažadame, kad pasiliksi gyvas mūsų mintyse ir maldose. Bet tu, Stasiuk, būdamas arčiau Aukščiausiojo, kurį tu mylėjai ir

pašventei jam gražiausius gyvenimo metus, melsk Aukščiausiąjį, kad mes visi ištvertume čia ir kad, atėjus laiko pilnybei, vėl susijungtume. Mielas kunige Stasy, tesiteikia gerasis Dievas tau amžiną ramybę” .

Po šv. Mišių kun. Stasio kūnas palydėtas į Šv. Kazimiero kapines Chicagoje. Kapinėse vysk. V. Brizgys sukalbėjo paskutines laidotuvių maldas ir tarė žodį.

Kun. St. Aleksiejaus testamento vykdytojas buvo kun. Kaz. Petrauskas. Pasak kun. A. Bertašiaus, jis atliko viską pavyzdingai. Pardavęs kun. Stasio įsigytą trijų butų namą El Paso mieste, kuris dar nebuvo išmokėtas, apmokėjęs laidotuvių ir paminklo išlaidas, kun. K. Petrauskas pasiuntė Lietuvon velionio namiškiams du automobilius ir porą siuntinių. Gal būt, vienas automobilis atiteko jo broliui kun. Jonui Aleksiejui, kad, stingant kunigų, lengviau galėtų aptarnauti dvi parapijas Lietuvoje — už save ir už savo brolių kun. Stasį.

Kun. S. Aleksiejus Šv. Onos bažnyčioje

KUN. KAZIMIERAS PETRAUSKAS

Kun. Kazimieras Petrauskas Lietuvoje ir Amerikoje buvo plačiai žinomas savo kalbos pokštais ir patarimais, vaišingumu, draugiškumu ir švelnumu.

Europoje ir El Paso mieste

Kun. K. Petrausko tėvai, Viktoras ir Domicėlė, buvo pasiturį ūkininkai Arkšvos kaime, Ylakių valsčiuje ir parapijoje, Mažeikių apskrityje. Jie buvo giliai tikį, darbštūs ir rūpestingi. Visiems savo vaikams davė aukštąjį mokslą, bent gimnazijos kursą. Jie stengėsi išauklėti savo vaikus gerais žmonėmis. Tėvas sakydavo: „Mylėdami Dievą ir užlaikydami jo įsakymus, nieko nepralošite, o būsite geri Dievui ir žmonėms“. Atostogų metu visi turėjo dirbti ūkyje.

Kun. Kazimieras gimė 1911 m. sausio 7 d. minėtame Arkšvos kaime prie Luobos upelio, kur Alkos kalnelyje kadaise degė „šventoji ugnis“. Tame Alkos kalnelyje kun. Kazimiero tėvas pastatė koplyčią ir sutvarkė kapinaites. Lankydamasis Ylakių parapijoje, arkv. Pr. Karevičius pašventino ją. Po to bent porą kartų per metus joje būdavo atnašaujamos šv. Mišios. Komunistai 1946 m. sudegino ją.

Kazimieras mokėsi Ylakių pradžios mokykloje, Telšių ir Mažeikių gimnazijose ir pagaliau Telšių kunigų seminarijoje. Ją baigus, vysk. J. Staugaitis iššventino Kazimierą Petrauską kunigu drauge su jo

kurso draugais 1934 m. gegužės 26 d. Lietuvoje kunigavo devynerius metus: vikaru buvo Akmenės ir Švėkšnos parapijose, o administratoriumi Pajūrėlyje ir Gargžduose. 1941 m. karo audrai sudeginus Gargždų bažnyčią ir kleboniją, vokiečių okupacijos metu pastatydino laikiną bažnyčią, kuri ir dabar tebenaudojama, ir gražią kleboniją, kurią komunistai padarė ligonine.

Artinantis komunistams, 1944 m. vasarą kun. K. Petrauskas pasitraukė į Vokietiją. Pirma Rytprūsuose, o vėliau prie Muencheno rūpinosi lietuvių tremtinių dvasiniais reikalais.

Iš El Paso vyskupo ordinaro gavęs pakvietimą, 1950 m. rugsėjo 15 d. atvyko į Jungtines Amerikos

Kun. Kazimieras Petrauskas

Valstybes. Tuoju buvo paskirtas Šv. Juozapo parapijon El Paso mieste, kur atnašaudavo šv. Mišias ir mokėsi anglų bei ispanų kalbų. Jis gavo butą, visą šv. Mišių stipendiją, kuri buvo vienas, o retkarčiais du doleriai, ir pilną kunigo vikaro algą, kuri tada buvo trisdešimt penki doleriai per mėnesį. Pagalvojęs, kad bemoksliai paprasčiausi darbininkai per dvi dienas uždirba tiek, kiek kunigas per mėnesį, nors jis gavo butą ir valgį, parašė vyskupui ordinarui anonimišką laišką. Jame keliais žodžiais išdėstė, kad vyskupas neteisingai elgėsi, kunigui mokėdamas tik tiek algos.

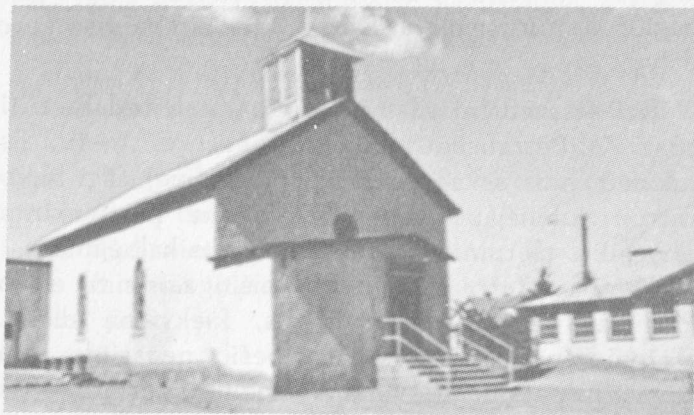
Sukvietęs visus vyskupijos kunigus šiam ar kuriam nors kitam tikslui, susirinkimo metu viešai vysk. S. M. Metzger perskaitė tą laišką ir pareikalavo, kad atsiprašytų jį iki nustatyto laiko. O jeigu neatsiprašytų, suspenduojamas. Tai reiškė, kad negalėtų eiti jokių kunigiškų pareigų, k. a. : atnašauti šv. Mišių, ar dalinti šv. Komuniją, ar klausyti išpažinčių. Žinoma, tokiu atveju visi kunigai ir parapija sužinos, už ką jis suspenduotas. Kas darytina? Reikėjo atsiprašyti vyskupą, bet nežinojo jo buto adreso. Kurijon nedrįso eiti. Negalėjo paklausti kurio nors kunigo, nes jis įtarsias, kad parašęs laišką vyskupui. Pagaliau per kitus žmones surado jo butą ir atsiprašė vyskupą. Nuo to meto jie jautėsi artimesni vienas kitam.

Pramokęs reikalingų kalbų, kun. Kazimieras Petrauskas buvo paskirtas seselių vincentiečių Hotel Dieu ligoninės kapelionu skersai gatvės nuo kurijos, El Paso mieste. Ligoninėje, kaip ir visur, kun. Kazimieras buvo pareigos kunigas, tvarkingas ir darbštus. Seselės vienuolės ir ligoniai jį mėgo.

Šv. Klaros parapijoje

Po to, vieną mėnesį pavadavęs kun. S. Aleksiejų Deminge, 1955 m. spalio mėnesį kun. K. Petrauskas paskiriamas administratoriumi Šv. Klaros parapijon Centralyje (NM), kurią iš tikrųjų jis perėmė tik gruodžio 1 d. Netoli Centralio, Fort Bayard, buvo maža veteranų ligoninė. Nuo 1917 m. Šv. Klaros parapijos kunigas taipgi buvo ir tos ligoninės kapelionas. Tad ir kun. K. Petrauskas buvo paskirtas jos kapelionu.

Šv. Klaros parapijos bažnytėlė tebuvo tik koplyčia, mažesnė už kleboniją. Ji tebestovėjo nuo to laiko, kada ji buvo misijos koplyčia, priklausanti Šv. Vincento parapijai Silver Cityje (Sidabro Mieste). Šv. Klaros parapijoje 1949 m. kun. J. Hay pastatė didelę ir aukštą parapijos salę. Kai kurie kunigai pokalbiuose ragino kun. Kazimierą paversti salę parapijos bažnyčia. Bet jis nieko nenorėjo keisti, kelias dienas po keletą valandų praleisdamas ligoninėje, iš kurios jis gaudavo pusę valdiškos algos, o iš

Šv. Klaros bažnytėlė ir klebonijos dalis

parapijos tik butą ir maistą. Ligoninėje jis sutikdavo įvairaus plauko veteranų, katalikų ir nekatalikų. Vienas nekatalikas veteranas, pvz., jam pasigyrė, vedęs penkis kartus, bet kiekvieną kartą vis su ta pačia moterimi, o niekados su kita.

Šv. Klaros bažnytėlėje sekmadienį, 1959 m. birželio 28 d., kun. K. Petrauskas atšventė savo sidabrinį kunigystės jubiliejų. Tą dieną šv. Mišias atnašavo pats jubiliasas penktą valandą vakaro, dalyvaujant vysk. S. M. Metzgeriui ir keliems kunigams kaimynams bei giminėms ir parapijiečiams. Pamokslą pasakė prel. L. E. Gaynor. Po šv. Mišių jubiliejinė vakarienė įvyko parapijos salėje, kuri vadinosi jaunimo sale. 1968 m. ji buvo paversta parapijos bažnyčia.

Savo sidabrinio jubiliejaus proga kun. Kazimieras visiems dalyviams davė šventą paveikslėlį atminčiai. Paveikslėlį piešė jo fotografija ir iš „Kristaus sekimo“ ketvirtos knygos paimti žodžiai: „Kada kunigas aukoja Auką, jis garbina Dievą, džiugina angelus, stiprina Bažnyčią, gyviesiems išmeldžia pagalbos, mirusiems atilsio, o pats tampa viso gero dalyvis“.

Kai sekmadienį tik keli kunigai galėjo dalyvauti kun. K. Petrausko jubiliejinės šventės metu, jis sukvietė juos sekančią dieną, pirmadienį. Tai buvo antroji jubiliejaus diena. Tą dieną pasitenkinta gėrimėliu, pietumis ir draugiškais pasikalbėjimais.

Kun. K. Petrauskas buvo vaišingas ne tik savo jubiliejaus proga, bet visados, kiekvieną dieną. Dažnai nepraleisdavo nė laiškanešio, nepasiūlęs jam kavos. Jis pats negėrė jokių svaigalinių gėrimų, o tik pieną, bet kitus jis tiesiog prievartaudavo. Pažinęs jį, vaišių metu vyskupas neprisileisdavo jo nė artyn.

Kartą Vasario Šešioliktos proga, jo eilei atėjus, sukviėtęs vyskupą S. M. Metzgerį, kanclerį prel. H. G. Quinną ir lietuvius kunigus bei porą pasauliečių lietuvių restoraną netoli El Paso, gėrimus laikė po stalu ir taip po stalu pilstė, kad nepastebėtų patarnautojai. Restoranuose neleidžiami svaigalai.

Iš prigimties kun. K. Petrauskas buvo paslaugus ir mėgo visiems patarti, lyg tuo pagelbėdamas, pamokyti kitus, tikrinti kitų darbus. Šventinant 1960 m. Šv. Antano naują kleboniją Anthonyje, pvz., jis iššniukštinėjo visus kampus. Pastebėjusi tai, Marytė Škėmaitė tarė kun. J. Burkui: „Jeigu kun. Petrauskas neranda prie ko nors prikibti, reiškia, viskas gerai padaryta“. Bet, klebonijoje radęs keturias prausyklas, jis tarė: „Kun. Burkus gyvena vienas, o padarė keturias prausyklas. Jis nepasitiki pats savimi“.

Žinoma, kai dar vyko Šv. Antano bažnyčios ir klebonijos statyba, niekam nematant, jis šniukštinėdavo. Kartą, pvz., purkštuvais buvo laistoma vieta, kad žemė greičiau susigulėtų; jis užsukęs vandenį, galvodamas, kad jis netyčia paliktas.

Kun. K. Petrauskas mėgo parapijiečių suėjimus. Kokią nors grupę jis mokydavo dainuoti lietuviškai ir kai kuriuos lietuviškus žodžius, kurie ne visados buvo pasižymėję grožiu, nes nepasakydavo tikros jų reikšmės. Ir dabar (1984 m.) Luisa Ortiz prisimena: „Kai mes moterys susirinkdavome, jis mokydavo mus dainuoti lietuviškai“. Pvz., „Išėjo tėvelis į mišką“ ir kt.

Parapijinė veikla

Meksikiečiai labai mėgsta pasirodymus, bažnytines procesijas, liturgines įscenizacijas. Tad kiekvie-

nais metais būdavo ruošiamos procesijos šv. Klaros šventės proga, prieškalėdinės novenos, kuri būdavo vadinama posada, sekmadienį po Dievo Kūno, arba Devintinių, šventės, kada būdavo nešamas Švč. Sakramentas prie altoriukų, įrengtų prie kai kurių namukų, ir prie jų giedamos Evangelijos lotyniškai ir giesmės ispaniškai, bei gegužės 31 d. Švč. M. Marijos Karalienės dieną. Ja būdavo užbaigiamos gegužinės pamaldos Dievo Motinos garbei. Tokių procesijų metu būdavo nešami šventės paveikslai, k. a.: šv. Klaros, švč. M. Marijos ir organizacijų bei bažnytinės vėliavos.

Norėdamas labiau patraukti žmones, vienos tokios procesijos metu, greičiausiai Marijos Karalienės šventės proga, kun. K. Petrauskas procesijon įvedė ant asilės jojančią studentę, kuri vaizdavo švč. M. Mariją. Toji scena žmonėms labai patiko. Tad kun. Kazimieras pasiryžo kasmet pakartoti gyvą švč. M. Marijos paveikslą.

Po tos šventės toji studentė pradėjo „regėti“ švč. M. Mariją bei scenas iš jos gyvenimo. Tokį neįprastą įvykį tuoj pagavo spauda taip, kad apie tą įvykį kun. K. Petrauskas gavo laikraščių iškarpų net iš Californijos ir kitur. Tokiems „stebuklams“ vykstant, įsikišo vietos gydytojai. Perėmę „regėtoją“ savo žinion, Silver City ligoninėje jie nustatė, kad ji buvo nėščia ir dėl to ji turėjo haliucinacinius „regėjimus“. Tuo ir pasibaigė „šventi regėjimai“, ir daugiau nepakartota ši procesijos scena.

Kiekvienais metais šv. Klaros šventės dieną be šv. Mišių ir procesijos vyko parapijos karalaitės, arba karalienės, išrinkimas ir jos vainikavimas. Paskelbus tokios karalienės rinkimus keletą mėnesių prieš šventę, paprastai savanoriškai pasisiūlydavo kokios penkios ar šešios parapijoje žinomesnės turtingesnių

giminių turinčios mergaitės karalienės kandidatėmis. Tokios kandidatės kviesdavo talkon visus giminaičius bei draugus, gyvenančius parapijoje ir kitur, kad įvairiausiais būdais padėtų sukelti didesnę pinigų sumą parapijai paremti. Tad turtingesnius prašydavo piniginių dovanų. Kandidatės ir jų talkininkai ruošdavo loterijas, parduodavo loterijų bilietus, už nustatytą užmokestį plaudavo automobilius, parduodavo suaukotus drabužius bei namų reikmenis ir t. t. Kiekvieną gautą pinigą tuojau įteikdavo parapijos klebonui. Kiekviena pinigų suma būdavo laikoma didžiausioje paslapyje. Tik šventės metu, iš anksto nustatytą valandą, būdavo paskelbiama kiekvienos kandidatės surinkta pinigų suma. Vienas doleris skaitėsi vienas balsas. Gavusioji daugiausia balsų, tai yra surinkusi daugiausiai pinigų parapijos išlaikymui, būdavo vainikuojama parapijos karaliene. Sekančią dieną visi skaito laikraštyje apie ją ir grožisi jos paveikslu, ypač tokios karalienės tėvai ir giminės.

Tokie parapijos karalienių rinkimai vykdavo ir vyksta ir kitose ispaniškose parapijose, k. a. — Canutilloj ruošdavo kun. J. Juodeika, Sandersone kun. J. Daugintis ir kt. Kai kuriose parapijose kiekviena kandidatė surinkdavo po du ar tris tūkstančius, kaip Sandersone kun. V. Dauginčiui statant parapijos salę, o Canutilloj ar Centrallyje tik po kelias šimtines.

Pilno etato kapelionas

Kada nors po savo sidabrinio jubiliejaus, 1961 m., kun. K. Petrauskas sužinojo, kad Veteranų Administracija greit uždarysianti veteranų ligoninę Fort Bayarde, ligonius perkeldama į Albuquerque ir kitur. Kun. Kazimieras Petrauskas susirūpino,

nenorėdamas prarasti valdiškos algos ir riebios pensijos.

Kaip tik tuo metu La Tuna (Tx) federalinio kalėjimo kapelionas kun. A. Demuth atsisakė kapeliono vietos. Tasai kalėjimas buvo Šv. Antano parapijoje netoli Anthony. Tai išgirdęs, kun. Petrauskas prisiplakė prie kun. Demuth, kad šis parekomenduotų jį, kun. Petrauską, kalėjimo vadovybei ir vysk. S. M. Metzgeriui, kad pastarasis paskirtų jį La Tunos kalėjimo kapelionu.

Las Cruces Nekalčiausios M. Marijos Širdies parapijos bažnyčioje, kuri 1982 m. tapo Las Cruces vyskupijos katedra, El Paso vyskupui pašventinus statulą, kun. A. Demuth paprašė vyskupą ordinarą, kad jo vieton paskirtų kun. A. Petrauską, bet vyskupas tylėjo.

Rekomenduodamas kun. Petrauską vysk. S. M. Metzgeriui, kurio vokiška pavardė reiškia mėsininką arba skerdiką, Vokietijoje vieną iš garbingiausių pavardžių ir profesijų, kun. Demuth, kurio vokiška pavardė reiškia nuolankumą, kurio jis visai neturėjo, paėmęs stikliuką, vietoj pasakęs, kad jis žinąs vyskupo pavardės reikšmę, visų kunigų akivaizdoje pasakė jam: „Vyskupe, aš žinau, kas tu esi. Tu esi skerdikas!“ . Paraudo vyskupas ir tos parapijos klebonas kun. W. Ryan. Nustebo visi kunigai. Nežinodami vokiečių kalbos, nesuprato, kame čia dalykas, kai du vokiečiai pradėjo nesiskaityti žodžiais. Visi tylėjo, nežinodami, kaip gelbėti situaciją. Gal ir toks rekomenduotojo netaktas neišėjo rekomenduojamam į naudą. Tuo ir pasibaigė visas kun. K. Petrausko rekomendavimas La Tunos kalėjimo kapelionu. Tą vietą gavo kun. Bernardas Bianco.

Iš susirašinėjimų kun. K. Petrauskas pažino kažkokį Veteranų Administracijos narį žydą Wash-

ingtone. Jis kreipėsi į jį, kad jam paieškotų kapeliono vietos kurioje nors kitoje veteranų ligoninėje. O gal jis ką nors ir žinojo apie tokią ligoninę Albuquerqueje, į kurią buvo tada perkeliami jo ligoniai iš Fort Bayardo ligoninės. Per minėtąjį Veteranų Administracijos narį Washington 1965 m. kun. K. Petrauskas gavo pilno etato kapeliono vietą veteranų ligoninėje Albuquerqueje (NM) , kuri buvo Santa Fe arkivyskupijoje.

El Paso vyskupas išleido kun. K. Petrauską vykti į Santa Fe arkivyskupiją su sąlyga, kad, jeigu netektų kapeliono vietos arba pasitrauktų iš jos, grįžtų į El Paso vyskupiją. Pirkęs namą netoli veteranų ligoninės Albuquerqueje, drauge su savo labai ištikima, nuoširdžia ir darbščia šeimininke Luisa Ortiz, kuri dirbo už penkiasdešimt dolerių per mėnesį, iš Centralio persikėlė gyventi į Albuquerque.

Albuquerque buvo labai didelė veteranų ligoninė. Joje buvo nemažai ir katalikų. Darbo buvo daug. Ligoninė turėjo didelę koplyčią. Kiekvieną rytą joje katalikų kapelionas atnašaudavo šv. Mišias tiems, kurie galėjo ir norėjo atvykti. Budėdamas ligoninėje, kapelionas prie savęs visą laiką nešiojo bevielį telefoną. Savo raštinę jis įsitaisė koplyčios zakristijoje. Kai vienas joje būdavo, jis paprastai laikydavo ją užrakinęs, kad galėtų pasnausti ar pasiskaityti, pamaldoms pasiruošti. Norįs pamatyti jį, pasibeldavo, atsikėlęs įleisdavo pasikalbėti. Savo draugams kunigams jis nuolat girdavosi Fort Bayarde ir Albuquerqueje: „Ot gera valdžia, ot gera valdžia! Net už miegojimą moka pinigus“ .

Kaip ligoninės kapelionas, ligoninėje jis budėdavo penkias dienas per savaitę po aštuonias valandas, nuo antradienio iki šeštadienio. Sekmadienis po pamaldų ir pirmadienis būdavo laisvos dienos. Tad

pirmadieniais , pasak Luisos Ortiz, šv. Mišioms kun. Kazimieras vykdavo į Via Coeli, Jimez Springs (NM) . Po šv. Mišių, valandą ar dvi praleidęs su ten gyvenusiu vienuoliu kun. Agnelu Krasausku (†1984) , grįždavo namo. Dažnai ir Luisa drauge vykdavo į Via Coeli vienuolyną, kur vienuoliai servitai rūpinosi kunigais alkoholikais ir kitais, kurie buvo reikalingi priežiūros ir ten gyveno, įvairių vyskupų atsiųsti.

Nors kun. Kazimieras Petrauskas buvo draugiškas ir su Santa Fe arkivyskupijos kunigais, sutikęs El Paso vyskupijos kunigą, jis pasiskųsdavo, kad jis jautėsi buvęs svetimas tarp Santa Fe arkivyskupijos kunigų.

Jubiliejus ir pasiruošimas poilsui

Artinantis keturiasdešimt metų kunigystės jubiliejui, kun. K. Petrauskas pradėjo organizuoti savo kurso kunigus žemaičius, kad visi, kupeton susimetę, paminėtų keturiasdešimtmetį, primindamas, kad ne visi sulauksią auksinio kunigystės jubiliejaus. Pagaliau, visi tremtyje esą Telšių seminarijos trečiosios laidos kunigai susirinko 1974 m. gegužės 26 d. Chicagon koncelebracinėms šv. Mišioms jėzuitų koplyčioje. Jie buvo keturi kunigai: Petras Patlaba, Kazimieras Petrauskas, Antanas Račkauskas ir Stasys Šantaras. Iš jų tik kun. P. Patlaba ir kun. A. Račkauskas turėjo progos švęsti ir auksinį kunigystės jubiliejų, o kiti du tikrai jo nebesulaukė.

Po koncelebracinių šv. Mišių ir vaišių kun. K. Petrauskas praleido dvi savaites Chicagoje, atostogavo. Išnaudodamas šią progą, pasitikrino sveikatą pas lietuvi gydytoją. Kalbama, kad gydytojas jam pasakęs, jog jo širdis jam galinti tarnauti tik apie

pusmetį. Tad jo sesuo Adelė Bričkienė taip rašė laiške 1977 m. vasario 10 d. kun. J. Burkui: „Lyg nujausdamas savo artimą mirtį, po savo keturiasdešimt kunigavimo jubiliejaus kun. Kazimieras, dvi savaites viešėdamas pas savo seserį Chicagoje, susirūpino sklypu lietuvių Šv. Kazimiero kapinėse, kurį įsigijo kartu su trimis savo draugais kunigais: kun. Andrium Baltiniu, kun. Antanu Juška ir kun. Mykoļu Kirkilu. Pirmasis iš tų minėtų kunigų mirė bendro kapo organizatorius kun. K. Petrauskas“.

Po trumpų atostogų, grįžęs iš Chicagos, kun. Kazimieras tęsė savo darbą ligoninėje, nepraleisdamas nė vienos dienos, kuri buvo jo darbo diena. Jis mirė Albuquerqueje 1975 m. sausio 7 d., savo šešiasdešimt ketvirto gimtadienio rytą, trečią valandą, kai tuo tarpu dar būtų reikėję dirbti vienerius metus iki keletą kartų draugams pasakotos nemažos pensijos gavimo, kuria per daug metų gyvėsi, bet nesulaukė.

Mirtis ir palaidojimas

Sekmadienio naktį, pajutęs spaudimą krūtinėje, nieko nesakęs savo šeimininkei Luisai Ortiz, gal nenorėdamas jos žadinti, atsikėlęs kun. Kazimieras sėdo savo automobiline ir nuvažiavo numatyton ligoninėn. Rytą, jo neradusi, šeimnininkė galvojo, kad jis išvykęs tarnybon, kokio nors ligonio reikalu iškviestas, nors ne jo metas buvo budėti. Nesulaukdamą grįžtančio, Luisa susirūpinusi pradėjo jo ieškoti. Kai jis buvo išvykęs ne į veteranų ligoninę, bet kiton, jai nepavyko jo surasti. Tik po dvidešimt penkių valandų nuo išvykimo, jam mirus trečią valandą ryto, ji gavo pranešimą apie kun. Kazimiero Petrausko mirtį.

El Paso vyskupijos kanclerio oficialiu pranešimu, išsiųstu jo mirties dieną, kun. K. Petrausko laidotu-
vėmis rūpinosi Santa Fe arkivyskupijos kurija ir iš
Chicagos atvykusi sesers Adelės Bričkienės dukra
Irena Raudonienė, kuriai kun. Kazimieras pagelbėjo
išeiti mokslus.

Pašarvavus kun. K. Petrausko kūną laidotuvių
koplyčioje Albuquerqueje, įvyko iškilmingas atsis-
veikinimas, dalyvaujant veteranų ligoninės adminis-
tracijai, kunigams, Albuquerqueje gyvenančių lietu-
vių būreliui ir daug kitų kun. Kazimiero pažįstamųjų.

Albuquerqueje gyvenanti Linda Avižonienė taip
rašė savo tėvams apie tai: „Buvo nepaprastai
iškilmingas atsisveikinimas su velioniu (kun. K.
Petrausku) . Buvo perpildyta (laidotuvių) koplyčia ir
bažnyčia rimtų žmonių. Kancleris viską pravedė
labai gražiai. Vyskupas būtų tą daręs, bet tuo tarpu
buvo išvykęs į New Yorką. Šv Mišios buvo
nepaprastai gražios, fantastiškos. Aštuoniolika kuni-
gų koncelebravo“ .

Savo pamoksle kancleris tarp kitko kalbėjo:
„Nesistebiu, kad labai daug žmonių dalyvauja
kunigo kapeliono atsisveikinime, nes jis, ir gyvas
būdamas, buvo visų mylimas ir gerbiamas. Savo
akyse jis turėjo žiburėlius, o lūpose šypseną“ .

Parvežus kun. K. Petrausko kūną Chicagon, ten
įvyko antras atsisveikinimas Petkaus laidotuvių
koplyčioje. Sausio 10 d., penktadienio vakarą, daly-
vaujant vysk. V. Brizgiui, kun. A. Zakarauskas
sukalbėjo rožinį ir kitas maldas, o kun. Patlaba (†1986)
pasakė pamokslą, apibūdindamas velionio asmenį ir jo
nuveiktus darbus sielovadoje.

Šeštadienį, sausio 11 d., Marijos Gimimo bažnyči-
oje su vysk. V. Brizgiu koncelebravo šv. Mišias keturi

kunigai, nors jų metu dalyvavo dvidešimt trys kunigai ir pilna bažnyčia tikinčiųjų.

Pamoksle vysk. V. Brizgys „apgailestavo velionio staigią mirtį ir iškėlė jo kilnius darbus“, laiške rašė kun. Kazimiero sesuo A. Bričkienė. „Vyskupas pasakojo, kad apie 1948-49 m. Amerikoje lietuvių kunigų buvo perteklius, ir kaip dabar nejausti trūkumo. Tad iš Lietuvos nuo bolševizmo pasitraukusieji kunigai čia buvo skiriami į ne lietuvių parapijas. . . El Paso vyskupijoje vienu laikotarpiu buvę net keliolika lietuvių kunigų. Parapijos ten neturtingos, bet lietuviai kunigai palikę atsiminimų. Jie dirbę, ne tik pamaldas atlaikydami, bet ir pasižymėjo ir kitais darbais, kaip parapijos trobėsių statybomis. Prisiminė vyskupas, kad Vokietijoje kun. Petrauskas buvęs labai veiklus. Eichstaetto miesto kunigų seminarijoje karo metu mokėsi iš Lietuvos nuo komunizmo atbėgę aštuoniasdešimt šeši klierikai. Kun. Petrauskas beveik kas savaitę atvykdavęs į seminariją ir atveždavęs „prikalėdoto“ maisto“.

Po šv. Mišių bažnyčioje, prieš uždarant karstą, velionio sesuo Adelė ant kun. Kazimiero krūtinės pabarstė iš Lietuvos atvežtos žemės, kurią ji pati atvežė, paėmusi nuo jo tėvelių kapų Ylakių kapinėse. O Adelės dukra Irena į savo dėdės kun. K. Petrausko rankose laikomą taurę įdėjo gintarėlių, kuriuos ji vaikystėje surinko Palangoje.

Šv. Kazimiero kapinėse paskutines laidotuvių maldas sukalbėjo kun. P. Patlaba, o atsisveikinimo žodį tarė kun. St. Šantaras kurso draugų ir Telšių vyskupijos kunigų vardu, primindamas, kad laidoją kunigą-žmogų, kuris per visą gyvenimą žmonėms tik gera darė.

Laidotuvių apeigos baigtos „Marija, Marija“ giesme ir Lietuvos himnu. Prieš įleidžiant karstą į

duobę, kun. Kazimiero sesuo Adelė ant jo uždėjo rūtų puokštę. O gargždiškiai savo buvusiam klebonui ant jo karsto užbėrė iš Gargždų atvežtos žemės, paimtos iš šventoriaus.

Laidotuvėse dalyvavo iš Washingtono atvykęs Veteranų Administracijos atstovas. Velionio seseriai jis išreiškė užuojautą raštu, išduotu 1975 m. sausio 9 d. Veteranų Administracijos Washingtone: „Veteranų Administracijos kapelionų tarybos vardu išreiškiame nuoširdžią užuojautą jūsų mylimo brolio mirties proga. Kun. Petrauskas turėjo aukštą ir būdingą pašaukimą kaip Veteranų Administracijos kapelionas. Mes vertiname daugelį įnašų ir aukų... Vyliamės ir meldžiamės, kad būtum paguosta gražiais ir įkvėpiančiais prisiminimais“. Pasirašė Kapelionų Tarybos Direktorius.

Palaidojus kun. Petrauską

Adelė Bričkienė, kun. K. Petrausko sesuo, tik 1966 m. atvyko iš okupuotos Lietuvos. Komunistų ji buvo kalinta šiaurės Urale sunkiųjų darbų stovykloje. Ir visi kiti kun. Kazimiero broliai ir seserys, nepabėgę į Vakarus, daug metų vargo ir badavo Sibire, sunkiųjų darbų įvairiose stovyklose. Kun. Kazimiero laidotuvių metu visos trys jo seserys dar buvo gyvos, o tik trys broliai po kankinimų buvo mirę arba komunistų sušaudyti. Komunistų iškankinta Adelė po savo brolio kun. Kazimiero mirties gyveno vos trejetą metų. Ji atskirai palaidota Šv. Kazimiero kapinėse.

Savo testamente kun. K. Petrauskas prašė atleidimo tuos, kuriuos gal kada nors buvo įžeidęs. Jis turėjo didelį asmeninį knygyną, daug laikraščių iškarpų bei užrašų sąsiuvinį, kuriuose daugiausia

buvo jo pamokslai. Jis niekados nerašė knygų ar straipsnių į laikraščius. Pasak jo šeimininkės Luisos, kun. Kazimierui mirus, vyrai išmetė viską į šiukšlių dėžes, o miesto šiukšlininkai išvežę šiukšlynan. „Man net gaila buvo žiūrėti, kaip jie viską sunaikino. Aš nieko negalėjau išgelbėti, nes nežinojau, kas ir kaip gelbėtina“, 1975 m. vasario 11 d. ji rašė šių eilučių autoriui, kuris ją gerai pažino. Ji buvo išmokusi gaminti kai kuriuos lietuviškus valgius, nors kun. K. Petrauskas mėgo ir meksikietiškus, ir virti lietuvišką medaus likerį. Kartą iš Centralio kun. K. Petrauskas atnešė El Paso vyskupijos kurijon galioną jos virto lietuviško medaus likerio ir dairėsi, kur jį padėti. Kancleris jam tarė: „Dėk čia, ant rašomojo stalo. Ko bijai?“ Juo vyskupas vaišindavo svečius vyskopus. Paklaustas, iš kur jis gavęs tokio gero gėrimėlio, vysk. S. M. Metzger atsakydavo: „Tai diecezinė paslaptis“.

Luisai Ortiz ir abiems lietuvišioms — Marytei Škėmaitei ir Onai Čaplinskienei — išvykus iš El Paso vyskupijos, kun. J. Burkus perėmė tokio likerio virimą. Kartą, 1972 m. vasarą, pastarasis Kermite davė puslitrį tokio savo virto lietuviško medaus likerio dieceziniam krikščioniškojo mokslo direktoriui. Grįžęs namo, jis įdėjo jį į šaldytuvą ir išvyko atostogų. Sekmadienį vyskupijos vice kancleris, niekur neradęs bažnytinio vyno, pasiuntė patarnautoją virtuvėn, kad jo paieškotų šaldytuve. Radęs puslitrį, viską paruošė šv. Mišioms. Šv. Komunijos metu paėmęs „konsekruoto vyno“, plačiai išplėtė akis, o dar plačiau prasižiojo, ko tik balsiai nesusukdamas, taip nelauktai pavaišintas.

Po kelių mėnesių po kun. K. Petrausko mirties mirė kun. Andrius Baltinis. Jo kūnas paguldytas greta kun. K. Petrausko. „Tais dviejų kunigų mirimo

metais", laiške rašė Adelė Bričkienė, „ant jų kapo pastatytas visų keturių kunigų lėšomis pirktas paminklas architekto Mozoliausko. . . Pilko marmuro paminkle baltuoja keturios stilizuotos kviečių varpos ir aukščiau taurė su šv. Ostija. Paminkle iškaltas įrašas: „Dievo gailestingume ir vėl susitiksime“".

Paminklas buvo pašventintas kun. K. Petrausko mirties pirmųjų metinių proga, 1976 m. sausio 7 d. Metines šv. Mišias koncelebravo kun. St. Šantaras (†1976), kun. A. Juška (†1977) ir kun. M. Kirkilas, o pamokslą pasakė jėzuitas tėvas J. Raibužis (†1976). Paminklą pašventino kun. A. Juška ir kun. M. Kirkilas.

Žymenys už nuopelnus

Kapelionaudamas Veteranų Administracijos ligoninėje Albuquerqueje, kun. K. Petrauskas gavo du žymenis iš Jungtinių Amerikos Valstybių Užsienio Karo Veteranų Administracijos Washingtone. Vieną jis gavo 1972 m. gegužės mėnesį už lojalumą Amerikai ir už pavyzdį kitiems piliečiams.

Kitas žymenio raštas, išduotas Washingtone 1974 m. gruodžio 18 d. Veteranų Reikalų Administratoriaus už vieno ligonio apsaugojimą nuo savižudybės, gautas jau po kunigo kapeliono mirties. Buvo taip, kad vienas sergantis veteranas įlipęs į Albuquerque veteranų ligoninės bokštą ir ketinęs krisdamas nusižudyti. Kapelionas kun. K. Petrauskas, nepabūgęs pavojingo žingsnio, įlipęs į bokštą ir perkalbėjęs ligonį nešokti nuo jo, o grįžti į ligoninę. Jis paklausė kunigo įtikinimo, ir abu sveiki grįžo ligoninėn.

* * *

Gyvendamas kun. K. Petrauskas mėgo gėles, kaip ir jo mama. Jis augino daug įvairių gėlių Lietuvoje prie klebonijos, Centralyje ir Albuquerqueje.

Kun. Kazimieras ilgėjosi Lietuvos, kaip ir beveik visi lietuviai tremtiniai. Kai jo sesuo Adelė rengėsi dar kartą aplankyti Lietuvą, su dideliu ilgesiu balse jis kalbėjo: „Sese, aš tau pavydžiu“.

Kilęs iš šiaurės Žemaitijos, kun. Kazimieras didžiavosi savo kilme ir žemaitiška tarme. Likęs jai ištikimas, jis sakydavo: „Žemaičių kalba yra prigimta, o lietuvių išmokta“.

KUN. JUSTINAS KLUMBIS

Per šimtmečius ispaniškai kalbančiųjų meksikiečių ir įvairiausių genčių savomis šnekomis kalbančiųjų indėnų tarpe dirbo tėvai pranciškonai. Tačiau buvo pasiaukojusių pavienių diecezinių kunigų, kurie vyko dirbti misijinį darbą tarp indėnų, nes jie jautė galį, ir praktika parodė, kad kai kurie tokie kunigai sugebėjo dirbti tarp indėnų geriau, negu tarp ispaniškai ar angliškai kalbančiųjų, nors jie buvo paruošti dirbti savo tautiečių tarpe Europoje. Vieni tokių buvo du broliai kunigai: kun. Justinas ir kun. Romanas Klumbiai.

Vaikystė ir studijos

Abu broliai kunigai Klumbiai yra gimę Chicagoje: Justinas 1912 m. kovo 12 d., o Romanas 1914 m. rugsėjo 19 d. Jų tėveliai buvo imigrantai, atvykę iš tada okupuotos Lietuvos. Justinui einant šeštuosius metus, mirė jų mamytė. Parapijinės pradžios mokyklos keturis skyrius Justinas lankė Chicagoje. 1921 m. tėvelis grįžo Lietuvon drauge su abiem sūnumis, Justinu ir Romanu. Ten netrūkus mirė ir tėvelis. Jų globa ir ateitis bei auklėjimas priklausė nuo juos globojusių giminių. Iki 1926 m. Justinas baigė Švėkšnos progimnaziją. Dalykai taip susiklostė, kad tų metų vasarą iš Italijos lankėsi vienas kunigas lietuvis salezietis, ieškodamas kandidatų saleziečių gimnazijai Italijoje. Šis prikalbino Justiną ir Romaną

vykti drauge su juo. Justinas tuojau išvyko, o Romanas vėliau. Taip išsisprendė mokymosi klausimas.

Italijoje Justinas Klumbis baigė gimnaziją ir filosofijos kursą. Kurį laiką jis mokytojavo toje pačioje saleziečių gimnazijoje, kol vėliau atvykęs Romanas baigė minėtąjį kursą, ir abu, nepasilikdami su saleziečiais, grįžo Lietuvon, kur įstojo į tarpdiocezinę kunigų seminariją ir Vytauto Didžiojo universiteto Teologijos-Filosofijos fakultetą Kaune.

Išventintas kunigu Kauno arkivyskupijai 1939 m. birželio 3 d., kun. Justinas Klumbis dar vienerius metus tęsė mokslą, gaudamas teologijos licencijato laipsnį. Taipgi tuo pat metu, gerai mokėdamas italų kalbą, iš lietuviškų laikraščių kasdien paruošdavo itališkai santraukas popiežiaus nunciatūrai Kaune. Be to, rašinėjo į „Šaltinį“, „Darbininką“, „Pavasari“ ir „L'Osservatore Romano“. Atskirai parašė dvi knygas: išleista 1939 m. „Jurgis Frassati“ ir 1940 m. „Kunigai ir misijos“.

Kunigiškame darbe

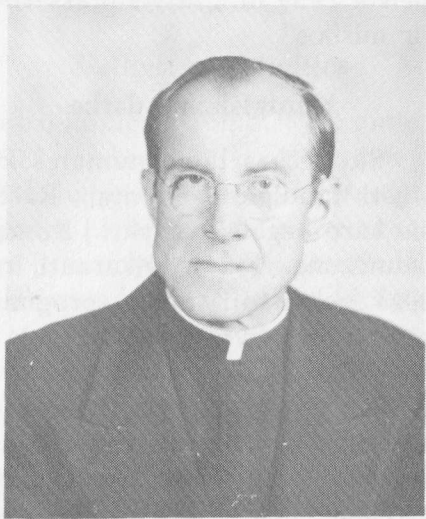
Arkv. J. Skvireckas buvo numatęs kun. Justiną Klumbį siųsti studijuoti Šventąjį Raštą, bet dėl prasidėjusio karo negalėjo išvykti į Romą. Tad 1940 m. jis pasiunčiamas į Šėtą vikarauti ir, galimybei susidarius, kapelionauti Šėtos progimnazijoje, o vėliau Ukmergės mokytojų seminarijoje ir pagaliau Šiaulių amatų mokykloje, drauge tuose miestuose dirbdamas sielovados darbą parapijoje.

Artinantis rusų komunistų frontui, 1944 m. drauge su savo broliu kun. Romanu pasitraukė į Vokietiją, į Fuldą. Vokietijai kapituliavus, abu broliai kunigai Klumbiai Fuldoje suorganizavo lietuvių tremtinių stovyklą ir kurį laiką jai vadovavo.

Susiorganizavus gimnazijai, kun. Justinas Klumbis buvo jos direktorius ir kapelionas.

Gimimu būdami Amerikos piliečiai, 1946 m. — anksčiau negu visi kiti tremtiniai — abu kunigai Klumbiai atvyko Amerikon. Neprisiplakus gimtojo Chicagos miesto arkivyskupijoje, nepastoviai teko dirbti keliose vyskupijose. Pasiteiravęs vienur kitur, kurį laiką kun. Justinas pabuvojo Steubenvillės (Oh) vyskupijos katedroje paskutiniu parapijos padėjėju.

Kaip visur Amerikoje, taip ir Steubenvillės Šv. Vardo katedroje parapijiečiai vyrai rinko pinigus šv. Mišių paaukojimo metu. Šv. Vardo katedros kunigai pradėjo stebėtis, kad sumažėjo sekmadienio rinkliavos ir kad kai kurie pirmos eilės parapijiečiai retai kada nors atnešė vokelius su savo parapijos duokle. Pagelbėdamas suskaityti sekmadienio rinkliavą, kun. Justinas išsitarė: „Gal pinigų rinkėjai vagia?“

Kun. Justinas Klumbis

Klebonas tuoį užprotestavo: nesą įrodymų. Nenusi-leisdamas kun. Justinas pasisiūlė patyrimėti dalykà. Klebonui sutikus, porà sekmadienių jis slaptaì sekė pinigų rinkėjus ir sugavo juos vagiant. Tuoju buvo pakeisti pinigų rinkėjai, ir sekmadienio rinkliavos vėl buvo normalios.

Tuo metu jo brolis, kun. Romanas, buvo prisiglaudęs San Diego vyskupijoje. Ne ilgai už-trukęs Steubenvilėje, kun. Justinas persikėlė pas savo broį. San Diego vyskupas pavedė jam savaran-kiškà vietelę, kur indėnams pastatydino maldos namà ir kleboniją.

I Hatch, Naująją Meksikà

Kun. Romanui jau kuris laikas persikėlus į El Paso vyskupiją, 1955 m. liepos 25 d. pasekė jį ir kun. Justinas. Kun. Stasiui Aleksiejui kà tik išsikėlus

Demingan į Šv. Onos parapiją, tą pačią savaitę — liepos 29 d. — kun. Justinas paskiriamas į Hatch (NM), kur jis išbuvo trylika metų. Bet iš tikrųjų tos parapijos centras buvo Rodey, kurs buvo pusantros mylios į pietus nuo Hatch miestelio.

Į šiaurės vakarus nuo Hatcho miestelio, už vienos mylios, buvo Placitas kaimelis. Jame buvo apie 50 netinkuotos žalio molio pirkelės, o apskrito kaimelio aikštėje seni jų pačių statyti maldos namai. Visame kaime nebuvo nė vieno medžio bei krūmelio, o tik sausas smėlys. 1955 m. lapkričio 1 d. kun. Jonui Burkui apsigyvenus Kingstone (NM), kun. Justinas pasitalkino jį su vieneriomis šv. Mišiomis į Placitas, kai tuo tarpu be vienerių šv. Mišių Rodeyje kun. Justinas turėjo dar Rincone ir Saleme.

Išklausęs išpažinčių, kun. J. Burkus atnašaudavo šv. Mišias Placitas bažnytėlėje. Atnašavęs trečiąsias

šv. Mišias Saleme, kun. Justinas Klumbis, grįždamas namo, sustodavo Placitas bažnytelėje, kur pasakydavo pamoksliuką. Po to abu vykdavo klebonijon pietums. Jo pamoksliukai būdavo labai paprasti, visiems suprantami, visados pailustruoti labai paprastais pavyzdėliais. Pvz., kalbėdamas apie pasninką, jis pasakojo jiems, kad vienas bernas norėjęs išjuokti susilaikymo nuo mėsos įstatymą. Sušaukęs savo draugus, jis liepė jiems žiūrėti į jį, kad jam nieko neatsitiks, valgant penktadienį mėsą. Bet taip atsitiko, kad jis užspringęs, vos gyvas išlikęs.

Kartą tokių šv. Mišių metu Placitas bažnytelėje kun. J. Burkus nuo altoriaus matė už žemo žalio molio netinkuotos bažnytelės lango besidarbuojančius vyrus prie paskerstos kiaulės. Kun. Justinui pamokslo metu kun. J. Burkus užrašė ant popierėlio apie už lango tuo metu valomą kiaulę. Žmonės matė popieriuko padavimą pamokslaujančiam kun. Justinui. Jiems tuojau paaiškėjo, kas jame buvo parašyta, nes pamokslininkas davė velnių esantiems bažnytelėje, o ne dirbantiems neleistiną darbą sekmadienio šv. Mišių metu po bažnytelės langu. Tiek jie tesuprato apie pareigą sekmadienį dalyvauti šv. Mišiose!

Salemo kaimelis, esąs už keturių mylių į šiaurę nuo Hatch, buvo visai panašus į Placitas, bet jį supo visas būrys stambių austrų ūkininkų — Francois. Jie visi buvo katalikai. Jiems rūpėjo turėti geresnę bažnyčią, kuri būtų ne Salemo ar Placito smėlio kaime, o pačiame Hatch miestelyje, kuriame sodybos skendo medžiuose, o prie namų buvo pievelės, gėlės ir gyvatvorės bei kiti dekoratyviniai augalai. Šis miestelis, turįs tūkstantį gyventojų, buvo tos apylinkės gyvenimo centras. Jame buvo mokykla ir paštas. Šios abi įstaigos aptarnavo Hatch, Rodey,

Placitas ir Salem. Tad buvo lyg ir natūralu šių kaimelių katalikams turėti vieną bendrą šventovę, kuri aptarnautų juos visus.

Rinconė, kaip ir kituose trijuose minėtuose kaimeliuose, gyveno vien tik meksikiečiai. Jis buvo už šešių mylių į pietryčius nuo Hatch. Jame buvo truputį stambesni gyvenamieji namai ir šiek tiek augmenijos.

Kai neturtingų žmonių visos susisiektimo priemonės buvo pėsčiomis, asilu ar arkliu, atrodo, buvo natūralu kiekviename meksikiečių kaimelyje turėti jų pačių statytą bažnytelę, į kurią tik keletą kartų per metus iš kur nors atvykdavo kunigas, kad aptarnautų to kaimelio katalikus. Toks sekmadienis būdavo „šventa Viešpaties diena“ — el domingo.

Vėliau, kada patobulėjo susisiektimo priemonės — automobiliai, kai sumažėjo vyskupijų plotai, jas skaldant, ir padaugėjo kunigų iš rytinių valstijų, į tokius maldos namus kunigai pradėjo atvykti bent vieną ar du kartus per mėnesį. Patobulėjus susisiektimui ir sumažinus tokių maldos namų skaičių, likusiose bažnyčiose šv. Mišios pradėtos atnašauti kiekvieną sekmadienį.

Metams slenkant ir Francois ūkininkams raginant kleboną kun. Justiną Klumbį ruošti planus ir auklėti žmones, pradėta dirbti, kad būtų pastatydinta tokia bažnyčia Hatch miestelyje. Prie jos priklausytų Rodey, Hatch, Placitas ir Salem katalikai, uždarant Rodey, Placitas ir Salem maldos namus, kaip atlikusius savo paskirtį. Tam reikėjo laiko, žmonių auklėjimo ir pinigų.

Pagaliau prie susikirtimo trijų kelių, ateinančių iš Placitas, Rodey ir Salem nupirktas didelis pusrėčio akro, tai yra vieno hektaro sklypas Francoisų suaukotoais pinigais. Sekmadieniais žmonės buvo

primenami, kad netoli yra toji diena, kada visi bendromis jėgomis turės pastatyti naują, modernią bažnyčią nupirktoje vietoje, kuri žiemą bus apšildoma ir vasarą apšaldoma.

1959 m. kun. A. Bertašių iškėlus, Hillsboro katalikai liko be kunigo. Po kurio laiko kun. J. Klumbis pradėjo lankyti juos vieną savaitės šiokeidienį, rodos, trečiadienio vakarais, su šv. Mišiomis ir pamokyti juos geriau suprasti tikėjimo tiesas.

Inez Barrett, aprašydama lietuvius kunigus, kurie aptarnavo Hillsboro katalikus, 1984 m. spalio 22 d. rašė: „Mūsų sekantis kunigas buvo taipgi lietuvis, kun. Justinas Klumbis. Jis buvo labai mielas ir pamaldus kunigas. Hillsboran jis atvykdavo iš Hatch — apie penkiasdešimt mylių — kiekvieną savaitę. Atvykdavo daugiau žmonių šv. Mišioms, ypač vasarą. Įvyko keletas nesusipratimų tarp kun. Justino ir poros šeimų. Parapiejiečiai gali būti pikti ir negalvoję lengvabūdžiai. Lietuviai kunigai davė mums tiek daug ir už tai gavo taip mažai. Kun. Justinas buvo labai švelnus, romus ir vaikų buvo labai mylimas. Jo pamokslai pasiekdavo kiekvieno širdį, o jo šypsena visados pasilikdavo su mumis. Mūsų misija (katalikų grupė) buvo labai maža, o mes buvome labai neturtingi . . . Kun. Justinas susirgo, ir mūsų misija vėl nebeturėjo kunigo“.

Religinio auklėjimo centras

El Paso vyskupijos kancleris, prelatas H. G. Quinn, greit pastebėjo kun. Justine misininko dvasią. Tad jis stengėsi finansiniai pagelbėti Hatch parapijos administratoriui, kun. Justinui Klumbiui.

Vienas kunigas negalėdamas aprėpti, kad šviesių ir religiškai auklėtų suaugusius ir mokyklinio

amžiaus vaikus, kun. Justinas Klumbis greit, dar savo darbo pradžioje, surado keturias seseles vienuoles. Reikėjo surasti joms butą, kad jos galėtų apsigyventi parapijoje ir išsilaikyti.

Kaip tik tuo metu valdiškų mokyklų administracija uždarė Rincono pradinę mokyklą, perkeldama mokinius į Hatch. Mokyklos pastatai liko tušti. Kun. Justinas tuojau, 1956 m. vasarą, kreipėsi į vyskupijos kanclerį, prašydamas jį patarimo ir pagalbos nupirkti tuščią Rinkono mokyklą, kurioje galėtų apsigyventi seselės mokytojos ir pats kun. Justinas, ir būtų vietos vaikų katekizacijai — klasėms salės ir suolai.

Apžiūrėjęs mokyklos pastatus drauge su kun. Justinu Klumbiu, jo kaimynu kun. Jonu Burkum ir savo advokatu, vyskupijos kancleris sutiko su kun. J. Klumbio planais, ir vyskupija nupirko jam minėtą mokyklą, nes parapija buvo labai neturtinga taip, jog kunigas gyveno ir dirbo joje tik už butą ir valgi. Visą laiką būdamas labai užimtas, kun. Justinas dažnai pamiršdavo ir pavalgyti.

Kad seselės galėtų išsilaikyti, kun. J. Klumbis sugalvojo tą mokyklą padaryti religinio auklėjimo centru, kuris tarnautų ne tik Hatch parapijos visoms bažnytelėms, bet ir gretimoms Garfieldo, Hillsboro ir abiem Demingo parapijoms. Visos minėtos parapijos, proporcingai pagal finansines išgales, turėtų nupirkti ir išlaikyti seselėms automobilį ir išlaikyti seseles, mokėdamos mėnesinį mokesį. Hillsboroje kun. J. Burkus neturėjo jokių parapijos pajamų, ir tebuvo vos keletas mokyklinio amžiaus vaikų, tad nieko nemokėjo. O seselės atvyko tik du kartus užbaigti parengti juos pirmajai šv. Komunijai. Garfieldo parapijos klebonas nepaisė tokių vyskupijos kanclerio parėdymų. Kadangi beveik visas seselių

išlaikymas atėjo iš Demingo parapijų, tad tų parapijų klebonai nebuvo patenkinti ir darė visa, kad tokį religinio auklėjimo centrą iš Rincono perkeltų į Demingą. Po poros metų tai buvo įvykdyta.

Gailestingojo Viešpaties bažnyčios statyba

Vyskupijos kancleris turėjo neblogą menininko gyslelę. Kai jis pastebėjo kun. Justino Klumbio kaip misininko dvasią, jis pamėgo jį, greit priimdavo jo planus bei projektus ir jam pagelbėdavo.

Kun. Justinui nupirkus žemę naujam bažnyčiai Hatch miestelyje, kancleris paruošė planus naujam pastatui, kurio technikinę pusę atbaigė statybininkai, ir iš Amerikos neturtingoms misijų bažnyčioms statyti vyskupų draugijos išrūpino dešimt tūkstančių dolerių dovaną.

Nors oficialiai kun. Justinas Klumbis pastatydino bažnyčią Hatch miestelio šiaurinėje dalyje 1963 m., bet bažnyčios statymo metu kancleris dažnai lankėsi, prižiūrėjo ir tikrino kiekvieną detalę kaip savo. Vėliau, minint vyskupijos auksinę sukaktį, vyskupijos jubiliejaus knygoje, kurioje tilpo beveik visų vyskupijos bažnyčių ir koplyčių nuotraukos, kancleris, be to, įdėjo kelias Hatch bažnyčios detales. Nors nebuvo pažymėta, kad tai kanclerio nubraižytos ir padarytos jo priežiūroje, o buvo aišku.

Naująją parapijos bažnyčią pašventinimo metu vyskupas ordinaras pavadino Gailestingojo Viešpaties (Our Lord of Mercy) vardu, nes to pageidavo kun. Justinas Klumbis. Ji turėjo tarnauti Rodey, Placitas, Hatch ir Salem tikintiesiems.

Kad ji tarnautų minėtų kaimelių tikintiesiems, kuo greičiausiai reikėjo atsikratyti jų senųjų maldos

Gailestingojo Viešpaties bažnyčia Hatchėje

namų. Placitas ir Salem maldos namai greit buvo parduoti po penkis šimtus dolerių už kiekvieną maldos namų pastatą ir žemę. Tad už tas dvi bažnytines nuosavybes gauta tik tūkstantis dolerių.

Už Rodey Šv. Pranciškaus didelę bažnyčią, kleboniją ir didelį žemės plotą gauta truputį daugiau. Šią nuosavybę nupirko elektroninių varpų agentas iš Denver (Co), pavarde Mitchell, iš bažnyčios pastato padarydamas bažnytinį muziejų. Iš tikrųjų jis viską paliko, kaip buvo, tik kai ką truputį padažė, jokių bažnytinių eksponatų nepridėdamas. Kun. Stasio Aleksiejaus ar kun. Justino Klumbio statydintą netinkuotą žalio molio parapijos salę parapija kuriam laikui pasilaikė parapijos veiklai. Prie naujosios bažnyčios parapijos salė buvo pastatyta, kun. Justinui jau išvykus.

Rodey gyventojai nebuvo patenkinti, kad į naująją bažnyčią jie turėjo keliauti tris mylias per

visą Hatch miestelį, kai jie savo bažnyčią turėjo beveik savo kieme.

Parapijos bažnyčią perkėlus visai į naują vietą — apie tris mylias nuo senosios, laikas buvo pasirūpinti ir klebonija. Laimė, kad 1964 m. pavyko nupirkti gerą seną namą, esantį greta bažnyčios. Nors keleta žingsnių ir toliau, negu įprasta, bet netoli. Atsiminti, kad naujai pastatydinti nebuvo išteklių, kai imsią dvidešimt metų išmokėti bažnyčios statybos skolą, o dabar padidino ją ir klebonijos namo pirkimas.

Tautų Karalienės šventovė Rincone

Iš pagrindų pertvarkęs kone visą parapiją, sujungdamas trijų bažnytelių tikinčiuosius vienon šventovėn, negalėjo pamiršti ir Rincono tikinčiųjų. Iš tikrųjų jie buvo pirmieji, kuriais pasirūpino. Nuo pat atvykimo į Hatch parapiją kun. Justinas pradėjo svajoti ir planuoti apie Tautų Karalienės šventovę Rincono bažnytkaimyje. Šį planą, rodos, jis paėmė iš Olandijos ar Belgijos tokio titulo šventovės.

Rincon yra prie geležinkelio linijos ir vėliau pravesto greitkelio (nr. 25) tarp El Paso ir Albuquerque, netoli kalnų virtinės, už kurių — rytinėje jų pusėje — 1945 m. liepos 16 d. buvo sėkmingai išsprogdinta pati pirmoji atominė bomba bandymo tikslu. Kita tokia atominė bomba netrukus buvo numesta Japonijoje. Šioji paskatino japonus užbaigti II pasaulinį karą.

Parapijos įeigoms padidinti, 1959 m. vasario 11 d. kun. J. Klumbis oficialiai pakeitė bažnytėlės vardą Rincone, pavadindamas ją Tautų Karalienės šventove. Mokėdamas italų kalbą ir turėdamas pažįstamų Vatikane, išsirūpino, kad 1962 m. gruodžio 6 d. pop. Jonas XXIII praturtino šventovę atlaisdais. Tad

maldininkai gali pelnyti juos paprastomis sąlygomis, aplankę šią šventovę. Be to, aplink ją pasodino keletą medelių bei krūmokšnių. Tą šventovę kun. St. Aleksiejus pastatydino 1954 m., tada pavadinęs ją Fatimos Švč. M. Marijos vardu.

Šiek tiek vėliau už Tautų Karalienės šventovės kun. Justinas Klumbis nupirko trylika akerių kalnuotų dykumų, gausiai apaugusių piktžolėmis ir apdengtu pustomu smėliu. Pradėdamas nuo šventovės fasado, per kai kurias kalvas pravedė platoką žvyruotą taką, kuris baigėsi kitoje šventovės pusėje. Prie tako pastatė keturiolika medinių stulpų. Prie jų pritvirtino medinius Kryžiaus kelių kryželius ir paveiksliukus. Iš Las Cruces pakviestas tėvas pranciškonas oficialiai pašventino visas Kryžiaus kelių stacijas.

Po to kun. Justinas pradėjo rūpintis pastatydinti kelias švč. Mergelės Marijos svarbiausių apsireiškimų marmoro grupines statulas lyg koplytėles tuojau už Kryžiaus kelių: Guadalupės, Šiluvos, Lurdo ir Fatimos. Tepastatė tik dvi pirmąsias: Guadalupės ir Šiluvos. Pastaroji buvo pašventinta 1964 m. rugsėjo 8 d.

Kiekviena tokia kelių statulų marmoro koplytėlė kainavo po dešimt tūkstančių dolerių. Jos nebuvo aptvertos, kaip ir stacijų žemės plotas. Išskyrus priėjimo platų taką, piktžolės irgi nebuvo išvalytos. Visas tas pirktasis plotas atrodė lyg ganyklų dalis.

Vėliau vienas Rincono bažnytkaimio meksikoniukas, smuklėje dirbančios moters sūnus, norėdamas pragarsėti ir būti žinomas, apdaužė Šiluvos statulas: švč. M. Marijai numušo nosį, Jėzulukui galvą ir rankas. Nukentėjo ir du piemenėliai. Visos statulos buvo apdraustos. Drauda išmokėjo penkis tūkstančius dolerių. Visos nukentėjusios statulos buvo

suremontuotos pigia medžiaga, išleidžiant tik dalį iš draudos gauto pinigų. Kai kun. Jonas Burkus dirbo vyskupijos kunigų senate, jis atsiklausė kun. Justiną, ar nereikėtų iškelti to klausimo kurijoje ir išreikalauti likusius pinigus, nes jie daugiausia buvo lietuvių suaukoti, bet kun. Justinas tam nepritarė.

Mat, kun. Justinas Klumbis buvo surinkęs per du tūkstančius geradarių pavardžių ir adresų, daugiausia lietuvių. Juos visus jis pasveikindavo Kalėdų ir Velykų progomis, paprašydamas aukų Tautų Karalienės šventovės ir statulų reikalui. Daugis prisiųsdavo jam aukų ir pravažiuojantieji sustodavo pamatyti, kas padaryta jų aukomis. Be to, sveikinimo laiškuose sakydavo, kad ruošiami planai pastatydinti didelei paminklinei Tautų Karalienės šventovei. Ji būsianti pastatyta, kai tik būsia surinkta užtektinai pinigų.

Jau anksčiau, tai yra 1960 m. spalio 24 d., kun. Justinas Klumbis įkūrė Tautų Karalienės rėmėjų draugiją. Kiekvieno nario pareiga kasmet paaukoti penkis dolerius šventovės reikalams. Paaukojęs dvidešimt penkis, tampa amžinu nariu. Už visus narius kiekvieną šeštadienį būdavo atnašaujamos šv. Mišios.

1964 m. balandžio 5 d. kun. Justinas Klumbis įsteigė Gailestingojo Viešpaties sodaliją, kad jos nariai pagelbėtų misijai, parapijai ir net vyskupijai dvasinėmis ir medžiaginėmis aukomis. Iš jos turėjo išsivystyti nauja vienuolija. Kurį laiką jis turėjo tik vieną narę, Emiliją Carrillo. Ji buvo vienuolyno viršininkė, gyveno Rincono mokykloje ir tvarkė kun. Justino korespondenciją, Tautos Karalienės šventovės rėmėjų draugijos susirašinėjimą. Neatsiradus daugiau mergaičių kandidačių naujai vienuolijai, ir toji išėjo. Taip ir pasibaigė naujos vienuolijos egzistencija.

Pašventinės Šiluvos švč. M. Marijos statulas, kun. Justinas Klumbis išleido Rinkone (NM) pastatytos Šiluvos koplytėlės atvirlaiškį. Jį prisuntė kiekvienam geradariui, kad tuo įrodytų jų paaukoto pinigų panaudojimą.

Kun. J. Klumbis daug skaitydavo

Kun. Justinas Klumbis buvo knygos vyras. Jis mėgo skaityti teologines knygas. Nors dažnai būdavo pavargęs nuo dienos darbo, namie būdamas, jis nepraleisdavo nė vieno vakaro be knygų skaitymo bent penkiolika minučių. Jis sakydavo: „Skaitant kiekvieną vakarą bent penkiolika minučių, per metus galima perskaityti daug knygų“. Tad jis buvo apsiskaitęs.

II Vatikano susirinkimo metu, o ypač po jo, jis skaitė tik modernistinių teologų ir filosofų raštus bei šventraščio aiškintojų knygas: Hans Küng, Carl Rahner, Ed. Schillebeeckx, T. Chardin, John McKenzie ir kt. Tad jų idėjomis bei mintimis jis ir gyveno. Švečiuodamasis pas kurį nors pažįstamą kunigą ar pasaulietį, arba kai kas nors svečiavosi pas jį, per naktis jis maldavo ir maldavo iš modernistinės teologijos ar panteistinės filosofijos. Jis niekad nesileisdavo į ginčus ar pokalbius. Jis tik vienas kalbėdavo lyg paskaitininkas, remdamasis žymiausiais modernistinės teologijos atstovais ir panteistinės filosofijos jėzuitu T. Chardinu. Kelis sykius jis

išsitarė: „Jeigu gaisro atveju staiga turėčiau bėgti iš namo, spėdamas išgelbėti tik porą knygų, griebčiau Chardino raštus“. Tuo tarpu šv. Mišių metu pamokslais bei homilijomis žmonėms jis skelbdavo sveiką katalikų mokslą.

Sužinojęs, kad kun. Jonas Burkus rašęs knygą apie geruosius ir bloguosius angelus, kurių buvimu jis nebetikėjo, nes modernistai yra atmetę jų buvimą, praleisdavo valandas ir net dienas, įtikinėdamas knygos rašytoją, kad jis daręs didelę klaidą, rašydamas apie nesamas būtybes. O šis tik kantriai klausydavosi, nes taip rinko medžiagą kalbamai knygai, kurią pavadino „Du dvasinių būtybių pasauliai“. Jis sakydavo: „Tik tu pamėgink išleisti ją! Aš tave taip sudirbsiu spaudoje, kad tu gailėsies visą savo gyvenimą“. Du kartus kun. J. Burkus buvo petraukęs rašymą, bet po kurio laiko, kitų paragintas, vėl tęsė darbą. Bet taip atsitiko, kad jis mirė po kelių dienų po minėtos knygos išėjimo iš spaudos. Jam neteko pamatyti jos.

Sekdamas 1907 m. liepos 3 d. pop. šv. Pijaus X pasmerkta atgijusį modernizmą, kun. Justinas Klumbis įtikinėjo savo klausytojus, kad nesą angelų ar piktųjų dvasių. Švč. Trejybėje nesą trijų asmenų, o tik vienas Dievas, kurs pasireiškias trejopai, kaip Tvėrėjas, Atpirkėjas ir Apšvietėjas. Paskutiniu metu jis galvojo, kad nesą gimtosios nuodėmės. Privačiuose pokalbiuose jis sakydavo: Kaip skaudžiai motinos pergyvendavo Lietuvoje, mirus nekrikštytam kūdikiui tik dėl 'klaidingai' sugalvotos gimtosios nuodėmės buvimo. Šventraštis turi būti skaitomas pagal Martino Liuterio mokymą. Dėl to pokalbiuose jis reikalavo, kad protestantizmo pradininkas Katalikų Bažnyčios būtų paskelbtas šventuoju. Be to, šventu jis laikė ir panteistą T. Chardin.

Kalbėdamas apie Atgailos sakramentą, kun. Justinas sakydavo, kad Katalikų Bažnyčia pradeda eiti Martino Liuterio mokomu teisingu keliu: šv. Mišių pradžioje nuodėmių prisiminimą ir „išrišimą“ jis laikė net mirtinų nuodėmių atleidimu. Tai labai

klaidingas samprotavimas, priešingas Katalikų Bažnyčios mokymui. Žinoma, nei vyskupas, nei kancle-
ris nežinojo jo tokių samprotavimų bei nukrypimų
nuo Katalikų teologijos.

Kun. J. Klumbis netenka Hatch

Kun. J. Klumbis daug dirbo ir kone visą laiką būdavo užimtas. Kol su juo gyveno keturios seselės vienuolės arba kurį laiką jo šeiminkė Elena Ulinskienė iš New Jersey, viskas buvo gerai. Jų netekęs, kartais vienatvę norėdavo nuraminti stikliuku. Taip susirgo šia liga ir dėl to kartais turėdavo šauktis ligoninės pagalbos. Daugis meksikiečių praleidžia vakarus smuklėse. O jeigu toks pamatė kunigą ne visai blaivų, tuojau rašo laiškus vyskupui, nors pastarasis ne visados kreipdavo dėmesio.

Pagaliau po trylikos darbo metų Hatchėje, 1968 m. birželio 12 d., jo vieton paskiriamas kitas kunigas, o kun. J. Klumbis atleidžiamas kuriam laikui pasigydyti. Jis prisilaikė pas kun. A. Bertašių ir savo brolių kun. Romaną. Kartais pavadavo kurį nors kunigą, išleisdamas jį atostogų. Po kurio laiko jis gavo mažą vietelę — Šv. Gertrudos parapiją Grandfallse (Tx). Čia jis galėjo išbūti tik keturis mėnesius.

1970 m. sausio 2 d. atleistas iš pareigų pasigydyti, kun. Justinas išvyko į Via Coeli kunigų pensiją, Jemez Springs (NM). Ten trumpai pabuvus, Gallupo vyskupas J. Hastrich pasiėmė jį savo vyskupijon, pavesdamas jam Šv. Ritos parapiją Show Low (Az), Navajo apskrityje. Ten neseniai buvo pastatyta didelė plytų bažnyčia, bet klebonijos dar nebuvo. Jis gyveno didelėje zakristijoje, kuri buvo jam raštinė, miegamasis, salionas ir virtuvė.

Tos parapijos ribose kun. Justinas surado apie šimtą penkiasdešimt Apačės kilties indėnų. Jų dauguma gyveno Church Rock (Bažnyčios Uolos) gyvenvietėje. Joje jis pastatydino bažnytelę ir prie jos po tuo pačiu stogu kunigui gyventi butą, kad koks nors kunigas, iš plačios apylinkės surinkęs tikinčiuosius, galėtų ten gyventi ir atbaigti parapijos organizavimą. Taip kun. J. Klumbis, visą laiką būdamas užimtas darbais, sėkmingai darbavosi Arizonoje.

Pasidarbavęs Arizonoje, 1972 m. gegužės 31 d. kun. Justinas vėl grįžo į El Paso vyskupiją, užimdamas Vaikelio Jėzaus parapiją Hurleyj (NM). Čia pasidarbavus keletą mėnesių, vienos moters, kuri gyveno skersai gatvės nuo klebonijos ir sekdamas kiekvieno kunigo kiekvieną žingsnį, 1972 m. balandžio mėnesį įskųstas vėl neteko vietos.

Pustrečio mėnesio pabuvęs pas draugus, 1972 m. rugsėjo mėnesį paskiriamas į Tortugas (vardas reiškia Vėžlius) prie Las Cruces, į Dievo Motinos Guadalupės parapiją, kuri gauna paštą iš Misilla Park (NM). Čia pabuvęs iki 1973 m. sausio 3 d., dėl tos pačios ligos vėl turėjo atsisakyti vietos, kai iš tikrųjų toks ligonis buvo reikalingas priežiūros.

Kaip tik tuo metu į Mesilla Parko pranciškonų rekolekcijų namus kelioms dienoms buvo atvykęs Gallupo vyskupas J. Hastrich. Kun. Justinas tuoj aplankė jį. Šis priėmė jį vėl į savo vyskupiją, kur jis, dviejų seselių vienuolių padedamas ir prižiūrimas, sėkmingai darbavosi su indėnais iki savo mirties.

Pietvakarių indėnai

Indėnai yra pirmysčiai abiejų Amerikos žemynų gyventojai. Jie nėra vietinės kilmės gyventojai, bet atvykę iš šiaurinės Azijos. Tai įvairios mongolams

giminingos tautelės ir tautelių nuotrupos su savomis kalbomis ir savais papročiais. Jie atvyko bangomis ir įvairiais laikais, prieš 20,000 — 2,000 metų. Indėnų kalbos labai skiriasi nuo aziatiškų tautelių kalbų, nors turi ir panašumų.

Lietuvių enciklopedija taip apibudina bendrą indėnų tipą: „Odos spalva rausvai ruda (nuo gelšvos iki šokoladinės), galvos plaukai juodi ir tamsūs, reta barzda ir mažas kūno plaukuotumas, rudos akys, atsikišę skruostų kaulai, dažnai ereliška nosis, gana aukštas ūgis ir pailga galvos forma“. 1975 m. gruodžio mėnesio Gerojo Ganytojo aplinkraštyje geradariams kun. J. Klumbis taip nusakė Navajo indėnus: „Mūsų Navajo indėnai, apleičiamieji, yra žemi ir stambūs. Dvylikos metų berniukai dėvi šešiolikto numerio marškinius... Septynerių ar aštuonerių metų berniukai dėvi dvylikto numerio marškinius. Ir mergaitės neatsilieka. Net maži vaikai reikalingi daug didesnio numerio (drabužio), negu paprastai“.

Indėnai dabar sudaro skirtingą rasę nuo mongolų. Kalbiniu atžvilgiu visos Amerikos indėnai yra skirstomi į maždaug šimtą šešiasdešimt šešias grupes, iš jų penkiasdešimt šešios šiaurės Amerikoje. Tačiau daugis laiko, kad Jungtinėse Amerikos Valstybėse ir Kanadoje dabar yra du šimtai penkiasdešimt genčių, tarsi tautelių, o priešistoriniais laikais jų galėjo būti dvigubai daugiau. Kiekviena tokia gentis turi savo pavadinimą. Kr. Kolumbo laikais dabartiniame Jungtinių Amerikos Valstybių plote gyveno vienas milijonas indėnų, o gal arti dviejų.

Šiaurės Amerikoje indėnai nesudarė didesnių valstybinių junginių. Kiekviena kiltis buvo nepriklausoma: turėjo savo viršininką ir senių tarybą. Ši santvarka yra išlikusi iki šiol. Daug kur randama

matriarchalinė šeimos santvarka. Visos indėnų kultys turėjo tikėjimą. Jis buvo pagoniškas. Jie meldėsi Didžiajai Dvasiai. Kai kurie, pvz., Perų inkai, turėjo išvystę religinę santvarką: buvo kunigų luomas ir saulės vaidilutės.

Europiečiams atradus Ameriką, Šiaurės Amerikos indėnai susidūrė su ispanais, prancūzais, olandais, anglais, o Aliaskoje su rusais. Ispanai maišėsi su indėnais vedybomis, mažiau prancūzai. Anglai labai išnaudojo juos, nepaisydami jų gyvybės. Žiauriausi buvo rusai su eskimais.

Iš pradžių ateiviai pripažino indėnų teises ir nuosavybę: jiems mokėjo už žemes sodyboms ir kt. Vis daugiau atvykstant anglų kolonistų, buvo sutarta Misisipės upę laikyti siena: rytuose baltiešiams, o vakaruose indėnams. Indėnai laikėsi garbės žodžio. Tačiau baltieji greit nebepaisė šios sutarties: šie brovėsi net iki Kalifornijos. 1850-90 m. vyko kruvini karai, ir beatodairiškas indėnų skerdimas. 1887 m. visi Jungtinių Amerikos Valstybių indėnai buvo suvaryti į šimtą aštuoniolika rezervatų, kur neapsakomas skurdas, badas ir ligos tęsė jų naikinimą taip, kad 1900 jų beliko du šimtai tūkstančių. Tik 1934 m. pradėta jais rūpintis, kad išgelbėjus žūstančią indėnų rasę. Nuo 1924 m. jie yra laikomi Amerikos piliečiais ir gali laisvai keliauti po visą šalį.

Jungtinėse Amerikos Valstybėse indėnų rezervatai yra jų žemė, kurioje jie laisvai tvarkosi, o Amerikos vyriausybė šiek tiek pagelbsti jiems. Jų skaičius dabar nebemažėja, o po truputį didėja. 1950 m. Jungtinėse Amerikos Valstybėse buvo 343,000 indėnų. Kitose Amerikos valstybėse jų išliko daug daugiau. Centrinėje Amerikoje daug kur jie sudaro pusę gyventojų. Daugelis jų yra susimaišę su ispanais.

Naujojoje Meksikoje yra keturių skirtingų genčių indėnų rezervatai. Didžiausia visų šiaurės Amerikos gentis — 95,000 asmenų — yra Navajo*, nors 1868 m. jų tebuvo 12,000. Jų prieaugį didina jų gausios šeimos ir pagerėjusios gyvenimo sąlygos.

Navajo kiltis bei tautelė gyvena Naujojoje Meksikoje ir Arizonoje. Jų rezervatai apima pusseptinto milijono hektarų arba devynių šimtų septyniasdešimt šešių kvadratinų mylių žemės plotą. Beveik visa rezervato teritorija yra dykuma. Auginama avių. Sunku iš to pragyventi. 1864 m. Amerikos federalinė valdžia perkėlė juos kiton vieton (Fort Summers, NM), kad išmoktų žemdirbystės, bet po ketverių metų leido jiems grįžti, įsitikinę, kad naujoje vietoje jie gali išmirti badu, neišmokę ūkininkauti. Rezervatuose neleidžiama laikyti ar įvežti alkoholinių gėrimų, nes įsigėrę indėnai elgiasi beprotiškai.

Kai šešiolyktame šimtmetyje ispanai atvyko į Arizoną ir Naująją Meksiką, jie atsivežė pranciškonus, kuriems, dėja, nepavyko padaryti didelės įtakos tarp Navajo indėnų. Tikros katalikų misijos prasidėjo 1898 m., bet irgi ne daug laimėta. Tik po II pasaulinio karo Navajo indėnai pradėjo domėtis krikščionybe, kai jų ši karta neberado atsparos šių dienų problemoms spręsti.

Taipgi visomis jėgomis ir priemonėmis Navajo indėnai pradėjo stengtis pasiekti baltųjų amerikiečių gyvenimo lygį. Dabar jie visus pinigus, gautus už rezervatų mineralus, sunaudoja auklėjimui, naujų kelių ir namų statybai. Jie net svajoja kada nors turėti savo atskirą valstiją.

* Navajo (tark: navaho) vardas reiškia peilio indėnų tautelę, nes jų pirmasis ginklas buvo peilis.

Šiuo metu Navajo indėnai turi apie du šimtus studentų medicinos mokyklose. Santa Fe mieste jie turi savo kolegiją, kuri ruošia mokytojus ir kitus gyvenime reikalingus specialistus.

Kun. J. Klumbis apsigyveno tarp indėnų

1900 m. tyrinėdamas Navajo indėnų teritorijos plotus į pietus nuo Gallupo miesto, kurs yra laikomas visų Amerikos žemynų indėnų sostine, pranciškonas tėvas Anzelmas Weber pranašišškai pažadėjo Navajo indėnams, kad kada nors kunigas ir seselės atvyks čion dirbti. Nors tėvai pranciškonai ir beveik tik jie iki šiol dirbo su Navajo, Hopio ir kitais pietvakarių valstijų indėnais, bet jie neįveikė aprėpti plačių tyrlaukių, į kurias anksčiau baltas žmogus neišdrįso įžengti, o juo labiau nakčiai pasilikti. Vėliau buvo gana saugu, bet reikėjo suprasti jų primityvaus gyvenimo sąlygas, galvojimo būdą, jų neįsivaizduojamą skurdą, jų baimę sutikti baltą žmogų, nuo kurių jie slapstydavosi ir tebesislapsto lyg laukiniai laukų žvėreliai dėl istorinio baltųjų žiaurumo, nes pastarieji juos išnaudojo ir žudė. Išlikę gyvi ir pakėlę primityvų dykumų gyvenimą, Dievo įdiegtu instinktu norėjo ir toliau išlaikyti savo rasę gyvą.

Pareigos skatinamas, naujasis Gallupo vyskupas Jeronimas Hastrich ieškojo savanorių kunigų, kad pasiaukotų dirbti su visų pamirštais Navajo ir Hopio indėnais.

Kun. Justinas Klumbis žavėjosi vyskupu J. Hastrich nuo to laiko, dar prieš jam perimant Gallupo vyskupiją, kada jis El Paso vyskupijos kunigams pravedė metines rekolekcijas. Sužavėtas jo

rekolekcinėmis konferencijomis ir studijinėmis „naujosios teologijos“ temomis, kun. J. Klumbis kelis sykius išsitarė, kad jis norėtų dirbti vysk. J. Hastricho žinioje. Ypač jis draugams išreiškė šį troškimą, vysk. Hastrichui persikėlus iš Madisono (Wi) į Gallupo vyskupiją.

Gallupo vyskupija, įkurta 1939 m. pabaigoje, yra viena iš neturtingiausių vyskupių Amerikoje, kaip ir El Paso vyskupija. O indėnų rezervatus galima palyginti aziatinės Indijos ir Bengalijos neturtui.

Gallupo vyskupijoje dirba apie septyniasdešimt tėvų pranciškonų ir apie dvylika-penkiolika diocezinį kunigų. Tad pastaruosius vyskupas labai vertina. Dažnai, juos sukvietęs, vyskupas pats asmeniškai paruošia jiems pietus, nes esąs žymus kulinaras, ir po to visi pasikalba sielovados klausimais.

Tokia proga, pirmą kartą dalyvaujant kun. Justinui, jam palikus Tartugas, vyskupas ieškojo savanorių kunigų dirbti su Navajo ir Hopio indėnais. Nedelsdamas, jis pasisiūlė dirbti su Navajo indėnais, tačiau su sąlyga, kad jis gyvensias tarp jų, jų rezervate, o ne Indėnų sielovados centre, kurs buvo Gallupo mieste, kaip vyskupo buvo numatyta ir kaip iki to meto būdavo daroma. Jis norįs gyventi tarp tų ir su tais, kurie buvo pavesti jo globai ir atsakomybei. Tad jis buvo pirmasis kunigas, kurs ryžosi gyventi tarp indėnų pastoviai, o ne tik dienos netu keletą valandų. Kun. Justinas jau šiek tiek pažino indėnų gyvenimą, dirbdamas Californijoje ir Arizonoje.

Gallupo vyskupas ordinaras pavedė jam į pietus nuo Gallupo miesto neapbrėpiamą Navajo indėnų rezervato dalį: Pinehaven, Bread Springs ir Red Rock apylinkes, arti aštuonių šimtų kvadratinų kilometrų, arba tris penktadalius Panevžio vyskupijos,

plotą. Jame gyveno apie trys tūkstančiai Navajo giminės indėnų. Ne visi jie buvo ir ne visi pretendavo esą katalikai. Juos reikėjo surinkti ir atskirti avis nuo ožių, mokyti ir globoti.

Sielovadinė brigada

Vysk. J. Hastrich ieškojo ne tik kunigų dirbti su vyskupijoje gyvenančiais indėnais ir vietiniais meksikiečiais, kurie yra indėnų ir ispanų mišinys, bet ir savanorių seselių vienuolių bei pasauliečių.

Oklahomos valstijoje gimusi, augusi ir daug metų dirbusi su vietiniais Oklahomos tautelės indėnais gailestingumo vienuolijos seselė M. Klementė išgirdo 1973 m. pradžioje, kad Gallupo vyskupas beieškąs seselių vienuolių dirbti su meksikiečiais. Nedelsdama ji pasisiūlė ir buvo pakviesta.

Tačiau netrukus, dar prieš jai atvykstant į Gallupo vyskupiją, jos paskyrimas pakeistas dirbti su indėnais, nes vienas atvykęs kunigas buvo beatidaras naują Navajo indėnų misiją ir norėjo gauti vyresnio amžiaus vienuolę — vieną ar dvi — šeimoms lankyti. Tokiu pakeitimu ji buvo nustebinta, bet ir apsidžiaugė, nes, būdama gimusi vos penkios mylios nuo Oklahomos indėnų rezervato, lankė mokyklą drauge su indėnais ir vėliau per tris dešimtis metų savo darbo daug kartų progomis jai teko dirbti su indėnais.

Atvykusi į Gallupo vyskupiją, ji rado kun. J. Klumbį, belankantį indėnų šeimas Pinehaveno apylinkėse. Jis jau buvo suradęs nemažai šeimų, kurie ištisomis padermėmis save vadino katalikais, nors daugis iš jų niekados nekrikštyti. Tada jis lankė juos drauge su viena indėne, kaip vertėja ir padėjėja. Padedami vietinių indėnų, kaip vertėjų, 1973 m. kun.

Justinas ir seselė Marija Klementė kasdien lankė indėnų šeimas.

Tų pačių metų rugsėjo mėnesį pranciškietė seselė Pranciška iš Tulsos (Ok), būdama labai talentinga ir palyginti jauna, nors silpnokos sveikatos, atvykusi labai paspartino darbą. Jie, galima sakyti, sudarė sielovadinę brigadą Navajo indėnų Pinèhaven-Red Rock apylinkėse.

Tai pačią dieną dvi studentės iš Clevelando (Oh) kurį laiką dirbo ten pat su indėnais, žaisdamos su vaikais ir mokydamos juos tikėjimo tiesų bei praktikos. Tų (1972) metų velykiniame aplinkraštyje kun. Justinas pamini jas: „Atsimenu, kai vieną dieną palikome studentes viename kaimelyje žaisti su vaikais, o mes su seselėmis nuvykome į gretimą kaimelį lankyti šeimų. Grįžę paimti studenčių, radome jas apsiašarusias. „Kunige“, jos man tarė, „vaikai nežino, kas jūs esate, nei jie nežino, kas yra seselės“. — „Palaukite vienerius metus“, atsakiau, „ir pamatysite, kaip vaikai pradės mane vadinti Father, o seseles Sisters““.

Kun. J. Klumbis ir abi seselės aplankė kiekvieną indėnų lūšnelę „parapijos“ ribose. 1973 m. jie surado apie septyniasdešimt katalikiškų šeimų, bet 1975 m. jie turėjo jau šimtą dvylika šeimų, kurios išpažino katalikų tikėjimą. Nesant jokios bažnytėlės ar koplytėlės „parapijos“ ribose, pradžioje kun. Justinas atnašaudavo šv. Mišias įvairiose indėnų lūšnelėse: šeštadienio vakarą viename kaimelyje, o sekmadienį dar trijose skirtingose vietovėse.

Per pirmuosius dvejus metus sielovadinė brigada prirengė ir pakrikštijo dvylika suaugusių ir penkiasdešimt aštuonis vaikučius. 1975 m. kun. Justinas jau galėjo parašyti savo aplinkraštyje, kurį išsiuntinėjo savo geradariams: „Per porą metų vaizdas visiškai pasikeitė... Jau turime šimtą dvidešimt šeimų,

kurios priklauso mūsų misijai. Pakrikštijome virš šimto indėnų. Kitus ruošiamo Krikštui. Trys šimtai vaikučių mokosi katekizmo. Ir gal tik vienas kitas iš trijų tūkstančių indėnų dar mūsų nepažįsta".

Indėnai lyg čigonai nuolat keičia savo gyvenamąsias vietas, pasilikdami toje pačioje apylinkėje. Kunigas ir seselės surado net besislapstančius nuo baltųjų. Niekados nenuėjo tušti, bet nunešė geradarių suaukotų drabužių, o vaikams žaislų bei saldumynų.

Daugiausia čia sielovadinio darbo su indėnais kun. J. Klumbis išmoko iš pranciškono tėvo Conall Lynch, dvidešimt trejus metus dirbusio su Navajo indėnais, žinias pritaikindamas kasdieninėje praktikoje. Jo darbo metodas labai paprastas, imtas iš Evangelijos: jūs mano draugai, o ne mokiniai. „Aplamai, priėjus prie jų, Navajo indėnai yra gana gabūs ir malonūs žmonės," sako kun. Justinas.

Aišku, nesant kunigo per daugelį metų, nes prieš dabartinį vyskupą nuo 1940 m. buvęs vyskupas pranciškonas Bernardas T. Espilage per beveik trisdešimt metų per mažai rūpinosi jais. Tad jie nieko nežinojo apie katalikų tikėjimą, Bažnyčią ir kunigą, kaip anksčiau užsiminta. Kun. Justinas ir seselės ieškojo suaugusių per mokyklos indėnus vaikus, kurių mokykla yra keturios mylios nuo Pinehaveno misijos. Seselės mokė juos kartą per savaitę tikybos ir tokiu būdu per mokinius pasiekė jų tėvus. Indėnų mokykla tik keturių skyrių. Kai kurie laidotuvių proga buvo pasiekti homilija ir po laidotuvių pareiškė norą sužinoti daugiau apie tikėjimą ir apsikrikštijo.

Didelė bėda, kad daugis suaugusių nemoka angliškai ar ispaniškai ir Navajo kalbos nežino tiek,

kiek jos reikia kasdieniame gyvenime. Jie visai nežino tokių žodžių, kurių reikia tikėjimo tiesoms suprasti. Gerojo Ganytojo bažnytėlėje ir kitur šv. Mišių metu Virginija Lincoln skaitė šventraščio ištraukas ir aiškino jiems Navajo kalba. Kun. Justinas naudojo įrekorduotą reikalingiausių tikėjimo tiesų aiškinimą ir pasiekė juos per vertėjus. Vasarą daug vaikų mokoma jų pačių namuose, surinkus jų grupelę, o žiemą tik artimesnius. Pažinę šiek tiek tikėjimo tiesų, suaugusieji paprastai ir būdavo krikštijami, jeigu jie tik pareiškė norą. Jie paprastai stengiasi laikytis Krikšto pažadų, Dievo malonės ir sielovadinės brigados pagelbstomi. Per amžius jie yra įpratę laikytis duoto garbės žodžio.

Taipgi katalikiškasis indėnų sielovados centras savo katechetinėje mokykloje turėjo apie tuziną mokinių, kurie buvo ruošiami tapti tikybos mokytojais. Daugis iš jų, tikima, po kelerių metų buvo katalikiškojo tikėjimo platintojai, aiškintojai ir mokytojai savo vietinių indėnų tarpe.

Gerojo Ganytojo misija

Visoje kun. J. Klumbio parapijos teritorijoje didesnis Navajo indėnų kaimelis, numatytoji „parapijos“ bustinė, vadinosi Pinehaven, apie dvidešimt mylių į pietus nuo Gallup (NM). Jis yra maždaug numatytos parapijos viduryje. Visoje plačioje parapijos teritorijoje nėra nė pašto įstaigos. Tad kun. Justinas ir seselės turėdavo vykti į Gallupo paštą.

Vysk. J.J. Hastrich ir kun. J. Klumbis būsimąją misijos bažnyčią ir pačią parapiją pavadino Gerojo Ganytojo (Good Shepherd) vardu su sostaviete Pinehavene (Pušų Prieglobstyje). Parapijos ribose esančios kitos gyvenvietės vadinasi Red Rock, Bread Springs, Nutria, Vanderwagen, Bah-hi-li ir kt.

Suradęs kun. J. Klumbis tuojau pirkė keturių hektarų žemės gabalą naujosios parapijos centriniams pastatams ir iškasė šulinį, kuriuo naudojasi ir visos apylinkės indėnai. Kun. Justinui išreiškus tvirtą ryžtą apsigyventi parapijos ribose, ko prieš tai neišdrįso nė vienas kunigas, vyskupas nupirko du namukus ant ratų: vieną klebonui ir vieną seselėms. Kurį laiką jiems pagelbėjo seselė M. Katarina, gyvenanti indėnų sielovados centre, Gallupe, bet ji kasdien grįždavo miestan.

Prieš 1974 m. Kalėdas sumūryti pamatai gyvenamojo namo stiliaus apskritų rąstų Gerojo Ganytojo misijinei bažnyčiai Pinehavene, kuri turėjo būti Navajo indėnams dvasinės stiprybės centras. Po Kalėdų pradėjo kilti apskritų rąstų sienos, nors statybininkai dirbo purve aplink pamatus, kol dar nebuvo daug sniego aukštoje apylinkėje. Kun. Justino svajonė pildėsi. Nors gal daugeliui lankytojų, atvykusių iš didmiesčių, galėjo atrodyti tik laikina šventovė, tačiau ji tarnaus Navajo indėnams daug metų ir minės jų parapijos įkūrėjų — vysk. J. Hastricho ir kun. Justino Klumbio — vardus. Ji baigta ankstyvą 1975 m. pavasarį.

Gerojo Ganytojo bažnyčia yra daugiau ar mažiau Navajo indėnų stiliaus. Joje yra įpinta daug tos kilties indėnų savybių bei detalių: sienos yra netašytų rąstų, altorius, tabernakulo piedestalas, krikštykla, sakykla ir velykinė žvakidė taipgi netašytų rąstų, likusių nuo bažnyčios sienų. Panašus ir kryžius, padarytas iš kieme augusio medžio. Ant kryžiaus išpiaustinėtas medinis Kristus yra indėno replika. Dėl to indėnai yra labai arti tokio Kristaus, jų rasės Išganytojo.

Kita detalė Navajo stiliaus šventovėje yra panaudotas suakmenėjęs medis, iš kurio padarytos žvaki-

dės ir altoriaus kryžius. Klausykla yra moderni ir praktiška: dvi kėdės, perskirtos užtraukiama užuolaida, kurią nuodėmklausys ar penitentas gali atidaryti, jeigu pastarasis nori akivaizdinės išpažinties — veidu į veidą.

Pati Gerojo Ganytojo bažnyčia buvo pastatyta su didele Amerikos vyskupų misijinėms bažnyčioms statyti draugijos auka ir daugelio Amerikos tikinčiųjų, o ypač lietuvių, pinigine pagalba.

Žinodamas, kad indėnai mėgsta spalvas, ir jos patraukia juos, kun. Justinas pasirinko padaryti indėniškos šventovės langus spalvoto stiklo. Jie buvo paruošti pagal seselės M. Pranciškos Irmen braižinius. Jie įscenizuoja Gerąjį Ganytoją, skelbiantį dieviškąją mokslą indėnams suprantamu būdu, ir jo Motiną Guadalupės Mariją. Vakariniame dideliame lange Gerasis Ganytojas yra susijuosęs austu indėnišku diržu ir savo glėbyje laiko avelę, kuri buvo žuvusi, bet vėl surasta, kai tuo tarpu kitos avelės — išsisklaidę indėnai — sėdi aplink Gerąjį Ganytoją ir klausosi jo žodžio. Toliau, Kristaus dešinėje, pavaizduota besileidžianti saulė už šv. Pranciškaus kalno, ir kalno dešinėje užtekantis mėnulis Hesparaus kalne. Indėnai myli dangaus skliautų mėliną spalvą.

Rytiniame plačiame lange pavaizduotas Dievo Motinos Guadalupės apsireiškimas Azteko indėnui Jonui Diegui 1531 m. Ji parinkta ne dėl to, kad Guadalupės Marija yra visų Amerikos valstybių bei žemynų dangiškoji globėja, bet dėl to, kad ji apsireiškė indėnui (nors ir ne Navajo nariui), ir visų indėnų ji yra didžiai gerbiama. Šio paveikslo horizonte saulė teka už Baltojo kalno, nes į šį paveikslą yra įpinti ne Meksiko priemiesčio, o vietiniai kalnai. Į dešinę pavaizduotas vidurdienis virš Taylor kalno. Nudžiuvęs medis paveiksle

simbolizuoja gruodžio mėnesį, kada apsireiškė Guadalupės švč. M. Marija indėnui Jonui Diegui. Šis medis taipgi reiškia dvasinę sausrą. Rožės, kurias laikė Jonas Diego, primena švč. M. Marijos padarytą stebuklą ir taipgi simbolizuoja dvasinės sausros baigą ir katalikybės sužydėjimą Navajo ir visos Amerikos šalyse. Paveiksle esanti Navajo šeima primena Navajo ir visų genčių indėnų giminingumą su indėnu Jonu Diegu. Šis paveikslas primena vietos indėnams, kad Guadalupės švč. M. Marija atėjo visiems indėnams, apsireiškusi vienam žymiausios Aztekų genties indėnui, Jonui Diegui.

Pirmosios šventovės pašventinimas

Gerojo Ganytojo indėnų stiliaus bažnyčią Pinehaven pašventino Gallupo vysk. Jeronimas J. Hastrich 1975 m. birželio 29 d. Šv. Mišias iškilmingai koncelebravo vyskupas ordinaras, kun. Justinas Klumbis ir pranciškonas tėvas C. Lynch. Po šv. Mišių vietos indėnai pašoko keletą savo tautinių šokių garbingų Ganytojo, kunigų ir visų dalyvių akivaizdoje.

Gerojo Ganytojo šventovės pašventinimo proga išleista informacinė brošiūra įvykiui prisiminti ir kaip geradariams padėkos ženklas. Viršelyje įdėta Gerojo Ganytojo šventovės fotografija ir jos pašventinimo data bei vieta. Pirmajame brošiūros puslapyje yra vyskupo J. Hastricho fotografija drauge su popiežium Paulium VI. Antrame puslapyje atspausdintas vyskupo laiškas, adresuotas Gerojo Ganytojo administratoriui ir tikintiesiems:

„Mieli Bičiuliai: Pasveikinimas ir linkėjimas visiems gero. Ši proga žymi kitą pažangos matą, kad

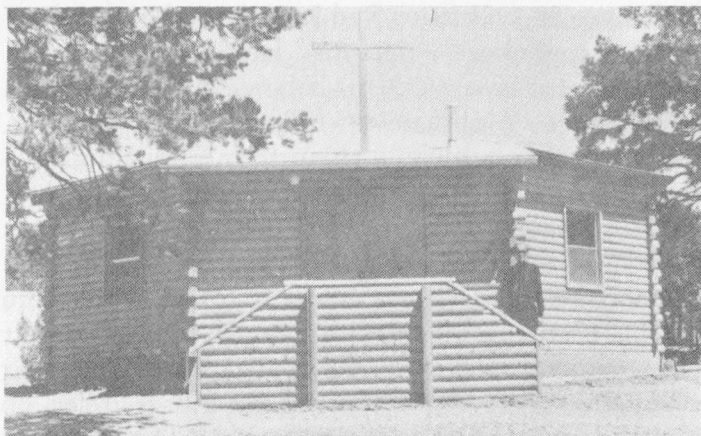
aptarnautų didelį skaičių katalikų ir neštų katalikybę tūkstančiams, kurie iki šiol nepriklausė Bažnyčiai.

„Mūsų širdys yra pilnos dėkingumo visiems, kurie dirbo, kad švęstume šią iškilmę: klebonui, seselėms, geradariams, ypač Amerikos vyskupų Bažnyčios plėtimo draugijai, statybininkams ir visiems, kurie prisidėjo padrąsinimo žodžiu ir malda, kad šis naujas Dievo namas būtų pastatydintas.

„Kristus Švč. Sakramente turi naują nuolatinę buveinę tarp savo žmonių. Tegul jis viešpatauja širdyse tų, kuriuos jis myli.

„Nuoširdžiai Jūsų Kristuje, — Jeronimas J. Hastrich, Gallupo vyskupas”.

Trečiame brošiūros puslapyje yra kun. Justino Klumbio fotografija: jis rašo padėkos laišką visiems, kurie prisidėjo prie Gerojo Ganytojo šventovės pastatymo:

Gailestingojo Ganytojo indėnų bažnyčia

„Mano Mieli Bičiuliai Kristuje. Šis yra didelis įvykis. Tai yra proga, kuri užpildo Gerojo Ganytojo širdį dėkingumu visiems. Misija yra tvirtovė. Kristus yra Pinehavene ypatingu būdu. Dėkui Dievui ir daugeliui: mūsų mylimam vyskupui Jeronimui Hastrich, Amerikos vyskupų Bažnyčios plėtimo draugijai, visos mūsų šalies geradariams, seselėms Klementei ir Pranciškai, katalikiško indėnų sielovados centro pranciškonams ir visiems kitiems.

„Tegul Dievas laimina mūsų misijinę šventovę ir mūsų žmones šiandien ypatingu būdu. Kun. Justinas Klumbis“.

Toliau brošiūroje aprašomi sielovadinės brigados darbai ir šventovės statymas, iliustruotas nuotraukomis. Šią brošiūrą jis išdalino visiems vietiniams indėnams ir išsiuntinėjo visiems geradariams.

Raudonosios Uolos misija

Pirmosios šv. Mišios Red Rock, arba Raudonosios Uolos, apylinkės indėnams katalikams kun. J. Klumbis atnašavo 1973 m. balandžio 20 d., Velykų sekmadienį, Ambraziejaus Toanhorse lūšnelėje, apskritų rąstų namelyje. Nuo to meto jis atnašavo šv. Mišias kiekvieno šeštadienio popietį. Kai minėtame namelyje žmonės nebetilpo, tada pasitenkinta pustomo smėlio kieme, pastačius altorių po medžiu, o žmonės susėdavo ant akmenų ar ant cementinių didelių plytų permestų storų lentų. Myli Dievą ir savo kunigą, Navajo indėnai neatmetė Dievo ir sekmadienio šv. Mišių dėl skurdžios „bažnytėlės“ po atviru dangumi. Įkaitęs popiečio smėlis degino basas kojas, o jų širdis šventraščio dieviški pamokymai ir eucharistinis Jėzus šv. Komunijoje.

Šv. Jeronimo indėnų bažnyčia

Pašventinus Gerojo Ganytojo bažnyčią Pušų Prieglobstyje, 1975 m. liepos 28 d. kun. Justinas pirkė tryliką akrų žemės Raudonosios Uolos misijai dvi mylios į pietus nuo Gallupo miesto prie trisdešimt antrojo kelio su Amerikos vyskupų Bažnyčios plėtimo draugijos ir geradarių pagalba. Tuoju paruošęs suprojektuotas bažnyčios planus, iškasė šulinį, kad jis aptarnautų rezervato indėnus, kad jie turėtų vandens gerti, virti, švarai palaikyti, gyvuliams pagirdyti ir daržovėms auginti savo reikalus. Nors šioje apylinkėje tėra vėjo pustomas smėlys, tačiau misionierių ir seselių darbštumu ir indėnai išmoko kultivuoti žemę daržams, jiems parūpinus vandens. Tad Raudonosios uolos ir Pušų Prieglobstyje sielovadinė brigada pirmiausia pasirūpino išgręžti šulinius bendriems indėnų reikalus, o ne tik „klebonijai“.

Sekančių metų vasario 16 d. 16 val. įvyko žemės prakasimas naujai Šv. Jeronimo misijinei bažnyčiai Raudonojoje Uoloje, pavadinant ją vyskupo ordinario šventojo globėjo vardu. Šiose apeigose dalyvavo indėnų mylimas vysk. J. Hastrich, kun. Justinas

Klumbis, kun. dr. Leonas Lumas, abi seselės misionierės, kunigai ir vienuolės iš sielovadinio katalikų indėnų centro, Ambraziejus Roanhorse su šeima, Tomas Lee ir jo dukros, Sara Cly ir kt.

Prieš pradėdant žemės prakasimo ir pašventinimo apeigas, Ambraziejus pamokė vyskupą, kaip Navajo indėnų papročiu prakastina žemė: iš keturių pusių prakasus supilti dailios indėniškos lūšnelės išvaizdos pastatą. Vysk. Hastrich visa atliko pagal senobinį Navajo indėnų paprotį, supildamas būsimos bažnytelės išvaizdos žemės krūvelę ir dalį iškastos žemės pasiūsdamas keturiems vėjams.

Po žemės prakasimo Šv. Jeronimo bažnyčiai vyskupas drauge su kunigais dalyviais atnašavo šv. Mišias sielovadiniam katalikų indėnų centre. Esant tą dieną Lietuvos Nepriklausomybės šventei, vysk. J. Hastrich paaukojo šv. Misšias už Lietuvą ir už Šv. Jeronimo misiją, pasakydamas gražų pamokslą apie Lietuvą ir švč. M. Marijos apsireiškimą Šiluvoje. Po to lietuviai ir svečiai susirinko jaukiai vakarienei, kurios metu kun. dr. Leonas Lumas pagiedojo keletą lietuviškų giesmių. Vietinė radijo stotis ir laikraščiai aprašė „Lietuvių dieną“.

Prakasus ir pašventinus vietą Šv. Jeronimo bažnyčiai, tuoj pradėtas jos sienų mūrinimas ir visos bažnytelės įrengimas. Savo grožiu Šv. Jeronimo misija, gal būt, bus pavyzdžiu ir kitoms misijoms plačioje Navajo indėnų šalyje.

Šv. Jeronimo bažnytelės statymas užbaigtas per šešis mėnesius, ir pašventinta 1976 m. spalio 3 d., sekmadienį popiet, dalyvaujant jau anksčiau minėtiems kunigams ir seselėms ir gausiai indėnų grupei iš abiejų misijų. Šv. Jeronimo misija yra visų dirbusių prie jos pastatymo ir pinigą aukojusių amerikiečių dovana Jungtinių Amerikos Valstybių dviejų šimtų

metų nepriklausomo gyvenimo proga Navajo ir bendrai visiems indėnams, pirmiesiems Amerikos gyventojams.

Taipgi ir šia Šv. Jeronimo bažnytėlės šventinimo proga Gallupo vyskupijos Susižinojimo komisija išleido dedikacinę brošiūrą, truputį didesnę ir gražesnę už Gerojo Ganytojo dedikacinę brošiūrą, gausiai iliustruotą. Ją gavo visi vietos indėnai ir visi indėnų misijų geradariai.

Įvairios smulkmenos

Šiame skirsnelyje skaitytojas ras kelias įvairesnes nuotrupas, kurių nepavyko įpinti į kitus skirsnelius.

Kun. J. Klumbis, gimęs Jungtinėse Amerikos Valstybėse ir ketverius metus turėjęs progos lankyti anglišką pradžios mokyklą, žinojo anglų kalbą geriau, negu kuris nors kitas lietuvis kunigas tremtinys. Ir, grįžęs Amerikon, nebuvo jos visai pamiršęs. Be to, buvo gabus kalboms, daug skaitydavo ir glaudžiai bendravo su žmonėmis. Kartais jis mėgdavo pasijuokti iš kitų angliškos kalbos.

Bet ir „žinovai“ kartais suklysta. Kartą, pvz., kun. Justinui Klumiui ir kun. Jonui Burkui iš Cd. Juarez miesto Meksikoje artinantis prie Jungtinių Amerikos Valstybių sienos, kun. Justinas pasijuokė: „Kokia jūsų visų angliška kalba, kai nemokate ištarti angliškai nė žodžio „amerikietis“, dėl to pasienio pareigūnui visados turite parodyti savo asmens dokumentus. Aš visados ištariu be jokio akcento. Tad niekados su savimi nenešioju jokio popierėlio pilietybei įrodyti. Tai balastas“.

Kun. Jonas Burkus tylėjo, eidamas pirm jo. Taip kun. Jonas, tiesiai eidamas, net nepažvelgdamas į pareigūną, gražiai ištarė „American“ ir praėjo

nesulaikytas. O kun. Justinas, žvilgerėjęs į stovintį pareigūną, kurs turi gerai išlavintą klausą anglų kalbos ištartimo srityje, susikirto, neištardamas tobulai taisyklingai. „Prašau asmens dokumentą“. Kun. Justinas krapšt čion, krapšt ten, nerado jo, nes neturėjo. „Esu amerikietis“. — „Kur gimęs?“ — „Chicagoje“. — „Prašau įrodyti. Žodžio neužtenka“. Lyg maldaudamas pagalbos, kun. Justinas žvilgerėjo į Amerikos žemėje stovintį kun. Joną. O šis kvatojosi. Pagaliau išsiaiškino, parodęs automobilio vairuotojo leidimą, ir perėjo sieną. Tebebūdamas visas išraudęs, kun. J. Burkui ir tarė: „O tu, velniau, juokeis iš manęs. Neatėjai pagalbon“.

Kun. Jono Burkaus darbo pradžioje pietvakariuose, nesant jam namie, kai jis tebegyveno Kingstone, kun. J. Klumbis, kun. J. Juodeika ir Marytė Škėmaitė nuvyko aplankyti kun. J. Burką, bet nerado jo namie. Jie žinojo, kur buvo laikomas jo buto atsarginis raktas. Kun. J. Klumbis, kurs mėgo pokštus, sugalvojo užnešti šeimininko lovą ant namo plokščio stogo. Tai padarę, jie išvyko. Prietemos metu grįžęs namo iš Hillsboro, kur Filypo Roybalo dirbtuvėje dirbo bažnyčios suolams klaupkas, kun. J. Burkus nerado savo lovos. Prakrapštęs akis, aiškiai matė, kad tikrai parvykęs į savo butą, o lovos nebuvo. Apžiūrėjęs keliuose stovyklos pastatuose, lipo ant stogo, kur surado savo lovą, nors jau buvo prietema.

Ir kitų lietuvių kunigų klebonijos neapsėjo be jo iškrėstų šposų. Pvz., Kun. K. Petrausko pritaikytu raktu įeidami kun. J. Juodeikos butan, niekam nesant namie, ir ten iškrėtė pokštus ir kt.

Kun. J. Klumbio liga ir mirtis

Per daug daug metų kun. J. Klumbis rūkė cigaretes beveik vieną po kitos, labai mažai laiko praleisdamas tarp vienos užgesinimo ir kitos uždegimo. Jo visi pirštai buvo rudi nuo jų, o plaučiai gal net juodi, nors, jis sakydavo, neįtraukdavęs dūmo į juos. Tad kiekvienas yra laisvas pagalvoti, kad toks cigarečių rūkymas buvo jo plaučių vėžio priežastis. Palyginti dar jaunas, kunigavęs vos trisdešimt aštuonerius metus, susirgo mirtina liga, kuri susekta per vėlai. Būdamas labai užimtas, „neturėjo“ laiko reguliariai pasitikrinti savo sveikatos. Juk jau 1975 m. birželio 10 d., rūpindamasis Šv. Jeronimo bažnytelės statyba, laiške rašė kun. J. Burkui: „Tikiuosi, kad tai paskutinė mano statyba“.

Gal jau tada jautė ligos pradžią, greičiau pavargdamas, bet neįtarė tikros priežasties. Gal dėl to, bet veikiau dėl turimo darbo, vyskupas davė jam padėjėją, jauną vikarą meksikietį, kun. Juozą Rodriguez. Kalbėdamasis su indėnais, juokaudamas jis save vadindavo „meksikiečiu indėnu“. Kun. Justinas buvo labai patenkintas jo pagalba.

Pagaliau, labai sunkiai susirgus, kun. Justinas Klumbis nuvežtas Bataano ligoninėn Albuquerqueje, kurioje po poros dienų, kovo 12 d., paminėjo savo šešiasdešimt penktąjį gimtadienį. Ligoninėje buvo gydomas chemoterapiiniu būdu. Vysk. J. Hastrich ir indėnų sielovados centro direktorius, tėvas Conall Lynch, ypatingai rūpinosi ligoniu. Beveik visą laiką prie jo budėjo jo brolis kun. Romanas Klumbis. Beveik kasdien lankė jį abi seselės — Klementė ir Pranciška ir kiti pažįstami. Albuquerque's miesto galva, arba miestininkas, Harry Kenny, lankė jį dvi dienas prieš jo mirtį, įteikdamas jam gyvų gėlių.

Sunkiai kentėdamas, nes plaučių vėžys yra skausmingiausia liga, sukaupptomis jėgomis dar vieną sekmadienį aplankė savo tikinčiuosius indėnus; atsisveikino su jais.

Minėtoje ligoninėje kun. Justinas Klumbis mirė 1977 m. birželio 16 d., vėlų vakarą. Buvo pašarvuotas Gallupe pranciškonišku abitu. Laidotuvių kopolyčioje visą laiką jis buvo lankomas dvasiškių, seselių ir parapijiečių indėnų. Beveik visą laiką buvo kalbami privatūs ir vieši rožiniai. Velionio pageidavimu nebuvo jokių kalbų bei pamokslų. Sekmadienio vakarą kun. Justino kūnas buvo perkeltas į Gerojo Ganytojo indėnų bažnyčią, kur sutikimo apeigas atliko jo brolis kun. Romanas Klumbis asistuojamas vyskupijoje dirbančių kunigų, ypač pranciškonų, ir gausaus būrio indėnų, kurie po to budėjo, visą laiką kalbėdami rožinį.

Pirmadienį, birželio 20 d. rytą, už kun. Justino Klumbio vėlę koncelebracines šv. Mišias atnašavo vysk. Jeronimas J. Hastrich, kun. Romanas Klumbis, tėvas pranciškonas C. Lynch, kurs napaprastai rūpinosi juo ligos metu ir visais laidotuvių reikalais, ir didelis būrys dvasiškių.

Iš anksto indėnai iškasė duobę jo kūno amžinam poilsiui ir jie buvo savo parapijos įkūrėjo karsto nešėjai. Prie duobės kun. Romanas Klumbis atliko paskutines laidotuvių apeigas angliškai ir lietuviškai, dalyvaujant vyskupui J. Hastrich ir visiems šv. Mišių dalyviams. Nors iš lietuvių dalyvavo tik kun. dr. Leonas Lumas, kun. Antanas Bertašius ir dar keli pasauliečiai, pabaigai jie sugiedojo „Viešpaties angelas“ ir „Marija, Marija“.

Navajo indėnai ilgai minės savo misionierių savo maldose bei pokalbiuose ir lankys jo kapą, atnešdami gėlių ir maldų.

KUN. ROMANAS KLUMBIS

Europoje ir Californijoje

Kun. Romanas yra jaunesnis kun. Justino Klumbio brolis, gimęs 1914 m. rugsėjo 19 d. Chicagoje (Il), Jungtinėse Amerikose Valstybėse, kaip ir jo brolis Justinas. Motinai mirus, 1921 m. tėvas grįžo Lietuvon drauge su abiem sūnumis. Netrukus mirė ir tėvas. Abu jaunuoliai pasiliko giminių malonei.

Baigęs pradžios mokyklą, Romanas Klumbis įstojo į Švėkšnos progimnaziją. Netrukus jis pasekė savo brolių Justiną, anksčiau išvykusį Italijon pas saleziečius. Ten išėjo gimnazijos ir filosofijos kursą. Grįžęs Lietuvon, 1933 m. įstojo į tarpdiocezinę kunigų seminariją Kaune ir kartu lankė Vytauto Didžiojo universitetą, Teologijos-Filosofijos fakultetą.

Nors Romanas Klumbis buvo pusantrų metų jaunesnis už savo brolių Justiną, teologijos mokslus jis baigė dvejais metais anksčiau už jį ir buvo išventintas kunigu Kaune 1937 m. gegužės 22 d. Kauno arkivyskupijai, jam esant tik dvidešimt dvejų metų amžiaus, iš Romos gavus specialią išimtį, arba dispensą.

Kun. Romanas Klumbis kunigavo Ukmergėje, Šiauliuose, Lygumuose, Pagirye ir Kelmėje. Rusams pasitraukiant iš Lietuvos, 1941 m. birželio 24 d. rusų jis buvo suimtas, tardytas, kankintas ir grasytas

sušaudyti, bet nespėję, nes jie patys turėjo nešti savo kailį nuo vokiečių ir lietuvių partizanų.

Rusų komunistams grįžtant Lietuvon, 1944 m. drauge su kitais jaunais lietuviais kun. R. Klumbis buvo suimtas ir nuvarytas į Rytprūsius apkasų kasti. Lūžus frontui, kun. R. Klumbiui pavyko pabėgti ir pasiekti Fuldą, kur aptarnavo lietuvius pabėgėlius ir karo belaisvius italus. Tai buvo didelė rizika, nes vokiečių gestapininkų buvo griežtai uždrausta bendrauti su belaisviais. Tad dėl to kelis sykius buvo tardytas.

Karui pasibaigus, kun. Romanas Klumbis drauge su savo broliu kun. Justinu suorganizavo lietuvių stovyklą Fuldoje ir redagavo „Mūsų Vilties“ savaitraštį. Esant maisto stokai ir blogoms gyvenimo sąlygoms, kun. Romanas susirgo plaučių džiova. Jis gydėsi UNROs išlaikomoje sanatorijoje, Vakarų Vokietijoje.

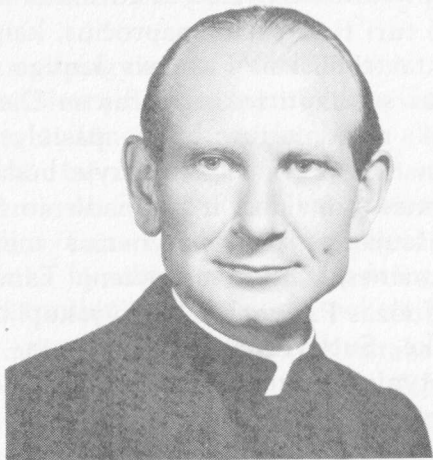
Gimimu būdamas Jungtinių Amerikos Valstybių pilietis, 1946 m. jis grįžo į Jungtines Amerikos Valstybes. Grįžęs Amerikon, trejus metus dar turėjo pabūti sanatorijoje. Pasveikęs 1949 m. kun. Romanas Klumbis gavo San Diego (Ca) vyskupo ordinaro paskyrimą į Palm Springs (Ca), kur suorganizavo indėnų katalikų bendruomenę ir pastatydino jiems bažnyčią.

Keletą metų padirbėjęs Californijoje, 1953 m. gegužės 11 d. kažkodėl kun. Romanas Klumbis atvyko į El Paso vyskupiją. Gal tik atostogų? Kunigui mirus Šv. Onos parapijoje, Deminge (NM), joje jis pradėjo dirbti ir nutarė pasilikti El Paso vyskupijoje. Vysk. S.M. Metzger, atrodo, leido jam pasirinkti Šv. Onos parapiją Deminge (NM) arba Fatimos Švč. M. Marijos Van Horne (Tx). Parapijos globėjos dėlei jis pasirinko Van Horną.

Van Horn ir Sierra Blanca

Fatimos Švč. M. Marijos parapija Van Horne (Tx) ploto atžvilgiu buvo viena iš didžiausių. Ji apėmė dvi apskritis, išskyrus tų apskričių šiaurines dalis. Parapija nusitęsė iki Didžiosios upės ir plačiai ribojosi su Meksika. Visoje parapijoje buvo du apskričių miesteliai, keletas kaimų ir daug vienkietų, išmėtytų po plačias kalnuotas dykumas apie aštuoniasdešimt ar net daugiau mylių spinduliu. Beveik visi parapijiečiai buvo ispaniškai kalbą amerikiečiai.

Van Horn miestelis yra ištysęs išilgai aštuoniasdešimto kelio, kurs jungia Didžiojo ir Atlanto vandenynų pakraščius. Jis yra šimtas dvidešimt mylių į Rytus nuo El Paso (Tx). Jame yra daug motelių pravažiuojantiems, paštas, mokykla, apskrities raštinių rūmai ir kt. Van Horn, turįs du tūkstančius septynis šimtus septyniasdešimt gyven-

Kun. Romanas R. Klumbis

tojų, yra keturių tūkstančių dešimties pėdų aukštumoje. Apylinkėse yra pavienių ūkininkų ir kasyklų, kuriose iškasama talko, sieros ir kt. Žemais krūmokšniais apaugusios plačios dykumos yra palankios sąlygos medžioklei.

Sierra Blanca apskrities miestelis, turįs penkis šimtus septyniasdešimt gyventojų puspenkto tūkstančio pėdų aukštumoje, yra pavadintas pagal greta esančias beveik septynių tūkstančių pėdų aukščio Sierra Blanca (Baltos kalnų virtinės) pliko kalnagūbrio vardą. Kaip gyventojų namai, taip ir apskrities raštinių rūmai yra pastatyti iš nedegtų molio plytų.

Nekalto Prasidėjimo buvusioje laikinoje katedroje, El Pasoje, rastame 1917 m. rašytame straipsnyje, kurio pradžios neturima, rašoma, kad kažkas iš El Paso lankėsi Sierra Blancoje ir Van Horne bei kitose kaimyninėse vietovėse ir parašęs tą straipsnį. Jis rašė kad Van Horne (Tx) "katalikų amerikiečių yra nedaug . . . Meksikiečių yra du šimtai penkiasdešimt. . . Jie turi tuos pačius papročius, kaip ir kitur, tuoktis tiktai civiliškai. Pirmasis kunigo misionieriaus darbas sutaikyti tokias poras su Dievu".

Kunigui misionieriui buvo pasiūlytas vieno kambario namas, ir tame kambaryje būdavo laikomos vakarinės pamaldos, ir sekmadienio šv. Mišios buvo atnašaujamos per septynerius metus tiktai kiekvieno mėnesio antrą antradienį. Tame kambaryje vysk. Juozas P. Lynch, Dallo vyskupijos ordinaras, suteikė Sutvirtinimo sakramentą devyniasdešimt septyniems asmenims: kūdikiams, vaikams ir suaugusiems.

Dėl meksikiečių didelio neturtingumo bažnytelės statyba Van Horne buvo sunki. Amerikos vyskupų neturtingoms misijinėms bažnyčioms statyti

draugija dovanojo penkis šimtus dolerių, o vėliau pridėjo dar vieną šimtinę. Vysk. A. Schuler, El Paso naujos vyskupijos ordinaras, pašventino, pavadindamas ją Šv. Jokūbo vardu.

Tame pačiame straipsnyje rašoma ir apie katalikų bažnytelę Sierra Blancoje (Tx): „Vienas pamaldus airis padovanojo bažnytelei tris sklypus, ir Amerikos vyskupų neturtingoms misijinėms bažnyčioms statyti draugija atsiuntė pusšesto šimto dolerių“. Jos statyba iš nedegintų molio plytų užtruko septynerius metus. Ji buvo pašventinta 1917 m. Misionierius aplankydavo Sierrą Blanca kiekvieno mėnesio antrą trečiadienį. Statybos metu per septynerius metus jis atnašaudavo šv. Mišias lūšnelėje, kuri buvo suramstyta iš geležinkelio pabėgių. „Šv. Mišioms pamaldžios moterys paruošdavo altorių“.

Toks kunigas misionierius, kurs raitas iš El Paso lankė Van Horną ir Sierrą Blanca, buvo arba kuris nors tėvas jėzuitas arba kun. Lurdas Costa, kuris raitas aptarnavo tokias bažnyteles vakarinėje Tekso valstijoje.

Kunigui apsigyvenus Van Horne ir iš ten aptarnavus Sierrą Blanca, kun. Lurdas Costa prie El Paso, kalno viršūnėje, įrengė kryžių ir altorių. Tada tasai kalnas buvo pavadintas Kristaus Karaliaus kalnu (Sierra de Cristo Rey). Už misionieriškus ir šiuos darbus kun. Lurdas Acosta buvo pagerbtas prelato titulu. Jo namukas buvo taip arti geležinkelio bėgių, kad traukinio vagonai vos nelietė jo.

Kad žmonės galėtų pasiekti Kristaus Karaliaus kryžių ir altorių, Lietuvoje gimęs A.J. Šliogeris išvedė labai kreivotą, žvyruotą keliuką. Jis yra tebegyvenęs inžinierius, o prel. L. Costa neseniai mirė. Pamažu tapo tradicija paskutinį spalio mėnesio sekmadienį, Kristaus Karaliaus šventės dieną, kuri

dabar perkelta į paskutinį bažnytinių metų sekmadienį, popiet atvykdavo daug žmonių, ir vysk. S.M. Metzger ar kuris nors prelatas ten atnašaudavo šv. Mišias. Žmonės eidavo pėsti, kai kurie pažadams išpildyti, o kai kurie iš pamaldumo ar tik įdomumo. Tik vyskupas nuvykdavo su džypu. Kiti automobiliai neįkoptų kalnan.

Šv. Jokūbo bažnyčia, kaip maldos ir aukos namas, Van Horne tarnavo parapijiečiams per trisdešimt ar daugiau metų. Jai tapus per mažai, greta senosios Šv. Jokūbo bažnyčios, į šiaurę nuo jos, pastatyta kita taip pat su Amerikos vyskupų misijinėms bažnyčioms statyti draugijos pinigine pagalba. Ji buvo truputį didesnė, bet tokio pat labai paprasto stiliaus ilgas pastatas.

Šventinant ją, klebono ir parapijiečių pageidavimu vysk. S. M. Metzger pavadino ją Fatimos Švč. M. Marijos vardu, tuo naująją bažnyčią ir visą parapiją pavesdamas jos dangiškai globai ir apsaugai.

Senoji Šv. Jokūbo bažnyčia, kuri buvo pastatyta iš nedegtų molio plytų, padalinta pusiau: fasadinė jos dalis paversta parapijos sale, o tolimesnė jos dalis ir zakristija — butu parapijos kunigui gyventi.

Kun. R. Klumbis vakariniame Tekse

Gana trumpai padirbėjęs Šv. Onos parapijoje, Deminge (NM), 1953 m. vasarą kun. Romanas Klumbis buvo perkeltas į Fatimos Švč. M. Marijos parapiją Van Horne (Tx). Drauge su juo persikėlė ir jo ištikima ir sumani šeimininkė, Leonora Evans, kuri kadaise dirbo viename restorane, Palm Springs (Ca), o vėliau sutiko pagelbėti parapijoje dirbančiam misionieriui kunigui, kun. Romanui Klumbiui. Tokiu būdu ji tapo pasišventusia misioniere, kuri jau per

trisdešimt metų pasišventusi dirba Dievo ir Katalikų Bažnyčios garbei ir sielų išganymui.

Van Horne Leonora Evans, lenkė amerikietė, buvo faktiška parapijos administratorė, o kun. Romanas Klumbis buvo parapijos kunigas pagal protestantišką seną ir kai kur katalikų dabartinę praktiką. Tad ji suskaičiavo ir tvarkė parapijos rinkliavas, parapijos pajamas ir išlaidas. Be jos žinios nebuvo išleistas joks parapijos pinigų centas. Apsilankius kunigui, kun. R. Klumbis kartais paprašydavo svečių paprašyti ją alaus: „Paprasyk Leonorą alaus, tada ir aš gausiu“. Teko matyti, nuvykus Van Hornan, kad Leonora taisė bažnyčios stogą, o kun. Romanas ruošė pietus.

Oficialiai nei kun. R. Klumbis, nei jo šeimininkė Leonora Evans neėmė jokios algos. Jie abu dirbo iš pasiaukojimo. Tik maistui, automobiliui, cigaretėms ir visam tam, kas buvo būtina gyventi, jie paimdavo iš parapijos kasos. Leonora žinojo, kurioje krautu-vėje ką nors pigiau galėjo pirkti. Ji sekė visus maisto produktų ir kitų reikmenų papiginius bei išpardavimus.

Kun. Romanas Klumbis, kaip ir jo brolis kun. Justinas, turėjo arti dviejų tūkstančių pavardžių ir adresų asmenų, kuriuos jie pasveikindavo Kalėdų ir Velykų švenčių progomis ir maldaudavo pinigų įvairiems parapijos projektams įvykdyti, nes iš parapijos gautu pinigų nebuvo galima toli nueiti.

Persikėlę Fatimos Švč. M. Marijos parapijon Van Horne, pirmiausia kun. R. Klumbis ir Leonora Evans išdažė vadinamos klebonijos kambarių sienas, pirma padarę reikalingas pertvaras, įdėję kai kurias pakeistinas duris ir užlopę stogą. Aplink namą ir bažnyčią pasodino krūmokšnių ir gėlių, o pievelėje keletą vaismedžių. Kiemo viduryje tarp salės ir

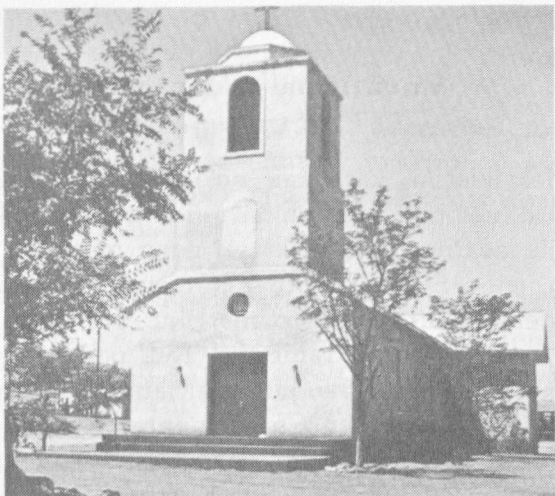
bažnyčios, kurs buvo skirtas automobiliams statyti ir kurs nuo pievelės buvo atskirtas aukšta geležinė tvora, pastatė Amerikos vėliavai iškelti aukštą stiebą. Gavęs Amerikos vėliavą iš Jungtinių Amerikos Valstybių kongresmano, iškeldavo ją beveik kasdien, kad miestelio žmonės, katalikai ir nekatalikai, kreiptų daugiau dėmesio į katalikų židinį ir pakeltų parapijos kunigo prestižą.

Sutaupius būtinai reikalingo pinigų, sekantis projektas buvo parapijos bažnyčios atremontavimas ir išdažymas. Užtaisę aptrupėjusį sienų tinką, naujai išdažė visą bažnyčios vidų, papuošdamas sienas braižiniais ir šūkais bei pamokymais, imtais iš šventraščio.

Fatimos Švč. M. Marijos parapijoje kun. Romanas Klumbis rado dvi misijas — Sierrą Blancą ir Allemoorę. Abi buvo gana apleistos, o Sierra Blanca miestelyje, be to, bažnytėlė jau buvo per maža. Jas abi atstatė. Tad pastarojoje vietoje, išvertus vieną bažnytėlės galą, pastatydino naują sieną, pailgindamas pačią bažnytėlę. Nudažius visas nedeginto molio tinkuotas sienas, bažnytėlė atrodė lyg nauja. Po to, 1955 m. pavasarį, kun. R. Klumbis atnaujinio koplyčią ir Allemoorėje. Bet šioje vietovėje, esančioje vos dešimt mylių nuo Van Horno, labai sumažėjus gyventojų skaičiui ir tuo pačiu likus vos kelioms katalikų šeimoms, koplyčia buvo visai uždaryta. Liko tik Sierra Blancos misija, esanti trisdešimt trims mylioms į vakarus nuo Van Horno prie to paties kelio, kuriuo važiuojama El Pasan.

Keblumas buvo tame, kad parapijos ir misijos bažnyčios buvo skirtingose laiko zonose — Sierra Blancoje laikrodis eina vieną valandą vėliau, negu Van Horne. Tad bet ką skelbiant bažnyčioje žodžiu ar parapijos aplinkraštyje, visados būdavo reikalinga

aiškiai pabrėžti, kurios laiko zonos metu kas nors įvyksią. Ir kunigas visados turėjo prisiminti, vykdamas šv. Mišioms ir kitokioms pamaldoms, k. a., laidotuvėms, susirinkimams ir pn.

Stebuklų Marijos bažnytelė Sierra Blancoje

Kun. R. Klumbiui išvykus iš Fatimos Švč. M. Marijos parapijos, po kelerių metų Sierra Blanca buvo padaryta atskira parapija, pirmą jos įpėdiniui pastatydinus modernią bažnyčią.

Van Horno Fatimos Švč. M. Marijos parapijai netekus Sierra Blanca misijos, ji gavo Valentinę (Tx), nors ji turėjo priklausyti Šv. Juozapo parapijai Fort Davyje. Tai labai mažas kaimelis, turįs koplytėlę katalikams. Per daug metų Valentinės kaimelis reklamavosi, kad Tekso valstijoje jis esąs vienintelė vietovė, patyrusi žemės sudrebėjimą. Bet 1965 ar 1966 m., vieną sekmadienį 9:25 val. ryto, Kermite

(Tx) buvo jaustas žemės sudrebėjimas, nors nesu-
prastas pamaldų metu, o tik grįžus namo, nes Šv.
Juozapo bažnyčia nebuvo to sudrebėjimo centre, o
priešingoje miesto dalyje. Tad Valentine nebegali
didžiuliotis, kad ji yra vienintelė Tekso valstijoje, kuri
patyrė tai.

Sutvirtinimo sakramentas **El Paso vyskupijoje**

Meksikiečiai katalikai neskuba krikštyti savo
kūdikio, nes tai „ceremonijai“ neteikia daug reikšmės.
Gal jie neatneštų jų krikštyti daug mėnesių ar net
metų, jeigu Sutvirtinimo sakramentui priimti kuni-
gas nereikalautų Krikšto metrikų. Sutvirtinimą jie
laiko svarbiausiu sakramentu. Tad, pakrikštiję savo
kūdikį, tėvai teiraujasi, kur greičiausiu metu vysku-
pas teiks Sutvirtinimo sakramentą, kad galėtų jų
kūdikis gauti jį kuo greičiausiai. Paskelbus, kad
parapijon atvyks vyskupas Sutvirtinimo sakramento
suteikti, parapijoje padaugėja Krikštų, nes El Paso,
kaip ir Cd. Juarez, vyskupijoje Sutvirtinimo sakra-
mentas būdavo teikiamas kūdikiams. Tik jie turėjo
būti pakrikštyti. Bet ne visi spėjo su Krikštu! Nors
skelbiama keletą savaičių, kad visi tie, kurie nori
priimti Sutvirtinimo sakramentą, iš anksto turį gauti
Sutvirtinimo kortelę, ir kad, vyskupui atvykus,
kortelės nebebus išduodamos. Bet daugis nespėdavo.

Baigiant teikti Sutvirtinimo sakramentą tiems,
kurie iš anksto pasiėmė korteles, kas nors atneša
kūdikį, kad ir jam būtų suteiktas Sutvirtinimo
sakramentas, bet dar nekrikštytas. Tad vyskupas
kantriai laukia, kol kūdikis bus pakrikštytas, ir po to
suteikia jam Sutvirtinimo sakramentą. Baigiant visas
pirašytas maldas, vėl kas nors atenša nekrikštytą

kūdikį. Vėl ta pati „ceremonija“ — Krikštas ir Sutvirtinimas. Kai kun. Romano Klumbio klebonavimo metu pirmą kartą vyskupas lankėsi Van Horne, vysk. S.M. Metzger turėjo sukalbėti Sutvirtinimo sakramento suteikimo visas bendrąsias pasiruošimo ir po to užbaigimo maldas septynis kartus, nes pavėlavę daug tėvų šia proga tiems dviems sakramentams gauti.

Iš to galima suprasti, kiek kantrybės tokie ir panašūs įvykiai pareikalauja iš vyskupo ir kunigų, kurie dirba su meksikiečiais ir visais kitais ispaniškai kalbančiais katalikais.

Vieną sykį pasitaikė taip, kad vyskupas svarbiais reikalais pirma turėjo vykti į Silver City (NM) ir po to skubėti į Van Horną (Tx). Kun. J. Maddenui per greitai vairuojant vyskupo automobilį, nes iš Silver City iki Van Horno yra du šimtai aštuoniasdešimt mylių kelio, policininkas sulaukė juos kelioms minutėms. Jų apskaičiavimu jie buvo bevėluoją vieną valandą. Bet iš tikrųjų jie pavėlavo dvi valandas, nes pamiršo, kad Van Horne laikrodys eina vieną valandą anksčiau, negu Silver Cityje ar El Pasoje. Tad tą vėlų vakarą, vysk. S.M. Metzgeriui atvykus iš Silver City, Van Horne nebuvo nė vieno pavėlavusio. Bažnyčioje visi laukė Ganytojo, giedodami ispaniškas giesmes, o dar balsiau verkė kūdikiai, laukdami Šventosios Dvasios malonių, kad „sustiprintų jų tikėjimą“ ir „padėtų nugalėti pagundas“.

Pagaliau kada nors prieš pat 1970 m. Sutvirtinimo sakramento teikimas El Paso vyskupijoje kūdikiams buvo panaikintas. Tada pradėta nešti juos Meksikon. Tokiems dalykams vykstant, Cd. Juarez ordinaras Meksikoje, vysk. M. Talamas, buvo paprašytas nepriimti kūdikių Sutvirtinimo sakramentui iš El Paso vyskupijos. Jis sutiko. Taip El Paso

vyskupijoje baigėsi Sutvirtinimo sakramento teikimas kūdikiams. Tad kurį laiką vysk. S.M. Metzger turėjo labai mažai, ypač meksikiečių tarpe, kol padaugėjo tokių keturiolikos metų amžiaus katalikų.

Parapijinė veikla

Parapijinės organizacijos bei brolijos yra parapijoje dirbančio kunigo parapijinės veiklos ramstis. Tad ir Fatimos Švč. M. Marijos parapijoje veikė visos pagrindinės organizacijos, k.a.: Jėzaus Širdies lyga, nors ji ten neturėjo organizacinio pobūdžio, moterų Altoriaus draugija, vyrų klubas, katalikų jaunimo organizacija (CYO), o iš visų veikliausi buvo skautai, nes į juos kun. R. Klumbis buvo įdėjęs daugiausia širdies ir laiko.

Kun. R. Klumbis turėjo skautus, kaip ir kai kurias kitas organizacijas, Van Horne ir Sierra Blancoje. Jis pats buvo jų vyriausias skautininkas parapijoje. Jis buvo Skautas Arelis (Eagle scout), turįs įvairių žymių. 1967 m. jis dalyvavo pasaulinėje skautų jamborėje, būdamas vienos postovyklės kapelionas. Tad savo parapijoje visą laiką jis vystė skautų veiklą. Pvz., 1961 m. vasario 3 d. El Paso vyskupijos oficialiame savaitraštyje savo parapijos skautams jis paskelbė skautų savaitę, pradėdamas ją vasario 11 d. Jis tada rašė: „Tuo bus paminėta penkiasdešimt vienerių metų skautų veikla Jungtinėje Amerikos Valstybėse, ir šiais metais skautai iš abiejų vietovių paradui paruoš didelį vežimą su tinkamu atvaizdavimu“. Paradas prasidėjęs vasario 11 d. 2 val. popiet Van Horne. Ir jaunimo organizacija (CYO) pagelbės skautams paruošti vežimą paradui. Kun. R. Klumbis, pasak to pranešimo, turėjo per du šimtus skautų. „Per pastaruosius

aštuonerius metus jis prižiūrėjo skautų veiklą Van Horne ir Sierra Blancoje", 1961 m. rašoma apie jį El Paso vyskupijos savaitraštyje.

Ispaniškai kalbančiųjų El Paso vyskupijos parapijose bei misijose bent kas antri ar tretį metą būdavo pravedamos parapijinės misijos. Jos tęsdavosi vieną ar dvi savaites. Ta proga būdavo aplankomos kai kurios šeimos, iš kurių niekas neatvykdavo į šv. misijas, ypač poros, gyvenančios blogoje santuokoje, kad pasinaudotų šv. misijų malonėmis ir ta proga sutvarkytų savo santuoką. Juos lankydavo misionierius, palydėtas klebono ar kurio nors parapijiečio, kai klebonas lankydavo jas atskirai.

Kartą, pvz., Fatimos Švč. M. Marijos parapijos misijų metu Van Horne (Tx) tuodu dvasiškius palydėjo tada porą savaitių dirbusios dvi seselės vienuolės. Kun. R. Klumbis ir seselė vienuolė, esant neuždarytomis durims ir niekam nepasitikus jų, įėjo vienanamukan. Jiedu rado blogoje santuokoje gyvenančią porą moterystės akto pačiame įkarštyje, dėl to jie negirdėję pasibeldimo į duris bei nėję pasitikti ateinančių. Nei kunigas, nei seselė, kaip ir toji pora dėl to visai nesijaudino, nesidrovėjo. Tad kunigas ir seselė tuojau kalbėjo jiems apie šv. misijas, o kai tuo tarpu pora tęsė savo užsiėmimą. Atėjusiųjų pokalbis visai netrukdė jų. Jų tai natūralu. Taip, ypač Meksikoje, motinoms yra natūralu maitinti kūdikius krūtimi pamaldų metu bažnyčios viduryje bėgi pirmame suole ar atvykus klebonijon į raštinę.

Vykdamas Meksikon 1960 m. vasarą ypatingai misijai už Didžiosios upės, apie kurią rašoma sekančiame skirsnyje, savo parapijos pakraštyje, mažame poros lūšnelių kaimelyje, kuris vadinasi Indian Hot Springs (Indėniški karšti šaltiniai), prie

Didžiosios upės, kun. Romanas Klumbis rado nekrikštytą vaiką, nes tėvai, neturėdami jokių susisiektimo priemonių, negalėję atvežti jo beveik šimtą mylių parapijos bažnyčion, kad vaikas būtų pakrikštytas. Su savimi neturėdamas krikšto ar net švento vandens ir, kad vietiniams gyventojams padarytų didesnę įspūdį bei sustiprintų jų tikėjimą, kun. R. Klumbis pakrikštijo vaiką Didžiojoje upėje.

Grįžęs namo, kun. R. Klumbis apie Krikštą upėje kažkam parašė Chicagon. Tą žinutę šis įdėjo lietuviškan „Draugo“ dienraštin. Gavęs tokį lietuvišką aprašymą, kun. R. Klumbis parodė El Paso vyskupijos savaitraščio redaktoriui, paaiškindamas straipsnelio turinį ir daug ką papasakodamas apie save bei savo veiklą parapijoje, nes mėgo pasigirti. Juozas Rubio, vienas iš redaktorių, 1960 m. rugsėjo 2 d. įdėjo straipsnelį savaitraštin, pavadindamas kun. Romaną Klumbį „Nauju Jonu Krikštytoju“.

Sielovada už Didžiosios upės

Fatimos Švč. M. Marijos parapija nuėjo iki Didžiosios upės, kuri yra Jungtinių Amerikos Valstybių ir Meksikos respublikos siena. Ten, prie upės, gyveno keletas parapijiečių. Iš Van Horno juos pasiekė pravažinėtu dykumų vienerių pravežų labai kalnuotomis vietomis keliuku.

Abiejose upės pusėse yra kalnų virtinės. Ypač aukšta kelių šimtų mylių ilgio kalnų virtinė yra antroje upės pusėje, Meksikoje. Tarp upės ir anos aukštų kalnų virtinės yra siaurokas lygumos ruožas. Tame kelių šimtų mylių ruože yra keli meksikiečių kaimai. Tokie kaimai buvo ties kun. A. Bertašiaus parapija, kai jis dirbo Fort Davyje (Tx), ties kun. L. Lumo parapija, kai jis dirbo Alpinėje (Tx), ir ties kun.

R. Klumbio parapija, kai jis dirbo Van Horne. Toji kalnų virtinė prasideda prie Cd. Juárez (Chi), ties El Paso slėniu, ir tęsiasi į rytus šimtus mylių pro Big Bend parką ir toliau. Tą kalnų virtinę tame ruože gyveną meksikiečiai yra atskirti nuo savo krašto civilizacijos ir savo vyskupo bei kunigų, kurie paprastai galėjo atvykti per Jungtines Amerikos Valstybes ir kokiu nors sunkvežimiu persikelti per Didžiąją upę, nes tame ilgame ruože ties tomis trimis minėtomis parapijomis El Paso vyskupijoje yra tik vienas tiltas Presidioje (Tx).

Paprastai kartą per vienerius ar dvejus metus koks nors kunigas aplankydavo to ruožo tikinčiuosius. Šiaip jais niekas nesirūpino. Tų kaimų katalikais, kurie buvo ties Fatimos Švč. M. Marijos parapija Van Horne, pradėjo rūpintis kun. R. Klumbis. Jis pradėjo lankyti juos, sužinojęs, kad jais niekas nesirūpino, gavęs Cd. Juarez ordinaro, vysk. Manuelio Talamás, sutikimą ir jurisdikciją. Kun. R. Klumbiui paraginus ir pažadėjus pagalbą, dviejuose kaimuose, Porvenir ir gretimame į vakarus, susiorganizavę vyrai dirbo žalio molio dideles plytas ir, išdžiovinę jas saulėje, suklijavo bažnytėles. Kun. R. Klumbis, suorganizavęs savo parapijiečių būrelį ir kažkaip pajėgęs įsigyti reikalingo medžio, nes ten, už upės, ir to nebuvo, sunkvežimiais nuvežė medžiagos balkiams, durims, langams, altoriui ir kt. Sunkvežimėlių vairuotojai daug vargo tokiu primityviu vienerių pravežų keliuku, kol pasiekė upę ir persikėlė per ją. Vietiniams vyrams baigus abiejų bažnytėlių statybą, kun. R. Klumbis pašventino jas.

Nors Cd. Juarez vyskupija įkurta jau 1957 m. vasarą, bet nė karto jos vyskupas ordinaras savo ir viso pasaulio pamirštų tikinčiųjų, gyvenančių tarp

Didžiosios upės ir kalnų virtinės, nelankė, net jiems nuolatinio kunigo niekados nepaskyrė.

Pagaliau po dešimties savo ganytojavimo metų, gal kun. R. Klumbio pakviestas, Cd. Juarez vyskupi-jos ordinaras, vysk. Manuelis Talamás, atvyko į Van Horną (Tx) 1967 m. Velykų antradienį ar trečadienį. Ta proga kun. R. Klumbis sukvietė visus Pocos dekanato kunigus, susikalbančius ispaniškai, palydėti Cd. Juarez vyskupą už upės ir ten pagelbėti jam. Savais automobiliais aštuoni ar devyni kunigai, dekanas kun. Dantés A. Leonio vadovaujami, palydėjo vyskupą, pirma visi suvažiavę į Pecos (Tx). Prie upės du dideli sunkvežimiai laukė vyskupo ir kunigų. Vairuotojai vyrai perkėlė juos per upę ir nuvežė artimiausian kaiman, kurs buvo į rytus nuo Porvenir kaimo ir kurs dar neturėjo jokios bažnytelės.

Pirmą kartą lankydami tą vietą, vyskupas ir kunigai pamatė tikrą medžiaginį ir dvasinį skurdą. Žmonės gyveno vieno kambario netinkuotuose namukuose, kurie neturėjo nei durų, nei langų, o tik angas, kad kada nors papūstų skersvėjis. Nakčiai durų ir langų angas uždengdavo koku nors skuduru, jeigu iš kur nors buvo gavę. Šia proga, kaip ir kiekvieną kitą, kun. R. Klumbis atvežė kelias dėžes surinktų drabužių. Aplink namukus nebuvo jokio žalumyno, jokios žolės ar net piktžolės, o tik vėjo pustomas smulkus smėlis. Ir šulinio jie neturėjo. Vandens turėjo atsinešti iš upės. Baltinius, jeigu iš viso jie turėjo juos, skalbė upėje, nes ties ta vieta visados buvo vandens.

Tą saulėtą vėsų rytą visi kaimo žmonės laukė savo Ganytojo ir jį lydinčių kunigų. Vysk. M. Talamás pasveikino juos keliais žodžiais. Tuoju po to visi kunigai pasiskirstė darbais: vieni užpildė popierius arba formas tiems, kurie turėjo būti

pakrikštyti, kiti tiems, kurie norėjo susituokti, tai yra sutvarkyti savo civilinę santuoką, o vėl kiti sudarė sąrašą tų, kuriuos vyskupas ruošė pirmajai šv. Komunijai, o dar kiti apłankė porą ligonių.

Pradžioje saulė skaisčiai švietė, nors dar buvo vėsu ankstyvą pavasarį, bet greit pakilo vėjas ir pūtė smėlį taip žiauriai, kad nežinota, kokios medžiagos kieme buvo sustatyti stalai, ant kurių kunigai pildė popierius sakramentams priimti, nes jie buvo storai apkloti smėliu.

Pradžioje vysk. M. Talamás ilgai kalbėjo susirinkusiems meksikiečiams, supažindindamas juos su maldos reikalingumu ir visais sakramentais, kuriuos jie priimsią. Vyskupui baigus kalbėti, sunkvežimiuose kunigai klausė išpažinčių tų, kurie ketino tuoktis, ir tų, kurie priimsią šv. Komuniją pirmą kartą savo gyvenime. Iš tikrųjų išpažinties ėjo beveik visi. Pagal užpildytus popierius priėjusius išpažinties vyskupas tuokė.

Kai vyskupas kalbėjo beveik dvi valandas, kai kurie nelaukė šv. Mišių, pasitraukė, ypač tie, kurie nėjo išpažinties bei šv. Komunijos. Vėjui nenurimus, vysk. M. Talamás atnašavo šv. Mišias viename vieno kambario didesniame name. Pradėjęs temti, oras labai atvėso. Kun. J. Burkus, pvz., nepasiėmęs palto, tikrai šlō. Ruošdamasis šv. Mišioms, vyskupas paskolino jam savo paltą apsisupti, kad nesusirgtų.

Kol vyskupas baigė šv. Mišias, visiškai sutemo. Nė mėnuo nešvietė pro debesis ir dulkes. Kun. R. Klumbio tie patys suorganizuoti vyrai perkėlė per upę visus kunigus ir vyskupą. Tekso valstijoje juodai tamsią naktį visi rado savo automobilius. Automobiliams išsirikiavus, vyskupo automobilis buvo pirm visų. Išlipęs iš sunkvežimio, nekreipdamas dėmesio, vyskupas atsisėdo į artimiausią

automobilį ir ramiai sėdėjo. O tuo tarpu kunigai pasigedo jo. „Kur vyskupas dingo?“ Tik po keletos minučių kažkas surado jį, ir kiekvienas laimingai grįžo namo. Tolimiausiai gyveno kun. J. Burkus — per du šimtai mylių, kai tuo tarpu kai kuriems užteko šimto ar pusantro šimto mylių kelio. Nakvynei vysk. M. Talamás sustojo Van Horno klebonijoje pas kun. R. Klumbį, kurio svečias jis buvo, sunkvežimiu perkeltas atgal į Tekso valstiją.

Tokių ir panašių kelionių už upės apaštalavimo tikslu kun. R. Klumbis turėjo ir kitomis progomis. Kartą, pvz., kažkokiu tikslu Chihuahuos arkivyskupas lankėsi Van Horne. Jis nevyko už upės, nes ne jo vyskupija. Ta proga buvo pakviesti ir keli lietuviai kunigai. Po pietų kun. J. Burkus nuvežė jį areodroman. Dviese važiuojant, išėjo kalba apie ispanišką „Vargas“ pavardę, kuri yra žinoma visuose ispaniškai kalbančiuose kraštuose. Jos reikšmę vairuotojas išvertė ispaniškai ir arkivyskupui padainavo lietuviškai: „Vargas man berneliui svetimoj šalelėj“.

Išvykimas iš Van Horno ir išvykus

Kai parapijos salė Van Horne prie klebonijos buvo per maža didesnei parapijos veiklai, kun. R. Klumbis pastatydino naują didesnę parapijos salę iš nedegintų didelių molio plytų pietiniame miestelio pakraštyje, nes negauta vietos arti klebonijos bei bažnyčios.

Pastačius naują salę, po kelerių metų buvo vedamas naujas tarpvalstijinis kelias iš El Paso į San Antonio (Tx). Pro Van Horną jį vedė pietiniu miestelio pakraščiu, ta vieta, kur stovėjo naujoji parapijos salė. Tokiu atveju federalinė kelių valdyba

nuperka žemę ir trobėjus, sumokėdama, kaip sakoma, rinkos kaina.

Kartais kai kurie nenori parduoti tokios savo nuosavybės ir išsikelti kitur. Pvz., vedant tokį kelią pro Lordsburgą (NM), per kun. J. Burkaus parapiją, viena moterėlė tyčia pastatė poros kvadratinų metrų lūšnelę ant savo žemės ties ta vieta, kur buvo numatytas kelias, ir gyveno joje. Kelių valdyba bylinėjosi su ja ištisus metus, kol pagaliau perkėlė jos lūšnelę kiton jos nuosavybės vieton.

Van Horne taip nebuvo. Pasiūlius kainą, parapijos salė tuojau buvo parduota. Bet kadangi visų parapijų nuosavybės yra užrašytos vyskupo ordinaro vardu, tad kelių valdyba pasiuntė čekį — virš dvidešimt tūkstančių dolerių — El Paso vyskupui. Fatimos Švč. M. Marijos parapijos Van Horne medžiaginius reikalus beveik išimtinai tvarkė Leonora Evans. Tad klebono kun. Romano Klumbio vardu ji pareikalavo, kad už salę gauti pinigai būtų grąžinti jiems, nes ji buvo pastatyta parapijos ir geradarių suaukotoais pinigais, o jie — klebonas ir jo šeimininkė — visą laiką dirbė be algos. Tad tie pinigai jiems priklausą. Jeigu geruoju jiems nebus grąžinti už salę gauti pinigai, jie ieškosią jų per civilinį teismą.

Tokiu atveju vyskupas ordinaras bei vyskupijos kancleris, kuris tvarko medžiaginius bei finansinius vyskupijos reikalus, lengvai sutinka su tokiais reikalavimais, nes nenori, kad tokie ar panašūs reikalai būtų keliami viešumon, nes tokie dalykai silpniesiems būtų papiktinimas ir net priežastis jiems prarasti tikėjimą, o bedieviams ir kitatikiams būtų duodama medžiagos viešai kritikai ir ginklas kovoti prieš Katalikų Bažnyčią. Tad jie abu, kun. R. Klumbis ir Leonora Evans, buvo pakviesti kurijon. Jiems abiems pasirašius, kas pirmą kartą, anot vysk.

S.M. Metzgerio, atsitiko El Paso vyskupijos istorijoje, kad jiedu niekados nereikšią jokių reikalavimų iš El Paso vyskupijos ir, kad jiems esą pilnai atlyginta už visą jų darbą El Paso vyskupijoje, jiems buvo išmokėti už salę gauti pinigai.

Gavę pinigus už parduotą salę Van Horne, kun. R. Klumbis ir Leonora Evans paliko vyskupiją ir išvyko į Phoenix (Az). Ten pirko namą ir apsigyveno. Leonora gavo nuolatinį darbą, o kun. R. Klumbis prižiūrėjo namą. Po kurio laiko už trisdešimt mylių jis surado indėnų kaimą ir su vietos vyskupo žinia sekmadieniais pradėjo lankyti juos. Jis atnašavo jiems šv. Mišias, rūpinosi jų dvasiniais reikalais.

Po kurio laiko, 1972 m. pradžioje, kun. Romanas Klumbis ir jo šeimininkė persikėlė į Gallupo (NM) vyskupiją. Pradžiai jis gavo mažą William Acres (NM) vietelę. Ten padirbėjęs keletą mėnesių ir negavęs norimos parapijos, kun. R. Klumbis pradėjo ieškoti kito vyskupo.

Pirmiausia jis ir jo šeimininkė nuvyko į Hot Springs (Ar). Ten jis pasisiūlė lietuviams tremtiniams nupirkti Šv. Gabrielio uždarytą juodukų katalikų bažnytelę ir aprūpinti juos, lietuvius, jų religiniais reikalais, jeigu jie finansiniai išlaikysią jį, nes lietuviai tada ten neturėjo lietuvio kunigo.

Kaip tik tuo metu Little Rocko (Ar) ordinaras, vysk. Al. L. Fletcher, 1972 m. liepos 3 d. atsisakęs vyskupijos, laukė naujo vyskupo. Tad jis visai nenorėjo daryti ko nors naujo. Vyskupijoje nesant vyskupo ordinaro, ir negavęs iš lietuvių pasižadėjimo, kad jie mokėsia jam algą, kun. R. Klumbis išvyko į Corpus Christi (Tx) vyskupiją ieškoti vietos. Ten jis gavo vietą Lockporte (Tx) seselių kapelionu. Po kurio laiko jis gavo Fultone (Tx) tos pačios parapijos misiją, kurią vėliau padarė atskira parapija.

Nebūdamas įkardinuotas kurioje nors vyskupijoje, o tik laisvas vyskupo ar klebono samdinyš, kun. Romanas Klumbis persikėlė į Brownsvillės (Tx) vyskupiją, pirma išstudijavęs galimybes, kad jis galīs gauti gerą parapiją. Persikėlęs į ją, McAllene (Tx) jis gavo didelę parapiją, kuri turėjo mokyklą ir vienuoles mokytojas. Jis džiaugėsi ir didžiavosi tąja vieta.

Bet ir ten ilgai nepabuves, 1981 m. kun. R. Klumbis persikėlė į Tucsono (Az) vyskupiją. Tucsono vyskupas pasiuntė jį į Parker (Az), į Jėzaus Širdies parapiją padėjėju ir rūpintis indėnais, kurie gyvena Postono misijoje. Ši vieta yra prie Colorado upės, kuri skiria Arizoną nuo Kalifornijos. Po kurio laiko jis apsigyveno Jėzaus Širdies tos pačios parapijos rytiniame pakraštyje, Wendeno miestelyje, kur suorganizavo naują parapiją. Šioje naujojoje parapijoje gyvena ispaniškai kalbą katalikai bei meksikiečiai, indėnai ir kelios angliškai kalbančių šeimos.

Wendene dar neturėdamas jokios bažnyčios, kun. R. Klumbis atnašavo šv. Mišias parapijiečiams kurio nors klubo salėje arba, sąlygoms leidžiant, po atviru dangumi.

Architektas jau yra paruošęs planą daugiaksliam bažnyčios-salės pastatui, neimdamas jokio užmokesčio. Iki 1984 m. Kalėdų bažnyčios statybos kasoje turėta dvidešimt septyni tūkstančiai dolerių. Tad dar stigo penkiasdešimt tūkstančių dolerių. 1984 m. rugpiūčio mėnesį nuvykęs Chicagon, kun. R. Klumbis maldavo Amerikos vyskupų draugiją misijinėms bažnyčioms statyti galimos aukščiausios dovanos. Draugijos vadovybė pažadėjo duoti, baigus statybą. Kun. R. Klumbis gyvena, prisiglaudęs pas vieną ūkininką, kurs dovanojo iš savo ūkio aštuonis sklypus parapijos bažnyčiai ir salei pastatyti.

Kun. R. Klumbio jubiliejai

Dvidešimt penkerių metų kunigystės jubiliejų kun. Romanas Klumbis paminėjo Van Horne (Tx) tik parapijos ribose, nekviesdamas El Paso ordinaro, vysk. S.M. Metzgerio, bei kunigų.

Keturiasdešimt metų kunigystės jubiliejų paminėjo Phoenixe (Az), kur tada kurį laiką poilsiaudamas gyveno, 1977 m. gegužės 22 d. „iškilmingomis šv. Mišiomis su Gloria, Credo, Sanctus lotynų kalba gregorišku giedojimu“ Loreto seselių koplyčioje. Giedojimo nuopelnas priklauso prityrusiai muzikai seselei Vivianai, Juozui Laliui ir indėnui Herbertui Narciai.

Cecelijai Stasiūnienei paskelbus laikraštyje apie jubiliejines pamaldas, koplyčion susirinko daug Phoenixo lietuvių, ypač senųjų ateivių. O taipgi gražus būrelis indėnų bei meksikiečių, kuriuos kun. R. Klumbis tada dvasiškai aprūpino, vykdamas vienan kaiman, kur jie gyveno.

Tai progai lektorius ir pamokslininkas buvo kun. W. Fitzgerald. Kalbėdamas apie kun. Romano sukaktį, pamokslininkas simboliškai sulygino ją su išrinktosios Dievo tautos kelione per dykumas į Žadėtąją žemę, linkėdamas jubiliatui bent dešimtmetį dar našiau išgyventi, kad atšvęstų auksinį kunigystės jubiliejų. Įdomiai apžvelgęs keturiasdešimties metų laikotarpio įvykius Amerikoje ir pasaulyje, surišo juos su kun. Romano Klumbio gyvenimu, darbais ir nueitu keliu. O kunigas jubiliatas kalbėjo apie Dievo meilę, pabrėždamas Kristaus įsakymą: „Palaiminti taikieji“. Pamaldos užbaigtos Lietuvos himnu ir meksikiečių cursillistų himnu „De Colores“.

Šio jubiliejaus paminėjimas pasitenkintas tik pamaldomis, be iškilmingų pietų ar prakalbų, kad tuo pagerbtų savo sunkiai tada sirgusį brolių kun. Justiną Klumbį, kurs dėl išsivysčiusios vėžio ligos negalėjo dalyvauti savo brolio jubiliejaus paminėjime. Po pusketvirtos savaitės, birželio 16 d., jis mirė ligoninėje.

Trečiadienį, 1984 m. rugsėjo 19 d., su keliais kunigais ir artimaisiais kun. Romanas Klumbis paminėjo savo septyniasdešimtąjį gimtadienį koncertacinėmis šv. Mišiomis ir bendra užkanda.

KUN. JONAS BURKUS

Spaudos draudimo metu gyveno labai veiklus kaimo dainius ir knygnešys, Jonas Burkus (†1919). Paprašius jį naujos dainos kokia nors proga arba apie kurį nors asmenį ar įvykį, atsakydavo: „Duok rublį ir klausykis“. Iš karto jis kurdavo dainos žodžius ir melodiją. Vieno jaunikaičio išleistuvių Amerikon proga jis dainavo: „Užaugau Pasvaly pas savo tėvelį, išėjau vandravot, sau laimės paieškot“.

Jis pats prisilaikė tėviškos apylinkių tarp Pasvalio ir Vaškų, nepraleisdamas jokių vestuvių, krikštynų, vardinių, išleistuvių bei kitų progų. Tačiau jo sūnus Juozapas aštuoniolika metų praleido užsienyje: aštuonerius metus Rygoje ir dešimt metų dirbo prekiniam laive, aplankydamas daug kraštų.

Grižęs prieš pat I pasaulinį karą, Juozapas pirkė ūkį, vedė ūkininkaitę Oną Motiejūnaite ir sėsliai gyveno ūkyje. Tik antrą kartą komunistams okupavus Lietuvą, visa šeima, išskyrus vyresnįjį sūnų Joną, buvo išvežta į Sibirą, kur visi badavo ir sunkiai dirbo lyg žemiausi vergai. Juozapui su žmona Ona buvo leista grįžti Lietuvon tik prieš pat jo mirtį. Jis mirė 1958 m. birželio 30 d., sulaukęs 87 m. amžiaus. Jo žmona mirė 1971 m. birželio 4 d., būdama 89 m.

Pirmasis kun. J. Burkaus kunigystės penkiolikmetis

Juozapo ir Onos vyriausias sūnus buvo kun. Jonas Burkus, gimęs 1913 m. gruodžio 3 d. Vyskupui

patarus jaunesniesiems kunigams pasitraukti, kad taip išgelbėtų vyskupiją nuo visiško kunigų išnaikinimo, nes galvota tik apie laikiną Lietuvos okupaciją, kun. J. Burkus pasitraukė į vakarus.

Išventintas kunigu Lietuvos okupacijos sekmdienio rytą — 1940 m. birželio 16 d., — Kristaus Karaliaus katedroje, Panevėžyje, kun. J. Burkus dirbo Viešintose vikaru, kurį laiką pavadavo sergantį kleboną Adominėję, Aluntoje vikaru ir žemės ūkio mokyklos kapelionu ir Obeliuose. Iš Obelių buvo išvykęs anksčiau ilgesniam poilsiui dėl susilpnėjusios sveikatos. Jo vieton buvo paskirtas kun. Juozas Vilutis, o kun. J. Burkus apsigyveno Palangoje pas panevėžietes seses.

Karo frontui staiga pajudėjus, kun. J. Burkus pasitraukė Vokietijon drauge su Vilniaus geležinkelio direkcija, vienai poniai atpažinus jį iš Obelių laikų. Karaliaučiuje prisiplakė prie lietuvių seminarijos auklėtinių ir su jais pasiekė Bavariją. Karo metu dirbo Eichstaetto vyskupijoje. Karui pasibaigus, ketverius metus kun. J. Burkus gyveno tremtinių stovykloje, Dillingene prie Dunojaus, kur mokytojavo ir dirbo spaudos darbą spaustuvėje ir rašinėdamas: redagavo „Misionieriaus laiškus“, išleido kažkieno rašytą, bet jo papildytą „Lituania católica“ ir tris savo knygeles.

1949 m. kun. Jonas Burkus atvyko į Jungtines Amerikos Valstybes. Kurį laiką pagelbėjo vienam klebonui Pensylvanijoje. Po to penkerius metus dirbo keliose parapijose Grand Rapidso vyskupijoje. Per tą laiką tik du kartus jis gavo atstogų: pirmą kartą 1953 m. dviem savaitėm, kada spaustuvėje sulaužė savo „Teresės Neumannaitės“ knygą, o antrą sykį trim savaitėm 1955 m. pavasarį. Pastarąjį kartą per El Pasą jis nuvyko Californijon ir atgal. Tai

buvo pirma proga pamatyti bent dalį Amerikos. Tąja proga jis susipažino su lietuviais kunigais, dirbusiais El Paso vyskupijoje.

Grand Rapids (Mi) vysk. F. Haas buvo palankus lietuviams tremtiniais kunigams. Be to, netoli Chicago (Il), lietuvių didžioji kolonija. Tad nemažai lietuvių kunigų sugužėjo jo vyskupijon. Jie būdavo kilnojami maždaug kas dešimt mėnesių vikarais. Dauguma klebonų buvo airiai. Į lietuvius jie žiūrėjo su panieka: jų „bajorišku“ supratimu — jeigu nesi airis, nesi žmogus ar bent žemesnės rasės žmogus. Tokia buvo ten tuometinė dvasia.

Vysk. F. Haasui mirus, Grand Rapidso vyskupu ordinaru tapo A. Babcock. Jis nė vieno lietuvio kunigo niekados neužkalbino, nesveikino parapijos lankymo metu ar kokia nors kita proga, nė vieno nepriėmė pasimatyti kurijoje. Taip buvo bent pradžioje.

Per protekcijas kun. J. Riauba norėjo grįžti į Custer (Mi), tad iš ten vysk. A. Babcock perkėlė kun. Joną Burką į Angelų Sargų parapiją Manisteeje vikaru pas plačiai žinomą žiaurų kleboną, kai tuo tarpu nė vienas lietuvis kunigas nebuvo pajudintas per visą vysk. A. Babcocko viešpatavimo metą, išskyrus tuos du.

Angelų Sargų parapijoje šeiminkė ir virėja buvo seno klebono sesuo. Per tris savo buvimo mėnesius kun. Jonas Burkus neturėjo progos jos pamatyti. Jis neturėjo teisės turėti klebonijos rakto. Namie turėjo būti prieš saulės laidą. Niekur, net miestelin, 'negalėjo' išeiti koku nors reikalu, nes kiekvienas teiravosi apie santykius su klebonu.

Kiekvienas vikaras, tos vyskupijos kunigas, pasitraukė iš Angelų Sargų parapijos pareigų, pabėgo. Kun. J. Burkus nenorėjo būti „durnesnis“.

Kurijon jis parašė pageidavimą, kad išleistų jį pusmečiui atostogų. Jam buvo liepta apsigyventi ten pat esančioje ligoninėje ir kurį laiką sekmadieniais pagelbėti Angelų Sargų klebonui išpažintimis ir šv. Mišiomis.

Poilsio sumetimais tuo metu toje pačioje katalikiškoje ligoninėje gyveno senelių prieglaudos kapelionas vysk. J. Rancans, Rygos arkivyskupijos generalinis vikaras ir konstitucinis Latvijos prezidentas. Juodu artimai draugavosi nuo vysk. J. Rancanso atvykimo ton vyskupijon. Jis tegavo kapeliono vietą senelių prieglaudoje. Jiedu susipažino 1944 m. Rygoje.

Gyvendamas ligoninėje, kun. J. Burkus pradėjo planuoti savo ateitį. Vieną vakarą susisiekė su kun. Kazimieru Petrausku El Paso vyskupijoje. „Vyruti, tik atvažiuok“, kalbėjo jis. „Jaunimo direktorius ieško kunigo diocezinei stovyklai Kingstone ir aprūpinti mažą parapiją Hillsboroje (NM). Bet žinok, nesu vyskupas, negarantuojau. Šiuo metu pavaduoju kun. Stasį Aleksiejų. Jis atostogauja Chicagoje pas savo dėdę. Gali susisiekti su juo. Jo adresas: . . .”

Vieną dieną praleidęs, aptardamas dalykus su vysk. J. Rancans, kun. J. Burkus nuvyko į kuriją, kad asmeniškai praneštų, jog apsisprendęs išvykti iš vyskupijos, ir paprašytų kanclerį A. Arczulowiczių kokio nors pažymėjimo, kad esąs tvarkoje su Katalikų Bažnyčia. Kancleris paprašė kun. J. Burkų atvykti sekančią dieną pamatyti vyskupą. Sutiko. Numatytą dešimtą valandą vice kancleris, kun. K. Salatka, pakvietė kun. J. Burkų į vieną kurijos kambarį, bet ne į vyskupo raštinę, nes, gal būt, milijonieriaus vyskupo „orumas“ neleido priimti neįkardinuoto žemesnės rasės kunigo. Neturėdami

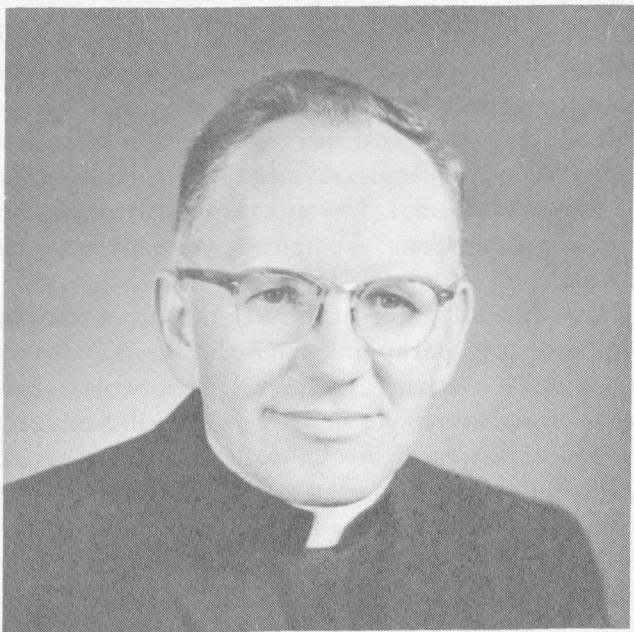
nė progos pamatyti vienas kito veido, vyskupas (kun. Jonas bent prileido, kad buvo jis) kalbėjosi su norinčiu pabėgti kunigu tremtiniu, kun. K. Salatka tarpininkaujant. Taip traktuojamas beteisis kun. Jonas Burkus tvirtai pasisakė išvykštas.

Tada vyskupo paliepimu kun. K. Salatka pasikvietė kun. J. Burką į savo raštinę, kad perkalbėtų jį pasilikti ar bent sužinotų, kur vykštas. Nieko neišgavęs, pagaliau kun. K. Salatka lyg pasityčiodamas paklausė kun. Burką: „Ar sutiktum pasilikti, jeigu mes tau duotume katedrą?“ — „Pasilaikyk ją sau“, atsakė kun. J. Burkus.

Jau anksčiau kun. Salatka buvo pasakęs lietuviams tremtiniams kunigams: „Tegul jie nesitiki savarankiškos vietelės šioje vyskupijoje“. Kai vėliau kun. J. Burkus papasakojo visą šią istoriją lietuviams kunigams El Paso vyskupijoje, kun. J. Juodeika tarė: „Tokiu atsakymu išpranašavai kun. Salatka, kad taps vyskupu“. Kun. J. Burkui išvykus, vysk. Babcock pasirinko jį sau vyskupu padėjėju, nes popiežius buvo pataręs jam pasiieškoti lietuvio.

Kadangi kun. J. Burkus nepasakė, kur vykštas, jis negavo jokio prašyto pažymėjimo. Jo ir nereikėjo, nes turėjo visus paskyrimų raštus. Iš jų buvo aišku, kad dirbo, o ne dykinėjo ir nebuvo koks nors atskalūnas.

Po poros dienų, tuojau po vyskupijoje dirbančių lietuvių kunigų suruoštų išleistuvių, pirma susirišęs su Chicagoje atostogaujančiu kun. Stasiu Aleksiejum, jį sekdamas, su visu turteliu drauge su juo atvyko į jo parapiją Deminge (NM). O po kelių dienų, t.y. 1955 m. spalio 11 d. jis nuvežė kun. Joną į El Paso vyskupijos kuriją. Joje kancleris prel. H.G. Quinn, peržiūrėjęs Grand Rapidso vyskupų skyrimų raštus, be jokių apklausinėjimų išdavė dokumentus,

Kun. Jonas Burkus

kad turįs visas vyskupijos kunigo teises. Dabar turįs pabūvoti su kun. S. Aleksiejum iki paskyrimo. Laukiant paskyrimo, kun. K. Petrauskas suorganizavo lietuvių ekskursiją į Kingstoną, kaip kun. J. Burkui numatytą ir labai galimą vietą.

Uolinio kalnagūbrio papėdėje

Kingstono kaimelis yra pačioje pietinėje pradžioje Uoluotųjų kalnų papėdėje, rytinėje pašlaitėje. Šis kaimelis buvo vienas iš didesniųjų miestų Naujosios Meksikos teritorijoje. Pačiame savo žydėjime, 1890 m., turėjo aštuonis tūkstančius gyventojų. Jame buvo dvidešimt alinių, keli viešbučiai ir kt. Bet kaip

staiga jis išaugo, taip staiga sužlugo, kaip ir daugis kitų kasyklinių miestelių. Jame beliko vos kelios šeimos. Jų tarpe tebuvo tik vienas katalikas. Dėl to kun. J. Klumbis, ten apsigyvenus kun. Jonui Burkui, parašė žinutę į „Draugo“ dienraštį: Sakoma, kad esąs kunigų trūkumas, kai tuo tarpu kun. J. Burkus paskirtas į Kingstoną, kuriame gyvena tik vienas katalikas.

Iš tikrųjų Kingstonas buvo tik kun. Burkaus gyvenvietė, o jo parapijinė bažnyčia buvo Hillsboro miestelyje. Jo nariai gyveno Hillsboroje, Lake Valleyje ir plačioje apylinkėje gyvulių ūkiu besiverčią ūkininkai. Daugis dirbo Lake Valley magnezijaus kasyklose. Pastarasis vardas reiškia Ežero slėnį, nors niekur ten nebuvo jokio ežero.

Hillsboro kadaise buvo apskrities miestas ir buvo žinomas aukso kasyklomis. Tačiau jau kuris laikas apskrities buveinė prievarta perkelta į kitą naują, greit augantį miestelį, tada vadintą Hot Springs, o vėliau pavadintą Truth or Consequence (Tiesa arba paseka, jeigu tiesos nesakysi) pagal Ralph Edwards radijo ir vėliau televizijos programą. Paprastai žmonės tąjį miestelį vadina T. o. C.

1955 m. lapkričio 1 d. kun. Jonas Burkus atvyko čion pradėti savarankišką darbą ir atsiskyrėlio gyvenimą giliausiame užkampyje, vyskupijos pakraštyje.

Apsigyveno dideliame baltame vyskupui priklausančiame name. Jis buvo pastatytas ant aukšto upokšnio kranto, kuriame kartais buvo ir vandens iš kalnų, jeigu kada nors palydavo, toliau nuo kaimelio, beveik vienkiemyje. Jį supo neaukštos kalnų pušaitės virš šešių tūkstančių pėdų aukštumoje, o aukščiausia parapijoje viršūnė buvo 11,001 pėdų arba 3,353 metrų aukščio.

Šioji vyskupijos stovykla buvo pavadinta pal. indėnės Keteri Tekakwithos vardu. Stovyklautojams tasai „vienkiemis“ turėjo daug namukų, vadinamų kabinomis. Juose buvo pilna medinių lovų su senais čiužiniais. Tik kartais kas nors užkliūdavo, o šiaip jokios veiklos ten nebuvo nei sekančias dvi žiemas, nei tarp jų esančią vasarą. Ji buvo vyskupijos jaunimo direktoriaus kun. J. Maddeno žinioje. Kun. J. Burkus tik ten gyveno ir buvo jos prižiūrėtojas. Anksčiau, kai niekas joje negyveno, dažnai būdavo apvagiama.

Naktimis kun. J. Burkus gyveno nakties baimėje: kai saulė, kuri ten leisdavosi labai anksti, žemėdavo, nakties baimė artėdavo. Vieną naktį, pvz., šeškas tikrai išgąsdino jį. Lovos galvugalėje buvo žemas langas. Kažkas pasibeldė į lango tinklėlį. Pašokęs iš miego, žiūri, kažkas už lango. O gi ant lango tinklelio šeškas išsiskėtęs kabojo. Sekantį rytą kun. Jonas pasiskolino šautuvą iš Pilypo Roybal. Kitą kartą pasimaišius tam pačiam svečiui, šaudamas keletą kartų, apsvaigino jį prie virtuvės durų, kurių šeimininkas nebegalėjo vartoti keletą dienų dėl paliktos baisios smarvės.

Taip prisiartino Kūčios, lietuviams tradicinis vakaras. Kun. Jono Kūčių vakarienę sudarė maža sardinių dėžutė, duonos riekutė ir alaus dėžutė. Vakarienės bendrininkas buvo katiniukas. Jis išplovė skardinę, nors valgė atskirai — jis nesusilaikė nuo mėsos, bet už tai vietoj alaus turėjo pasitenkinti grynu vandenėliu. Katiniuko vardas buvo Katiniukas. Jo vardą daugis žinojo. Jis mokėjo pašokti ir mėgo žaisti. Šeimininkas susuko net kino filmą.

1956 m. sausio pabaigoje iškrito pustrečios pėdos sniego. Žmonės susidomėjo savo kunigu, kad išliktų gyvas ir nebadautų. Kartą tą žiemą sirgo kelias

dienas, nes atsiliepė Grand Rapidso vyskupijoje įsigyta liga. Mat, Mantague (Mi) miestelio parapijos klebonas apgyvendino kun. Joną žiemai virš raštinės pastogėje neapšildomame kambarėlyje, nors klebonijoje buvo apšildytas tuščias kambarys. Jis, sakė, esąs virėjai, kurio ji nenaudojo — nakčiai ji eidavo namo. Dėl persalimo išsivysčiusi liga, kuri po to pasikartojė kiekvieną žiemą, buvo dar kita priežastis paieškoti šiltesnio klimato, vykstant į El Paso vyskupiją.

Retkarčiais į stovyklą atvykdavo kun. J. Madden. Kartą jis atvežė švč. M. Marijos litanijos ir apsireiškimų titulų sąrašą, kad stovyklos prižiūrėtojas, kun. J. Burkus, padarytų lenteles kiekvienai kabinai švč. M. Marijos garbei. Pasielgdamas savarankiškai, vieną kabiną pavadino Aušros Vartų ir kitą Šiluvos Marijos garbei.

Dienas kun. Jonas Burkus dažnai praleisdavo Hillsboroje, ką nors dirbdamas nagingo vyro įrankiais, arba lankydamas šeimas. Parapijėlė, ką tik atskirta nuo Garfieldo, buvo maža. Įeigų neužtekdavo būtiniausioms sąskaitoms apmokėti. Tad vyskupas primokėdavo, kad kasdien pavalgytų ir automobilį išlaikytų: nuvykti bažnyčion buvo devynios mylios žvyruoto kelio, o apsipirkti reikėjo pavažiuoti keturiasdešimt mylių iki apskrities miestelio. Pėsčiomis negalėjo aplankyti nė žmonių plačioje dykumų apylinkėje. Juos reikėjo aplankyti bent vieną kitą kartą, ypač tuos, kurie kitaip savo gyvenime neturėtų progos pamatyti kunigo.

Vienas senyvas žmogus, pvz., gyveno netoli Hillsboro vienoje uolos kiaurymėje. Jis buvo katalikas, bet bažnyčion ateidavo gal tik kartą per metus. Jis sakė, sekąs žinias radiju iš viso pasaulio ir turįs daug knygų apie visas pasaulio religijas. Jis daug skaitęs apie jas: to gana. Kitu laiku jis vaikščiodavo

po laukus, ypač paupokšniu, rinkdamas auksą turinčius akmenis. Tuo metu miestelyje buvo du malūnėliai tokiems akmenims sumalti ir auksui išplauti. Malūnininkas ir rinkėjas pasidalindavo auksą pusiau. Kartą apškrities šerifas pasakė kun. J. Burkui apie šį urvininką: „Kada nors po trijų dienų po jo mirties rasime jį negyvą“. Taip ir atsitiko, kun. Jonui jau išvykus.

Kelios parapijiečių poros gyveno blogoje santuokoje. Pirmą porą Kun. J. Burkus sutvarkė Didįjį penktadienį. Jis viską darė, kad įtikintų kitą vyrą susitaikyti su Dievu ir Bažnyčia. Pagaliau vyriškis tarė: „Tu man nieko negali padaryti. Aš turiu Amerikos vyriausybės apsaugą“. — „Bet“, atsakė kun. Jonas, „nei Amerikos vyriausybė, nei jos visa armija nepajėgs apsaugoti tavęs nuo pragaro, jeigu tu pats nesusitaikysi su Dievu“. Po kurio laiko iš nakties buvo rastas jo šaltas lavonas.

Retkarčiais ir vyskupijoje gyveną lietuviai kunigai aplankydavo miške gyvenantį kun. Joną: pirmiausia įkurtuvėms, o vėliau vardinėms sukviestė visus lietuvius kunigus ir jų šeimininkes. Visi drauge ruošė pietus, o stalą puošė iš Chicagos gautas aukštas šakuotas raguolis.

Šiokiadieniais kun. J. Burkus atnašaudavo šv. Mišias stovyklos koplyčioje, o sekmadieniais Hillsboroje, o po to dar pavažiudavo keturiasdešimt mylių iki Placitas, kur šv. Mišiomis pagelbėdavo kun. J. Klumbiui.

Hillsboroje greta bažnytėlės gyveno senyva Titmanų pora. Ji buvo katalikė, bet savo tikėjimo nepraktikavo, o jis nekatalikas, net nekrikštytas, pagonis. Pagaliau kun. Jonas laimėjo ją: ji grįžo Bažnyčion ir likusią savo gyvenimo dalį ji buvo jam labai dėkinga.

Kartą kun. J. Madden, kurs gyveno vysk. S.M. Metzgerio namuose, atvyko drauge su vyskupu į Kingstoną, o po valandėlės visi trys nuvyko pas Titmanus pietums. Čia ponia Titmanienė vyskupui išgyrė kun. Joną Burką, išreikšdama savo dėkingumą už jos atvertimą. Taipgi ji gyrė jį už gerą parapijėlės administravimą, bažnytėlės remontą, suolų klaupkas ir kit.

Pats Titmanas buvo teisininkas. 1912 m. jis buvo narys teisininkas komisijos, kuri sustatė konstituciją Naujosios Meksikos valstijai, kuri iki to meto buvo teritorija. Jis pasiliko pagoniu, nors, jam mirus, bet dar tebesėdinčiam savo kėdėje, žmona pylė vandens jam ant galvos. Ji krikštijo jį. Kun. A. Bertašius dalyvavo jo laidotuvėse.

Šv. Šeimos parapijoje El Pasoje

Po dvidešimt su puse kun. Jono Burkaus buvimo mėnesių Kingstone kun. J. Madden paskelbė keturių savaitių stovyklavimo sezoną — po savaitę šeimoms, moterims, vyrams ir jaunimui. Kai vis tiek stovyklavimo metu kun. J. Madden čia gyvensiąs drauge su savo štabu, tad jis patarė kun. Jonui pasinaudoti tokia proga ir išvykti atostogų. Čia būdamas, jis galįs aptarnauti ir visai sumažėjusią parapijėlę, nes, prezidentui Eisenhoweriui uždarius magnezijaus kasyklas, daugis išsikėlė į kitą kalnų pusę, į Santą Ritą. Bet svarbiausia jam ir jo štabui reikėjo vietos, viso namo.

Kun. J. Burkus sudėjo savo turtelį į vieną sandeliuką atskirame pastate, užrakino ir išvyko į El Pasą, kad gautų kurijos „palaiminimą“. Vyskupijos kancleris palinkėjo kun. J. Burkui gražių atostogų ir bebuvo išleidžias jį pro duris. Tuo metu suskambėjo

kanclerio telefonas iš Šv. Šeimos parapijos El Pasoje, kad ji nebeturinti kunigo. Išvykdamas į Ispaniją atostogų, parapijos klebonas kun. F. Lapieza savo vietoje paliko iš Via Coeli vienuolyno alkoholikams gydyti kunigą. Šis, pasijutęs laisvas, nusipirko butelį gėrimėlio, užsirakino, ir tuo baigėsi jo pavadavimas.

Tad kancleris pradėjo maldauti kun. J. Burkų laikinai perimti Šv. Šeimos parapiją: „Sutikdamas padarysi daug gero, ir vyskupas bus labai patenkin-tas ir dėkingas. Už poros savaitių, kun. Lapiezai grįžus, galėsi vykti atostogų“. Kun. Jonui nebuvo kitos išeities, kaip persikelti į Šv. Šeimos parapiją ir pradėti klebono pavadavimą.

Už poros dienų iš New Orleans arkivyskupijos atvyko dar vienas kunigas, vardu Kelso. Čia sekma-dieniais jis pagelbėjo kun. J. Burkui dvejomis šv. Mišiomis, o šiokiadieniais, po mėnesio jaunimo direktoriui grįžus iš stovyklavimo, perėjo dirbti į jaunimo centrinę raštinę drauge su kun. J. Maddenu, kurio raštinė tada buvo visai netoli Šv. Šeimos bažnyčios. Ten jis neilgai dirbo, vos keletą dienų, nes nesiderino judviejų veiklos metodai. Kun. Kelso ir kun. J. Burkus gražiai sugyveno per pustrėčio mėnesio, nes kun. F. Lapieza, gal būt, norėdamas ilgiau pasilikti savo tėviškėje Ispanijoje, „susirgo“ ilgesniam laikui.

Šv. Šeimos parapijoje gyveno L. Velardės pora. Jie abu buvo pabėgę iš Meksikos žiauraus religijos persekiojimo metu. Vyskupijoje abu Velardės buvo žymūs katalikų akcijos veikėjai ir kartą per savaitę aplankydavo vyskupą vakarais jo rezidencijoje. Tarp kitko pokalbiuose būdavo užsimenama ir apie kunigus. Kartą vyskupas pasiteiravo juos ir apie kun. J. Burkų, kurį jis dar labai mažai tepažino, ir apie jo sugebėjimą administruoti parapiją.

Abu Velardės buvo geros nuomonės apie kun. J. Burką. Vyskupas teiravosi toliau, ar jis tikėtų Šv. Antano parapijoje, Anthonyje (N M) kur turėtų pastatydinti naują bažnyčią. Pats vyskupas buvo susidaręs neblogą nuomonę apie kun. J. Burką toje srityje iš Titmanų Hillsboroje, kur jis pastatydino naują sieną bažnytėlei sustiprinti, padirbo klausyklą, klaupkas, įvedė vandenį, zakristijoje įdėjo lubas ir kt.

Girdėdamas iš vyskupui gerai pažįstamų keturių asmenų gražius atsiliepimus apie kun. J. Burką, vysk. S.M. Metzger, kun. F. Lapiezai grįžus, nusprendė skirti jį į Anthony (N M).

Trečią rugsėjo sekmadienį, popiet, vysk. S.M. Metzger teikė Sutvirtinimo sakramentą La Uniono bažnytėlėje, kuri buvo kun. J. Juodeikos žinioje. Apeigose dalyvavo ir kun. J. Burkus. Šia proga šventoriuje privačiai vyskupas išreiškė jam savo nuosprendį, kad jis noris skirti jį į Anthony su sąlyga: „Jeigu sugebėsi pastatydinti bažnyčią“. Kun. J. Burkus atsakė: „Manau, kad sugebėsiu“. — „Tad tave ir skiriu į Anthony administruoti parapiją ir pastatydinti bažnyčią. Tik kol kas niekam to nesakyk. Jau kuris laikas kun. Lumas nori atsisakyti parapijos ir išvykti ilgesniam laikui, o neturiu kito kunigo, kurs galėtų perimti dešimt metų jo administruotą parapiją. Svarbiausia kun. Lumas nenori statydinti bažnyčios“.

Vyskupas liepė kun. J. Burkui niekam nesakyti, kad jis skiriamas į Anthony, bet tą pačią valandą jis pasakė „svarbiausiajai“ Šv. Antano parapijietei Anthonyje, Josefinai Geck, apie jo paskyrimą.

Tur būt, vyskupas turėjo žinių apie kun. F. Lapiezos grįžimo dieną. Tad, grįžęs iš La Uniono, vyskupas pranešė kun. L. Lumui, kad gavęs kunigą

perimti parapiją, išklausęs jo prašymą ir leidžias jam išvykti iš vyskupijos neribotam laikui.

Po kelių dienų, grįžus kun. Lapiezai, kun. J. Burkus aplankė kun. L. Lumą Anthonyje. Tuoju atbėgo skersai gatvės gyvenusi parapijos „administratorė“ Josefina Geck, didelė Meksikos patriotė, nors jos tėvas buvo vokiečių, kad išmėgintų kun. J. Burką, kiek jis mokas ispaniškai ir kur jis dabar vyksta. Nors dar labai mažai mokėjo ispaniškai ir nors abu Velardės turėjo neblogą nuomonę apie gražų ištirimą ispaniškų žodžių, sugebėjo atsakyti, kad vyksta į Kingstoną. Čia jis negalėjo pasakyti visos tiesos jai, kuri jau viską žinojo iš praeito sekmadienio popiečio pasikalbėjimo su vyskupu La Unione.

Pernakvojęs Canutilloje pas kun. Juodeiką, sekantį rytą, rugsėjo 27 d., gavęs iš vyskupo oficialų paskyrimą, kun. Jonas Burkus ir būsimasis jo kaimynas, kun. J. Juodeika, išvyko į Kingstoną, pakelyje paėmę priekabą. Tos pačios dienos ankstyvą popietį jiems atvykus į Anthony su visu turteliu, Šv. Antano ilgametė „administratorė“ vėl tuoju prisistatė, šį kartą abu minėtus kunigus ir kun. Juodeikos šeimininkę Mariją Škėmaite pakviesdama pietums. Bet šie visi atsisakė, pasakydami, kad turi viską atsivežę. Iš tikrųjų ji tik gerinosi, kad ir toliau galėtų administruoti parapiją.

Pirmieji žingsniai Šv. Antano parapijoje

Pirmąjį savo darbo mėnesį kun. J. Burkus susitarė su Krikščioniškojo mokslo brolijos dioceline vadovybe, kad ji pravestų tikybės mokytojų

kursus parapijiečių grupei.* Keturios seselės, atvykstančios iš El Paso kiekvieną trečiadienį, negalėjo aprėpti visų mokyklinio amžiaus vaikų. Joms pagelbėjo tam darbui paruoštos parapijietės. Bet reikėjo jas geriau paruošti ir kasmet papildyti jų eiles, nes kasmet kelios ar keli iškrenta: vieni išsikelia kitur, kiti pasitraukia dėl amžiaus ar kitų priežasčių. Parapijos bažnyčiai esant tik dvidešimt mylių, arba trisdešimt du kilometrai, nuo vyskupijos centro, nebuvo sunku minėtai vadovybei atvykti vakarais, kad pravestų tokius kursus. Juos pravedė p. Okla McKee, pradėjusi juos 1957 m. lapkričio 4 d.

Neradęs jokio parapijiečių sąrašo, su Kotrynos Madrid pagalba kun. Jonas Burkus sudarė apytikrį jų sąrašą ir nuo lapkričio 1 d. įvedė rinkliavos vokelius. O parapijos aplinkraštį, arba biuletenį, pradėjo leisti nuo pat pirmojo savo darbo sekmadienio. Rinkliavos vokeliai ir savaitinis biuletenis buvo naujiena parapijoje.

Pirmą kartą aplankius kun. Leoną Lumą, raštinėje jis supažindino kun. J. Burką su parapija, tarp kitko pasakydamas, kad jis gaudavęs apie keturiasdešimt penkis dolerius rinkliavos, bet kun. Jonas Burkus pirmą sekmadienį gavo devyniasdešimt penkis dolerius, ir kiekvieną sekmadienį ji augo, ypač įvedus vokelius.

Taipgi buvo ir tokių, kurie koku nors kitu būdu paremdavo, ypač parapijos organizacijos ir brolijos. Atvykus kun. J. Burkui, tuojau Altoriaus draugija ir Švč. Jėzaus Širdies lyga pagelbėjo apmokėti atsilikusių draudos sąskaitą.

* Visi šio skyriaus skirsneliai yra parašyti pagal parapijos aplinkraščius, arba biuletenius, kuriuos kiekvieną sekmadienį kun. Jonas Burkus dalino savo parapijiečiams.

Tarp pavienių buvo išimtina vokiečio Fredo Russeko šeima. Pvz., 1957 m. gruodžio 29 d. ši šeima lošė bingo žaidimą vienoje El Paso parapijos salėje, ir sūnus, kurs patarnaudavo kunigui šv. Mišių metu, laimėjo penkis šimtus dolerių ir sekančią dieną, tėvų pamokytas apie pareigą remti savo parapijos bažnyčią, penkiasdešimt dolerių atnašė klebonui. Taip pat sekančių metų pradžioje tas pats Russekų sūnus padovanojo bažnyčiai asiliuką, kurį, visi šv. Mišių patarnautojai platinę bilietus, išleido loterijon, uždirbdami penkiasdešimt vieną dolerį parapijai.

Klebonui paskelbus sekančių metų pirmojo pusmečio rinkliavų kiekvieno asmeninį mokėstį bažnyčiai, daugis nustebo: tik Fred Russek kiekvieną sekmadienį vokelyje davė penkis dolerius, o tuo tarpu daugis tik dešimt ar dvidešimt penkis centus ar visai nieko. Daugis pasipiktino Russeko šeimos dosnumu.

Fred Russek turėjo labai seną automobilį, dirbo paprastu sąskaitininku už menkesnę algą, negu daugis kitų. Tad sekančio pirmadienio rytą, 1958 m. liepos 7 d., daugis pirma, žinoma, aptarę reikalą ispaniškai kalbantieji tarp savęs, atvyko į Fredo Russeko raštinę jam pasakyti, kad jis visiems padaręs didelę nemalonę, vokeliuose tiek daug duodamas bažnyčiai. Kalbėjo: „Mūsų tėvai ir tėvų tėvai duodavo dešimt centų. Negalime įžeisti jų, duodami daugiau. O tu drįsai įžeisti mus ir mūsų tėvus, duodamas daugiau. Nedrįsk ir toliau to daryti!“ O šis tik kvatojosi iš jų naivaus galvojimo. Žinoma, jie nesakė, kad jie įžeidę savo tėvus, važinėdami automobiliais, gaudami algas dešimt kartų didesnes, gyvendami gražesniuose namuose, negu jų tėvai.

Kur statytina bažnyčia Anthonyje?

Išvykdamas iš parapijos, kun. L. Lumas paliko kažkieno pabraižytus planus, kad nauja bažnyčia pastatyta senosios bažnyčios vietoje. Bet jis nieko nepasakė kun. J. Burkui, kad Albina Provencio ir jos sesuo Josefina Geck jau buvo padovanojusios miestelio kvartalo dalį naujai bažnyčiai pastatyti. Tad kun. J. Burkus to nežinojo.

Senajai vietai esant per mažai visiems parapijos pastatams ir automobiliams statyti aikštei, kun. J. Burkus teiravosi, ieškojo kitos vietos, rinkdamas žmonių nuomones. Albina ir Josefina tuojau pakvietė kun. J. Burką, kad parodytų kun. L. Lumo laikais dovanotą žemę, nepasakydamos, kad jos jau buvo dovanojusios ją. Tad iš naujo jos padovanojo žemę ir joje esančius penkis namukus, kuriuose gyveno nuomininkai. Nuo to meto jie turėsią mokėti nuomą bažnyčios statybos fondan.

Nujausdami, kad už kelių mėnesių, gal būt, reikės išsikraustyti, 1958 m. rudenio nuomininkai nustojo mokėti nuomą. Jie puoselėjo mintį, kad vogti iš savo bažnyčios, kurios niekados nerėmė, nesą nė mažiausio nusikaltimo bei kokios nors negarbės už kelių šimtų dolerių nusukimą. Tokių „didvyrių“ draugai jų nepapeiks, o tik pagirs.

Miestelio viduryje, penkiasdešimt metrų nuo senosios vietos, Anthonyje (NM), buvo trisdešimt akerių, arba 12.13 hektarų, medvilnės laukas. Pasiteiravus apie jį, žmonės sakė, kad savininkas jo niekam neparduodąs. Daugis norėję jį pirkti, bet be sėkmės. Sužinojęs savininko pavardę ir už kelių mylių esanti jo ūkį, kur jis gyveno, kun. J. Burkus nuvyko pasikalbėti su juo. Jis pasakė, kad niekam neparduodąs nei pavieniais sklypais, nei viso ploto.

Tačiau kun. J. Burkui sutinkąs parduoti ir tik jam, jeigu perkąs visą lauką ir jame tikrai statysiąs bažnyčią. Tuo reikalas ir baigėsi.

Vėliau, vieną popietį, ruošiant naujos bažnyčios planus, architektas atvyko į Anthony, kad apžiūrėtų bažnyčiai numatytą vietą. Sužinojęs, kad čia būta daug namukų, kurių kiekvienas turėjo uždengtas dideles duobes namų apyvokos srutoms subėgti ir pamažu susisunkti į žemę, jis labai apgailestavo, kad galį būti sunkumų. Iš tikrųjų taip ir buvo: viena duobė liko po grindimis bažnyčios viduryje, o kitą statybininkai atidarė bažnyčios kampe. Nors toje vietoje supylė dešimt pėdų gilumo storus pamatus, bet vis tiek tasai bažnyčios kampas, kalbama, vėliau pasmukęs žemyn.

Architektui tada susirūpinus esančiomis srutų duobėmis, kun. J. Burkus parodė jam ir tik jam vienam minėtąjį medvilnės lauką, kur tarp parapijos trobėsių ir automobiliams statyti aikščių nebūtų jokių gatvių saugumo sumetimais ir nebereikėtų pirkti kito žemės ploto vėliau parapijos salei. Kun. J. Burkus galvojo, kad tai būtų idealu.

Kitus du trečdalius lauko, apie dvidešimt akierių, būtų galima parduoti sklypais, ir taip ne tik parapijos pastatams sunaudotas plotas liktų dykai, bet dar liktų pelno bažnyčios statybai, nes jau per daugelį metų daugis mėgino įsigyti ten tokius sklypus.

Pasitaikius progai, architektas visa papasakojo vyskupui, ne tiksliai viską nusakydamas. Tad vyskupas suprato, kad architektas pataręs jam nestatyti bažnyčios medvilnės laukuose. Be to, dovaną reikia priimti, kitaip geradarės galėsiančios įsižeisti. Sutikęs Josefiną Geck, vyskupas papasakojo jai apie kun. J. Burkaus planą medvilnės lauke. Ji nepritarė tokiam planui, nes esą per toli, o ne jos ar

jos sesers kieme, o iš tikrųjų Josefinai būtų būvę eiti tik keletą žingsnių toliau.

Tasai medvilnės laukas ribojosi su Naujosios Meksikos ir Tekso siena, nes Anthony miestelis stovi ant šių dviejų valstijų sienos. Ties šiuo medvilnės ūkiu antroje valstijoje irgi buvo neapgyventa aikštė. Nors kun. Jonas Burkus rimtai neplanavo pastatydinti naujos bažnyčios ant valstijų sienos, nes, viena, dovana jau priimta, antra, be finansinės pagalbos to negalima padaryti, trečia, ne klebonas nustato vietą naujai bažnyčiai, tačiau kun. J. Burkus per dvejus metus juokavo kunigams jų susibūrimuose, kad ketinęs pastatydinti bažnyčią ant dviejų valstijų sienos: presbiterija, skirta kunigui ir patarnautojams, būsianti Tekso pusėje, o pati bažnyčia būsianti Naujojoje Meksikoje. Šv. Komunijos groteliai būsianti valstijų siena. Abiejose grotelių galuose, prie bažnyčios vidinių sienų, pastatysias pasienio stulpus, nudažytus tų valstijų spalvomis. Iš žmonių pusės bus užrašyta „Naujoji Meksika“, o iš antrosios pusės — „Teksas“. „Visur laikraščiuose garsinsiu tai, padarydamas Anthony turistine vieta. Taip plauks žmonės ir pinigai skolai išmokėti. Stovėdamas Tekso valstijoje,“ Kun. J. Burkus baigdavo savo pasakojimą, „kalbėsiu: „Klausykitės jūs, naujieji meksikiečiai, aš kalbu iš Tekso““.

Besiklausą kunigai paklausdavo pasakotoją: „Kaip tai galėsi padaryti? Juk tai neįmanoma“. Nesileisdamas į jokias smulkmenas bei pasiaiškinimus, teatsakydavo: „Tik turėkite kantrybės! Pamatysite, kaip padarysiu“. Žinoma, tokiam svajų pasakojimui niekas nepriduodavo rimtumo, ir tuo baigdavosi draugiškas pobūvio pokalbis.

Žinoma, jeigu visa tai būtų priklausę nuo kun. J. Burkaus, jis lengvai galėjo tai padaryti. Gal tada

vienintelė bažnyčia būtų buvusi pastatyta ant dviejų valstijų sienos, kai tuo tarpu daug kitų pastatų stovi ant dviejų valstijų sienos Anthonyje ir kitur. Žinoma, vėliau, vyskupiją padalinus pagal valstijų sieną, būtų buvę nepatogumų. Dovanotoji žemė tik keli žingsniai nuo valstijų rubežiaus. Medvilnės lauke bažnyčia būtų pastatyta vienu kvartalu toliau nuo valstijos sienos, prie Bažnyčios gatvės. Medvilnės laukas buvo dviejų miestelio kvartalų pločio ruožas.

Parapijos metrikų perrašymas

Šv. Antano parapijos sakramentų teikimo knygos buvo pradėtos vesti 1899 m. Jos surašytos labai blogame popieriuje, kuris jau buvo visiškai sudrūnijęs, trupėjo, jį palietus. Nežiūrint to, kun. L. Lumas naujų Krikštų, Sutvirtinimo bei Jungtvių metrikus rašė į tokias senas knygas, užpildydamas kiekvieną likusią tuščią puslapių vietelę, nors visų puslapių kampai ir pakraščiai buvo nutrupėję.

Pageibstomas parapijos draugijų, kun. J. Burkus nupirko keturias Krikštų metrikams surašyti knygas, sunumeravo, surankiojęs kronologine tvarka senose knygose visus metrikus, ir kelios parapijos moterys perrašė visus metrikus į naujas stipraus popieriaus knygas. Suzana Provencio perrašė du tūkstančius seniausių Krikšto metrikų, pradėdama nuo pat parapijos pradžios. Sekančius du tūkstančius Krikšto metrikų perrašė Josefina Geck. Šie buvo surašyti kun. J. Ilardios, kuriuos tik ji tegalėjo išskaityti, kaip ji galvojo. Bet iš tikrųjų ir kun. J. Burkus išskaitė juos visus be jos pagalbos. Kotryna Hickey perrašė visus Sutvirtinimo sakramento priėmėjų metrikus, kurių buvo tūkstantis šimtas. Visus perrašytus metrikus dar kartą patikrinus,

senosios knygos supakuotos ir yra laikomos ateičiai, kad, iškilus abejonėms dėl kai kurių metrikų, būtų galima patikrinti.

Vėliau klebonas, jausdamas atsakomybę, nupirko didelę nedegamąją spintą seniesiems ir naujai perrašytiems metrikams laikyti. Daugelyje El Paso vyskupijos parapijų senieji metrikai yra žuvę, sudegę drauge su klebonija. Ir šioje parapijoje žuvo viena nepilna Krikštų metrikų knyga parapijos kunigo mirties metu.

Pirmoji

šv. Komunija Šv. Antano parapijoje

Kiekvienais metais pirmosios šv. Komunijos diena buvo antrąjį gegužės mėnesio sekmadienį, amerikiečių Motinos dieną. Jau pirmaisiais metais kun. J. Burkus padarė pakeitimą: pirmoji šv. Komunija priimtina drauge su tėvais. Tokią pirmosios šv. Komunijos programą klebonas organizavo 1958 ir kiekvienais kitais metais. Bet kadangi daug porų gyveno civiliška susimetrikavę, nėjo sakramentų, tad daugis vaikučių eilės gale priimdavo šv. Komuniją pirmą kartą lyg našlaičiai. Bet kokia proga meksikiečiai mėgo „kūmus“, tad siūlydavosi jais būti ir pirmosios šv. Komunijos proga, kaip kai kuriose parapijose meksikiečių praktikuojama. Tačiau kun. J. Burkus nepriėmė pakaitalų, tuo paskatindamas sutvarkyti civilinę santuoką ir prieiti išpažinties. Net ir parapijos misijų metu sutvarkiusieji santuoką paprastai neidavo išpažinties. Tokiu būdu daugis tėvų prieidavo išpažinties tokia vaikučių pirmosios Komunijos proga po daug metų.

1958 m. šimtas penkiasdešimt vaikučių priėjo pirmosios šv. Komunijos. Drauge su jais ir daug jų

tėvų ar bent vienas iš tėvų. Šia proga galima paminėti, kad per pirmuosius savo darbo tris mėnesius kun. J. Burkus išklause devynis šimtus du parapijiečius išpažinčių ir išdalino tūkstantį devynis šimtus šešiasdešimt šv. Komunijų.

Viena proga šį tėvų paskatinimą priimti šv. Komuniją drauge su vaikučiais Josefina Geck papasakojo vyskupui, kaip nepriimtina naują tvarką, įvestą parapijoje. Kai kartą vyskupas paminėjo tai kun. J. Burkui, šis atsakė: „O kas blogo atvesti tėvus atgal prie sakramentų, kad atgautų Dievo malonę ir savo vaikučiams duotų tinkamą pavyzdį?“ — „Jiems nauji dalykai“, tepasakė vyskupas.

Be to, prisimindamas vysk. K. Paltaroko įvestą praktiką Panavėžio vyskupijoje, kur pirma vaikučiai būdavo paruošiami išpažinčiai ir prileidžiami prie jos, o tik sekančiais metais prie šv. Komunijos, kun. J. Burkus jau pirmaisiais savo klebonavimo metais reikalavo, kad vaikučiai pirma būtų paruošiami išpažinčiai, prie kurios pirmą kartą prieidavo gavėnios metu, o tik vėliau, Motinos dieną, atlikę išpažintį bent du ar tris kartus, prieidavo pirmos šv. Komunijos. Tokia praktika vaikučiai būdavo įsamoninami, kad išpažinties ir šv. Komunija yra du skirtingi sakramentai, kad šv. Komunijai priimti nereikia kiekvieną kartą eiti išpažinties, jeigu tik neturima sunkios nuodėmės, ir, kad pats pasiruošimas šv. Komunijai buvo ilgėjimosi metas, kad Jėzus įeitų į jų širdis, o ne baimės metas, dar tebegyvenant nuodėmėse, kurių reikia atsikratyti.

Seselės vienuolės, kurios Anthonyje vadovavo vaikučių katekizacijai ir paruošdavo juos pirmiems sakramentams, labai palankiai žiūrėjo į šią praktiką ir kelis kartus pagyrė kun. J. Burką už šią „naujenybę“. Tokią praktiką bei programą kun. J.

Burkus vykdė per pastaruosius dvidešimt savo darbo metų El Paso vyskupijoje. Visi, supratę šią svarbą, labai palankiai priimdavo.

Nauji vargonai Šv. Antano bažnyčiai

Besiruošiant statyti naują bažnyčią, pirmas žingsnis buvo vargonų nupirkimas. Švč. Jėzaus Širdies lyga apsiėmė vykdyti šį projektą. Jos visa valdyba buvo Josefina Geck. Jai ir dar dviem narėms nuvykus vargonų krautuvėn, jos norėjo pirkti mažus vargonus. Bet kun. J. Burkus nesutiko: „Viskas pirkтина naujai, didelei bažnyčiai“. — „Bet, kunige, mes neturime pinigų dideliems vargonams pirkti. Ims laiko ir už šiuos apmokėti sąskaitą“. — „Pinigo turės atsirasti ir atsiras“.

Pasidairęs netrukus kun. Burkus sustojo prie didžiausių elektrinių vargonų su dideliais spintos pavidalo garsiakalbiais. Jų kaina buvo beveik du tūkstančiai aštuoni šimtai dolerių. Moterėlės pabugo. Bet, klebonui nenusileidus, susitarta pirkti juos. Įmokėjus sąskaitos dalį, pasižadėta apmokėti vargonų sąskaitą per vienerius metus. Netrukus vargonai atvežami į senąją Šv. Antano bažnyčią, o laikui atėjus, jų pardavėjai pasižadėjo perkelti juos į naująją.

Naujieji vargonai pirmą kartą grojami šv. Antano šventės metu, 1958 m. birželio 13 d. Jais grojo Luiso ir Albinos Provencio dukra Lilija Corpening. Kitos dvi vargoninkės buvo Eva Enriquez ir Angelė Acosta. Šv. Antano šventės metu vargoninkės ir dar keli dovanojo po penkiasdešimt dolerių vargonų fondan. Nuolat primenant žmonėms apie skolą už vargonus, daugis įmesdavo vokelį su auka į rinkliavos pintinę, o Lyga nuolat pardavinėjo įvairius

meksikietiškų valgių gaminius ir ruošė įvairius parengimus skolai mažinti.

Vargonų pašventinimas įvyko rudenį dar senojoje bažnyčioje. Susitaręs su vyskupu, kun. J. Burkus paskelbė savo parapijiečiams vargonų pašventinimo datą ir pakvietė šeimas tapti vargonų „kūmais“. Tai dar vienas būdas leisti meksikiečiams pasirodyti ir taip sumažinti likusią aštuoniolikos šimtų dolerių skolą. Iš anksto pasiųsdami auką vokelyje, patys ar per kitus dalyvauja šventinimo apeigose, ranka laikydami spalvoto popieriaus kaspiną, ateinantį nuo vargonų. Keli šimtai tokių kaspinų atėjo nuo vargonų ir jie buvo pasiekiami bet kur bažnyčioje. Šventinimo metu „kūmai“ laikė vieną iš kaspinų, kabantį ties jais. Rugpiūčio 10 d. buvo išdalinti tokie vokeliai su pakvietimais, kviečiant juos tapti „kūmais“. Kiekviena proga klebonas paragino parapijiečius ir jų giminaičius bei pažįstamus, gyvenančius parapijoje ar kitur, tapti „kūmais“, duotame vokelyje pasiunčiant auką prieš šventinimo apeigų pradžią.

Sekmadienį, 1958 m. rugsėjo 7 d., 16 val., dalyvaujant būreliui kunigų, kancleriui H.H. Quinn ir dekanui Eugenijui Geary ir esant pilnai kūmų bažnyčiai, vietos dekanas, atstovaudamas vyskupui, pašventino vargonus, kunigams lotyniškai skaitant visą eilę psalmių. Šiuomi vargonų skola sumažinta iki devynių šimtų keturiasdešimt dolerių, kaip rodo sekančio sekmadienio parapijos biuletenyje duota apyskaita ir išskaičiuotas vargonų kūmų sąrašas drauge su duota pinigų suma. Meksikiečiui neapsakomai svarbu pamatyti savo pavardę pranešimuose ar laikraščiuose! Bet ir po vargonų pašventinimo Švč. Jėzaus Širdies lyga ir toliau įvairiais būdais ruošė įvairius renginius. Taip visa skola buvo sumokėta daug greičiau, negu buvo susitarta.

Du dvasinės stiprybės vajai

Ganytojišku laišku 1957 m. rugsėjo 13 d. El Paso vyskupas paskelbė visos vyskupijos vyrams kasdienių šv. Mišių šešių savaitių vajų 1957 metams užbaigti. Tarp kitko vysk. S.M. Metzger tada rašė: „Didžiausias kasdienis įvykis jūsų kaimynystėje yra šventoji Mišių Auka, kurioje jūs dalyvaujate . . . Tik vienerios Mišios pagarbina Dievą ir padėkoja jam daugiau, negu visų angelų ir šventųjų jungtinis garbinimas. Tiktai vienerios Mišios turi didesnę galią atsilyginti už nuodėmes, negu visų tikinčiųjų visos aukos žemėje. Tiktai vienerios Mišios gali pagelbėti skaistykloje kenčiančioms vėlėms daugiau, negu visų mūsų maldos už jas, ir visi jų pačių kentėjimai”.

Tų šešių savaitių metu El Paso vyskupijoje kasdienių šv. Mišių vajus buvo sutraukęs daug vyrų į šiokiadienio šv. Mišias. Kasdien jos buvo atnašaujamos anksti rytą, kad jų dalyviai vyrai po šv. Mišių spėtų darban. Tam vajui pasibaigus, jų skaičius kasdien mažėjo visose parapijose, o ne tik Šv. Antano bažnyčioje.

Tada po pusmečio, 1958 m. liepos mėnesio pradžioje, El Paso tas pats vyskupas ordinaras paskelbė kitą dvasinės stiprybės vajų visoms vyskupijos šeimoms.

Visur pasaulyje, beveik kiekvienoje parapijoje, keletas šeimų yra pasiaukojusių dieviškajai Jėzaus Širdžiai. Tokiam tikslui jie pakvietė savo parapijos kunigą įsostinti švč. Jėzaus Širdies statulai arba paveikslui, ir tokia proga visa šeima pasiaukuoja dieviškajai Jėzaus Širdžiai, kunigui vadovaujant. Pvz., žinoma, kad kun. L. Lumo dešimties metų klebonavimo metu pasiaukuoja septynios šeimos, o gal daug daugiau. Reikia manyti, kad keletas tokių

atvejų buvo ir prie ankstyvesniųjų klebonų, bet niekam nepavyko to sužinoti, nors buvo skelbta parapijos biuletenyje.

Nesant daug tokių atvejų, minėtą dieną El Paso vyskupas ordinaras ganytojišku laišku paskelbė tokio pasiaukojimo dieviškajai Jėzaus Širdžiai ir Jėzaus Širdies paveikslų įsostinimo vajų visose vyskupijos parapijose. Ir jis prašė kunigus, kad po to sudarytų visų dieviškajai Širdžiai pasiaukojusiųjų sąrašą ir prisiųstų jį vyskupui. Toks sąrašas būsiąs saugomas vyskupijos archyve.

Gavęs tokį paraginimą, kun. J. Burkus liepos 6 d. paskelbė parapijos biuletenyje: „Visos šeimos, kurios kada nors pasiaukoję švč. Jėzaus Širdžiai, praneša klebonui arba Švč. Jėzaus Širdies lygai savo pavardes ir vardus taip, kad būtų galima sudaryti tokių šeimų sąrašą ir pasiųsti vyskupo archyvan. Jeigu tokios šeimos yra pasiaukojusios dieviškajai Širdžiai, bet neturi diplomo, (be kunigo) atnaujina privačiai šeimos pasiaukojimą, pirma priėmę šv. Komuniją. Jie savo namuose perskaito pasiaukojimo aktą ir po to paduoda kunigui visų šeimos narių vardus ir pavardes diplomui gauti.

„Visos kitos tikėjimą praktikuojančios šeimos yra vyskupo skatinamos pasiaukoti dieviškajai Jėzaus Širdžiai kunigo akivaizdoje. Jie paduoda Švč. Jėzaus Širdies lygai savo šeimos vardus ir pavardes diplomui paruošti. Susitartą dieną visi, esą virš septynerių metų amžiaus, prieina išpažinties ir šv. Komunijos, ir po to kunigas aplanko tokias šeimas, pašventina paveikslą ir įsostina jį garbingoje namų vietoje, ir kunigo akivaizdoje visi pasiaukoja dieviškajai Jėzaus Širdžiai“.

Nors klebonas keletą kartų mėgino išaiškinti žmonėms šio vajeaus prasmę ir svarbą, bet jie vis tiek

arba nesiklausė arba tik ranka pamojo, nenorėdami priimti jokių „naujenybių“ bei naujų „išradimų“, nes meksikiečiai yra konservatyvūs savos tradicijos žmonės, lengvai nepakeičiami.

Pagaliau Švč. Jėzaus Širdies lygos aktyvus narys, Ramonas Padilla, kuris prieš kelerius metus vieną savo ūkį dovanojo naujos bažnyčios statybai, sutiko tapti šio vajaus vadovu, ir klebonas keletą kartų skelbė jo pavardę iš sakyklos ir parapijos biuletenyje, ragindamas šeimas kreiptis į jį. Po keletą kartų jis uoliai lankė tikėjimą praktikuojančias parapijos šeimas ir aiškino joms po kelis sykius apie šį svarbų vają, kol įtikindavo jos narius priėti išpažinties ir leisti klebonui aplankyti, kad pašventintų paveikslą ir paaukotų jų šeimą švč. Jėzaus Širdžiai. Jie bijojo dviejų dalykų: išpažinties, kurios klebonas reikalavo kaip sąlyga, ir piniginės rinkliavos kunigo apsilankymo metu, kuri buvo paneigiama: jokio mokesčio net už paveikslą, maldos lapelius ir gražų spalvotą diplomą, kurs galėjo būti įrėmintas.

Pradžia buvo labai sunki, kol pagaliau ledai buvo pralaužti. Keletai šeimų patikėjus įtikinimams bei aiškinimams, kiti lengviau patikėjo tokių šeimų pasakojimu, kad tikrai nerenkama pinigų, ir kad išpažintis vis dėlto nėra taip baisus dalykas, kaip daugelio piešiama. Vis daugiau ir daugiau pradėjo pasiaukoti dieviškajai Jėzaus Širdžiai. Kone kiekvieno sekmadienio popietį kun. Burkus drauge su Ramonu Padilla lankydavo vieną, dvi ar tris šeimas, apvainikuodami Ramono savaitės darbą ir patirdami tokios šeimos didelį dėkingumą bei džiaugsimą. Tokiose apeigose tik kelius sykius tepasiaukojo tik motina su vaikais, vyrui atsisakius dalyvauti. Tokiu būdu per dvidešimt mėnesių pasiaukojo per šimtą keturiasdešimt šeimų. Įskaitant anas septynias

šeimas, kun. J. Burkus sudarė šimto penkiasdešimt šeimų sąrašą, pasiaukojusių dieviškai Jėzaus Širdžiai, ir pasiuntė jį vyskupui ordinarui. Tai buvo Ramono Padillos (†1978) darbštumo ir didelio pasiaukojimo vaisius, už kurį dieviškasis Išganytojas jam gausiai atlygino pagal savo pažadą: „Vardus tų, kurie platina šį (dieviškosios Širdies) pamaldumą, įrašysiu į savo Širdį, ir jie niekada nebus išbraukti“.

Ruošimasis piniginiam vajui

Kun. Leonui Lumui klebonaujant, Ramonas Padilla turėjo du ūkius. Išeidamas pensijon, vieną ūkį pardavė ir gautus pinigus padovanojo Šv. Antano parapijai su sąlyga, kad tie pinigai būtų panaudoti naujai bažnyčiai pastatyti. Ūkio pirkėjas, pirkdamas jį už keturiasdešimt septinis tūkstančius penkis šimtus, įmokėjo tik dalį, pasižadėdamas visa sumokėti per dvidešimt metų, plus šešis procentus palūkanų, kas per dvidešimt metų susidarytų per setyniasdešimt tūkstančių dolerių.

Parapijai gavus tokią didelę dovaną paskirtam tikslui kun. L. Lumo klebonavimo metu, naujasis klebonas, kun. J. Burkus, turėjo ruošti žmones šiam dideliam darbui žodžiu ir raštu.

1958 m. rugpiūčio mėnesio kiekvieno sekmadienio biuletenyje jis rašė: „Juo greičiau įsitikinsime, kad mums būtinai reikalinga nauja bažnyčia, juo greičiau pradėsime jos statybą. Būtų idealu pastatyti ir pašventinti ją 1959 m. rugsėjo mėnesį, minint šešiasdešimt metų nuo pirmojo Krikšto, nors parapija kaip tokia buvo pripažinta šešiolika metų vėliau. Statybos metas priklauso nuo jūsų dosnumo, geros valios ir jūsų bendradarbiavimo . . .

„Jeigu Ramonas Padilla ir jo žmona Ignacija galėjo padovanoti keturiasdešimt septynis tūkstančius penkis šimtus, plus šešis procentus palūkanų, jeigu Albina Provencio ir Josefina Geck galėjo padovanoti aštuoniolika sklypų ir du šimtus dolerių kiekvieną mėnesį, pradedant 1958 m. sausio mėnesį. . . , tad ir kiti parapijos nariai gali duoti proporcingą įnašą naujos bažnyčios statybai . . .

„Šis senas bažnyčios pastatas, statytas jūsų tėvų ir senelių rankomis, prakaitu ir pinigų, jau yra pasinešęs sugriūti. Mes negalime ramiai sėdėti ir laukti, iki jis sugrius. Dabar yra atėjusi mūsų eilė pastatyti naują bažnyčią. Iki mums bus leista statyti naujus bažnyčios ir klebonijos pastatus naujoje vietoje, mes turime turėti tam tikrą pinigų sumą. Dėl to jau pats laikas pradėti piniginių statybos fondo vajų . . .

„Jau praeitą žiemą pakvietėme parapijietį Raymundą Enriquez būti atsakingu piniginių statybos fondo vajaus vadovu. Šiam vajui mums reikia apie šimtą darbininkų, kurie savanoriškai aukotų savo sugebėjimą ir laiką savo bažnyčios naudai. Prašau registruotis pas Raymundą Enriquez . . . Daugiau paaiškinimų rasite kiekvieno sekmadienio parapijos biuletenyje”.

Rugpiūčio 10 d. biuletenyje rašoma: „Bažnyčia ir klebonija kainuos apie pusantro šimto tūkstančių dolerių ar daugiau, plius baldai. Mes nenorime turtingesniais padaryti banko savininkų, kurie skolins mums pinigus, mokėdami jiems palūkanas, kai jau dabar galime sudėti didesnę pinigų dalį”.

Toliau tame pačiame biuletenyje kun. J. Burkus, paėmęs iš kažkur išsireiškimą vienos moters, rašė: „Man gaila kunigo klebono, taip sunkiai dirbančio mūsų parapijos naudai. Žinoma, aš nieko negaliu

duoti. Labai norėčiau pagelbėti jam šiame reikale, bet turiu mokėti už automobilį, televizijos aparatą ir kita”.

Rugpiūčio 24 d. kun. J. Burkus paskelbė šešiolikos mėnesių, arba septyniasdešimt savaičių, piniginių vajų: nuo 1958 m. spalio 1 d. iki 1960 m. sausio 31 d. Vajaus pasižadėjimai būsią renkami Darbo dieną, rugsėjo pirmą d. ir sekančiomis dienomis. „Vajaus savanoriai darbininkai, priimdami pasižadėjimus, nemaldaus, o tik atliks pilietinę pareigą, kurią kiekvienas gali atlikti. Šis vajas nėra elgetavimas skatikų, dešimtukų ar pavienių dolerių, nei pavienio įmokėjimo vajas — „aš daviau kelis dolerius ir pamirškite mane“ . . .

„Darbo dieną, rugsėjo 1 d. 8 val., šv. Mišios bus atnašautos už vajaus darbininkus, jo dalyvius ir aplamai už vajaus pasisėkimą. Po palaiminimo Švč. Sakramentu visi vajaus darbininkai savanoriai išeina į pakiemius vajaus pasižadėjimų rinkti, o šeimos, pasiruošiusios nuoširdžiai priimti vajaus verbuotojus, maloniai sutiks juos ir raštu pasižadės duoti per septyniasdešimt savaičių proporcingą savo uždarbio dalį. Tegul Dievas laimina kiekvieną, kurs dalyvauja šiame darbe didesnei Dievo garbei ir sielų išganymui”.

Sekmadienį prieš Darbo dieną klebonas rašė: „Kiekvienas žino, kiek kuris uždirba ir kiek rytoj pasižadės duoti bažnyčios statybai pagal anksčiau visiems išdalintą planą. . .” Sekantį sekmadienį rašoma: „Kiekvienas, kurs mano, kad Bažnyčia yra reikalinga jo išganymui, dalyvauja statybos vajuje . . . Mūsų vajas tebevyksta . . . Juo greičiau sukelsime didesnes sumas, tuo mažiau kainuos bažnyčios ir klebonijos pastatymas”.

Nors kiekvieną 1958 m. rugsėjo mėnesio sekmadienį raštu ir žodžiu vajaus verbuotojai buvo primenami baigti šeimų lankymą, bet užsitęsė bent keli mėnesiai, o darbas nebuvo baigtas dėl ispaniškai kalbančiųjų parapijiečių nerangumo, stokos supratimo, atsakomybės jausmo neturėjimo ir nesąžiningumo. Daugis, palikę pasižadėjimo lapus prie durų, pasuko smuklėn, palikdami vėjui atlikti jų darbą. Pradedant 1958 m. gegužės 1 d. kasdien po šv. Mišių kalbėta speciali malda už vajaus pasisėkimą.

Taipgi būdavo primenama, kad ir tie, kurie nepasižadėjo dalyvauti statybos vajuje ir naujai atvykusieji turėjo lygiai svarbią pareigą proporcingai duoti statybos fondan pagal savo pajamas, kaip ir tie, kurie pasižadėjo.

Žemės prakasimas naujai Šv. Antano bažnyčiai

Namelių nuomininkams nebemokant nuomos, ir kad palaikius parapijiečių dvasią, jog tikrai bažnyčia turės būti pastatyta 1959 ar 1960 m., o ne vėliau, klebonas pradėjo ruošti nuvalyti kai kuriuos namukus nuo žemės paviršiaus ir 1959 m. šv. Antano šventės proga turėti žemės prakasimą naujai bažnyčiai. Tam tikslui jis sudarė komitetą. Jo nariai buvo Katarinas Vasquez, Dovydas Candelaria, Juozas Castro ir buvę to žemės ploto savininkai. Jie išnuomavo traktorių su priekyje esančiu stumekliu, nuvertė du namukus ir sulygino žemę.

Žemės prakasimas įvyko 1959 m. birželio 13 d. tuojuo po šv. Antano šventės pamaldų. Tą dieną procesija vyko iš senosios bažnyčios tiesiai į naująją vietą. Prakasimo apeigas atliko vyskupijos generalinis vikaras prel. G.W. Gaffery ir kun. Jonas Burkus,

dalyvaujant keliems kunigams ir visiems šventės dalyviams. Žemės prakasimas praėjo labai džiaugsmingoje nuotaikoje.

Žemės prakasimo ir pašventinimo nuotaikai palaikyti, mažoji šv. Antano statula, nešta šv. Antano šventės procesijoje į žemės prakasimo vietą, pastatyta ant piedestalo naujai bažnyčiai numatytoje vietoje, kad šv. Antanas primintų visiems pareigą dirbti ir aukotis, kad bažnyčia greičiau būtų pastatyta. Kiekvienas pravažiuojantis ar net nuo senosios bažnyčios kiemo, susirinkę sekmadienio pamaldoms, galėjo pažvelgti į tą tuščią žemės plotą, kurio viduryje šv. Antanas laukė, kad nauja bažnyčia priglaustų jį.

Chamberino misijos atskyrimas nuo parapijos

Šv. Antano parapijai priklausė dvi misijos, arba filijos — Berino ir Chamberino. Jas aptarnavo Šv. Antano parapijos klebonas, ir jos sudarė Šv. Antano parapijos dalį.

Sekmadieniais Šv. Antano parapijinėje bažnyčioje kunigas atnašaudavo dvejas šv. Mišias. Dar po vienerias jis turėtų atnašauti kiekvienoje misijoje. Tačiau to nebuvo galima įvykdyti, kai vienam kunigui leidžiama atnašauti tik trejas šv. Mišias. Tad misijos galėjo turėti sekmadienio pamaldas tik kas antrą sekmadienį, nes tuo metu neturėta šv. Mišių šeštadienio vakarais.

Nuo Šv. Antano klebonijos Chamberino bažnyčia buvo už devynių mylių, o Berino bažnytėlė tik už penkių, bet kai kurie gyveno daug arčiau. Iš pastarojo kaimelio automobiliu galėjo atvykti į parapijos bažnyčią per penkias ar septynias minutes.

Bet jiems buvo per toli. Tad kai Berino bažnytelėje nebuvo šv. Mišių, tą sekmadienį niekas nevykdavo šv. Mišioms. Jie jas lengvai praleisdavo, laikydami save išteisintais.

Iš Chamberino kaimelio kai kurie tokį sekmadienį vykdavo į La Mesą (N.M.), bet ne į Anthony. Kiti visai praleisdavo šv. Mišias kiekvieną ar bent kas antrą sekmadienį. Jeigu jų išskaičiavimu galima praleisti kas antrą sekmadienį, tad kodėl ne kiekvieną, nes kitaip kunigas atvyktų kiekvieną sekmadienį. Tad nėra nė mažiausios kaltės praleisti jas, jeigu tokio „nusikaltimo“ nėra kunigui neatvykti, išskyrus vietinės bažnytelės metinę šv. globėjo šventę, Pelenų dieną ir Verbų sekmadienį. Kurija visai nekreipė dėmesio į sekmadienio pamaldų tvarkraštį parapijose bei misijose.

Šv. Antano parapijos ribose, dvi mylios nuo Anthony, buvo La Tuna (Tx) federalinis pataisos kalėjimas. Po dvylikos metų darbo kun. A. Demuthui atsisakius, tą vietą gavo itališkos kilmės kun. Bernardas B. Bianco. Užėmęs tą vietą La Tunos kalėjime, jis nenorėjo gyventi mažame kapeliono kambarėlyje prie kalėjimo, kaip ir kiti kalėjimo tarnautojai negyveno prie jo. Tad pradėjo ieškoti vietos gyventi ir valgyti veltui kur nors kitur.

Nuo atvykimo dienos į parapiją kun. J. Burkus rūpinosi kaip nors susitvarkyti, kad abi misijos galėtų turėti šv. Mišias kiekvieną sekmadienį. Kun. Bernardui Bianco pasisiūlius pagelbėti sekmadieniais šv. Mišiomis, jam atrodė, kad pats dangus atėjo pagalbon, nors pranciškonai kunigai, su kuriais jis anksčiau dirbo, įspėjo kun. J. Burką verčiau nepriimti jo.

Kun. J. Burkus greit susitarė: už sekmadienio šv. Mišias ir išpažintis Šv. Liudviko bažnyčioje pažadėjo

mokėti penkiasdešimt dolerių ir parūpinti butą veltui. Mat, vienas ūkininkas parapijietis turėjo du ūkius su visais trobėsiais. Tarp Chamberino ir La Tuna ūkyje niekas negyveno. Būtų daug sveikiau namui ir saugiau, kai kas nors ten gyventų, kai gyvenamasis namas buvo su visais patogumais, baldais ir virtuvės rakandais. Taip 1959 m. liepos pirmomis dienomis kun. B. Bianco persikėlė gyventi į Albaro Ramos ūkio gyvenamąjį namą. Tokiu susitvarkymu apsidžiaugė kun. J. Burkus, kad pagaliau kiekvieną sekmadienį galys aprūpinti visas tris vietas šv. Mišiomis. Ne mažiau džiaugėsi ir kun. B. Bianco, gavęs veltui butą ir netoli apmokamą pagalbą kaimynui.

Pagal privatų susitarimą, be kurijos žinios, kun. B. Bianco turėjo teisę tik sekmadieniais atnašauti šv. Mišias ir išklausyti išpažinčių. Visas kitas teises ir pareigas pasilaikė Šv. Antano parapijos klebonas, kaip nusakyta Katalikų Bažnyčios teisyne ir skyrimo rašte. Apsigyvenęs Chamberino misijos ribose, kun. B. Bianco pradėjo dirbti savarankiškai, lyg jis būtų misijos pilnateisis administratorius: ruošėsi bažnyčios šv. globėjo šventei, darė susirinkimus, skubiai ruošdamas kelią visai atskirti Chamberiną nuo Šv. Antano parapijos. Tad sekmadienį prieš šv. Liudviko šventę, visai nedalinęs Šv. Antano parapijos biuletenio, kuriame buvo nusakyta šventės programa, jis paskelbė, kad jis dirbąs, o kun. Burkus pasiimęs jų sudėtus pinigus. Toks kun. Burkaus elgimasis nesąs teisingas.

Žinoma, jeigu kun. B. Bianco būtų pareiškęs vyskupui ar Šv. Antano parapijos klebonui, kad Chamberino žmonės norį atsiskirti nuo Šv. Antano parapijos, pastarasis būtų labai apsidžiaugęs ir padėkojęs. Bet kai revoliuciniu kurstymu buvo

siekama atplėsti parapijos dalį, žmonių tarpe vyko visokiausių nepalankių ir netikslių kalbų.

Po tokio paaiškinimo pamaldų metų, kun. B. Bianco paskelbė, kad jis atsistatydinąs. Bet tą sekmadienio vakarą jis sukvietė į savo butą parinktus misijos asmenis, juos gerai 'pavaišino' ir po to įpareigojo keturis vietovės asmenis pašaukti vyskupą iš keturių skirtingų vietovių, kad jie nori atsiskirti nuo Šv. Antano parapijos, ir kad kun. B. Bianco būtų jų savarankiškas administratorius. Skubėta visa tai padaryti prieš šventę, kad tuo 'išgelbėtų' šventės proga ruošiamo bazaro pajamas ir šventės didesnę rinkliavą. Be to, Chamberino misijos tikintieji neturėtų remti Šv. Antano klebonijos statybos.

Pirmadienio rytą keturiems Chamberino asmenims pašaukus vyskupą, kad pagal kun. B. Bianco nurodymus nori atsiskirti nuo Šv. Antano parapijos, tą pačią dieną 11 val. vyskupas pašaukė kun. J. Burkų. Jis pranešė, kad jis patenkinąs Chamberino žmonių pageidavimą ir atskiria Chamberino misiją nuo Šv. Antano parapijos, Chamberiną padarydamas atskira parapija. Jos administratoriumi paskiria kun. B. Bianco. Kun. J. Burkus buvo neapsakomai dėkingas vyskupui ordinarui už tokį sprendimą, už darbo sumažinimą, kurio jis pats vienas negalėjo atlikti. Bet jis tada dar nežinojo visų atskyrimo smulkmenų. Tik antradienį atėjus kun. Bianco rašytam laišku, dalykai paaiškėjo. Kun. J. Burkus tik džiaugėsi ir dėkojo Dievui, kad viskas taip gerai pasibaigė. Po kelerių metų, kun. Jonui Burkui išvykus, kun. G. Morales atsikratė ir Berino, atiduodamas jį Chamberino parapijai. Iš tikrųjų net iš tų dviejų kunigas negalėjo pragyventi — dirbo be jokios algos, nes kun. B. Bianco neilgai ten dirbo.

Bažnyčios planų ruošimas

Nors kun. L. Lumas ir neketino statydinti naujos bažnyčios, nes seminarija jo neruošiusi būti statybiniu, o tik kunigu, bet, vyskupo ordinaro spaudžiamas, susisiekė su vyskupijos kanclerio nurodytu architektu braižytoju, Carroll & Daeuble architektų grupe, kad paruoštų planus Šv. Antano naujai bažnyčiai ir klebonijai. Jos būtų pastatytos senosios bažnyčios miestelio kvartalo dalyje, paliekant kai kuriuos senuosius pastatus. Buvo nubraižytas tik bendras žemės išmatavimas, pagal kurį visi pastatai būtų neapsakomai suspausti ir nepalikta jokios vietos automobiliams statyti. Dviems parapijietėms dovanojus kitą miestelio kvartalą naujai bažnyčiai statyti, minėtieji braižiniai atpuolė.

Kancleris tvarkė visus vyskupijos medžiaginius reikalus. Jis tad turėjo ir 'savo' architektą, Louis Daeuble. Jis paruošdavo planus beveik visiems bažnytiniams pastatams, nebent parapija buvo kur nors vyskupijos pakraštyje, už kelių šimtų mylių. Bet svarbiausia, kad L. Daeuble buvo jo patikėtinis. Pradedant kun. J. Burkum lietuviai vadino jį Dobilu. Su juo ir jo padėjėju E. Waterhouse, kun. J. Burkus pradėjo ilgą ir sunkų planų ruošimo kelią, 1958 m. rugpiūčio 24 d., piniginio vajaus atidarymo susirinkime, sužinojęs parapijiečių nuomonę bažnyčios stiliaus reikalu.

Pagaliau architektai nubraižė bendrą bažnyčios vaizdą, tokią, kokia iš tikrųjų 1960 m. ir buvo pastatyta. Planai parodyti žmonėms. Susidarytas bendras įspūdis, kad žmonės sutiko juos palankiai, išskyrus kelis. Netrukus paaiškėjo, kad tokios mažumos branduolį sudarė Josefina Geck, jos sesuo Albina Provencio ir dar viena, kuri gyveno ūkyje.

Šios trys moterys, vadovaujamos kun. B. Bianco, nutarė, kad modernus bažnyčios planas nepriimtinas: „Mūsų bažnyčia turi būti meksikietiško kaimiško (pueblo) stiliaus“. Visos trys, jų „kapeliono“ vadovaujamos, sutarė rinkti parašus po prašymu vyskupui, kad Šv. Antano naujoji bažnyčia būtų pueblo stiliaus.

Pueblo stiliaus pastatai yra pastatyti iš žalio molio didelių plytų, suklijuotų dumbly, plokščiu stogu. Lubų-stogo apskriti balkiai išlinę iš sienų bent tris pėdas. Pastato sienos labai storos, bet, eidamos aukštin, jos plonėja ir dažnai yra tinkuotos iš vidaus ir lauko ir baltai dažytos.

Visos trys bobelės parašus rinko suktai, žmonėms nupasakodamos visai kitokį prašymo turinį, būtent, kad greičiau būtų pastatyta nauja bažnyčia, visai nieko neužsimindamos apie jos stilių. Tad po prašymu pasirašė ir tokie, kurie buvo priešingi pueblo stiliui.

Vyskupas buvo labai priešingas pueblo bažnyčios stiliui. Konsekravus jį vyskupu, virš pusantrų metų jis buvo Kristaus Karaliaus parapijos klebonas Santa Fe mieste. Ji buvo tokio pueblo stiliaus. Du kartus vysk. S. M. Metzger pasakojo kun. J. Burkui, kad po kiekvieno lietaus jis turėdavęs kviesti vyrus, kad suremontuotų plokščią stogą, pro kurį sunkdavosi vanduo. Dėl to jis tiesiog nekentė tokio stiliaus nepraktiškumo sumetimais.

Nors El Paso vyskupijoje buvo pora parapijinių bažnyčių ir daugiau misijinių bažnyčių tokio stiliaus ir beveik visos tinkuotos, bet jis negalėjo nė įsivaizduoti didelės, virš keturių šimtų sėdimų vietų, parapijinės naujos bažnyčios, kurion po kiekvieno lietaus varvėtų vanduo. Tačiau jis neturėjo nei drąsos, nei ryžto pasakyti Anthony trims boboms,

kad jis negalys duoti leidimo tokio stiliaus bažnyčiai statyti, nes turtinga Josefina Geck nuolat aplankydavo jį ne tuščiomis. Tad įsakė architektui Dobilui paruošti pueblo stiliaus bažnyčios ir klebonijos braižinius ir leisti žmonėms pasirinkti.

Nubraižius ir pueblo stiliaus bažnyčios vaizdą, ir žinodamas vyskupo neigiamą nusistatymą tokio stiliaus atžvilgiu, kun. J. Burkus sušaukė susirinkimą susidedantį iš penkiolikos asmenų, kurie daugiausia buvo paaukoję naujos bažnyčios statybos fondui, ir abi seseris, kurios buvo padovanojusios žemę naujiems parapijos pastatams. Pastarųjų dviejų vieton atvyko Albinos vyras Luis Provencio, kaip jų įgaliotinis.

Susirinkusiems kun. J. Burkus nušvietė susirinkimo tikslą ir visus patirtus vargus, nemalonumus, k. a. : parašų rinkimą, kitų planų ruošimą ir pn. Išklausęs pranešimą, J. Papen pirmasis išsitaria: „Mes neturėjome nė mažiausio supratimo apie tiek daug klebono patirtų vargų ir nemalonumų! Jau seniai jūs turėjote sušaukti tokį susirinkimą ir paaiškinti dalyką, o mes jums būtume pagelbėję visame šiame reikale“.

Parodęs abiejų stilių projektuojamos bažnyčios piešinius, kun. J. Burkus paaiškino, kad abu piešiniai padaryti vyskupo įsakymu. Modernaus stiliaus bažnyčia būtų pastatyta gražių degtų parinktos spalvos plytų, kurių niekados nereikėtų dažyti ar prižiūrėti per šimtą metų. Pueblo stiliaus mūsų atveju bažnyčios sienos būtų sumūrytos iš cementinių plytų vietoj molinių. Mūrijant reikėtų nutašyti jas taip, kad, einant aukštyn, labai storos sienos eitu plonyn. Nutinkuotas sienas reikėtų dažyti maždaug kas dveji treji metai. Toks bažnyčios pastatymas kainuotų, anot architekto, apie dešimt tūkstančių

daugiau, negu tokio pat dydžio modernaus stiliaus statyba ir dar sienų dažymo išlaidos kas dveji ar treji metai. „Kviečiu jus, kurie daugiausiai esate sudėję pinigų naujos bažnyčios statybai“, tęsė kun. J. Burkus, „rimtai ir vispusiškai apsvarstyti visą dalyką, pasirenkant bažnyčios stilių, viską surašykite ir visi pasirašykite. Toks jūsų nuspręstas, surašytas ir pasirašytas pageidavimo ir nusprendimo raštas rytoj bus įteiktas vyskupui drauge su abiem paruoštais bažnyčios planais“.

Tuoį šokio kalbėti Emilijus Provencio: „Tai būtų nesąmonė pasirinkti pueblo stiliaus bažnyčią. . .“ Be ilgų svarstymų visi jam pritarė. Emilio brolis Luis, Albinos vyras, tuo tarpu pasitraukė iš susirinkimo, viena, gal būt, dėl šeimos šventos ramybės, kad nebūtų paprašytas pasirašyti, antra, gal būt, kad praneštų visoms trimis boboms, ką pasakė klebonas, ir bendrai kas svarstoma susirinkime, ir kokį stilių pasirinko susirinkusieji, kad jos galėtų strategiškai planuoti ir kovoti prieš kleboną, priešingą meksikietiskam pueblo bažnyčios stiliui.

Greit priėmus naujos bažnyčios stilių, ten pat suredaguotas ir surašytas aktas, pradedant žodžiais: „Mes, žemiau pasirašiusieji, kurie esame daugiausiai davę bažnyčios statybos fondui, išreiškiame pasitikėjimą mūsų klebonui, kun. Jonui Burkui, . . . ir priimame moderniojo stiliaus planą Šv. Antano bažnyčiai. . .“ Ir visi pasirašė po raštu, įskaitant Ramoną Padillą ir jo žmoną Ignaciją.

Kitą dieną pasirašiusiųjų aktą kun. J. Burkus nunešė vyskupui. Perskaitęs jį, kad pasirašiusieji esą bažnyčios statybos fondo topsupporters ir kad jie pasirinkę modernųjį bažnyčios stilių, vyskupas labai apsidžiaugė, vėl pakartodamas jau anksčiau du kartus girdėtą istoriją, kodėl jis nusistatęs prieš

pueblo stiliaus bažnyčią, ir kad tokio stiliaus bažnyčia nesiderina su Anthony miestelio aplinka.

Po to vysk. S. M. Metzger ištraukė iš rašomojo stalo stalčiaus Šv. Antano parapijos klebono duotą bažnyčiai statyti fondo vajaus aukojusiųjų sąrašą, atneštą trijų minėtų bobelių. Piniginio vajaus raportas aiškiai pasakė, kad atneštą aktą yra pasirašę kaip tik tie, kurie daugiausiai yra aukoję, ir kad prieš nusistačiusios trys bobelės ir jų sekėjai nebuvo davę nič nieko arba labai mažai statybos fondui, ir dėl to pastarieji neturį lemiamo balso.

Patikrinęs sąrašą, vyskupas kalbėjo: „Kunige, taip gražiai ir sąmoningai išsprendęs naujos bažnyčios stiliaus klausimą, tęsk tolimesnį planų paruošimą, kad Anthony žmonės, katalikai ir nekatalikai, ir visi pravažiuojantieji galėtų pasidžiaugti gražia bažnyčia“.

Vyskupui patvirtinus moderniško stiliaus pasirinkimą, kun. J. Burkus gal kokį penkiasdešimt kartų turėjo aplankyti Dobilo įstaigą, kurioje dirbo visa eilė architektų. Delsimo priežastis buvo ta, kad vis vien jie nebuvo tikri, kad nebus grįžtama prie pueblo stiliaus. Nuolat kun. J. Burkaus raginami baigti planus, prie kurių daugiausiai dirbo E. Waterhouse, kol pagaliau buvo užbaigti

E. Waterhouse buvo labai nuoširdus protestantas. Jis dirbo po kataliku Dobilu, kuris nežinojo nuoširdumo. Jame viešpatavo išdidumas. Jis niekados neturėjo laiko pasikalbėti pažadėtu klausimu.

Pagaliau 1959 m. lapkričio mėnesį galutinai buvo nubraižytos visų bažnyčios ir klebonijos planų smulkmenos ir šimto puslapių knygoje nusakytos visos detalės. Visa tai paruošta daugelyje egzempliorių, kad užtektų visiems, kurie galėjo domėtis pastatyti bažnyčią ir kleboniją, vyskupijos kurijai ir

klebonui. Bet vyskupas dar ilgokai delės su galutinu planų patvirtinimu, nes Josefiną dažnai klebena jo buto duris tuo pačiu reikalu. Ji niekados neprarado vilties, kad kada nors, nežiūrint aukų, išlaidų bei priemonių, atgauti parapijos administravimo teises ir garbę.

Galutinai paruošus planus, Josefiną Geck sugalvoja atsikratyti tuometinio klebono, pakeičiant jį kitu, taip turėdama vilties tapti bažnyčios statytoja, gal net įtikinant naująjį kleboną ir per jį vyskupą, pakeisti bažnyčios stilių. Tad savo „kapeliono“ vadovaujama, trejukė per Josefiną pasiūlė vyskupui gretimos La Mesa (NM) parapijos administratorių kun. Lucio López (†1974), ispaną solistą, Šv. Antano parapijai. Jo praktika rodė, kad parapijos administravimas buvęs žmonių reikalas, o ne kunigo. Atrodo, kad ne daug daugiau mokėjo ir teologijos pritaikyti praktikai. Kartą, pvz., jo parapijoje, kaip jis pats pasakojo kun. J. Burkui, kažkoks vyras pareiškė jam norą tapti kataliku. Tai buvęs pirmas toks atsitikimas jo gyvenime. Pirmą jis išklausė jį išpažinties, o po to pakrikštijo. Gale jo pasakojimo kun. J. Burkus tepasakė: „Kuris gi yra pirmasis sakramentas?“ Paskyrus jį į Anthony, Josefiną galėjo tikėtis tapti tikra parapijos administratore ir net bažnyčios statytoja. Bet vyskupas atmetė tokį jų pasiūlimą.

Tačiau iš kitos pusės vyskupas vis daugiau ir daugiau bijojo Šv. Antano parapijos skilimo: masinė La Uniono ekskomunika ir 1959 m. Didįjį penktadienį vyskupui iškelta civilinė byla dėl Šv. Genovaitės parapijos nuosavybės Las Cruces mieste, nors vyskupas laimėjo tą bylą, ir, tuoj pardavęs, parapiją padalino į dvi naujas parapijas visai naujose vietose.

Tačiau nei kun. L. Lopez, nei Josefiną Geck netapo Šv. Antano bažnyčios statytojais, bet kun.

Jonas Burkus, kuris buvo paskirtas tam projektui įvykdyti ir savo ištverme jam pavyko išstęsti iki galo.

Statybininko ieškojimas

Pagaliau vyskupui įsitikinus, kad laikas buvo jau pribrendęs pareikšti savo nusistatymą, 1960 m. sausio 28 d. raštu davė leidimą kun. Jonui Burkui statydinti bažnyčią ir kleboniją Šv. Antano parapijai. Tai įvyko, kun. J. Burkui pakvietus jį Vasario Šešioliktajai į Anthony. Vasario 5 d. architektas Dobilas išsiuntinėjo suplanuotų Šv. Antano parapijai pastatų planus ir jų aprašymus statybininkams, kurie norėtų dalyvauti varžybose, kad pagal paruoštus planus ir jų aprašymus pastatytų bažnyčią ir kleboniją Anthony miestelyje.

Bet prieš pradėdamas statybos darbą, kun. J. Burkus turįs atsiprašyti tuos parapijiečius, kuriuos, pasak bobelių skundą, įžeidęs. Kun. J. Burkui atsiprašyti nebuvo sunku. Svarbiausia jam buvo pastatydinti bažnyčią Šv. Antano parapijai, kaip jis pasižadėjo vyskupui jo paskyrimo metu, sudominti žmones statyba ir nutolusius grąžinti prie Dievo, o kelių bobelių atsiprašymas buvo menkniekis.

Tad 1960 m. vasario 7 d. visų sekmadienio šv. Mišių metu kun. J. Burkus taip kalbėjo savo pamokslo metu: „Sausio 28 d. Jo Ekscelencija patvirtino planus naujai bažnyčiai ir klebonijai pastatydinti naujoje vietoje, kuri buvo prakasta ir pašventinta per šv. Antano šventes (1959 m. birželio 13 d.) .

„Praeitą penktadienį keliems statybininkams buvo išsiuntinėti varžybinės taisyklės, planai ir aprašymai. Rezultatus gausime kovo 1 d. Gal būt,

sekančią dieną Jo Ekscelencija parinks statybininką iš dalyvavusiųjų varžybose. Taigi kovo mėnesį prasidėsime bažnyčios statybą. . .

„Kiekvienas, kuris dirba, padaro klaidų. Gal būt, ir aš padariau kai kurių, nes dirbau. Gal būt, kai kuriuos įžeidžiau, visai nepagalvodamas, kad kai kas galėjo pasijusti įžeistas. Jeigu tai įvyko, juos atsiprašau. Bet ir tie, kurie jaučiasi įžeisti, turi lygią pareigą atleisti ir pamiršti. Visą laiką turėjau ir turiu vienintelį tikslą — dirbti jūsų sieloms išganyti: mokyti jus ir kaip galima greičiau pastatydinti jums naują bažnyčią, išmokėti skolą ir planuoti bendrą parapijos ateitį. . . Visi parapijiečiai maloniai yra prašomi pamiršti visus nesutarimus bei nuomonių skirtumus, patirtus praeityje, su tikslu pastatyti bažnyčią ir gerinti parapijos dvasinį būvį. . . ”

Kovo 1 d. į architekto Dobilo raštinę susirinko architektas Dobilas, jo sekretorė, kun. Jonas Burkus ir visi varžybose dalyvavę statybininkai. Jų buvo bene septyni. Pastarieji jau iš anksto uždaruose vokuose buvo prisiuntę sumą, už kurią sutinką pastatyti minėtus trobesius. Lygiai 15 val. visų akivaizdoje po vieną buvo atidaryti vokai. Architektas balsiai perskaitė statybininko bendrovės vardą ir sumą, o sekretorė visa tai surašė į protokolą, ir be jokių pasikalbėjimų visi išsiskirstė.

Už mažiausią šimtas trisdešimt tūkstančių du šimtus dolerių sumą Lewdy C. Teague su žentu Carl C. Rasnick pažadėjo pastatyti abu trobesius. Kiti už daug didesnes sumas, kai tuo tarpu Dobilas buvo apskaičiavęs, kad kainuosią apie du šimtus tūkstančių dolerių.

Kun. J. Burkus labai nudžiugo varžybų rezultatais, o kai tuo tarpu architektas gerokai nusiminė, nes jo užmokestis buvo šeši procentai nuo statybi-

ninko sumos, nors paraudusiu veidu dirbtinai džiaugėsi rezultatais.

Prieš išeidamas po vokų atidarymo, p. Teague pasakė kun. Jonui Burkui, kad jis statė Neperstojančios Pagalbos katalikų bažnyčią Truth or Consequence (NM) ir ką tik baigęs protestantų bažnyčią El Paso mieste skersai gatvės nuo aerodromo ir, jeigu jis būsiąs pasirinktas Šv. Antano bažnyčios statybininku, jis tuoj galėtų pradėti statybos darbą.

Dabar kun. J. Burkus, jo parapijiečiai ir vyskupas buvo laisvi pasirinkti vieną varžybose dalyvavusį statybininką. Dabar reikėjo sužinoti jų reputaciją bei gerą vardą ir jų darbo gerumą bei patikėtinumą. Kun. J. Burkus tuojau sudarė statybos komitetą: Catarino Vásquez (†1968); Emilio Provencio (†1979) ir Harold E. Morgan. Kovo pirmą sekmadienį popiet klebonas ir statybos komitetas vyko į El Paso apžiūrėti Teague ir Rasnicko pastatytą bažnyčią. Visiems patiko statybos švarus darbas, o kun. J. Burkus gerai pažino minėtą Neperstojančios Pagalbos bažnyčią. Visi keturi nutarė kviesti tuos du statybininkus, kad jie tuojau pradėtų darbą.

Nunešus vysk. S. M. Metzgeriui klebono ir jo statybos komiteto nuosprendį, vyskupas patvirtino ir leido Teague ir Rasnickui pradėti statybą.

Pamatų ir kertinio akmens pašventinimas

Ramonas Padilla, kuris savo parduotą ūkį pado-vanojo bažnyčios statybai, 1951 m. kovo 13 d. įkūrė Fatimos Švč. M. Marijos broliją, kurią ispaniškai trumpai vadino Crusada*. Jos tikslas skatinti žmones

* 1958 m. tokią broliją Romoje įkūrė brolis Ginas. Apie ją žr. J. Burkaus „Tėvas Ginas“, 58 p.

kasdien kalbėti rožinį, praktikuoti pirmuosius mėnesių šeštadienius, daryti atgailą ir dirbti bei melstis už nusidėjėlių atsivertimą. Kun. L. Lumas ir kun. J. Burkus buvo dideli tos brolijos rėmėjai ir dirbo drauge su jos įkūrėju.

Ruošiantis švęsti brolijos devintoms veiklos metinėms, kovo 6 d. kun. J. Burkus paragino visus tikinčiuosius Fatimos šventės metinių proga, „šio švento sutapimo dieną“, sekmadienį, kovo 13 d., aukoti šv. Mišias, šv. Komuniją ir maldas už sėkmingą bažnyčios pastatymą, drauge paskelbdamas, kad pirmadienį, kovo 14 d., statybininkai pradėsia savo darbą, kurį turėsia užbaigti per šešis mėnesius. Kai kasoje tėra tik penkiasdešimt devyni tūkstančiai dolerių, maždaug vienas trečdalis reikalingų pinigų. „Kita turėsime skolintis. Už kiekvieną pasiskolintą dolerį per dvidešimt metų turėsime grąžinti du. Dėl to turime suintensyvinti statybos vaju“, aiškino parapijos klebonas.

Kovo mėnuo yra smėlio pustymo metas. Smėlis pustomas baisiau, negu šiaurėje sniego pūgos. Toks vėjo nešamas smėlis visur lenda lengviau negu vanduo. Tokių audrų dienomis buvo iškasti ir sulieti bažnyčiai stiprūs pamatai. Tuo pat metu greta buvo išlieti pamatai naujam bankui, kurio statybininkai dėjo daug mažiau cemento, negu bažnyčios statytojai. Anų pamatai trupėjo, dar nepradėjus sienų. Žmonės vaikščiodami lygino abiejų pastatų pamatus. Visi tuoj įsitikino, kad bažnyčios pamatai daug stipriau sulieti negu banko. „Teisingai klebonas sako, kad ši bažnyčia yra statoma, kad ji stovėtų ilgiau, negu šimtą metų, daug ilgiau, negu prieš tai statytos keturios iš saulėje džiovinto molio bažnyčios drauge“.

Bažnyčiai suliejus pamatus, 1960 m. balandžio 10 d. vyskupas, lydimas diakono kun. J. Juodeikos ir subdiakono kun. J. Payne, pašventino pamatus, apeidamas aplink juos, o klebonas kun. J. Burkus drauge su kitais kunigais giedojo tai progai prirašytas lotyniškas psalmes. Po to vyskupas pašventino gražaus storo balto marmuro kertinį akmenį ir, Teague'ui padedant, įmūrijo jį artimiausiame prie altoriaus kampe, kaip prirašyta Bažnyčios įstatymuose, o ne kaip daugelio praktikuojama įdėti jį artimiausiame didžiųjų durų kampe, kad greičiau jis būtų praeivių pastebėtas.

Į kertinį akmenį paprastai sudedami visi bažnyčios statymo dokumentai ir pavardės tų, kurie pastatydino ją. Šį kartą specialiame inde, įdėtame greta kertinio akmens, įdėtas sąrašas visų parapijos šeimų, pažymint, kiek kiekviena šeima jau buvo paaukojusi iki to meto bažnyčios statybos fondan, vyskupo ir klebono fotografijos ir laikraščių iškarpos apie parapiją ir šią statybą, ir Chamberino atskyrimas nuo Šv. Antano parapijos.

Bažnyčios suolai ir altorius

Baigiant mūryti bažnyčios sienas, 1960 m. liepos 7 d. klebonas J. Burkus užsakė bažnytinių baldų dirbtuvėje keturiasdešimt suolų, padarytų iš medžio piuvenų, kiekvieną po septyniolika pėdų ilgio. Jis buvo pats pirmas El Paso vyskupijoje, kuris pirkto tokius suolus. Vėliau ir kiti pasekė jį.

Sekantį sekmadienį kun. J. Burkus paskelbė parapijiečiams suolų „išpardavimą“ po šimtą penkiasdešimt dolerių už kiekvieną. Juos galėjo pirkti parapijinės organizacijos ir šeimos bei asmenys — viena, dvi, bet ne daugiau kaip trys šeimos galėjo

pirkti vieną suolą naujai bažnyčiai. „Nupirkti“ suolai ir toliau pasiliko parapijos nuosavybė. Jie nebuvo rezervuoti pirkėjams, kad tik pastarieji galėtų naudoti juos, kai atvyks į pamaldas. Kitais atvejais būtų tušti, net stovintieji negalėtų jų naudoti. Tai būtų priešinga Bažnyčios įstatymams ir papročiu.

Iki liepos mėnesio pabaigos daugiau kaip pusė suolų buvo „išparduota“. Tokiu būdu iki spalio 10 d. visi suolai buvo nupirkti ir apmokėti. Be to, už mažesnę kainą tokiu pat būdu „nupirkti“ penki trumpesni suolai motinų su kūdikiais koplyčiai. Visi suolai kainavo apie septynis tūkstančius dolerių. Prie kiekvieno suolo buvo prikalta žalvario plokštelė su vardais ir pavardėmis dviejose ar trijose eilutėse tų, kurie juos pirkė savo bažnyčiai. Draugijų pirkti suolai buvo arčiau altoriaus, o visi kiti pagal pirkimo datą, pradedant pirmaisiais, baigiant paskutiniais. Patį paskutinį pirkė Luis Provencio. Kai kurie tos šeimos nariai išreiškė nepasitenkinimą, kad jie buvo „nustumti“ į paskutinę vietą. Tačiau klebonas nelaužė bendros taisyklės, kad ką nors kitą pažemintų pavėlavusiųjų sąskaita.

Jausdami pareigą ką nors nupirkti bažnyčiai ir tokiu būdu pigiai paremtų ją, už kelis centus meksikiečiai nuperka kokio nors šventojo statulėlę, kad ji būtų laikoma bažnyčioje, kad jie ir jų giminės galėtų „garbinti“ ją bažnyčioje ir didžiulis savo dosnumu. Tai žinodamas, kun. J. Burkus keletą kartų skelbė parapijos biuletenyje ir aiškino žodžiu, prašydamas žmones nieko nepirkti bažnyčiai ar klebonijai, pirma nesusitarus su klebonu ir negavus jo sutikimo. „Be tokio susitarimo nieko nebus priimta, nes visi bažnyčios baldai ir reikmenys turi derintis su bažnyčios stiliumi, ir visi daiktai vieni su kitais savo stiliumi, spalva, dydžiu ir pn.“ Be to,

kartą pridėjo: „Bažnyčia nėra statulėlių muziejus, bet pastatas eucharistiniam Dievui garbinti. Altorius su tabernakulu yra pagrindinis dalykas bažnyčioje“. Žinoma, toks klebono pareiškimas nepatiko tiems, kurie šventojo statulėlę laiko svarbesniu dalyku, negu eucharistinį Dievą. Kai kurie murmėjo, kad jis statas tokio stiliaus bažnyčią, kad nebūtų vietos statulėlėms. Tačiau klebonas turėjo pareigą mokyti žmones, kad pakeistų savo blogus įsitikinimus tikru dalyko pažinimu.

Klebonas ir moterų Altoriaus draugija planavo pirkti balto marmuro altorių. Dėl to kun. J. Burkus savo atostogų metu Meksikoje teiravosi marmuro apdirbimo dirbtuvėse apie tokį altorių, dar prieš pradedant pačią bažnyčios statybą. Jis tada turėjo kainuoti apie tris tūkstančius dolerių. Dėl to užvesta speciali altoriui pirkti pinigine sąskaita, ir buvo priimamos aukos. Altoriaus draugija buvo atsakinga už altoriaus pirkimą. Ton sąskaiton daugiausiai įnešė Altoriaus draugija ir Ramonas Padilla, kuris taip pat pirkė bažnyčiai tris suolus savo vardu ir vieną Crusados vardu. Tad Altoriaus draugijos pirmininkė Irena Morgan, jos vyras Harold ir kun. Jonas Burkus sutarė padaryti laikiną altorių, kad jis tarnautų bažnyčiai, kol bus surinkta reikalinga pinigų suma. Jie trise vakarais padarė jį iš fanieros, ir jis tarnavo bažnyčiai daug metų. Taip atsitiko, kad prie sekančio klebono marmuro altorius niekados nebuvo nupirktas. Tai pateisino, gal būt, ir liturginė reforma, kad trejukės dirbtas altorius buvo pakeistas paprastu stalo formos altoriumi. Reikia manyti, kad naujam altoriui pirkti fondas buvo panaudotas kitiems parapijos tikslams, k.a.: skolai mokėti, katekizacijai ir pan.

Bažnyčia statyta, kad būtų konsekruota

Europoje beveik visos mūro bažnyčios buvo konsekruotos. Tačiau to nėra Jungtinėse Amerikos Valstybėse materialiniais sumetimais. Mat, konsekruotos bažnyčios negalima parduoti ar jos paversti kitam tikslui, pvz., teatru, sale. Chicagos arkivyskupijoje iš beveik penkių šimtų bažnyčių yra konsekruotos tik septynios, įskaitant Šv. Vardo katedrą. Daugelis dabar pageidautų, kad ji nebūtų konsekruota. Tada galėtų parduoti ją už didelę sumą pinigų.

El Paso vyskupijoje nebuvo nė vienos konsekruotos bažnyčios. Pagaliau reikėjo, vyskupo ir kanclerio nuomone, turėti bent kelias konsekruotas bažnyčias vyskupijoje.

Kad bažnyčią būtų galima konsekruoti, jos sienos turi būti padarytos iš stiprių degtų plytų, akmenų ar cemento su plienu. Abejose pagrindinių durų pusėse turi būti įmūryta marmuro ar natūralaus akmens kvadratinė lentelė su įgraviruotu kryžiu ir bažnyčios vidinėse sienose įdėta dvylika tokių pat lentelių dvylikos apaštalų garbei.* Pati bažnyčia turi būti atskiras pastatas, nesujungtas su kitais trobėsiais, ir laisva nuo skolos, kad bankas, negalint parapijai išmokėti skolos, jos neparduotų.

Pagaliau tuo pačiu metu turi būti konsekruotas ir didysis altorius. Tokio altoriaus viršus — stalas — turi būti vieno marmuro ar kito natūralaus akmens gabalo. Tokio pat ar panašaus akmens kojos taip pat iš vieno gabalo turi stovėti ant pamato, pamūryto žemėje ir išeinančio paviršium.

* Dabar nebereikalaujamos tokios plytelės. Numatytose vietose kryželių formoje patepamos sienos.

El Paso vyskupijoje pirmoji tokia bažnyčia, kurią būtų galima konsekruoti, ką tik buvo pastatyta Šv. Elenos vardu Hobbs (NM) mieste. Antrąją tokią bažnyčią vyskupijoje kancleris įsakė pastatyti Šv. Antano Anthonyje, kad ir ji galėtų būti konsekruota, išmokėjus parapijos skolą. Tokiam altoriui buvo išmūrytas beveik altoriaus aukščio cemento pamatas taip, kad buvo gana ant jo padėti patį altoriaus stalą. Buvo numatyta tą pamatą apdėti marmuru ir tuo pasitenkinti. Vykstant liturginei reformai, Šv. Antano parapijos vyrai turėjo pralieti daug prakaito, kol susistovėjusius per kelioliką metų iškapojo cemento pamatus, sulygino su grindimis, ir arčiau žmonių pastatė paprasto stalo altorių.

Naujų parapijos pastatų aprodymas visuomenei

Bažnyčios ir klebonijos statybaėjo prie galo. Iš smalsumo daugelis parapijiečių lankė pastatus, ypač sekmadieniais po pamaldų, bet ne viską tiksliai suprato, spėliojo, sukūrė klaidingas išvadas. Ir kitų tikėjimų žmonės norėjo ją pamatyti, bet neišdrįso. Jie nežinojo, ar iš viso leidžiama joneiti, kad jos ,nesutepus', kaip tada kai kurie galvodavo. Tad klebonas, dar prieš pastatų pašventinimą lapkričio 27 d., paskelbė naujų pastatų aprodymą visiems apylinkės žmonėms sekmadienį, lapkričio 6 d., nuo keturioliktos iki septynioliktos valandos, nes iki lapkričio 1 d. pastatai turėjo būti užbaigti, išskyrus abiejų pastatų baldus. Šie dalykai nepriklausė statybininkams.

Netrukus sušauktas specialus susirinkimas, ypač prašant atvykti parapijos organizacijų valdybų narius, tikybos mokytojus, šv. Mišių patarnautojus

ir visus suinteresuotus. Visi susirinkiman atvykusieji padalinti į kelias grupes: vienos grupės nariai pasitiksia atvykstančius, kitų grupių paskirti po grupę kiekvienai bažnyčios daliai ar dalykui paaiškinti, k. a.: klausyklai, stacijoms, altoriui, zakristijai, liturginiams drabužiams ir kt. Jiems tada buvo paaiškinta kiekvieno dalyko reikšmė ir tikslas, ir ką kiekvienos grupės nariai, pasikeisdami kas valandą ar kas pusvalandį, turėjo papasakoti lankytojams.

Numatytą sekmadienio popietį, lapkričio 6 d., praėjo du tūkstančiai žmonių iš Anthony, El Paso, Las Cruces ir kitų vietovių visokiausių religijų išpažinėjų ir jų dvasiškių — tiek žmonių pasirašė svečių knygon. Visi buvo pavaišinti kava ar kitais šiltais bei šaltais gėrimais ir pyragaičiais. Visi gėrėjosi pastatais. Svečių knygoj daugelis įrašė trumpus pagyrimus. Taip pat daugelis žodžiu pareiškė pagyrimus klebonui, ir svetimieji parapijiečiams

Vietiniame vyskupijos oficialiame savaitraštyje buvo įdėta naujųjų pastatų aprodymo visų darbuotojų fotografija ir jų pavardės. Visi atliko savo užduotis pasigėrėtinais, nes buvo parinkti pasiaukoję žmonės, ir kun. J. Burkus tinkamai buvo paruošęs juos darbui.

Dengiant bažnyčios stogą, liepos 28 d., specialioje vietinio savaitraščio laidoje buvo įdėti visų miestelio bažnyčių paveikslai. Tarp jų senosios ir naujosios katalikų bažnyčių nuotraukos. Po pastarąja nuotrauka buvo parašyta: „Statomoji moderni Šv. Antano katalikų bažnyčia Anthonyje... Tai bus viena iš gražiausių bažnyčių pietvakariuose“.

Truputį vėliau, bet dar prieš naujųjų pastatų aprodymą, vietos mokytoja ir labai gera parapijos darbininkė, daugiausiai dirbusi su parapijos jaunimu,

Šv. Antano bažnyčia Anthonyje 1960 m.

Margarita T. Want, parašė ilgą straipsnį į vietinį savaitraštį, jame paaiškindama naujosios bažnyčios detales. Tarp kitko ji paminėjo specialią motinoms su kūdikiais koplyčią, kurią angliškai vadina verkimo kambariu, pilnai neišaiškindama tokio kambario paskirties. Perskaite tokį straipsnį, daugelis nekatalikų, kurie apie katalikus girdėdavo daug netikslių pareiškimų, susidarė, atrodo, klaidingą nuomonę apie kai kuriuos dalykus. Tad viena protestantė, straipsnio autorės pažįstama, patelefono jai,

prašydama ją paaiškinimo: „Ar tikrai katalikai, atlikę išpažintį, eina verkti į specialų kambarį? ”

Bažnyčios ir klebonijos pašventinimo išskilmės

Artinosi istorinė parapijos šventė. Klebonas buvo numatęs dar tada, kai buvo ruošiami bažnyčios planai, sudaryti, laikui atėjus, statybos, pastatų aprodymo ir šventinimo specialius komitetus. Bažnyčios šventinimo baliaus komiteto pirmininku jau tada buvo numatytas Luis Provencio, Albinos vyras, tačiau taip neišėjo dėl anksčiau minėtų intrigų. Mat, Luis Provencio laikėsi nuošaliai nuo visko dėl šventos ramybės, nors visa tai jam buvo prie širdies, kaip ir jo broliui Emilijui.

Luiso Provencio vadovaujamam komitetui turėjo priklausyti jo žmona Albina, jos sesuo Josefina Geck, Ramonas Padilla ir daug kitų, nes tokiu būdu buvo numatytas jų pagerbimas. Tačiau kitaip dalykams vykstant, ir kad neižeidus jų, nes atsarga gėdos nedarė, klebonas visai nesudarė jokio specialaus komiteto tam istoriniam įvykiui, tam tikslui palikdamas statybos komitetą, kuris pasikvietė daug asmenų įvairioms užduotims atlikti bažnyčios šventinimo ir baliaus metu.

Naujųjų pastatų aprodymo metu daugelis parapijiečių pasisiūlė pagelbėti klebonui kiekviename reikale. Kai kuriuos jis jau tada pakvietė, paskirdamas ką nors atlikti, besiruošiant šventinimo išskilmėms. Tad Geraldina Kretek apsiėmė adresuoti visus pakvietimus kunigams, Margarita T. Want sutiko pagarsinti įvykį plačios apylinkės spaudoje, statybos komiteto pirmininkas Catarinas Vasquez apsiėmė tęsti pirmininkavimo darbą. Baliaus metu

pianą skambino pasikeisdami Eva Enriquez, Lilija Corpening, Angelė Acosta, Linda Ellis ir Julius Aguirre. Kiti pardavinėjo baliaus bilietus, pastatydino automobilius reikiamoje vietoje ir t. t. Maistą parūpino vienas restoranas iš El Paso, o mergaitės studentės patarnavo prie stalų.

Šv. Antano naujos bažnyčios šventinimo programą tą sekmadienį parapijos biuletenyje klebonas pradėjo psalmininko žodžiais: „Man buvo linksma, kai man sakė: ‚Mes eisime į Viešpaties namus‘ ” (Ps. 121,1) .

Sekmadienį, lapkričio 27 d. 17 val. El Paso vyskupas pirmiausia pašventino kleboniją ir tada, lydimas Kolumbo vyčių ir kunigų, pašventino išorines bažnyčios sienas, žmonėms esant kieme; po to vidines sienas ir pagaliau altorių. Žmonėms suėjus vidun, senoviniu papročiu vyskupas sėdėjo soste, o generalinis vikaras, prel. G. W. Gaffery (†1979) , atnašavo iškilmingas šv. Mišias. Jam asistavo kun. Ev. Finley (†1976) diakono ir kun. V. Čižauskas subdiakono pareigose. Giedojo pranciškonų seminarijos choras iš El Paso. Šv. Mišių metu pamokslavo vysk. S. M. Metzger, kaip paprastai priimta tokia proga. Pamokslas buvo gana blankus. Jo metu paminėjo trijų parapijos geradarių pavardes su padėkos žodžiu. Šiaip nieko paminėtino. Nežiūrint to, aplamai šventinimo apeigos praėjo didžiai pakeltoje nuotaikoje bažnyčioje ir vėliau mokyklos salėje, kur įvyko bažnyčios šventinimo balius, nes visi suinteresuotieji parapija džiaugėsi pagaliau turį vieną iš gražiausių bažnyčių plačioje apylinkėje ir kiekvienas dabar galėjo pasakyti: „Ji yra mūsų, pastatyta mūsų rūpesčiu ir mūsų pinigais” .

Po iškilmingų šv. Mišių, po kurių neseckė jokia procesija, ir net niekas apie ją nė nepagalvojo, nes

ne bažnyčios šv. globėjo diena, visi rinkosi į mokyklos salę vakarienei. Salę pripildė vyskupas, kunigai, statybininkai, parapijiečiai ir jų giminės bei draugai. Klebono kun. J. Burkaus pakviestas, prel. Eug. Geary (†1975) pravedė bankieto pokalbius. Tarp kitų kalbėtojų išprovokuotas mėgino kalbėti baldų krautuvės savininkas ir geras parapijietis J. A. Ikard, kuris jokia proga viešai niekad nebuvo kalbėjęs. Nebegalėdamas atsisipirti, mėgino, bet neišdegė.

Sekančią dieną, pirmadienio vėlyvą rytą, vietinės vaistinės kavinėje kun. J. Burkus sutiko J. A. Ikardą ir dar tris parapijiečius. Visi penki susėdo išgerti kavutės. Tie trys vyrai pradėjo traukti J. A. Ikardą (†1984) per dantį už jo vakarykščią prakalbą taip rimtai, nors ir draugiškai, kad šis jokia būdu nepajėgė atsisipirti.

Dar tebevykstant bažnyčios statybai, J. A. Ikard pažadėjo padėti supirkti klebonijai baldus prekybininko kaina. Tad apie tris savaites prieš naujųjų pastatų pašventinimą kun. J. Burkus ir Irena Morgan, vokiečių, kuri kadaise buvo dirbusi baldų krautuvėje ir kuri padėjo architektui ir kun. J. Burkui išrinkti klebonijos ir bažnyčios sienų spalvas, nes suprato tokius dalykus, nuvyko į baldų sandėlius. Jiedu išrinko visus reikalingiausius baldus klebonijai, kurie prekybininko kaina turėjo kainuoti arti dviejų tūkstančių, o gal net du tūkstančiai dolerių. Kun. J. Burkus paliko penkis šimtus dolerių rankpinigių, o kita, kai galėsiąs.

Kartą, kurioje su kancleriu prel. H. G. Quinnu aptariant susidarysiančias ypatingas išlaidas greta mokesčio statybininkams ir architektui, kancleris pastebėjo kun. J. Burkui: „Prisimink, kunige, klebonijai apstatyti baldai daug kainuos“. — „Dabar neplanuoju pirkti daug baldų, o tik tai, kas būtina,

neišleidžiant per penkis šimtus" . — „Cha, cha, kiek baldų dabar gali nupirkti už penkis šimtus dolerių? Beveik nieko" .

Minėtos kavutės vaistinėje pirmadienį popiet prakalbininkas sutiko kun. J. Burką ir jam tarė: „Su savo prakalba jums , kunige, ir parapijai padariau daug gėdos. Kad tai atitaisyčiau, dovanoju parapijai likusią sąskaitos dalį už baldus" . Tada tuoj pažymėjo, kad sąskaita pilnai apmokėta, ir pasirašė. Taip už penkis šimtus dolerių pilnai apstatė didelę Šv. Antano kleboniją visais naujais baldais.

Grįžtant prie bažnyčios šventinimo baliaus, klebonas kun. Jonas Burkus padėkojo visiems, kurie prisidėjo prie bažnyčios pastatymo, ir taip pat El Paso vyskupui, kuris išrinko ir paskyrė jį pastatydinti šią bažnyčią Anthonyje. „O dabar galiu pareikšti" , kalbėjo jis, „kad su Dievo, Jo Ekscelencijos ir parapijiečių pagalba atlikau šią užduotį. Ir šį darbą atlikau gerai. Tai matyti iš šio vakaro visų parapijiečių šypsenos" .

Baigdamas trumpą žodį, kun. J. Burkus pakvietė vyskupą tarti žodį ir po to sukalbėti maldą po valgio. Vėl paminėjęs parapijos geradarius, sukalbėjo maldą. Salėje visi klegėjo, dalinosi įspūdžiais.

Tuomet vyskupija leido oficialų savaitraštį. Laikraščio redakcija 1961 m. sausio 13 d. išleido Šv. Antano naujosios bažnyčios šventinimui prisiminti specialų laikraščio dydžio aštuonių puslapių leidinį, kaip laikraščio priedą. Jo pirmąjį puslapį piešia bažnyčios paveikslas. Viduje trumpas vyskupo laiškas Šv. Antano parapijai: „Bažnyčios ir klebonijos užbaigimas yra Šv. Antano parapijos pažangos ženklas. Parapijos nariai tesididžiuoja pastatais. Jie tebūna įkvėpimas uoliai dirbti Dievui ir Bažnyčiai.

Mes esame dėkingi visai parapijai, o ypač dosniems geradariams. . . ”

Toliau leidinėlyje šie gražiai parašyti šeši straipsniai: Šv. Antano parapijos istorija, Bažnyčios pastato ir jo stiliaus aprašymas, žemės prakasimas ir procesija su šv. Antano statula; Kun. Jonas Burkus išventintas Lietuvos okupacijos rytą tarp rusų tankų; Bažnyčios statybininkai ir Naujų pastatų aprodymas visuomenei. Leidinėlis iliustruotas dvidešimt trimis fotografijomis: kai kurių parapijoje dirbusių kunigų, žemės prakasimo, altoriaus su popiežiaus ir Amerikos vėliavomis, kun. Jono Burkaus sakykloje, klebonijoje ir kt. Tai vienintelis diocezinio savaitraščio leidinėlis.

* * *

Vykstant bažnyčios ir klebonijos statybai, kun. J. Burkus kasdien po kelis kartus ateidavo pasižiūrėti, kaip vyksta darbas. Nors tai buvo architekto pareiga, bet jis atvykdavo tik vieną ar du kartus per savaitę prižiūrėti darbo. Kartą vyresnysis vamzdininkas (plumber) tarė kun. J. Burkui: „Mes tau ant kojų turėtume uždėti geležinius pančius, kad girdėtume, kada ateini mūsų tikrinti“. Iš tikrųjų ne tiek iš reikalo, o kiek iš įdomumo, nes, būdamas nagingas šioje srityje, labai domėjosi tokiais dalykais, lyg tai būtų jo prigimtas pašaukimas.

Kita proga vyrenysis elektrikas panašiai pastebėjo kun. J. Burkui: „Ką darysi, mums užbaigus statybos darbą? Pasigesi mūsų“. Baigus darbą ir visiems statybininkams išvykus, kun. J. Burkus tikrai greit pasigedo jų, jų draugiškumo ir nuoširdžių pokalbių.

Nunc demittis

Pirmadienį po Šv. Antano bažnyčios pašventinimo pirmasis aplankė kleboną nuolankusis Ramonas Padilla, kaip kelis sykius pavadino jį Raymundas Enriquez, kalbėdamas apie trijų bobų maištingas intrigas. Įėjęs į raštinę, kurioje rado kun. Joną Burką, pasveikinęs jį, tuoj ispaniškai išreiškė savo padėką už bažnyčios pastatydinimą šventraščio žodžiais, kuriais Simeonas dėkojo Dievui, kad jam leido pamatyti gimusįjį Išganytoją, o Ramonui leido pamatyti pastatytą ir pašventintą Šv. Antano bažnyčią: „Dabar gali, Viešpatie, leisti savo tarnui ramiai iškeliauti, nes mano akys išvydo tavo išganyką, kurį tu parengi visų tautų akivaizdoje“ (Lk. 2,29-31) .

Ramono Padillos svajonė buvo pastatydinti bažnyčią Dievo garbei ir žmonių išganymui. Kai dabar bažnyčia visiems švietė, nuolankusis Ramonas galėjo ramiai mirti, iškeliauti, kad atsiimtų užmokestį. Tačiau taip įvyko, kad jis gyveno dar aštuonio-

Ignacija ir Ramonas Padilla

liką metų. Jis mirė 1978 m. rugpiūčio 16 d. , sulaukęs devyniasdešimt trejus metus amžiaus.

Nei Ramonas Padilla, nei jo žmona Ignacija (†1983) , kuri visą laiką mokė vaikus tikėjimo tiesų, niekados nekėlė jokių intrigų, nereikalavo ypatingos pagarbos ar bažnyčioje garbingesnės vietos, nediktavo, kokio stiliaus bažnyčia turėjo būti pastatyta, nes tai, jų nuolankia nuomone ir skaidriu samprotavimu, buvo vyskupo ir klebono dalykas nuspręsti, kas geriau tiko Šv. Antano parapijai, o ne kelių ambicingų bobelių. Nei jis, nei jo žmona nesusilaukė jokių popiežiškų insignijų vyskupo ordinaro pageidavimu, kaip Josefina Geck, paveldėjusi pinigų iš kun. L. Ilardia, nes jie savo pinigus atidavė bažnyčiai pastatyti, o ne insignijoms pirkti. Jeigu ne jų už ūkį gautas piniginis įnašas, dar ilgai Šv. Antano parapijos tikintieji būtų turėję laukti naujos bažnyčios. Taip pat ypatingą padėką kun. J. Burkui už bažnyčios pastatydinimą pareiškė Eva Enriquez, jo ilgametė ir labai ištikima vargonininkė: „Ačiū, kunige, už pastatydinimą mums bažnyčios“ . Thank you, Father, for having us the church built.

Jau anksčiau minėtas vargonininkės vyras, Raymondas Enriquez, piniginio vajaus vadovas, porą kartų viešai pasakė apie kun. Joną Burką: „Kun. Burkus yra visiškai bešališkas. Jis visus lygiai traktuoja. Kiti kunigai, žiūrėk, pasirenka parapijoje kelis asmenis ar šeimas, tik su jais draugauja, padarydamas juos privilegijuotais. O kun. Burkui visi parapijos nariai yra lygūs. Iš visų jis lygiai reikalauja pareigų atlikimo bažnyčiai ir sau. Jis sutvarkė bažnyčios išlaikymą, kad jis esąs visų pareiga, o ne tik kelių privilegijuotų šeimų“ .

Pašventinus Šv. Antano bažnyčią

Bažnyčios pašventinimo sekmadienį persikėlus naujon vieton garbinti Dievą, kun. J. Burkus, pakvietęs keletą parapijos vyrų, senąją bažnyčią pertvaromis padalino į septynias klases vaikams mokytį tikybos, mažiems organizacijų susirinkimams ir naujiems tikybos mokytojams paruošti.

Naujų tikybos mokytojų trisdešimt valandų kursuose dalyvavo trisdešimt du iš Šv. Antano parapijos ir dešimt iš La Mesa. Pravesti lygiai tokie pat kursai, kaip ir pirmaisiais kun. J. Burkaus darbo metais Šv. Antano parapijoje.

Vieno kunigų susirinkimo metu tarp kitko dieceziniai organizacijų vadovai, kalbėdami vyskupo akivaizdoje apie parapijų organizacijas, pasakė, kad kai kuriose parapijose kunigų nerangumu, o gal net apsideidimu, kai kurios draugijos turi „amžinus“ pirmininkus. Tai netvarka, kalbėjo jie.

Tokią netvarką kun. J. Burkus matė Švč. Jėzaus Širdies lygoje, kurios visa valdyba buvo vienos Josefinos Geck rankose. Jokio kito valdybos nario nebuvo daugiau negu per dešimt metų. Lygos, kuri buvo ispaniškai kalbančiųjų brolija, susirinkimai vykdavo kiekvieno mėnesio pirmą penktadienį bažnyčioje tuojau po šv. Mišių. Senojoje bažnyčioje toleruota tradicinė susirinkimo vieta, bet reikėjo pakeisti „tradiciją“. Juk bažnyčia nėra vieta susirinkimams, kai buvo vietos keliems susirinkimams tuo pačiu metu. Tad 1961 m. sausio pirmą penktadienį toks susirinkimas buvo perkeltas į vieną klasę senojoje bažnyčioje.

Šiame susirinkime kun. J. Burkus išaiškino lygos veiklą, valdybos narių ir grupių vadovų pareigas bei brolijos narių dvasinę naudą. Jis paaiškino, kad visos

draugijos bei brolijos renka valdybos narius kas vieneri ar dveji metai, kaip, pvz. , daro Šv. Vardo ir Altoriaus draugijos nariai. Toks esąs ir diecezinių organizuoto veikimo vadovų pageidavimas. Taip turėtų būti ir Švč. Jėzaus Širdies lygoje, kuri šioje parapijoje veikia kaip organizuota draugija arba brolija, kalbėjo kun. Jonas, ir pasiūlė lygos pilnos valdybos rinkimus. Visiems patiko pasiūlimas, ir tuojau buvo išrinkta pilna valdyba.

Naujon valdybon Josefina Geck nepateko. Rinkimais 'pašalinta' iš valdybos, pasiskundė vyskupui. Prie progos Josefinos nepasitenkinimą vyskupas išreiškė kun. J. Juodeikai. Pastarasis priminė jam diecezinių organizacijų vadovų pareiškimą: „Argi Jūsų Ekscelencijos dieceziniai organizacijų vadovai neliepė kunigams žiūrėti, kad parapijų draugijose nebūtų „amžinų pirmininkų“? Jūsų Ekscelencija liepėte tokiuose dalykuose klausyti jų lygiai kaip vyskupo. Kaip tai suprasti?“ — „Josefina yra užsitarnavusi“, atsakė vyskupas.

Tada vyskupas nusiskundė kun. J. Burkaus neveiklumu sielovados bare, pasak Josefinos. Čia kun. J. Juodeika papasakojo jam įvykį iš Šv. Antano parapijos, kuris čia ir pakartojamas. Būtent, 1961 m. pavasarį atvyko kažkoks protestantas dvasiškis pas savo giminaitį ūkininką. Vieną šeštadienį jis apgaulingai surinko keliasdešimt mokyklinio amžiaus Šv. Antano parapijos vaikų neva išvykai, žaidimams, bet iš tikrųjų mokyti juos savo tikėjimo.

Viena ūkininkė telefonu pranešė tai kun. J. Burkui. Šis tuojau paėmė Ramoną ir Ignaciją Padillas. Nuvykę netoli mokomų vaikų, sustojo už krūmų, o Ignacija nuėjo atpažinti vaikų, nes, būdama ilgametė tikybos mokytoja, ji pažino juos. Jai grįžus, greit visi trys aplankė visus vaikų tėvus, liepdami

jiems tuoju atsiimti savo ir savo kaimynų vaikus. Jeigu ne, jie įpuola ekskomenikon, nes savo vaikus auklėja protestantiškai.

Turėdami tikrą supratimą ekskomunikos iš kaimyninės La Uniono masinės ekskomunikos, lyg ugnin puldami, labai skubiai tėvai atsiėmė visus vaikus taip, kad per dvidešimt minučių neliko nė vieno vaiko išvykos aikštėje, o tik pykčiu degas „mokytojas“ stovėjo jos viduryje.

Pasakojimą kun. Juodeika baigė klausimu: „Ekscelencija, ar kuris nors kitas kunigas taip yra padaręs, kaip kun. Burkus? Nė vienas. Jis pagirtinas, o ne papeiktinas!“ Vyskupas nusistebėjo, ir tuo baigėsi pokalbis.

Iš tikrųjų bažnyčios statyba Šv. Antano parapijoje, kaip ir bet kurioje kitoje, buvo tik priedas prie kunigo kasdieninio sielovados darbo parapijoje. Kaip ir kiekvienas parapijos kunigas, o ypač klebonas, taip ir Šv. Antano parapijos kunigas turėjo atlikti visus sielovados darbus. Tokie darbai buvo sekmadienio ir šiokiadienių pamaldos, ligonių lankymas, žmonių paruošimas sakramentams, Krikštai, laidotuvės, katekizacija, organizacijos, savaitinių biuletenių paruošimas ir atspausdinimas, pamokslų paruošimas dviem kalbom, civilinių santuokų tvarkymas ir kt. Štai keli civilinių santuokų tvarkymo pavyzdžiai.

Kai kurie kartais priekaištauja kunigui, kad jis reikalauja Krikšto metrikų kitiems sakramentams priimti, k. a. : Sutvirtinimui, pirmai išpažinčiai ir Komunijai, nepagalvoję, kad Krikštas yra pirmasis sakramentas. Nekrikštytas asmuo negali priimti kitų sakramentų.

Kartą, 1961 m. , pvz. , iš El Paso (TX) į Anthony (NM) atvyko prel. Lurdas Costa pasiteirauti kun. J. Burkų, ar kartais jo parapijietė Anita nebuvo

pakrikštyta Anthonyje. Jis jau aplankęs visas katalikų parapijas El Paso mieste ir dabar lankąs kitas penkiasdešimt mylių spinduliu aplink miestą.

Prel. L. Costa labai artimai pažino Anitos tėvus ir visą šeimą. Tad Anita priėmė Sutvirtinimo, Atgailos ir pirmosios Komunijos sakramentus, parapijos kunigui nepareikalavus iš tėvų jos Krikšto metrikų. Jis buvo tikras jos Krikštu.

Užaugusi Anita susituokė civiliška su protestantu. Jeigu nėra natūralių kliūčių, nekatalikams civilinė santuoka yra galiojanti, tikra, nesuardoma. Jiems išsiskyrus, Anita norėjo susituokti Katalikų Bažnyčioje su kun. J. Burkaus parapijiečiu našliu Bejaranu. Numatytos santuokos popierius tvarkė prel. L. Costa, kaip jaunosios klebonas. Tad jis pradėjo ieškoti jos Krikšto metrikų. Aplankęs visas miesto ir apylinkės katalikų parapijas, pradėjo ieškoti jų protestantų parapijose. Taip jis sužinojo, kad Anitą pakrikštijo protestantų dvasiškis greta prel. L. Costos parapijos bažnyčios. Problema buvo tame, kad ne visų protestantų krikštai yra tikri. Tad jeigu protestanto suteiktas krikštas buvo netikras, tada jų civilinė santuoka buvo tikra, nesuardoma. Jeigu tasai krikštas buvo tikras, tada Anita, būdama kūdikė, priimdama Sutvirtinimo sakramentą, tapo katalike, pati to nežinodama, kaip ji nežinojo, kad ji buvo pakrikštyta ne Katalikų Bažnyčioje. Šiuo atveju Anitos santuoka su protestantu buvo netikra, išardoma.

Lankydamasis Europoje, prel. L. Costa teiravosi net Vatikane tuo klausimu. Jam buvo pasakyta, jeigu šių eilučių surašytojas tiksliai prisimena, kad tokie reikalai tvarkomi per vietos kuriją. El Paso kurijoje prel. H. G. Quinn drauge su kitais kanonistais nusprendė, kad, nesant įrodymų, pirmoji santuoka

laikytina neišardoma. Bet tą visą laiką Anita gyveno su savo naujuoju jaunikiu Petru Bajaranu kun. J. Burkaus parapijoje

Vieną rytą kun. J. Burkui beišvykstant kurijon kažkokiu reikalu, raštinėn atėjo „jaunikis“ Petras savo dukros vedybų reikalu. Tad ta proga kun. J. Burkus pasiteiravo apie jo paties nesutvarkytą santuoką. „Ką tik mes susituokėme Kristaus Karaliaus bažnyčioje, Cd. Juarez mieste, Meksikoje“, aiškino Petras. „Kunigas Castro sutuokė mus. Su savimi turiu metrikus. Jie rodo, kad esame susituokę katalikų bažnyčioje“. — „Kaip jis galėjo sutuokti jus?“ — „Jėzuitas tėvas Gafford paruošė Anitą Krikštui ir pakrikštijo. Po to kunigas Castro sutuokė mus“.

Žinodamas visą bylą ir kun. Castro nepatikėtinumą, nes retai buvęs blaivus, parodytus metrikus kun. J. Burkus įsidėjo kišenėn ir išvyko kurijon. Parodęs juos prel. H. G. Quinnui ir papasakojęs jam, kaip visą tai įvykę, kancleris tuojau pašaukė tėvą Gaffordą, išbarė jį, kodėl jis tai padaręs, pirma nepasiteiravęs kun. J. Burkaus, kurio parapijoje Anita gyveno, ir po to tuojau sustatė laišką Cd. Juarez vyskupui apie neleistiną Petro ir Anitos santuoką. Taip visa tai įvyko ir nuodėmėje gyventa tik dėl to, kad prel. L. Costa nepareikalavo Anitos Krikšto metrikų Sutvirtinimo sakramentui priimti.

Šia proga paminėtini dar du atvejai, įvykę vėliau kitoje kun. J. Burkaus parapijoje, nors tokių atvejų įvyko ir daugiau jo ir kitų vadovaujamose parapijose.

Californijoje vienas meksikietis susituokė civiliskai. Aną pametęs, civiliskai susituokė su kita ir apsigyveno kun. J. Burkaus parapijoje. Po kelių pokalbių pora sutiko, kad kun. J. Burkus sutvarkytų jų santuoką. Niekur nerasta jo Krikšto metrikų.

Tėvai, kurie jau mirę, niekados nekalbėjo jam apie Krikšto kūmus. Jokių kitų sakramentų savo gyvenime niekados nepriėmęs. Nežinojęs nė vieno, kuris ką nors žinotų apie jo Krikštą. Kun. J. Burkui „neįveikus“ greitai sutvarkyti jų santuokos, jie nuvyko pas Šv. Onos parapijos Deminge (NM) ispaną kleboną, kun. J. Hermozo. Jis pakrikštijo jį ir po to sutuokė juos, tuo dar labiau sukomplikuodamas jų moterystės bylą.

Tą įvykį kun. J. Burkui pranešus kurijon, nes tai buvo jo labai rimta pareiga, kun. dr. Juoz. Nelan, kuris tada tvarkė ypatingąsias moterysčių bylas, atskrido lėktuvėliu į kun. J. Burkaus parapiją Lordsburge (NM) sukomplikuotos bylos tirti vietoje, nes vėlesnis Krikštas nepagerino ir nepakeitė pirmiau sudarytos civilinės santuokos esmės, bet pablogino. Kun. J. Nelan tesužinojo, kad vyrukas ir antrąją „žmoną“ jau buvo paspyręs šalin.

Kiekvienas katalikas turi žinoti, kad jis gali tikrai susituokti tik kompetentingo katalikų kunigo ir dviejų liudininkų akivaizdoje. Kompetentingas santuokos kunigas yra: vyskupas ordinas savo vyskupiijoje ir parapijos kunigas savo parapijos ribose. O dėl moterystės tikrumo kompetentingas kunigas tikrai gali sutuokti savo parapijos bažnyčioje, kurioje nors koplyčioje, klebonijoje, privačiuose namuose, laukuose ir net protestantų maldos namuose, esančiuose tokio kunigo parapijos ribose. Be to, kompetentingas santuokos kunigas savo vietoje gali įgalioti kitą kunigą.

Kartą, 1975 m., iš Pietų Amerikos atvyko kunigas vienuolis atostogų pas tėvus į Šv. Onos parapiją Deminge (NM). Slapta jis atvyko į kun. J. Burkaus parapiją ir sutuokė vieną civiliškoje santuokoje gyvenančią porą jų namuose be jokio vietos

klebono ar vyskupo įgaliavimo bei žinios. Tiesa, jie susituokė prie katalikų kunigo ir dviejų liudininkų, bet jų moterystė nebuvo tikra, o tik apgaulė, nes kunigas tvarkė santuoką ne savo parapijoje ir be vietos klebono įgaliavimo.

Toje pačioje Šv. Juozapo parapijoje, Lordsburge (NM), kun. D. Alderette ir pensininkas prel. L. Gaynor moterysčių metrikų knygon ne visados įrašė bažnytinių santuokų liudininkus. Tad atrodo, kad apie penkiolika porų jie sutuokė be liudininkų. Tokiu atveju sutuoktinių poros bažnytiniame teisme gali legaliai išsiskirti, lyg niekados nebūtų vedę, su teise vėl susituokti su kitu ar kita. Tai atsitiko dėl tų dviejų kunigų apsileidimo. Pietvakariuose tokie ir panašūs įvykiai ne naujiena.

Šv. Antano bažnyčioje buvo ypač daug vakarinių pamaldų, kurias kunigas turėjo pravesti, joms vadovauti. Tada šv. Mišios būdavo atnašaujamos rytais. O vakarais per keturis mėnesius — gegužės, birželio, spalio ir lapkričio — kalbėjo rožinį bažnyčioje drauge su žmonėmis ir suteikdavo palaiminimą Švč. Sakramentu, išskyrus lapkričio mėnesį, kada rožinis būdavo aukojamas už vėles skaistykloje. Gavėnios metu — Kryžiaus keliai ir pamoksliukas: trečiadieniais ispaniškai ir penktadieniais angliškai. Prieš Kalėdas devynis vakarus vadovavo novenai, vad. posadas, su skaitymais arba laisvu žodžiu, giedojimais ir procesija. Šeštadieniais ir prieš pirmuosius mėnesių penktadienius klausydavo išpažinčių po kelias valandas. Tada daug žmonių naudodavosi šia malonės priemone. Šv. Antano parapijoje per metus kunigas išklausydavo pusketvirto tūkstančio išpažinčių.

Visa buvo atlikta be jokios pašalinės pagalbos, išskyrus parapijos misijas. Esant perkrautam darbu,

kun. J. Burkus negalėjo pasinaudoti teise turėti laisvą dieną kiekvieną savaitę. Tik iš didelio palikimo gyvenanti Josefina Geck galėjo kaltinti kunigą, kai ji pati nieko nedarbo. O parapijos kunigas dirbo septynias dienas kiekvieną savaitę, labai retai kada nors galėdamas išsprukti iš parapijos. Ir tokios išvykos būdavo dažniausiai dioceziniai susirinkimai, posėdžiai ir pn.

Šv. Vardo draugija ir bažnyčios varpai

Atvykęs į Šv. Antano parapiją, kun. J. Burkus rado vyrų klubą. Jis neturėjo jokių konkrečių tikslų bei įstatų. Reikėjo ką nors daryti. Pradėjo ieškoti medžiagos ispaniškai apie Šv. Vardo draugiją. Niekto neradęs, iš angliškų tekstų ruošė priedus savaitiniam parapijos biuleteniui, aiškindamas dviem kalbom draugijos istoriją, tikslus ir naudą. Pagaliau 1959 m. rugsėjo 16 d. kanoniškai įsteigiama Šv. Vardo draugija parapijos vyrams, išrenkama valdyba, ir tuo reikalu kun. J. Burkus pažadėjo jiems paruošti kokią nors knygelę ispaniškai. Savo pažadą jis išpildė: jo paruoštą 48 psl. knygelę 1961 m. išleido El Paso jėzuitai, o po dešimties metų antroji 64 psl. papildyta laida išėjo Ispanijoje.

Prieš pat kainų pakėlimą, 1959 m. birželio 21 d., kun. J. Burkus pasirašė sutartį pirkti elektroninius varpus naujai bažnyčiai už tūkstantį septynis šimtus dolerių. Ir ragino parapijos vyrus, o ypač vėliau įkurtą Šv. Vardo vyrų draugiją, būti varpų globėjais, kad rūpintųsi išmokėti skolą už varpus ir jų pašventinimu naujojoje bažnyčioje.

Kaip, šventinant vargonus, visi buvo kviečiami būti „kūmais“, taip ir šį kartą vėl visi buvo kviečiami

būti varpų kūmais. Bet pagrindiniai kūmai buvo Šv. Vardo draugija. Ypač šiuo atveju tiko kviesti kūmus, nes varpu šventinimas yra lyg jų ‚krikštas‘, nes jie gauna vardą.

Varpai nebuvo šventinti drauge su pačia bažnyčia, nes, viena, norėta sukelti pinigų kūmų dalyvavimu, antra, norėta leisti pasireikšti Šv. Vardo draugijos vyrams ir, trečia, tuo pačiu metu, po šventinimo apeigų, paminėti kasmet švenčiamą Vasario Šešioliktąją.

Dalyvaujant kancleriui H. G. Quinnui, visiems vyskupijoje dirbantiems lietuviams kunigams ir pilnai parapijiečių miniai, sekmadienį, 1961 m. vasario 19 d. 17 val. vyskupas S. M. Metzger pašventino elektroninius varpus ir Šv. Vardo vyrų draugijos vėliavą.

Po pusvalandį trukusių šventinimo pamaldų, vyskupas, kancleris, lietuviai kunigai ir dar keli lietuviai susibūrė klebonijon vaišėms ir lietuviškomis dainoms, vyskupui diriguojant. Taip buvo paminėta tradicinė Vasario Šešioliktoji.

Pagaliau

Šv. Antano parapijoje visi didžiavosi naująja bažnyčia, visi ją patenkinti, išskyrus kelis. Daugelis kunigų žiūrėjo su pavydu į tą parapiją, kurioje sėdėjo iš kažkur atvykęs kun. Burkus, nes bažnytinių pastatų atžvilgiu staiga ji pasidarė pirmos eilės parapija.

Nepraėjus kunigo Lucio Lopez kandidatūrai, ‚kapeliono‘ vadovaujamoji trejukė ieškojo kito, kuris būtų meksikietis ar bent ispanas. Pagaliau sustojo prie kun. G. Morales. Jis buvo vyskupo, kanclerio, o ypač prel. Gaynorio numylėtinis. Tuo

metu pastarasis buvo faktinis kunigų perkilnotojas: jis paruošdavo perkilnojamų sąrašą, o vyskupas tepasirašydavo. Taip vyko, iki vieną dieną jis ir jo vikaras turėjo pabėgti, kažkam pranešus, nes policija buvo pakeliui į Šv. Pijaus X kleboniją areštuoti juos.

Prel. L. Gaynoriui priėmus kun. G. Morales kandidatūrą, tik Šv. Antano parapijos trejukė težinojo apie kun. J. Burkaus iškėlimą, nes tuo metu, prieš II Vatikano susirinkimą, vyskupai neatsiklausdavo jų prieš jų perkėlimą. Perkeldavo juos, kada ir kur norėdavo, kas šiuo metu jau beveik nebesuprantama.

Birželio pradžioje, kunigų rekolekcijų metu, El Paso vyskupas paprastai paskelbdavo kunigų pakeitimus, paruoštus prel. L. Gaynorio. Esant neaiškiam gandai tarp kunigų apie pakeitimus, kun. K. Petrauskas visokiais būdais išgavo iš prel. L. Gaynorio apie kun. J. Burkaus iškėlimą į Šv. Tomo parapiją Kermite (Tx) . Šioje srityje kun. K. Petrauskas buvo pirmos eilės specas. Nuo tada per ištisas rekolekcijas kun. J. Burkui jis nedavė ramybės. Kiekvienos pertraukos metu pribėgęs klausė: „Ar vyskupas jau tave šaukė? Nebūk durnas, viską, ką tik gali, pasiimk iš Anthony, nes ta pati Katalikų Bažnyčia“ . Kiekvieną kartą pribėgęs ką nors patarė taip, kad kun. J. Burkų jis beveik susirgdino savo vaikiškais rūpesčiais.

Pagaliau sutikęs vyskupas pakvietė kun. J. Burkų į vieną pranciškonų raštinę pasikalbėti. Kun. J. Burkus jau žinojo pokalbio temą. Vyskupas labai mandagiai pasakojo, kad besikūriančiai mažajai seminarijai jis esąs pakvietęs kun. Stepą Gotwals seminarijos auklėtinių dvasios vadu. Tad Šv. Tomo parapija Kermite vakuoja. „Ar sutiktum užimti vakuojančią klebono vietą? Čia, Anthonyje, esi tik

administratorius, o ten būtum klebonas". — „Taip. Ekscelencijos pageidavimas yra man įsakymas", atsakė kun. J. Burkus.

Vyskupui ir kun. Burkui kalbantis, kun. Petrauskas mėgino pasiklaudyti pro durų plyšelį; šiems kalbantis labai švelniai, nė žodžio jis negalėjo nugirsti ir pasitraukęs sekė iš už kampo, kad tuoj pasiteirautų ir pamatytų kun. J. Burkaus nuotaiką bei veido išraišką. Suskambinus popietinei konferencijai, visi kunigai nuėjo koplyčion. Netrukus ir vyskupas išėjo, prašydamas kun. J. Burkų niekam to nepasakoti. Tai tik pasikalbėjimas tuo klausimu. Kun. J. Burkus dar pridėjo: „Ekscelencija, kai kurie kunigai jau žino ir net seka kiekvieną mano žingsnį. Toks sekimas labai išvargino mane".

Po konferencijos, išvengęs kun. K. Petrausko, sekančio kun. J. Burkaus kiekvieną žingsnį, nuėjo pasikalbėti su kun. Stepu Gotwals, kai kun. J. Burkui buvo numatyta Šv. Tomo parapija ir jos misija, kurioje buvo pradėta statyti didelė mūro bažnyčia. Pokalbio metu paaiškėjo, kad kun. J. Burkui viskas priimtina. Be to, kun. S. Gotwals pasakė, kad netrukus jis norėtų išvykti atostogų, bent vieną mėnesį prieš mokslo pradžią ir nebegrįžti. Iš to kun. J. Burkus suprato, kad jis turės palikti Anthony liepos mėnesio antroje pusėje.

Netrukus vyskupas kažkaip sužinojo, kad kun. K. Petrauskas „perkilnojo" kunigus. Tos pačios dienos vakarą, baigiantis vakarienei, vyskupas pakalbėjo labai piktai, neminėdamas kun. Petrausko pavardės, kad esą kunigų, kurie atvykę į rekolekcijas ne jų dvasine verte pasinaudoti, bet kunigus perkilnoti, tuo pasisavindami vienam vyskupui priklausančią teisę. Kun. K. Petrauskas klausėsi su atida, net jo baltas veidas paraudo lyg raudona anglis.

Šv. Antano šventė naujoje bažnyčioje

Birželio pradžioje išvykdamas į metines rekolekcijas, kun. J. Burkus tikėjosi ten gauti kunigą celebrantą ir pamokslininką Šv. Antano šventei. Pasklidus gandui apie jo iškėlimą, laukė pasikalbėjimo su vyskupu. Sužinojęs iš jo, kad kun. Gonzalo Morales (†1984) užimsiąs Anthony, kun. J. Burkus tuoj pakvietė jį į šv. Antano šventę su šv. Mišiomis ir pamokslu, tuo parodydamas, kad jis nieko neturįs prieš perėmimą Šv. Antano parapijos. Pakviestasis net krūpteli netikėta staigmena, kad tas, kurį jis išspirs iš parapijos, kviečia į svečius. Bet, truputį pagalvojęs, sutiko.

Tai buvo pirmoji šv. Antano šventė naujoje bažnyčioje. Tradicinė procesija — be jos nebūtų šventė — įvyko ne gatvėje, kaip būdavo pirmiau, bet gražiomis plytomis Dovydo Candelaria aptvertame šventoriuje išcementuotu plačiu taku, specialiai padarytu tam tikslui.

Po procesijos visi kunigai, maršalkos ir choras susirinko pietums į ten pat esantį restoraną, rezervuotą tai progai. Parapijoje dar niekas nežinojo, kad jų naujasis klebonas jiems atnašavo šv. Mišias ir pamokslavo. Težinojo tik Josefina. Išeinant iš restorano, Josefina paėmė kunigą Morales už parankės, taip norėdama jam pasigerinti ir jam pasakyti, kad per jos rūpestį jis čion patenkąs. Bet šis, pakeldamas savo dešinę, pastūmė ją, kad ši vos neparkrito ant grindų, užgriūdama ant chorisčių. To niekas nesuprato, o tik kun. J. Burkus, kuris ėjo paskui juos. Gal tada Josefina ir pagalvojo: „Nors šis meksikietis, gal nebus man geresnis už lietuvį: parapijoje nelaikys manęs privilegijuota“.

Pagerbtuvės

Po Šv. Antano šventės kun. J. Burkus pradėjo ruoštis išvykti, nes žinojo, kad jo dienos suskaitytos. Parapijoje tikrai žinojo tik Josefina ir tie, kuriems ji pasakė. Kai kurie girdėjo gandas ir jais gyveno. Kun. J. Burkus paprašė Dorotėją Dutchover, kad sugrupuotų visus parapijos biuletenius į dvi knygas. Jai dirbant, staiga jai šovėsi mintis paklausti kun. J. Burką, kodėl jis užsigeidęs sutvarkyti biuletenius? Ir staiga, jai visai negalvojant, išsišovė jai klausimas, kurio net ji pati tardama negirdėjo: „O gal rengies išvykti?“ — „O gi žinai, kodėl tvarkai biuletenius!“ visai šaltai atsakė kun. J. Burkus, prileisdamas, kad jau daugelis žino, tad ir ji. „Nieko nežinau. Ar tikrai, kunige, išvykstate? — „Manau, Doroteja, kad jau visi žino“ . — „Jeigu taip“ , lyg supykusi teištare, ant grindų paberdama visus biuletenius. „Niekam kitam nedirbu!“ Tik po ilgesnio jos įtikinimo ji tęsė darbą, kun. J. Burkui pasakius, kad visų biuletenių vieną egzempliorių norįs pasiimti atminčiai, o kitą palikti parapijoje. Ji tęsė darbą su dideliu nepasitenkinimu, paleisdama net žodžių adresu tų, kurie dirbo prieš kun. J. Burką. Tai buvo neįprasta, ir gal pirmą kartą ką nors piktesnio pasakė prieš ką nors. Gyvendama pasaulyje, ji vedė tikrai vienuolišką gyvenimą. Net 1976 m. laiške kun. J. Burkui ji rašė, kad net ir dabar išsprunką iš žmonių lūpų: „Pasigend du kun. Burkaus“ .

Plačiau pasklidus gandai, kad kun. J. Burkus, gal būt, greit bus iškeltas, 1961 m. liepos 18 d. , sekmadienio vakarą, moterų ir vyrų draugijos suruošė parapijos vardu jam pagerbtuves: vakarienę ir po to programą ir dovanų įteikimą už atliktuosius darbus parapijoje ir linkėjimais dar daug daug metų

dirbti čia, Anthonyje. Žmonės netilpo salėje. Parapijos vardu kalbėjo Jonas C. Matuca. Jis išreiškė kun. J. Burkui padėką ir pagarbą už visa, „ypač, kad turime naują ir labai gražią bažnyčią“, ir visų vardu nuo parapijos kaip dėkingumo ženklą jis įteikė dovanas. Niekas nepasakė nė žodelio, kad tai būtų išleistuvės.

Savo kalboje kun. Burkus atsakė, prašydamas nepriskaityti viso to, ypač naujosios bažnyčios pastatydinimo vien tik jo, bet nuopelnu visų, kurie prisidėjo prie to darbo ir visos parapijos pažangos.

Kun. J. Burkus planavo išvykti liepos mėnesį, bet staiga vyskupas paprašė jį pasilikti dar kuriam laikui. Tai sužinojęs, kun. Stepas perkalbėjo vyskupą išleisti jį atostogų. Tad 1961 m. rugpiūčio 9 d. kun. J. Burkus, pagelbėtas savo geros šeimninės Merced M. Olaguės, Catarino Vasquez, Manuelio Cobos ir jų žmonių, susikrovė savo turtelį į priekabą ir išvyko į Rytus, du šimtus aštuoniasdešimt mylių nuo Anthony, į Kermitą, klebonijos raktą palikdamas pas kun. J. Juodeiką.

Merced Olague, iš žmonių sužinojusi maždaug penkias savaites prieš rugpiūčio 9 d., visą laiką verkė. Niekas negalėjo jos suraminti. Ji niekaip negalėjo suprasti, kodėl vyskupas klausęs trijų bobų, anot jos, o nežiūri visos parapijos reikalų ir neparodė dėkingumo kun. Burkui už jo darbus. Jos vyras Silvestras buvo per 75 m. amžiaus. Jis vaikščiodavo greit ir apsukriai dirbdavo. Kun. J. Burkui išvykus, jis krito nuo stogo ir po kurio laiko mirė.

Silvestrui mirus, pirmai progai pasitaikius, kun. J. Burkus nuvyko pasikalbėti su buvusią šeimninę, nors Irena Morgan jam jau buvo rašiusi, kad Merced Olague jau nebepajėgi vykti į Kermitą. Kun. J. Burkui sustojus pamatyti ją, ji jo nepažino, nes,

galima sakyti, jos protelis maišėsi. Iš tikrųjų ji jau tokia buvo. Po metų ji mirė.

Kotryna Hickey, beveik visą savo amžių buvusi tikybos mokytoja ir pagelbėdavo kun. J. Burkui raštinėje, su vyru leisdama vasarą pas savo seserį Denveryje (Co) , sužinojusi apie įvykius Anthonyje, 1961 m. liepos 31 d. rašė kun. J. Burkui: „Džiaugiuosi, kad jūs buvote pagerbtas mūsų mieste, Anthonyje. . . Vyliamės, kad vyskupas persvarstys dalyką ir paliks jus, nes parapijoje jūs daug padarėte medžiaginiuose dalykuose, kaip ir dvasiniuose. Džiugu, kad Dorotėja pagelbsti jums” .

Kita kun. J. Burkui ištikima parapijoje buvo seselė Nikolasa Piñon. Kažkada prieš 1926 m. Chihuahuos arkivyskupijoje, Meksikoje, įsisteigė

Žemesnioji viduryje stovi ses. Nicolasa Pinon naujųjų pastatų
aprodymo metu

seselių guadalupiečių vienuolija. Nespėjus iš Romos išsirūpinti jos įstatų patvirtinimo, prasidėjo žiaurusis tikėjimo persekiojimas Meksikoje. Kai kurios buvo nužudytos, kitos išmirė. Kažkas keturios ar aštuonios atvyko į Jungtines Amerikos Valstybes, ir keturios prisiglaudė Anthonyje. Trims jau seniai mirus, teliko vienintelė seselė Nikolasa, paskutinė iš vienuolijos. Ji prisilaikė savo vienuolijos įstatų ir prižiūrėjo Šv. Antano bažnyčią: kiekvieną rytą ji atrakindavo ją ir vakarais užrakindavo. Ji gerbė kunigą ir kiekvieną parapijietį. Ji visiems buvo gera, ir visi gerbė ją ir jai padėjo. Ji neužsiėmė jokiais pletkais, o tik malda. Ji gerbė ir anas tris bobeles, kurios ardė parapijos vienybę, bet ne jų užmojus. Visą laiką jos norėjo palenkti ją savo pusėn, bet ji buvo per gudri, kad apgautų ją. Ji mirė 1962 m. liepos 2 d.

Du kunigai ir trys seselės guadalupietės buvo palaidotos darželyje tarp senosios bažnyčios ir salės. Seselė Nikolasa numatė, kad, perkėlus bažnyčią naujon vieton ir taip pat rengiantis ten pastatyti ir parapijos salę, penkių asmenų kapinaitės kada nors gali būti panaikintos, tad ji išreiškė pageidavimą būti palaidota bendrose katalikų kapinėse, o ne greta kitų trijų seselių.

Kun. J. Burkui išvykus iš Anthony

Nors Šv. Antano šventės proga Josefina Geck pasimokė ir pastumta atsitraukė nuo kun. G. Morales, išeinančio iš restorano, bet vis ji dar tikėjosi iš savo tautiečio turėti privilegijų parapijoje. Bet jos tautietis visiškai atstūmė ją, net jai nepadėkodamas už jo atkėlimą į Anthony. Visai paniekinta, per ištisus metus ji niekur nesirodė: nei Altoriaus

moterų draugijos, nei Švč. Jėzaus Širdies lygos susirinkimuose ar kokiame susibūrime. Pagaliau kartą sutikusi Irena Morgan paklausė ją viso to priežasties. Ji teatsakė: „Kun. Burkus buvo diktatorius, bet kun. Morales yra daug didesnis diktatorius“. Kun J. Burkus visus laikė lygiais, ir jo akyse nebuvo privilegijuotų, o kun. Morales niekados neatėjo į jokią parapijinį susirinkimą, nė su kuo nors parapijoje nesidraugavo. Daugiau laiko jis leido El Paso ir Cd. Juárez miestuose, negu parapijoje.

Kalėdoms iš Anthony kun. Jonas Burkus gavo per 200 sveikinimo kortelių bei laiškų su dovanomis. Kai kurie išreiškė viltį, kad grįšias. Kasmėt jų skaičius mažėjo, bet kai kurie per dvidešimt metų palaikė ryšius. Kai 1984 m. rudėnį kun. J. Burkus lankė Šv. Antano parapijos bažnyčią ir kleboniją, beveik visas šventųjų statulas, dėl kurių kadaise žmonės taip aršiai kovojo, jis rado užrakintas krikštykloje už geležinių grotų, lyg kalėjime.

Kun. J. Burkui 1961 m. išvykus iš Anthony, El Paso vyskupas pradėjo suprasti tikrą visų nesutariimų priežastį Anthonyje. Dėl to viena proga, vysk. V. Brizgiui lankantis pas El Paso vyskupą, pastarasis svečiui prasitarė, kad per trumpą laiką jis nepažinęs kun. J. Burkaus ir jo gerų norų ir tokiu būdu per vysk. V. Brizgį lyg ir atsiprašė jį. Būtų buvęs per didelis nusižeminimas atsiprašyti kunigą asmeniškai, kai anuo metu tik vyskupas galėjo kalbėtis su vyskupu tokiais reikalais. Jis tai, gal būt, jautė savo sąžinėje, nes kone visi vyskupijos kunigai buvo pasipiktinę kun. J. Burkaus iškėlimu: kai jis viską pastatė ir padarė parapiją pirmos eilės, buvo iškeltas trijų bobų skundu. Tai buvo daugelio metų kunigų piktinimasis, kad už didelius darbus parapijoje buvo

išsiųstas į tolimiausią parapiją vyskupijoje — du šimtus šešiasdašimt mylių nuo El Paso. Kelyje iš ten El Pasan dykumose tebuvo tik du maži kaimeliai.

Anthonyje kun. J. Burkus buvo pridėjęs gerokai svorio. Supratęs jo pavojų, sistematingai numetė keturiasdešimt svarų. Numetus tiek svorio, pirmą kartą vysk. S. M. Metzger pamatė jį 1962 m. Vasario Šešioliktosios ar kita proga Van Horne (Tx). Vyskupas išsigando, galvodamas, kad jis buvęs jo ‚susirgimo‘ priežastis. Tuojuo pasiteiravo kitus lietuvius kunigus viso to priežasties. Sužinojęs priežastį, nusiramino.

Catarinas Vasquez, Emilijus Provencio, Luis Provencio ir jo žmona Albina yra mirę. Kai Josefina Geck nebegalėjo gyventi pati viena, ji išsiųsta į senelių prieglaudą, kur ji mirė 1984 m. vasario 16 d. Sic transeat gloria mundi.

Šv. Tomo Apaštalo parapija Kermite

Kurį laiką Winkler apskrities katalikai turėjo koplyčią Wink miestelyje, kuris yra Tekso valstijos vakaruose prie Naujosios Meksikos pietrytinio kampo. Ją aptarnavo kunigas iš Pecos, o vėliau iš Monahans. Pagaliau gavo savo kunigą. Jam pasitraukus dėl ligos, apie kurį užsiminta, rašant apie kun. L. Lukošiuoną, 1949 m. atvyko kun. Gerhard Stake-meier. Kermito miestelis pradėjo augti, 1926 m. atradus alyvos kodus. Tad naujasis klebonas tuoj pradėjo rūpintis kuo greičiau perkelti parapijos sostavietę į Kermitą*, kuris jau buvo ir apskrities

*Wink vardas reiškia mirksėjimą. Kermit yra Rooseveltto, Jungtinių Amerikos Valstybių prezidento giminaičio; vardas.

centras, kai apskrities ribos sutiko su parapijos ribomis.

Pirmiausia jis atvežęs pastatė barakus ispaniškai kalbantiems katalikams, kad ten galėtų mokyti vaikus katekizmo ir sekmadieniais atnašauti jiems šv. Mišias, nes nemaža šeimų iš Redfordo (Tx) ir Ojinaga Meksikoje ir jų apylinkių jau čia buvo apsigyvenę.

Angliškai kalbantieji, kurių tada ten buvo vos devynios šeimos, neprisijungė prie ispaniškai kalbančiųjų Šv. Juozapo misijos. Dėl to kunigas jiems atnašavo šv. Mišias protestantų bendruomeninėje bažnyčioje. Angliškai kalbantieji, kuriems vietinio laikraščio savininkas žydas padovanojo kelis sklypus mieste, tuoj pradėjo Šv. Tomo bažnyčios statybą. Bažnyčia ir klebonija buvo greit užbaigtos ir pašventintos 1950 m. lapkričio 23 d., Padėkos dieną. Klebono šeimininkė, Rožė Goss, prisiminusi tą dieną, sakydavo: „Tai buvo linksmiausia diena parapijos istorijoje“. Taip Šv. Tomo bažnyčia tapo parapijos centras, o Šv. Juozapo pasiliko misija tame pačiame mieste, pusantros mylios viena nuo kitos. Tada tai buvo natūralu, kada Tekso valstijoje ispaniškai kalbantis buvo laikomas antraeilu piliečiu.

Pašventinus Šv. Tomo bažnyčią, Rožė Goss pasodino žolę, krūmokšnių ir medelių aplink bažnyčią ir kleboniją. O Šv. Juozapo barakai, bažnyčia, pasiliko ispaniškai kalbantiems ne tik kun. G. Stakemeierio, bet ir kun. Ev. Finleyo ir S. Gotwalso administravimo metu. Pagaliau pastarojo trečiais darbo metais, tai yra maždaug 1959 m. vietos valdžia pasmerkė barakus kaip nebesaugius. Tada susirūpin-ta naujos bažnyčios statyba, kai Šv. Tomo bažnyčia, kuri turėjo vos septyniasdešimt sėdimų vietų, buvo per maža visos apskrities, arba parapijos, katalikams:

tada Šv. Tomo bendruomenė turėjo arti šešiasdešimt šeimų, o Šv. Juozapo apie šimtą penkiasdešimt šeimų. Viso priskaityta apie devynis šimtus katalikų. Bet netrukus Šv. Tomo bažnyčios narių skaičius sumažėjo iki keturiasdešimt šeimų. Tai įvyko, sukoncentravus įstaigas — raštines į Midland (Tx) ir sumechanizavus alyvos pramonę, kur dirbo angliškai kalbantieji.

Šv. Juozapo bažnyčios statyba Kermite

Amerikos vyskupų misijinėms bažnyčioms statyti draugija, kuri 1950 m. davė stambią sumą Šv. Tomo bažnyčiai pastatyti, pažadėjo ir Šv. Juozapo misijai, jeigu jie sukelsią bent dešimt tūkstančių, tai gausią irgi dešimt tūkstančių dolerių dovaną. Didžiąją tos sumos dalį įnešė Šv. Tomo bažnyčios nariai, kurie išlaikė kunigą ir visais galimais būdais pagelbėjo ir Šv. Juozapo misijai, kurie negalėjo išsilaikyti be angliškai kalbančiųjų pagalbos.

Sukėlus reikalingą pinigų sumą ir gavus dovaną iš minėtos Amerikos vyskupų draugijos, El Paso cemento bendrovė nubraižė planus bažnyčios rūsiui ir jį išliejo. Po to Meksikoje, kur viskas tada būdavo kelis sykius pigiau, pirkto gražios degtos raudonos plytos. Jas sumūrino daugiausia bažnyčios nariai už minimalinį atlyginimą. Išsibaigus šiems pinigams, patys meksikiečiai visokiais būdais, daugiausia po pamaldų parduodami užkandą, padarydavo šiek tiek pinigų bažnyčios statybai tęsti.

Šiuos piniginius statybos reikalus tvarkė ne kunigas, kaip dažnai esti pietvakarių meksikiečių misijose, bet keli vyrai. Jie buvo: pirmininkas Carmen Orozco ir sekretorius — išdininkas Angel Bueno. Abu nepraktikuoja tikėjimo. Iš prigimties

pirmininkas buvo vado tipas. Trečiasis komiteto narys buvo Marcelino Minjárez, tada gyvenęs Wink miestelyje. Jis buvo nuoširdus katalikas, bet bažnyčios statybos srityje jis buvo beveik beteisis narys.

Parapijon atvykęs 1961 m. rugpiūčio 9 d., kun. Jonas Burkus nieko nežinojo apie tokį esamą komitetą. Neradęs jokių bažnyčios statybos planų, ir niekas nežinojęs apie jų buvimą, kun. J. Burkus pats vienas lankė Šv. Juozapo bažnyčią, kuri jau turėjo sienas, stogą, duris ir langus. Jis studijavo ją, sudarydamas darbo tęsimo planą. Kai šios bažnyčios vidus buvo labai panašus į Šv. Antano bažnyčios vidų, tad visam vidaus įrengimui jis nusprendė naudoti anos bažnyčios planus. Laimė, jis pasiėmė jų vieną egzempliorių.

Prieš pradėdamas koku nors būdu tęsti statybos darbą, visų pirma jis turėjo pakeisti, kas būtina. Kasoje radęs šimtinę, kun. J. Burkus pakvietė dirbusius elektrikus, kad šviesų perjungiklius iš šalutinio kambario, darbo zakristijos, perkeltų kunigų zakristijon, kaip visur yra. Kaip tik šimtinės užteko elektrikams sumokėti. Apie tai kažkaip sužinojo vadinamas statybos komitetas, kad parapijoje turį naują kleboną, kuris ištaškė „jų“ pinigų. Taip kun. J. Burkus sužinojo apie tokį komitetą, kai jie paskleidė gandus apie jų pinigų išėikvojimą.

Išvykdamas kun. Stepas paliko tik tris tūkstančius skolos, kurią jis pats paskolino. Kun. J. Burkus galvojo skolos nedidinti, bet su misijos nariais, kurie išimtinai buvo įvairių profesijų darbininkai, tęsti darbą, išleidžiant tik tuos pinigus, kurie įeis koku nors būdu.

Iš sekmadienio rinkliavos nebuvo galima atidėti nė vieno cento tam tikslui, kai šimtas penkiasdešimt šeimų sekmadieniais sudėdavo nuo pustrečio iki

penkių dolerių. To neužteko sumokėti už elektrą, kuri buvo naudojama statybos reikalams, kai kas nors dirbo. Tad statyba turėjo būti tęsiama be samdytų profesionalų statybininkų.

Dalis senųjų barakų, kurie daug metų tarnavo kaip bažnyčia, buvo jau parduota ir išvežta, o kitą dalį reikėjo baigti nugriauti ir visą aikštę nuvalyti. Ji buvo skirta automobiliams statyti. Tik tiek 1961 m. padaryta — nuvalytas kiemas.

Ir Šv. Juozapo misijos ispaniškai kalbantiems atskiros pamaldos sekmadieniais vyko Šv. Tomo bažnyčioje. Ne daug jų atvykdavo. Kitos išeities nebuvo. Naujoji bažnyčia nebaigta. O svarbiausia, kad miesto taryba iškasė gatvę lietaus vandeniui nuleisti. Jie turėjo kasti gatvę tiesiai, bet kai joje gyveno miesto tarybos narys, tad jis nukreipė aplink Šv. Juozapo bažnyčią, pro bažnyčios šoną ir frontą, kai šventovė stovėjo ant kvartalo kampo.

Maždaug kun. J. Burkaus atvykimo naujon parapijon metu, kai jis dar nežinojo, esant bažnyčios statybos komitetui, nei komitetas nežinojo turį naują kleboną, o gal net anksčiau, Carmen Orozco, savarankiškai tvarkęs dalykus, pasirašė, kad miestui leidžias iškasti tąją gatvę. Tą rudenį iškasus gatvę vieną metrą gilio ir išvežus iškastą žemę, gatvė atrodė lyg arimas, paskendęs rudens lietaus vandenyje. Tad tą rudenį bei žiemą niekas negalėjo nė prieiti prie Šv. Juozapo statomos bažnyčios. Taip ji pasiliko lyg pamiršta net iki pavasario. Pavasarį vienu metru nužeminta gatvė buvo išgrįsta. Tačiau lietaus metu visados gatvės centre būna vandens. Tad pėstiems lietaus metu visados buvo sunku ateiti bažnyčion. Taip pasiliko visam laikui.

Toks miesto tarybos veiksmas Šv. Juozapo bažnyčiai padarė didelių nuostolių. Pirmiausia ce-

mentu išlietą įėjimą salėn, esančion po bažnyčia, reikėjo iškapoti, pašalinti ir iš naujo išlieti. Antra, bažnyčios pločio laiptai buvo išlieti taip, kad po jais buvo galima įrengti mažą salę arba klasę pamokoms bei posėdžiams. Gatvę pažeminus visu metru, reikėjo išlieti bažnyčios pločio dar penkis laiptus ir padaryti plokštumą tarp naujųjų ir jau seniau išlietų laiptų.

Taip pamažu kun. J. Burkus, šiek tiek gavęs kaip nors bažnyčios narių sukeltų pinigų ir vadinamąjį bažnyčios statymo komitetą iš pinigų saugojimo padaręs darbininkų verbuotojais, kad po kasdieninio savo darbo porai valandų padirbėtų prie savo bažnyčios statybos, kaip savanoriai ar už minimalų mokestį. Carmen Orozco paprastai išrašydavo sąskaitą, kam kiek mokėtina.

Kai tik bent vienas kada nors atvykdavo dirbti, visados drauge dirbdavo ir kun. J. Burkus, atsinešęs savo įrankius, o ne tik nurodė, kas ir kaip padarytina, dažnai prisilaikydamas iš Anthony atsivežtų ten statytos bažnyčios planų, pvz. , klausyklos, prausyklos, presbiterijos. . .

Šv. Juozapo bažnyčios užbaigimas ir pašventinimas

Maždaug 1962 m. iš Ispanijos atvykęs į San Angelo vyskupiją, kunigas Quintero pradėjo ispaniškai kalbantiems katalikams pravesti vadinamą Cur-sillo de Cristiandad — mažą krikščioniško mokslo kursą. Jis trukdavo tris dienas. Dauguma kalbėtojų buvo pasauliečiai, lanke tokius kursus ir mintinai išmokę jiems iš anksto parašytą konferenciją apie kurį nors sakramentą, maldą ir pn. O apie kunigystę

kalbėdavo pats kunigas vadovas. Visas kursas būdavo pravedamas su dideliu meksikietišku jausmu, gitarų muzika, giesmėmis. Ypač visur pabrėžiama Dievo malonė, mąstymas prieš Švč. Sakramentą, sakramentų priėmimas ir paklusnumas kunigui, per kurį gaunama Dievo malonė. Baigusieji tokius kursus vadinosi cursillistas

Kermit buvo vakariniame El Paso vyskupijos pakraštyje, Pecos dekanate. Veiklus dekanas kun. Dantė Juozapas Aleksandras Leoni tuojau pakvietė kun. Quintero, kad tokius kursus jis pravestų jo parapijoje visiems dekanato kunigams ir keliems jų parapijiečiams. Paprastai į tokius kursus priimama nuo trisdešimt iki šešiasdešimt vyrų ar moterų. Šios buvo vyrams. Į jas atvyko du šimtai ispaniškai kalbančiųjų. Pradžiai kun. J. Burkus atvežė tris ar keturis, apmokėdamas už jų kursą ir maistą, kad kaip nors per šį naują sąjūdį galėtų atnaujinti Šv. Juozapo misijos dvasinį gyvenimą.

Po to tokie kursai buvo ruošiami įvairiose dekanato parapijose, į kurias vykdavo keletas vyrų ar moterų iš kiekvienos parapijos. Buvo patariama pirma siųsti vyrus, o po to jų žmonas. Vėliau iš Pecos dekanato Cursillo sąjūdis sklido ir į kitus El Paso vyskupijos dekanatus.

Per pirmuosius vienuoliką parapijos metų, tai yra nuo 1950 m. iš visos Šv. Tomo — Šv. Juozapo parapijos, praleidę civilinę metrikaciją, katalikiškai buvo susituokusios maždaug devynios poros. Visos kitos gyveno tik civiliai susimetrikavę ar kelios vėliau sutvarkiusios savo civilinę santuoką.

Kun. Burkus griežtai reikalavo, kad į cursillo galėjo vykti tik praktikuoją arba galį praktikuoti savo tikėjimą katalikai. Tad jis reikalavo, kad pirmiausia sutvarkytų savo santuoką. Taip per trejetą metų jis

Šv. Juozapo bažnyčios pašventinimas Kermite

sutvarkė apie penkiasdešimt moterysčių, kad tokios poros galėtų vykti į cursillo.

Įvedęs meksikiečiams metines misijas Anthonyje, jas ruošė kasmet ir Šv. Juozapo tikintiesiems. Anthonyje pirmais kun. J. Burkaus darbo metais tėvas Julius Raïsseau pravedė jas su didžiausiu pasisekimu. Jis daug savo pamokslių įscenizavo. Pvz., tuščion bažnyčios aslon staiga metė maišą su akmenimis, šaukdamas: „Mesk nuodėmių naštą!“ Arba metęs didelius retežius, sušuko: „Mesk nuodėmės varžtus“ ir t. t. Panašiai jis įscenizavo ir kitur. Tokių parapijos misijų metu, kai vyskupijos kancleris duodavo klebonui teisę dispensuoti, ne mažai sutvarkydavo blogų santuokų.

Savo klebonavimo metu kun. G. Stakemeier (1949-54) turėjo dvidešimt trejas jungtuves, kurios buvo daugiausia civilinių santuokų sutvarkymai, kaip ir vėlesnių kunigų darbo metu. Kun. Ev. Finley (1954-57) turėjo šešioliką jungtuvių, kun. S. Gotswals (1957-61) turėjo devynioliką jungtuvių, o kun. J. Burkus (1961-72) turėjo šimtą septynioliką jungtuvių (paimta iš 1972 m. lapkričio 5d. parapijos biuletenio) .

Cursillo sąjūdis ir metinės parapijinės misijos bent kuriam laikui labai atnaujino ispaniškai kalbančiųjų katalikų bendruomenę. Daug daugiau ateidavo į sekmadienio pamaldas, daugiauėjo sakramentų, finansiškai buvo dosnesni. Jie greit „išpirko“ visus naujus suolus bažnyčiai, sumokėdami po šimtinę. Į bronzines plokšteles įrašytas jų vardas ir pritvirtintas prie jų suolų. Ir altorius, kaip ir suolai, padaryti iš medžio piuvenų, buvo nupirktas tuo pačiu metu. Taip iki 1963 m. pavasario Šv. Juozapo bažnyčia ir salė po bažnyčia su virtuve bei prausyklomis buvo visiškai užbaigtos, visai nepaliekant jokios bažnyčios pastatymo skolos.

1963 m. gegužės 5 d., kuri yra meksikiečių tautinė šventė, El Paso vyskupas S. M. Metzger, palydėtas kun. J. Burkaus, El Paso kunigų seminarijos rektoriaus kun. J. Hay ir kun. V. Dauginčio, pašventino naująją bažnyčią, pirma apeidamas aplink ją, o po to šventino vidų. Įžengdamas vidun, vyskupas ištare žodžius jį lydintiems kunigams: „Visi turėtų didžiuotis tokia gražia bažnyčia!“ Ir tęsė vidinių sienų šventinimą.

Šventinimo metu naujoji bažnyčia pavadinta Šv. Juozapo Darbininko vardu, ir parapijinė metinė šventė iš kovo 19 d., kuri būna gavėnios metu, žiemą, perkelta į gegužės pirmą dieną, nes ją statė

parapijiečiai darbininkai. Visi jos nariai yra fizinio darbo žmonės.

Tą patį sekmadienį, gegužės penktą dieną, vyskupas pašventino ir katalikiškas kapines. Nors jos yra miesto kapinių dalis, bet kun. J. Burkus išsirūpino, kad jų dalis būtų rezervuota tik katalikams, Šv. Tomo — Šv. Juozapo parapijos nariams.

Organizacinis gyvenimas Šv. Juozapo misijoje

Šv. Juozapo misijos tikintieji neturėjo jokių draugijų ar brolijų. Tad pirmiausia naujasis klebonas, kun. J. Burkus, oficialiai įsteigė vyrams Šv. Vardo draugiją, panaudodamas El Paso jėzuitų išleistą savo knygelę. Taip pat ir moterims įsteigė guadalupanas, jas padarydamas Šv. Vardo draugijos padaliniu, kad ir jos galėtų pelnyti atlaides kaip brolijos narės. Šios abi draugijos, arba brolijos, labai pagyvino Šv. Juozapo misiją dvasiškai ir ruošė visokias vakarienes, kad sukeltais pinigais būtų galima tęsti bažnyčios statybą. Tų organizacijų nariai buvo pirmasis ramstis pradėti cursillos.

Į kiekvieną kur nors suorganizuotą cursillo visados keli vyko į juos. Grįžusiems trečiadieniais po vakarinių šv. Mišių būdavo organizuojamos sutiktuvės su muzika, entuziastiškomis cursillo dainomis, įspūdžių papasakojimais ir užkanda. Naujų cursillistų išgyvenimai stiprina senuosius cursillistus ir skatino vykti į cursillo tuos, kurie dar nebuvo to patyrę.

Jeigu kai kuriais trečiadieniais nebūdavo sutiktuvių, tada po vakarinių šv. Mišių kai kurios cursillistų grupės posėdžiaudavo, kad patikrintų savo dvasinį

gyvenimą kaip cursillisto ir padarytų naujus pasiryžimus. Arba kun. J. Burkus aiškino visiems šv. Mišių dalyviams tuoj po jų tikėjimo tiesas iš plataus ispaniško katekizmo. Šiam kursui baigus, susiburdamo kaip studijų ratelis keliolika vyrų tokioms tikėjimo tiesoms geriau pažinti. Sunku jiems būdavo suprasti jas, kai jų anglų ir ispanų žodynai yra labai siauri. Jie dažnai težino tik apyvokos pavadinimus. Tik kai kurie žinojo keletą žodžių tikėjimo tiesoms suprasti. Tad, perskaičius trumpą sakinuką iš katekizmo ispaniškai, kun. Jonas pakartodavo jį angliškai. Visados atsirasdavo keli vyrai, nesuprantą pusės sakinuko žodžių nė viena kalba. Be to, į studijų ratelį dažnai atvykdavo ne tie patys, praleidę kelis trečiadienius. Tad kiekvieną trečiadienį turėdavo pradėti iš naujo. Tokių aplinkybių dėlei šioje srityje jie negalėjo daryti pažangos.

Visai kitas dalykas buvo giedojimas. Kun. J. Burkus nebuvo muzikalus, bet savo tikinčiuosius jis išmokė daug ispaniškų giesmių. Jis naudojo magnetines kasečių juosteles. Dekanate dvieiose parapijose dirbo keletas seselių vienuolių, o kartais iš El Paso atvykdavo seselės vienuolės katekizmo mokytojų kursams pravesti, arba dekanato kunigų susirinkimo ar parapijos misijų progomis kun. J. Burkus paprašydavo visus tokius pagiedoti jam nežinomas ispaniškas giesmes, ypač naujas. Taip jis prisirinko pusantro šimto ispaniškų įrekorduotų giesmių.

Trečiadieniais po vakarinių šv. Mišių arba kito susibūrimo metu kun. J. Burkus pagrodavo įrekorduotų naujų giesmių. Turėdami žodžius ir klausydami melodijos, jie greit pagaudavo melodiją ir greit išmokdavo naujas giesmes. Vėliau tokie pradėdavo giedoti bažnyčioje. Ir taip greit visa bažnyčia pradėdavo giedoti naujas giesmes. Bažnyčioje buvo

ir vargonai, bet neturėta tokio, kuris mokėtų jais groti. Niekas ir nepasigedo vargonų muzikos. Ispaniškas giesmes labai lengva giedoti. Labai greit visi pasisavindavo melodiją ir žodžius ir visi sutartinai giedodavo. Kiekvieną sekmadienį jie negirdėjo tų pačių giesmių, bet vis naujas, tik laikas nuo laiko grįždavo prie anksčiau išmoktų. Paprastai jie nepamiršta jų.

Katalikų jaunimo organizacija — CYO — irgi neblogai veikė. Jie buvę Esteros Lopez žinioje. Ji nepailstamai dirbo su jais. Vėliau jos vyras, tapęs cursillistu, pagelbėjo jai. Organizacijos nariai dalyvavo ir dekanato veikloje. Retkarčiais jiems būdavo pravedamos specialios rekolekcijos.

Kun. J. Burkaus sidabrinis jubiliejus

Po Pecos, arba vakarinio Texso, dekanato kunigų susirinkimo, įvykusio 1965 m. pavasarį, dekanas kun. Dantė A. Leoni, kuris beveik kiekvieną vasarą parūpino kun. J. Burkui kunigą pavaduotoją jo atostogų metu, paklausė kunigus: „Pasakykite, kurie šiais metais švęsite savo kunigystės jubiliejų? “. Visi tylėjo. Kun. J. Burkus suprato, kad tik jis. Tada jis paklausė: „Ar turime prisipažinti? “ Taip kun. J. Burkus prisipažino, kad jis turėtų švęsti.

Netrukus kun. D. Leoni aplankė Šv. Tomo Altoriaus moterų draugijos pirmininkę, Rožę Blau. Juodu nutarė, kaip birželio 16 d. bus švenčiamas kun. Burkaus sidabrinis kunigystės jubiliejus koncelebracinėmis šv. Mišiomis Šv. Juozapo bažnyčioje, nes Šv. Tomo buvo per maža.

Kitame dekanato kunigų susirinkime, kuris įvyko Kermite, visi kunigai praktikavosi, kaip pirmą kartą koncelebruotina. Truputį anksčiau, balandžio 10 d.

El Paso Šv. Patriko katedroje vysk. S. M. Metzger, minėdamas savo sidabrinį vyskupystės jubiliejų, koncelebravo šv. Mišias drauge su keliais prelatais. Tai buvo pirmosios koncelebruotos šv. Mišios El Paso vyskupijoje, o antrosios buvo Kermite birželio 16 d. , kada koncelebravo, tai yra drauge prie vieno ir to paties altoriaus tuo pačiu metu atnašavo šv. Mišias dvylika lietuvių ir dekanate dirbusių kunigų, o pamokslą pasakė pats vyskupas, kuris šv. Mišių metu sėdėjo soste, nekoncelebravo.

Po šv. Mišių balius vyko miesto salėje. Jo metu kalbėjo dekanas kun. D. Leoni, jubiliatas ir vysk. S. M. Metzger. Puotoje dalyvavo visi vyskupijoje dirbą lietuviai kunigai, dekanato kunigai ir kun. V. Daugintis iš San Angelo vyskupijos. Pastarasis, kun. J. Burkaus palydėtas, atvežė vyskupą iš Midland-Odessa aerodromo.

Kun. J. Burkaus jubiliejaus proga uršulietė seselė Pranciška M. Johnston parašė ilgą straipsnį, pavadindama jį: „Kunigo sidabrinis jubiliejus nublukintas Raudonųjų okupacijos prisiminimais“. Straipsnis ir jubilato fotografija buvo atspausdinti 1965 m. birželio 11 d. oficialiame vyskupijos savaitraštyje.

Katechetinio centro statyba ir kita

Kun. J. Burkus buvo labai taupus parapijos klebonas. Jis mažino Šv. Tomo bažnyčios statybos skolą tik tiek, kiek buvo būtina, nes parapija mokėjo tik tris ir tris ketvirčius procentų palūkanų. O tuo tarpu už sutaupas, laikomas taupomoje kasoje, gavo penkis procentus. Tad buvo išmintinga taupyti, vietoj mažinus parapijos skolą daugiau, negu būtina. Vietinio laikraščio redaktorius, Nev. Williams, Sr. , kelis sykius pastebėjo kun. Jonui Burkui, kuris vos

keletą dolerių išleisdavo maistui, kad verčiau geriau pavalgytų, negu taupyti. Keletą kartų keli parapijiečiai išsitarė, kad jų klebonas siųstinas El Paso kurijon pinigų taupiai tvarkyti, ar net Washington būti viso krašto finansų sekretoriumi.

1965 m. birželio mėnesį vyskupijos kancleris pareikalavo, kad parapijų santaupos būtų perkeltos bendron vyskupijos taupomon kason su teise, kad kiekvienu metu parapija galėsianti pasiimti reikalingą savo pinigų sumą ir net reikalui esant, skolintis iš tos pačios kasos.

Parapijoje nebuvo parapijinės tarybos. Parapijiečiai nenorėjo jos. Jie sakė, kad jų klebonas pats vienas viską išmintingai tvarkęs. Gavęs minėtą kurijos raštą, birželio 24 d. vakarą kun. J. Burkus sukviėtė žymuosius parapijos rėmėjus, k. a. : aštuonių maisto krautuvių savininką Nev. Williams Jr., baldų krautuvės savininką Ed. Smead, sąskaitininkų raštinės vedėją D. E. Tracy, gydytojo žmoną ir tikybos mokytoją Mariją Dowling, vaistininką Curtį Simpson ir kt. reikalui apsvarstyti, nes taupomoje kasoje buvo virš aštuonių tūkstančių dolerių. Parapijiečiai išreiškė nepasitikėjimą kurija, kuri galinti jų pinigų sunaudoti kitos parapijos naudai, kad paremtų kurios nors bažnyčios ar parapijinės salės statybą, kaip yra įvykę kai kuriose vyskupijose.

Senas kariškas barakas tarnavo Šv. Tomo parapijai kaip jos salė. Parapijos vaikai buvo mokomi tikybos tos salės keliuose kampuose, virtuvėje, klebonijoje ir bažnyčioje. Kun. Burkus taupė pinigų pastatyti katechetiniam centrui, t. y. : mokyklą tikybai mokyti ir visokiai parapijos veiklai.

Visi susirinkusieji pritarė kunigo klebono nuomonei, kad tuojau statytinas katechetinis centras. Visi sakė, kad senieji barakai, esą aikštės viduryje,

visai nuverstini, o statytinas katechetinis centras su reikalingu klasių skaičiumi ir prie jos nauja parapijos salė. Kun. J. Burkus nesutiko su jų nuomone, nes vien naujos salės pastatymas kainuotų per dešimt tūkstančių dolerių, kai tuo tarpu senoji galėjo būti atremontuota už kelioliką šimtų.

Sekančią dieną kun. J. Burkus nubraižė katechetinio centro provizorinį planą su šešiomis klasėmis, kambariu parapijos knygynui, virtuve, prausyklomis, sandėliuku bendriems parapijos reikalams ir kitu sandėliuku, kur laikytini visi tikybos mokymo reikmenys, k. a. : vadovėliai, filmai, prožektoriai, paveikslai, spalvoti pieštukai ir kt. Barako salę, pastumus prie skersgatvio, prikergti prie naujojo pastato. Parodžius šį projektą keliems parapijiečiams, jie pritarė.

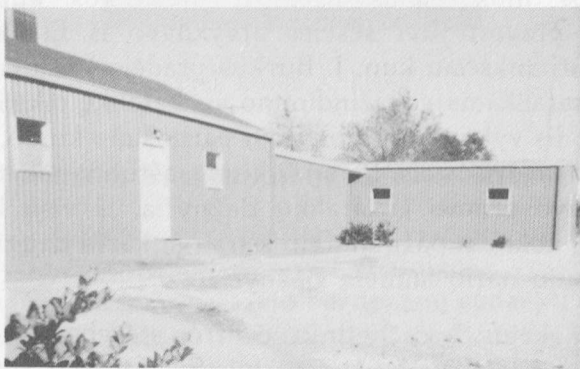
Kitą dieną, nuvykęs į Odessą (Tx) , susitarė su statybininku, kad jis įvykdys planą už aštuonioliką tūkstančių dolerių: pastato skeletas iš fabrike gatavai pagaminto nerūdijančio metalo ir senosios salės frontinė siena ir visas įrengimas.

Parapijiečiams priėmus planą, kun. J. Burkus vyko į kuriją planams patvirtinti ir naujai paskolai gauti, nes stigo maždaug pusės sumos. Kancleris labai mielai pritarė sumanymui ir planams. Kad palengvintų mažos parapijos našta, jis pažadėjo parašyti Šv. Tomo parapijos skolos banko direktoriui, kad skolos mokėjimą, išskyrus palūkanas, pastūmėtų vieneriais metais, nes statą parapijai būtinai reikalingą katechetinį centrą. Bankas sutiko. Toks sutvarkymas labai palengvino parapijos našta. Tokiu atveju pirmąją skolą galutinai buvo išmokėta 1971 m. , vietoj išmokėjus ją vieneriais metais anksčiau. Skola už katechetinį centrą buvo išmokėta daug anksčiau.

Tada, vykdamas El Pasan per sachariškas dykumas minėtam leidimui ir paskolai gauti, kun. J. Burkus vos neprigėrė. Lyg iš kibiro pasipylus vietiniam lietui, giliai pasinėrė kelias ir tiltas. Kun. J. Burkus laimingai pravažiavo tiltą, tiesaus kelio vietą atskaičiuodamas pagal telefono stulpus, o jį sekusi sunkvežimį su šieniu nuvertė sriauni srovė. Ir dabar, po daug metų, kun. J. Burkus prisimena, kad angelas sargas tikrai saugojęs jį. Šiek tiek pavažiavus, pravažiavus kalnų virtinę, saulė skaisčiai švietė, niekur nesant nė mažiausiam debesėliui. Kurijoje kun. J. Burkui paminėjus šį nuotykį, kancleris negalėjo tikėti tokios nelaimės galimybe.

Statybininkai iš Odessos, pardavus barakų dalį, pastūmė pačią salę prie skersgatvio ir visą katechetinį centrą užbaigė per keturis mėnesius. Visus langus užtaisė ir visą vidų išremontavo pats kunigas klebonas savo rankomis, padėtas vieno parapijiečio, Viliaus Maliszewskio. Tekainavo tik medžiaga.

Viską užbaigus, sekmadienį, 1965 m. spalio 24 d., įvyko naujų ir atremontuotų pastatų pašventini-

Šv. Tomo katechetinis centras

mas ir viešas jų aprodymas. Visi buvo pakviesti per vietinį laikraštį. Pastatai visiems buvo aprodyti, ir visi pavaišinti kava ir pyragaičiais. Tuo metu vykstant II Vatikano vyskupų susirinkimui, katechetinį centrą ir atremontuotą salę pašventino vietinis dekanas, kun. Danté A. Leoni. Jis labai išgyrė naujuosius pastatus ir kun. J. Burką. Visi labai džiaugėsi naujais pastatais ir buvo dėkingi savo klebonui už katechetinį centrą ir už daugiau kaip aštuonių tūkstančių sutaupymą salės atremontavimu, o ne naujos statymu.

Segregacijos sąskaita juodukų vaikai lankė juodukams skirtą mokyklą. Juodukų mokyklą uždarius, kun. J. Burkus nupirko visus jų mokyklos suolus katechetinio centro klasėms apstatyti, sumokėdamas tik po vieną dolerį už kiekvieną.

Kitą pavasarį, 1966 m. kovo pradžioje, Nev. Williams, Jr., apsiėmė išgrįsti didelę aikštę automobiliams statyti. Kitiems pagelbėjus tik mažomis aukomis, jis pats turėjo pridėti visą tūkstantinę. Tuo metu kaip tik vyko trisdešimt valandų savaitgaliais tikybos mokytojams paruošti metodikos kursai. Jiems pravesti dvi seselės atvykdavo iš El Paso. Truputį anksčiau kun. J. Burkus pradėjo katalikams ir nekatalikams supažindinimo su katalikų tikėjimu kursą. Jis vyko greta mokytojų paruošimo kurso, tik skirtingais vakarais. Baigę šį kursą, aštuoni nekatalikai buvo priimti į Katalikų Bažnyčią. Iš visų kitų turėtų tokių supažindinimo kursų šį kartą daugiausia naujų narių laimėta Bažnyčiai.

Išmokėjus katechetinio centro statybos skolą, sekantis projektas buvo centrinis Šv. Tomo bažnyčios apšildymas ir atšaldymas. Kurijai patvirtinus projektą, vėl pasiskolinta truputį pinigų.

Daugelis Šv. Tomo bažnyčios narių jau kuris laikas kalbėjo klebonui, kad bažnyčios suolai peiliais supiaustyti, seni, negražūs. Kas nors darytina. Sutaupęs reikalingą pinigų sumą, kun. J. Burkus užsakė naujus ąžuolinius suolus su minkštomis žalios medžiagos sėdynėmis. Jie buvo atvežti tik Kalėdoms, kun. J. Burkui palikus parapiją, jau prie naujo klebono.

Prel. Danté A. Leoni

Kun. J. Burkus kunigų senato narys

II Vatikano susirinkimas „Vyskupų pareigos Bažnyčioje“ (nr. 27) dekretu įpareigojo vyskopus ordinarus greta jų patarėjų bei dekanų sudaryti savo vyskupijoje kunigų senatą bei tarybą. Patarėjai pataria vyskupui, jam sukvietus juos pasitarti koku nors reikalu. Dekanai yra vyskupo atstovai įvairiose vyskupijos dalyse, dekanatuose. O senatoriai yra

vyskupijoje dirbančių diocezinių ir vienuolių kunigų atstovai. Per juos kunigai gali oficialiai kreiptis į vyskupą ordinarą bendrais kunigų reikalais ir bendram Bažnyčios labui vyskupijoje.

Tad II Vatikano susirinkimas kitu „Kunigų tarnyba ir gyvenimas“ dekretu nusako tokio kunigų senato paskirtį: „Vyskupas ordinaras su noru teisklauso jų (t. y. savo kunigų) nuomonės bei aptaria su jais pastoracinius ir kitus vyskupijos reikalus. Kad tai būtų vykdoma, tebūnie sudaryta kunigų taryba, arba senatas, kuris atstovautų kunigijai ir kuris savo patarimais sėkmingai padėtų vyskupui valdyti vyskupiją“ (nr. 7) .

Paragintas II Vatikano dekretais, El Paso vyskupas paskelbė, kad iš savo dekanato kunigai išrinktų po vieną kunigą dekanatui atstovauti ir tris iš visos vyskupijos kunigų tarpo, o vyskupas nuo savęs paskirsiąs dar kitus tris.

Pecos dekanato kunigai balsų dauguma 1967 m. birželio pirmą savaitę išrinko kun. Joną Burką. Kaip tik tuo metu kažkokia proga Pecose lankėsi vyskupas. Kun. D. Leoni, apklausinėjęs susirinkusius dekanato kunigus, už ką balsavę, beveik visi pasisakė, kad balsavę už kun. J. Burką. Kai beveik pusė dekanato kunigų buvo lietuviai, matyt, jie susitarę balsavo už jį. Taip pat už jį balsavo dekanas ir abu jo vikarai. Būdamas labai patenkintas rinkimų rezultatais, dekanas tuojau pasakė vyskupui, kad jo dekanate kunigai išrinkę kun. Burką. Tai buvo pati pirmoji pavardė, kurią vysk. S. M. Metzger išgirdo iš išrinktųjų. Už kelių dienų visų išrinktųjų pavardės buvo paskelbtos „El Paso Times“ dienraštyje. Dienraščio straipsnį persispausdino Kermito vietinis laikraštis, prie jo pridėdamas kun. J. Burkaus fotografiją.

Kažkokiu būdu kun. J. Burkus gavo Filadelfijos ir dar kitos vyskupijos tų vyskupijų kunigų senatų sustatytas veiklos konstitucijas. Ruošdamasis pirmam senato posėdžiui, kun. J. Burkus surašė konstitucijos projektą El Paso vyskupijos kunigų senatui.

Vyskupui sušaukus pirmąjį senato narių susirinkimą, nesant jokios susirinkimo dienotvarkės, buvo perskaityti II Vatikano nuostatai apie vyskupijos kunigų senato veiklą ir išrinkta valdyba. Po to tuoju iškeltas senato konstitucijos reikalas. Niekam nežinant, nuo ko pradėtina kalbėti, kun. J. Burkus visiems išdalino savo sudarytą konstitucijos projektą. Jis visų svarstytas, vyskupui vadovaujant. Vieni punktai tuoju buvo priimti, o kiti atidėti kitam susirinkimui.

Antrame senato posėdyje visi ne valdybos nariai tapo įvairių komisijų pirmininkais. Kiekvienas toks pirmininkas turėjo pasikviesti kitus du kunigus, senato ar kitus, nariais. Kun. J. Burkui atiteko finansinė komisija. Padėjėjais jis pasikvietė du savo kaimynus: kun. Dantę A. Leonį ir jo vikarą Pranciškų Esquibelį. Vėliau El Paso vyskupas visus dekanus pagerbė prelato titulu. Tad ir kun. Dantę A. Leonį.

Kun. J. Burkaus paruoštas senato konstitucijos projektas buvo priimtas trečiame ar ketvirtame senato posėdyje, šiek tiek papildžius jį. Ji tarnavo ketverius metus. Kun. Juozui Nelan grįžus iš Romos su bažnytinių teisių doktorato laipsniu, jis dirbo kurijoje ir netrukus buvo išrinktas senatan. Įėjęs kunigų senatan, jis tuoju pasistengė pakeisti konstituciją, o pats senatas buvo pavadintas kunigų taryba. Ją sudarė keturiasdešimt penki rinkti nariai, vietoj vienuolikos.

Į kunigų senato posėdžius kun. J. Burkus, ypač kai senate tebuvo tik vienuolika narių, įnešė daug projektų, kuriais siekta pagerinimo kunigams. Esant, pvz., mažai kunigų algai: klebonas gaudavo už dienos darbą vos \$2.95, plius butą ir valgį. Bet jis turėjo naudoti savo automobilį parapijos reikalams. Už jo naudojimą mažai tebuvo atlyginama.

Būdamas finansinės komisijos pirmininkas, kun. J. Burkus išsiuntinėjo anketą visiems vyskupijoje dirbantiems kunigams apie auto naudojimą parapijos reikalams ir kiek už tai jiems atlyginama. Be to, panašią anketą pasiuntė kelių neturtingesnių vyskupijų kurijoms. Pasirodė, kad už automobilio naudojimą tokiam reikalui El Paso vyskupijoje jie gaudavo nuo vieno iki penkių centų už mylią, kai kitų vyskupijų kunigai gaudavo daug daugiau ir kai civilinė valdžia jau tada mokėdavo dešimt centų už mylią. Tą klausimą senatas išgvildeno savo posėdyje ir savo rekomendacijas perdavė vyskupui. Nuo to meto kunigai gaudavo dešimt centų už mylią. Vyskupas paprastai nedalyvaudavo posėdžiuose, o tik po posėdžio jis priimdavo posėdžiavusius, kurie pranešdavo jam nutarimus bei pageidavimus.

Nei vyskupas, nei kancleris, kiek žinoma, nesirūpino, ar parapijoje dirbęs kunigas galėjo susirinkti kiek nors sau algos, ar ne. Pvz., kun. A. Suyker negavo jokios algos per dešimt savo darbo metų Chamberino parapijoje. Iš visos savo parapijos per savaitę jis gaudavo tik porą šv. Mišių stipendijų po vieną ar du dolerius. Tik šachmatais jis šiek tiek užsidirbdavo. Tad kun. J. Burkus, kaip kunigų senato narys finansiniams reikalams, pasiūlė kancleriui, kad visos parapijos mokėtų visų parapijos pajamų tam tikrą procentą algų fondui, o iš ten visi kunigai gautų algą, o ne tik dirbą turtingose

parapijose. Kancleris atsakė, kad tai būtų prieš federalinį įstatymą gauti algas iš kitur, kai kunigas yra savarankus darbininkas, o ne samdinys. Tuo reikalas ir baigėsi. Bet vis vien mėginta pajudinti šį klausimą.

Kai vėliau senato susirinkime buvo iškeltas projektas kunigams padidinti algas, kun. J. Burkus pasipriešino, kad norima pakelti algas tiems, kurie jas gauna, o nesirūpinta tais, kurie visai jų negauna.

Vyskupijoje dirbą kunigai turėjo tam tikrą medicinišką draudą. Sužinojęs, kad Alpinėje klebonas neturįs tokios draudos, kun. Burkus paklausė kanclerį to priežasties. Jis nenorėjo atsakyti į šį klausimą. Tada kun. J. Burkus pasakė jam: „Aš kalbu kaip kunigų senato narys finansiniams reikalams. Tad turiu teisę žinoti“. — „Jis niekadęs nemokėjo *cathedra*“, atsakė kancleris.

Kitas pažymėtinas kun. J. Burkaus projektas — suvienodinti parapijų telefonų numerių paskutines keturias skaitlines, pvz. , 2400 , 2401 , 2402 ir telefonų abonementų knygoje įrašyti visų katalikų parapijų bei institucijų vardu, o ne klebono ar bažnyčios vardu, būtent: Katalikų bažnyčia Šv. Tomo, Katalikų bažnyčia Švč. M. Marijos, Katalikų katedra Šv. Patriko ir t. t. Tokiu būdu visų miesto ir apylinkės parapijų bažnyčios ir institucijos būtų surašytos drauge tame pačiame puslapyje. Kiekvienos nelaimės metu ar pravažiuojančiam atostogininčiui būtų lengva surasti telefonų knygoje artimiausią katalikų bažnyčią ar kleboniją. Be to, tos apylinkės telefono numerio pirmosios trys skaitlinės nurodytų artimiausią bažnyčią, pridėjus, pvz. , 2400, ar 2401. . . (Šį savo projektą kun. J. Burkus perdavė susižinojimo komisijos pirmininkui, bet šis nieko nedarė.)

Be to, kun. J. Burkus daug kitų pasiūlymų įnešė į posėdžius. Daugelis jų buvo svarstyti ir priimti. Pvz., iš vyskupo jis išrūpino dispensą nuo brevioriaus skaitymo, esant kelionėje, atnašaujant dvejas ar trejas šv. Mišias tą pačią dieną, ir kt.

Po dviejų terminų kun. J. Burkus atsisakė būti išrinktas. Jo vieton Pecos dekanato kunigai išrinko kun. G. Gaynorių. Jis priėmė titulą, bet nevyko į senato posėdžius. Po kurio laiko kun. J. Burkus vėl buvo išrinktas kunigų senatan. Taip kunigų senato arba tarybos nariu jis išbuvo devynerius metus.

1968 m. rugsėjo mėnesį kun. D. Leoniui išvykus į eucharistinį kongresą Kolumbijon, kun. J. Burkus vyskupo prašymu pavadavo dekaną. Paankstinus Sutvirtinimo sakramento teikimą Pecos dekanate, kun. J. Burkus sudarė vyskupo vizito tvarkaraštį ir vežiojo vyskupą iš parapijos į parapiją. Paskutinė vieta buvo numatyta dekanato parapija. Jis grįžo, vyskupui atvykstant į jo parapiją. Jis nustebo, kad vyskupo vizitas buvo perkeltas iš spalio į rugsėjo mėnesį.

Kažkada, atrodo, 1970 m. rudenį, El Paso vyskupas ordinaras pavedė kun. J. Burkui, kaip Pecos dekanato kunigų senato nariui, surinkti žinias apie tris moteris, gyvenančias tame dekanate, neatskleidžiant tikslo, ir parašyti jų trumpas biografijas bei suminėti jų ypatingus darbus, nes iš popiežiaus jis norįs išrūpinti insignijas „Pro Ecclesia et Pontifice“ už jų darbus Bažnyčiai. Iš jų tik dvi praėjo. Bet viena iš šių dviejų, Rožė Goss, ilgametė kun. G. Stakemeierio šeiminkė, kurią vyskupas norėjo pagerbti už jos ypatingus darbus su indėnais P. Dakotoje, mirė, nesulaukusi jos pagerbimo dienos. Jos laidotuvių homilijoje kun. J. Burkus atskleidė tą

paslaptį Šv. Tomo parapijiečiams. Iš dalies kun. J. Burkus globojo ją ir palaidojo Kermite.

Vėliau vysk. S. M. Metzger išreiškė didelį džiaugsmą kun. J. Burkui, kad trečioji nepraėjo, nes ji nebuvo verta tokio pagerbimo.

1972-73 m. kun. J. Burkus buvo El Paso vyskupijos liturginės sinodinės komisijos narys. Tarp kitko jis padėjo paruošti kai kuriuos vyskupijos sinodo nuostatus. Viską paruošus, El Paso vyskupijos sinodas vyko 1973 m. rudenį Šv. Antano parapijos salėje ir kun. J. Burkaus pastatydintoje bažnyčioje, Anthonyje.

Grijimas Naujojon Meksikon

Jau kuris laikas 1972 m. kunigų tarybos ar kunigų bendro susirinkimo metu El Paso vyskupas ordinaras ieškojo savanorio kunigo Šv. Izidoriaus parapijai Garfielde (NM). Pagaliau po vieno tokio susirinkimo, per kelis mėnesius neatsiradus savanorio, kun. J. Burkus pasakė vyskupui, kad jis sutinkąs vykti Garfieldo parapiją dviejų apskričių pakraštyje, bet beveik dviem trečdaliais kelio arčiau El Paso.

Pagalvojęs vysk. S. M. Metzger pasakė, kad dėl amžiaus, gal būt, jam būsia per sunku, nes parapijoje esančios dvi misijos: kun. J. Burkaus buvusioji parapijėlė Hillsboroje ir kita Arreyje. Gal būt, Garfieldui jis rasiąs jaunesnį kunigą, o kun. J. Burkui paieškosiąs parapijos be misijų. Tai sakydamas, jis galvojo apie Hurley. Bet netrukus Hurley jis atidavė kun. Bianco, esančiam liguistam.

Pagalvius 1972 m. vasarą kun. J. Burkus pakviečiamas į kunigų skirstymo komisijos posėdį pasikalbėti tuo reikalu. Tokios komisijos narys kadaise buvo ir

kun. J. Burkus, bet ne šiuo metu. Vyskupas ir minėtoji komisija paprašė kun. J. Burkų perimti Garfieldo parapiją. Po trumpo pasikalbėjimo jis sutiko perimti ją.

Šv. Tomo Altoriaus draugijos moterims vadovaujant, kun. J. Burkui parapija suruošė išleistuves. Jos sukviėtė visos parapijos narius ir protestantų dvasiškius, nes kun. J. Burkus tais 1972 m. buvo visos apskrities dvasiškių organizacijos, arba vienybės, pirmininkas, anksčiau metus buvęs jos sekretorius ir metus vice pirmininkas. Be to, kun. J. Burkus buvo plačiai žinomas, per keletą metų rašęs angliškai pamokslus vietos laikraštin — Winkler County News. Jis aiškino Dievo įsakymus ir rašė kitomis bendro pobūdžio temomis. Iš tikrųjų dvasiškių draugijos nariai turėdavo atsiųsti savo pamokslus laikraščiui pagal jiems ir redaktoriui duotą pavardžių sąrašą. Daugelis dvasiškių neatsiųsdavo savo pamokslų, o kun. J. Burkus, vieną jo pamokslą atspausdinus, tą pačią savaitę atnešdavo kitą. Kuriam nors neatnešus pamokslo, tokio vietoj visados įdėdavo kun. J. Burkaus. Taip jis užpildydavo beveik pusės metų šeštadienius.

Nors jau kurį laiką Hatch parapijos administratorius, kun. A. C. Morgan, aprūpino Garfieldo parapiją ir jos misijas, bet jis labai rūpinosi, kad kun. J. Burkus greičiau perimtų Garfieldo parapiją. Bet taip atsitiko, kad 1972 m. rugpiūčio 25 d., keletą dienų prieš numatytą išvykimo datą, kun. J. Burkus išsinarino kelį. Kelias dienas pabuvęs ligoninėje, pradėjo vaikščioti ir lankyti ligonius ramentų pagalba. O šv. Mišias atnašavo, sėdėdamas ant aukštos taburetės, kaip ir dabar tebedaro. Sužinojęs vyskupas labai apgailestavo kun. J. Burkaus nelaimę. Po Vėlinių vyskupas vėl telefonu pasiteiravo apie

ligonio sveikatą. Kun. J. Burkus pasakė, kad jis galys ir ketinąs lapkričio 7 d. išvykti į Garfieldą.

Sekmadienį, lapkričio 5 d., kun. J. Burkus žodžiu padėkojo parapijiečiams, pacituodamas ir parafrazuodamas iš šventraščio Eklesiasto knygos trečio skyriaus pradžios, kad viskam yra skirtas metas: gimti ir mirti, sodinti ir rauti... , atvykti ir išvykti. . . O biuletenyje įrašė ilgą padėką, dėkodamas lektoriams, patarnautojams, vargonininkei, draugijų nariams ir visiems kitiems.

Antradienio rytą, lapkričio 7 d., atnašavęs šv. Mišias už visus savo geradarius parapijoje, išvyko, Kermite išbuvęs vienuolika ir vieną ketvirtį metų. Kairei kojai esant sužeistai, važiavo pamažu su savo kroviniu, keletą kartų sustojęs pamankštinti bestingstančiai kojai. Pernakvojęs klebonijoje pas kun. J. Klumbį, kitą dieną pasiekė Garfieldą.

San Isidro parapija Garfielde

Garfield yra medvilnės ūkininkų kaimas netoli Didžiosios upės (Rio Grande) apie devyniasdešimt mylių į šiaurę nuo El Paso prie tarpvalstybinio dvidešimt penkto kelio, kuris jungia El Paso su Naujosios Meksikos sostine.

Pirmykštis Garfieldo pavadinimas buvo La Loma Parda (Pilkai rudas slėnis), nes netoli upės riogso pilkai rudi kalnai. Pradžioje iš Rodey atvykęs kunigas atnašaudavo šv. Mišias Apodaca namuose. Pirmoji molinė koplyčia buvo pastatyta apie pusę mylios į šiaurę nuo kaimo ant privačios nuosavybės, kaip rodo ant išlikusio varpo esąs įrašas: „La Loma Parda“.

Antrąją molinę bažnytelę kun. J. Canyellas pradėjo statyti 1940 m. ant savo privačios nuosavybės kampo, dvi mylios nuo kaimo, kuris tada jau

vadinosi Garfield. Ją statė pats kun. J. Canyellas, dvi Baca mergaitės — Virginija ir Guadalupe ir du vyrai. Sumūrinus molio plytų sienas ir uždėjus stogą, atvykęs iš Rodey, sekmadieniais kun. J. Canyellas pradėjo atnašauti šv. Mišias, šeštadienį Virginijai ir Guadalupei nupjovus žolę naujoje bažnyčioje, kuri buvo be grindų, langų bei durų. Jos prižiūrėjo kun. J. Canyello ūkį ir bažnyčią. Be to, Guadalupe vargoninkavo. Kai sekmadienio visa rinkliava vidutiniškai buvo apie devyniasdešimt centų, sunku buvo tęsti bažnyčios statybą. Pagaliau kun. J. Canyellas kažkokiu būdu gavo pigių lentų, ir 1942 m. Kalėdoms keli savanoriai vyrai bažnyčion įdėjo grindis, langus ir duris. Kalėdų šv. Mišių metu parapijiečiai jautėsi šventiškai.

Statant dabartinę bažnyčią, vysk. S. M. Metzger reikalavo, kad ji būtų pastatyta ant nupirktos ar padovanotos žemės, užrašytos jo vardu, kaip ir visos vyskupijoje esančios bažnytinės nuosavybės yra užrašytos vyskupo ordinaro vardu. Tad kun. J. Canyellas, turėjęs savo privatų ūkį, padovanojo du akrus žemės naujamai bažnyčiai. Ji buvo pastatyta 1968 m. tarp senosios bažnyčios ir kun. J. Canyello gyvenamojo namuko. Cementinę bažnyčią pastatydino kun. José Luis Arteta. Tai viena iš gražiausių bažnyčių apylinkėje. Naudota daug balto skaldyto akmens, kuris puošia vidinę sieną už altoriaus ir bažnyčios fasadą.

Likus daug tokių akmenų, kun. J. Burkus, pastatydinęs garažą, papuošė jais garažo ir klebonijos fasadus, kad būtų panašu į bažnyčios stilių. O bažnyčios frontinėje aikštėje kun. J. Burkus pamūrino masyvų, beveik kubo formos, paaukštinimą

minėtam varpui, kuriam greta bažnyčios pastatytas bokštelis buvo per mažas dideliame varpui.

Antroji molinė sandėlio stiliaus bažnytėlė buvo paversta parapijos sale. Jau kuris laikas parapijos pastatais suinteresuotieji rūpinosi kaip nors pasistatyti naują salę. Kadangi tokią mažą parapiją perėjo visokių kunigų, tad santaupas valdė ne kunigas, o moterų klubas, kad kuris nors neišeikvotų. Vieni parapijiečiai norėjo padidinti senąją salę, pridėdami keletą kambarių klasėms vaikams mokyti tikybos, o kiti norėjo visai naujo pastato. Kun. J. Burkus studijavo galimybes, bet nenuėjo toli. Jis ypač buvo užimtas bažnyčios statyba Hillsboroje. Be to, viešai buvo apkaltintas vienos parapijietės, nors ji nelankė bažnyčios ir nerėmė jos, kad jų kunigas esąs per išlaidus, išleidžiąs jų pinigus, imdamas sau algą. Kitos ūkininkės vyras buvo apskrities tarėjas, kuris porą sykių per savaitę turėdavo vykti į Las Cruces posėdžiams. Be to, jis turėjo savo sąskaitybos raštinę ir taip pat buvo notaras. Jis užpildydavo pajamų mokesčių formas ir kt. Kartą jo žmona nusiskundė, kad už buvimą apskrities tarėju gaunąs vos du šimtus dolerių per mėnesį. Kun. J. Burkus netyčia pastebėjo: „Kunigas gauna tos sumos tik nuotrupas“. — „O kam tau reikia pinigų?“ atsakė ji klausimu.

Dėl sužeisto kelio plačioje apylinkėje kun. J. Burkui buvo per sunku lankyti šeimas. Tad visai nelankė jų, išskyrus ligonius. Daugiausia leido laiką klebonijoje, užbaigdamas savo „Du dvasinių būtybių pasauliai“ knygą.

1973 m. kovo mėnesį El Paso vyskupijoje Fatimos Švč. M. Marijos statula lankė tas parapijas, kurių klebonai pageidavo. Sužinojęs apie tai, kun. J.

Burkus pakvietė Alfredą W. Williams* , kuris lydėjo tą statulą, kad aplankyti San Isidro bažnyčią.

Keli parapijiečių automobiliai atlydėjo statulą iš Las Cruces sekmadienio vakarą, kovo 4 d. Nors parapijiečiai buvo atlikę sekmadienio pareigą, jie ir apylinkių parapijų tikintieji atgailos dėlei atvyko į vakarines šv. Mišias ir atgailos pamaldas už nusidėjėlių atsivertimą. Bažnyčia buvo perpildyta žmonių. Jie visi laukė atvykstančios statulos ir ypatingų pamaldų. Kun. J. Burkus pravedė jas labai įspūdingai. Dėl to kai kurie, atvykę iš kitų parapijų, prikaišiojo savo kunigams, kodėl jie nesurengė tokių pamaldų.

Parapijos globėjo Šv. Izidoriaus Artojo (ispaniškai San Isidro) šventė švęsta gegužės 15 d. : priešpiet sunkvežimio platformoje kunigas sėdėjo tarp ūkininkų būrelio ir važinėjo po ūkius, laimindamas juos, tuo tarpu jo palydovams giedant, o vakarą šv. Mišios ir procesija aplink bažnyčią.

Tesurinkdamas vos trisdešimt penkis dolerius per mėnesį algos, kun. J. Burkus pagalvojo, kad gal bus panaši ir jo pensija. Tad, išgirdęs, kad Lordsburgo kunigas išeinąs pensijon, paminėjo vyskupui, kuris to dar nežinojo. Jis sakė, kad būsią per sunku. Jam pasakius, kad galėsiąs atlikti pareigas, buvo paskirtas į Lordsburgą, Garfielde išbuvęs tik vienuoliką mėnesių.

San Isidro parapijai priklausė dvi misijos — Šv. Juozapo Arrey kaimelyje ir Guadalupės Švč. M. Marijos Hillsboroje.

Pradžioje Arrey kaimelis vadinosi Arroyo Bonito (Gražus upokšnis) . Tasai upokšnis tekėjo iš šaltinio į Didžiąją upę. Vėliau, apie 1900 m. , kaimelis jau

* Apie jį žr. „Konnersreutho Teresę“, psl. 86.

vadinosi Urbano Arrey. Atrodo paštininko vardu ir pavarde. Atvykęs kunigas tada iš Rodey, atnašaudavo šv. Mišias José Trujillo namuose. Dar prieš I pasaulinį karą J. Trujillas padovanojo žemės gabalą, ant kurio Elpidijus Becomo pastatė molinę bažnytelę, kuri tebestovi. Statytojo dukra Eliborija Grijalba ir dabar prižiūri ją ir prieš šv. Mišias vadovauja rožinio pamaldoms.

Ir paskutiniu metu Arrey buvo tik ispaniškai kalbančiųjų bendruomenė. Jų didžiąją dalį sudarė pieno ūkio darbininkai, daugiausia, jeigu ne visi, atvykę iš Meksikos. Dirbdami pieno ūkyje, sekmadienio šv. Mišioms jie galėjo atvykti tik vėlų šeštadienio vakarą. Tad San Isidro parapijoje sekmadienio šv. Mišių tvarka nebuvo varginanti: šeštadienio vakarą Šv. Juozapo bažnytelėje, sekmadienio vėlų rytą San Isidro bažnyčioje ir pagaliau sekmadienį arba šeštadienį popiet vykdavo į Hillsborą, iki kurio buvo trisdešimt dvi mylios, o iki Arrey devynios.

Šv. Juozapo misijos Kermite, Garfieldo ir Arrey bažnyčiose kun. J. Burkus įvedė šv. rožinio kalbėjimą prieš sekmadienio šv. Mišias, kunigui klausant išpažinčių. Ir vėliau kai kurie rašė jam, kad, ir jam išvykus, jie kalbą jį, prisimindami ir tokios praktikos pradininką.

Guadalupės Marijos bažnyčios statyba Hillsboroje

Dėl susižeidimo atidėjus kuriam laikui kun. J. Burkaus išvykimą iš Kermito, 1972 m. rugsėjo 3 d. sužinojo, kad tą rytą, labai anksti, iš kalnų pastyrusiu upokšniu išsiveržė viską naikinanti lietaus

vandens smarki srovė, nušluodama dalį Hillsboro miestelio, įskaitant katalikų molinę bažnytelę ir vieną jos narį, kurį kun. J. Burkus gerai pažino.

Lapkričio 8 d. grįžęs į Naująją Meksiką, į Garfieldą ir Hillsborą, kun. J. Burkus jautėsi grįžęs namo, nes pastaroji buvo jo pirmoji parapijėlė El Paso vyskupijoje. Nesant bažnyčios, sekmadienio pamaldos vyko buvusios mokyklos vienoje klasėje. Išpažinčių buvo klausoma kitoje, kuri buvo pilna nukentėjusiems suaukotų drabužių, baldų ir kitų rakandų.

Po pamaldų vykdavo pasitarimai statybos reikalui. Pirmiausia sudarytas bažnyčios atstatymo komitetas, būtent: pirmininkė Ann (Ona) Westland, sekretorė Inez (Agnietė) Barrett, klebonas ir kasi-ninkas kun. Jonas Burkus.

Ann Westland 1984 m. spalio 25 d. laiške rašė: „Šiuo kritiškiausiu metu buvome laimingi, mums paskyrus kun. Joną Burką. Jis buvo labai draugiškas, labai suprantantis ir mokėjo bendradarbiauti. Jo kantrumu ir pastangomis sudarytas komitetas, nubraižyti planai ir pradėtas atstatymo projektas. Kun. Burkus rūpestingai dirbo su El Paso kurija, atliko susirašinėjimą, kurio reikalavo biurokratizmas, kad iš valdžios gautų potvynio pašalpos pinigų. Valdžia dovanojo penkis tūkstančius dolerių, o kitus pinigus reikėjo patiems surinkti. Pagrindiniai pinigų surinkėjai buvo kun. J. Burkus, Inez Barrett ir Ann Westland“.

Hillsboro miestelio gyventojai, katalikai ir ne-katalikai, buvusiai bažnytelei teikė istorinės ir archi-tektūrinės reikšmės, nors iš tikrųjų kažkokia Galle-gos šeima 1900 m. užrašė ją, savo krautuvės pastatą, Tucsono vyskupui ordinarui, kurio vyskupijai tada priklausė toji vietovė. Dabar jie norėjo atstatyti ją,

kokia ji buvo prieš jos sunaikinimą. Senosios bažnytelės šoninė siena buvo prie gatvės, išilgai kelio. Nutarta pastūmėti bažnytelę toliau nuo kelio ir jos fasadą pasukti gatvės pusėn. Tada liktų nemažai vietos krūmokšniams bei gėlėms pasodinti ir automobiliams pastatyti. Nutarta statyti iš nedegtų molio plytų. Statybos darbui vadovauti pasisiūlė nekatalikas Robertas Keele, kurio sodyba ribojosi su bažnyčios sklypu. Vyskupas sakė kun. J. Burkui, kad ji galėtų būti truputi mažesnė už senąją. Kun. J. Burkus nubraižė jos planą, padarydamas ją truputi trumpesnę ir platesnę, kad, kaip pirma, tų pačių išlikusių suolų vieno galo nereikėtų atremti į šonines bažnyčios sienas. Vyskupas priėmė kun. J. Burkaus nubraižytą planą ir paklaustas pasakė, kad nereikia jokio kito architekto. Gana to.

Pastatyti tokią molinę bažnytelę kainuotų tik apie dvyliką tūkstančių dolerių. SBA, tai yra federalinė gamtos nelaimės ištiktiems remti fondas, pažadėjo penkių tūkstančių dolerių dovaną ir septynių tūkstančių aštuonių šimtų paskolą iš vieno procento metams, išmokant ją per penkioliką metų, per mėnesį mokant po keturiasdešimt septynis dolerius. Esant labai mažai katalikų, ieškota aukų, savanorių dirbti ir pigių darbininkų. Iš Meksikos slaptai atėję vyrai padirbo molines plytas už labai mažą atlyginimą. Parapijietės atnešdavo jiems maisto. Kai kurie miestelio vyrai, k. a. : Duke Westland, Jim Barrett ir kiti kartais, ypač vėliau padirbėdavo prie statybos kaip savanoriai. Kun. J. Burkus veltui gavo kartinį akmenį iš vienos paminklų dirbtuvės El Pasoje. O komiteto sekretorė laiškais ir žodžiu ieškojo aukų. Hatcho, Garfieldo ir Arrey bažnyčiose padaryta speciali rinkliava atnešė tris šimtus trisdešimt tris dolerius, prel. Eug. P. Geary iš El Paso paaukojo

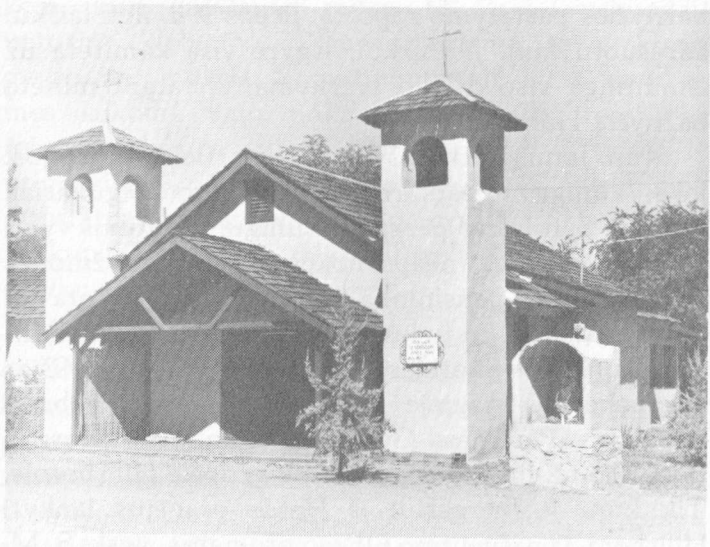
šimtą, Carl C. Van Elm iš Kermito — pusantro šimto, kun. J. Burkus devyniasdešimt. Kitos aukos buvo mažos. Bet kiekvienas doleris pagelbėjo, ir atstatymo komitetas kiekvienam padėkojo.

Šeštadienį popiet, 1973 m. rugsėjo 29 d., arkangelų šventės dieną, prieš išvykdamas iš Garfieldo parapijos, kun. J. Burkus pirmą kartą atnašavo šv. Mišias neužbaigtoje bažnyčioje. Bet su vyskupo sutikimu kun. J. Burkus tęsė bažnyčios statybos darbą, kartą per savaitę atvykdamas iš Lordsburgo patikrinti atliktą darbą, apmokėti sąskaitas, pasamdyti reikalingus specialistus ir pn. Dėl to viename laiške, adresuotame kun. J. Burkui, vyskupas rašė: „Tu esi atsakingas prižiūrėti šį (bažnyčios statymo) projektą“. Visus šios bažnyčios statybos reikalu laiškus vyskupas visados adresavo kun. J. Burkui Lordsburge, nors šv. Mišioms kunigas atvykdavo iš Garfieldo ar kitur.

Padedant tik savanoriams, statyba užsitęsė. Jos prižiūrėtojas ir statybininkas Robertas Keele, gavęs geriau apmokomą darbą, pasitraukė. Statybos darbas visai sustojo. Pamūryta tik pusė bokštelio ir neįrengtas vidus.

Jam grįžus, 1974 m. vasario 21 d. kun. J. Burkus, Inez Barrett, Ann Westland ir Robertas Keele pakviesti nuvyko pas vyskupą prašyti piniginės pagalbos. Išklausęs vyskupas pažadėjo pagelbėti, išrūpindamas šiek tiek pinigų iš Amerikos vyskupų draugijos neturtingoms bažnyčioms statyti. Gavus aukų, iš SBA gauta paskola jau seniai buvo gražinta, o dabar stigo pinigų, uždėjus brangų stogą, ir kai statybininkas pareikalavo daugiau pinigų, negu buvo susitarta.

Gavęs iš Amerikos vyskupų minėtos draugijos, tris tūkstančius dolerių vyskupas prisiuntė 1974 m.

Guadalupės Švč. M. Marijos bažnyčia Hillsboroje

balandžio 10 d., patardamas komitetui tik dalį sumokėti statybininkui, iki bus galutinai susitarta dėl kainos, nes prašęs per daug, ir pirma darbas turi būti užbaigtas, tada apmokėtina. Bažnyčia buvo užbaigta, prižiūrint J. Barrettui ir D. Westlandui (†1978); abu nekatalikai.

Taip SBA federaline ir Amerikos vyskupų pagalba bei įvairiomis aukomis surinkta reikalinga pinigų suma ir pastatyta bažnyčia, nepaliekant jokios skolos dėka bažnyčiai statyti komiteto veiklos. Pravažiudamas pro Hillsborą, Silver City dekanas prel. J. Milano, kaip komiteto sekretorės pranešta vyskupui 1974 m. birželio 18 d., Hillsboro žmonėms išgyrė kun. J. Burką už tokios gražios bažnyčios pastatymą.

Iš Guadalupės švč. . Marijos bažnyčios atstatymo komiteto 1974 m. birželio 18 d. gavęs pilną

bažnyčios pastatymo raportą, liepos 9 d. ilgu laišku, adresuotu kun. J. Burkui, išgyrė visą komitetą už išmintingą viso dalyko tvarkymą, atstatant minėtą bažnyčią Hillsboroje.

Kun. Jonui Burkui išvykus iš Garfieldo parapijos, joks kunigas neaptarnavo Hillsboro reguliariai. Naujam San Isidro parapijos kunigui nesutikus vykti į Hillsborą, nes neapsimokėję, pradžioje žmonės gavo kažkokį pensininką kun. Tomą iš Santa Fe arkivyskupijos. Po to kurį laiką ten gyveno pensininkas kun. F. Sheridan. Jie atnašavo šv. Mišias sekmadieniais naujoje bažnyčioje, nors ji nebuvo užbaigta. Perėmęs Garfieldą, kun. A. Morgan nenorėjo užsiimti maža katalikų grupele Hillsboroje. Tik kun. J. Joergeriui iš Hatch pradėjus lankyti Hillsborą, ją pašventino El Paso ordinaras, vysk. S. M. Metzger, 1976 m. rugpiūčio 29 d., nors kertiniame akmenyje įrašyta: 1973.

Inez Barrett, Guadalupės švč. M. Marijos bažnyčios statybos sekretorė Hillsboroje, kalbėdama apie tuos lietuvius kunigus, kurie aptarnavo Hillsboro katalikus, 1984 m. spalio 22 d. rašė: „Mes, Guadalupės Marijos bažnyčios parapijiečiai, esame amžinai dėkingi jums, kunige Burkau, už bažnyčios išgelbėjimą mums. Jūs ir kiti lietuviai kunigai gerai tarnavo Bažnyčiai Naujojoje Meksikoje. Mūsų Viešpats turėtų būti patenkintas kiekvienu iš jūsų už duotą meilę, pasišventimą ir kantrybę, ką jūs taip dosniai davėte“.

Šv. Juozapo parapija Lordsburge

Šio skirsnelio pradžiai pacituoju kun. J. Burkaus skyrimo rašto ištrauką: „Gerbiamas Jonas Burkau, Šv. Juozapo parapijai Lordsburge, Naujojoje Meksi-

koje, kuri priklauso mūsų El Paso vyskupijai, neturint klebono. . . , mes skiriame tave, kurio gyvenimą, mokslą, išmintingumą ir kitas savybes mes laikome kaip tinkamas sielovadai toje vietoje. . . , drauge suteikdami visas galias, teises ir privilegijas, kurios pagal kanonų teises, vyskupijos nuostatus ir nusistovėjusius papročius priklauso šios vyskupijos klebonui dvasiniuose ir medžiaginiuose dalykuose. . . ”

Šv. Juozapo parapijos plotas buvo virš šimto dvidešimt mylių ilgio ir penkiasdešimt mylių pločio Hidalgo apskrityje, kuri yra Naujosios Meksikos pietvakariniame kampe. Ji ribojasi su Meksika ir Arizona. Iki 1855 m. ši teritorija priklausė Durango vyskupijai. Durango miestas yra netoli Meksikos sostinės. Nuo Durango miesto iki Hidalgo apskrities yra tūkstantis trys šimtai penkiasdešimt kilometrų arba aštuoni šimtai keturiasdešimt mylių.

Toje Hidalgo apskrityje 1856 m. įsikūrė kasyklų miestelis, kuris pasivadino Shakespeare. Jame dabar tėra vos pora apskurusių namukų. 1880 m. vedant geležinkelio liniją per tą apskritį, pustrečios mylios į šiaurę nuo to miestelio darbininkai pastatė lūšnelę savo darbo reikalam. Ją pavadino Lordsburgu garbei geležinkelio statybos vyriausio inžinieriaus, kurio pavardė buvo Lord — Viešpats. Išvertus, Lordsburg reiškia Vieštaties pilį. Toji lūšnelė ir buvo Lordsburgo miesto pradžia.

Šios apskrities ir parapijos žmonės labai skiriasi nuo kitų toje pačioje valstijoje gyvenančių žmonių. Tad kartą kun. J. Burkus juokavo El Paso vyskupijos kancleriui, kad toji apskritis turėtų sudaryti atskirą Hidalgo valstiją. Toji apskritis pavadinta garbei kun. Mykolo Hidalgo (†1811), Meksikos didvyrio, kuris

pradėjo revoliuciją ir kovas už Meksikos nepriklausomybę.

Čionykščiai žmonės, kaip ir kitur pietvakariuose, labai mėgsta melstis šventiesiems, prašyti juos kokių nors „malonių“. Bet jeigu šventasis neišklauso jų maldų, jie kartais „nubausdavo“ tokį šventąjį, numušdami statulos ranką, galvą arba sudaužydami visą statulą. Tad Šv. Juozapo bažnyčioje baigęs šiokiadienio ir sekmadienio pamaldas, kunigas laukdavo, kol visi išeidavo, ir tuojau užrakindavo visas bažnyčios duris.

Remdamasis kitu oficialiu raštu ir telefoniniu pasikalbėjimu su vyskupu ordinaru, dar negavęs aukščiau cituoto rašto, rašyto 1973 m. spalio 4 d., Angelų sargų dieną, spalio antrą, kun. J. Burkus persikėlė į Šv. Juozapo parapiją Lordsburge, puspenkto tūkstančio gyventojų miestelį, esantį dykumų centre. Čia jis greit pastebėjo, kad toji vieta jam buvo per sunki, kai du kunigai turėjo aptarnauti tą parapiją.

Lordsburgo mieste buvo apie du tūkstančiai katalikų. Visi meksikiečiai, išskyrus tris itales ir vieną vokiškos kilmės našlę — Gloriją Trujillo. Jos tėvas buvo Perlinger, seniai miręs. Visi parapijiečiai labiau mėgo anglų kalbą ir ją naudojo namie, išskyrus mažą senelių grupę.

Šia proga paminėtini Šv. Juozapo parapijos pinigų rinkėjai, kurie pamaldų metu rinkdavo pinigus, ypač paminėtinas jų apsirengimas. Pora tokių vyrų visados būdavo apsivilkę tik trumpus apatinius marškinius, kurie apdengė tik krūtinę. O jų kelnės visados būdavo gerokai nusmukusios. Tad, atstatę didelį nuogą pilvą, sekmadienio pamaldų metu jie vaikščiodavo po bažnyčią. Kun. J. Burkus keletą

kartų mėgino paruošti juos tokiam darbui, bet jie nesileido: „Kas mus gali pamokyti!“

Bet antra vertus, kiekvieną sekmadienį jie surinkdavo gerokai pinigų, kaip ne vienoje kitoje ispaniškai kalbančiųjų parapijoje, nes praeityje koks nors kunigas sugebėjo įtikinti juos sekmadienio šv. Mišių metu duoti tam tikrą savo pajamų dalį. Paprastai kiekvieną sekmadienį šeimos duodavo penkinę.

Į pietus nuo miesto buvo dvi misijos — Animas ir Rodeo. Jos būdavo aptarnaujamos kartais iš Columbus, o kartais iš Lordsburgo tik kartą per mėnesį, ar net rečiau. Perėmęs parapiją, kun. J. Burkus jautė, kad ir jos turėjo turėti šv. Mišias kiekvieną savaitgalį. Tad šeštadienio penktos valandos vakaro šv. Mišias pastūmėjęs į pusę aštuntos, jis sudarė tokią savaitgalio šv. Mišių tvarką: šeštadienį 4 val. popiet Animas Šv. Judo misijos bažnytelėje, iki kurios buvo dvidešimt keturios mylios. Po to tą patį vakarą pusę aštuntos šv. Mišios parapijos bažnyčioje ir sekmadienio rytą dar dvejose: vienerios ispaniškai ir kitos angliškai. Ir popiet vykdavo į Rodeo misiją, iki kurios buvo penkiasdešimt mylių. Jau išvargęs keliavo vienas per kalnuotas dykumas, sustodamas porą sykių, kad pamankštintų bestingstančias kojas. Ketvirtą valandą atnašavęs šv. Mišias angliškai ir pakalbėjęs ispaniškai, užkąsdavo ir pradėdavo kelioną namo. Grįždavo apie septintą valandą vakaro. Žiemą jau seniai būdavo tamsu.

Pagaliau išdygo dar vienas kaimas dykumose netoli Meksikos sienos, toli nuo bet kokio gyventojų. Naujoji vieta vadinosi Playas. Ten pastatytas chemikalų fabrikas ir kaimelis darbininkams. Ir jiems reikėjo šv. Mišių. Tad vyskupas paskyrė kunigą toms trims misijoms aptarnauti. Kurį laiką jis gyveno Šv.

Juozapo klebonijoje. Vėliau išsikėlė į Animas, nes nuo 1975 m. balandžio 1 d. ji skaitėsi atskira parapija. Iš jos kunigas negalėjo pragyventi, nors kun. J. Burkus apmokėjo už maistą iš Šv. Juozapo parapijos išdo. Vėliau atsisakyta atskiros parapijos idėjos.

Lordsburge, toje Hidalgo apskrityje, pirmosios šv. Mišios buvo atnašautos 1888 m., o pirmoji bažnyčia pastatyta 1900 m. Kai buvo paminėti jubiliejai 1925 ir 1950 m., tad ir kun. J. Burkus iš anksto pradėjo ruošti deimantiniam jubiliejui. Susisiekęs su specialia firma, išleido jubiliejinę knygą su fotografijomis visų tų parapijiečių, kurie sutiko fotografuotis veltui, ir pilnu parapijiečių sąrašu, jų adresais bei telefonų numeriais. Leidinys parapijai nieko nekainavo. Tie, kurie fotografavosi, pamatę savo spalvotų nuotraukų grožį, pirkė nemažai savo nuotraukų, nors nebuvo tos pareigos, ir taip apmokėjo visas išlaidas. Visi, kurie fotografavosi, gavo knygą veltui. Kiti galėjo pirkti ją.

Trečiame jubiliejinės knygos puslapyje kun. J. Burkus duoda pilną parapijos istoriją. Ją perskaitęs, 1975 m. rugsėjo 20 d. vyskupijos kancleris, prel. G. H. Quinn, rašė kun. J. Burkui: „Atidžiai perskaičiau jūsų jubiliejinę knygą. Ji labai įdomi. Atlikai nuostabų darbą, studijuodamas ir susekdamas istorinius įvykius. Jeigu kiekviena parapija padarytų tai, būtų mūsų vyskupijos istorijos puiki apžvalga. Prašau priimti sveikinimą daugelio (tai yra, parapijos ir jos klebono jubiliejų) progomis. Gali būti patenkintas, atlikęs daug gražių dalykų“.

Ketvirtame jubiliejinės knygos puslapyje įdėtos parapijos įsteigėjo prelato Petro Timmermans ir kun. Jono Burkaus fotografijos, visų parapijoje dirbusių kunigų sąrašas ir malda už kunigus. Kun. J.

Burkus jau kuris laikas buvo įvedęs paprotį atnašauti šv. Mišias už parapijoje dirbusius kunigus jų mirimo dieną. Penktame puslapyje įdėtos kai kurių parapijoje dirbusių kunigų fotografijos. Ne visas pavyko surinkti.

Sekančiuose keturiuose dideliuose puslapiuose įdėti dvidešimt penki paveikslai iš parapijos gyvenimo, būtent: senoji ir dabartinė bažnyčia, katekizacija, kun. J. Burkus teikia įvairius sakramentus, choras, organizacijos, klebonas raštinėje ir nuotrauka Glorijos Trujillo, kaip šio projekto koordinatorės. Iš tikrųjų ji buvo visos parapijos veiklos siela ir širdis. Kasdien daug valandų be jokio užmokesčio ji pašvęsdavo parapijos labui. Ji buvo tikybos mokytojų ir moterų draugijos pirmininkė, dekanato moterų draugijų pirmininkė, choristė ir ji įtikino daug parapijiečių fotografuotis jubiliejinei knygai. Po to knygoje seka parapijos šeimų du šimtai trisdešimt šešios nuotraukos ir pilnas parapijiečių sąrašas.

Tačiau patys svarbiausi jubiliejinės knygos puslapiai yra du pirmieji. Pirmame knygos puslapyje yra didelis vysk. S. M. Metzgerio paveikslas, o antrame jo laiškas parapijos ir jos klebono jubiliejų proga. Tame laiške jis rašė:

„Tikintieji ir klebonas parapijos, kuri gyvavo septyniasdešimt penkerius metus, visados turi daug už ką dėkoti. Parapijiečiams ir kunigijai tie septyniasdešimt penkeri metai yra buvę aukos, tikėjimo ir ryžto gyvenimas. Toks pat aukos, tikėjimo ir ryžto gyvenimas yra reikalingas jūsų parapijos ateities dvasiniam augimui. Vyliuosi, kad tie, kurie dabar yra Šv. Juozapo parapijos nariai, dirbs ir melsis už sielų išganyką ir visados ateis arčiau prie Kristaus.

„Ta pačia proga kun. Burkus prisimena savo kunigystės trisdešimt penktas metines ir dvidešimt

metų savo darbo El Paso vyskupijoje. Vykstant persekiojimui jo gimtajame krašte, kun. Burkus atvyko pas mus kaip tremtinys. Su mumis jis nėra tremtinys, bet yra vienas iš mūsų. Ir mes esame jam dėkingi už dvidešimt metų darbo El Paso vyskupijoje”.

Šventųjų arkangelų dieną, 1975 m. rugsėjo 29 d., koncelebracinių šv. Mišių metu kalbėjo pats vyskupas, išgirdamas ypatingą parapijiečių dosnumą, ir paskelbė visiems staigmeną, kad kun. J. Burkus išeinąs pensijon dėl susilpnėjusios sveikatos, o jų naujasis klebonas sėdįs tarp jų pirmame suole.

Lordsburgui esant prie didelio kelio, nemaža pravažiuojančių sustodavo sekmadienio pamaldoms. Kartais po pamaldų keli žmonės iš Los Angeles ar Detroito (i) užeidavo zakristijon ir pareikšdavo kun. J. Burkui: „Ačiū, kunige, už gražų sveiko katalikų mokslo pamokslą, kokio negirdėjome jau daug metų”. Tokius pamokslus bei homilijas sakydavo ir kiti lietuviai kunigai, dirbę El Paso vyskupijoje. Jie neatskiesdavo jų vandeniu bei fantazijomis.

Pasitraukus iš parapijos darbo

El Paso vyskupijos kunigų perkilnojimo komisija, matydama, kad kun. J. Burkui jau per sunku dirbti parapijoje, nutarė pasiūlyti jam išeiti pensijon. Ir 1975 m. liepos 16 d. vienas tos komisijos narys pranešė jam tokį nutarimą. Kun. J. Burkui buvo lyg perkūno trenkimas giedrią dieną. Bet jis sutiko su pasiūlymu, o tik pridėjo sąlygą, kad leistų jam atšvęsti parapijos ir savo jubiliejus rugsėjo 29 d. ir visą tą dalyką išlaikytų paslapyje. Pažadėjo. Bet buvo daug kunigų, kurie žinojo tai, o ne tik minėtoji

komisija, nes turėjo surasti kitą kunigą jo vieton. Tad buvo pasklidęs labai neaiškus gandas ir tarp kelių parapijiečių, bet tam nesuteikta jokios reikšmės.

Jau iš anksto beveik viską supakavęs, laikė po raktu. Tik kai kas buvo likę, kad kitiems nekristų į akis. Robertas Butkus iš El Paso padėjo supakuoti likutį ir išsiųsti. Spalio 1 d. kun. J. Burkus ir Robertas Butkus paliko Lordsburgą. Sutvarkęs reikalus kurijoje, atsisveikino su kancleriu ir kitą dieną išvyko į Kermitą. Čia pernakvojęs ir atsisveikinęs su artimaisiais, išvyko į Rytus, peržengdamas vyskupijos sieną lygiai po dvidešimties metų darbo El Paso vyskupijoje. Važiuodamas į rytus, jautėsi vykstant antron tremtin, nes El Paso vyskupija buvo tapusi lyg antrąja tėvyne.

Išvykęs kun. J. Burkus apsigyveno Hot Springs mieste (Ar). Čia gyveno visas būrys lietuvių pensininkų. Kai ten buvo lietuvis kunigas, kuris dirbo su jais, kun. J. Burkus reikale pavaduoja laikuriuos kunigus ir leidžia dienas prie plunksnos. Jis rašo religinio turinio knygas, leidžia jas ir siuntinėja į visus pasaulio kampus ir tėvynėn, kad dvasiškai stiprintų savo tautos vaikus. Juk neskaitymas religinio turinio knygų yra labiau žalingas, negu badavimas kūnui.

Kun. J. Burkui išvykus iš Lordsburgo, viename kunigų susirinkime vysk. S. M. Metzger išgyrė jį, kaip gerą kunigą, kuris, net išėjęs pensijon, neleidžia veltui laiko, o rašo religines knygas, dirba. Vienas kunigas vyskupui uždarė burną: „O kam išvarei jį, jeigu jis yra toks geras?“ Vyskupas pakeitė temą.

Išrinkus pop. Joną Paulių II, daugelis kun. J. Burkaus buvusių parapijiečių parašė savo buvusiam klebonui, kad iš veido ir kalbėjimo būdo jis esąs

panašus į popiežių. Kartą po paskutinių šv. Mišių Šv. Marijos bažnyčioje, Hot Springse (Ar) dvi moterys iš Memphis (Tn) atėjo zakristijon ir tarė kun. J. Burkui, kad jis, kai kalbėjo už altoriaus (sėdėdamas ant aukštos taburetės), buvęs visai panašus į popiežių.

Suprasdamas, kad yra daug svarbiau aukoti šv. Mišias ir melstis už gyvus, negu už mirusius, kun. J. Burkus kasmet atnašauja nuo šimto dvidešimt iki pusantro šimto atsisteisimo šv. Mišių už save gyvą, savo intencija, nė iš nieko neimdamas stipendijos. Tose šv. Mišiose jis taip pat prisimena nusidėjėlius, jų atsivertimą bei tuos, kurie kovoja ir dirba už Bažnyčios ir Lietuvos laisvę, savo knygų platintojus bei skaitytojus ir visus tuos, kuriems kuo nors esąs skolingas.

Žinoma, daugelis kitų, kunigų ir pasauliečių, irgi praktikuoja tai, bent iš kiekvieno mėnesinio čekio pirmąją dalį pasiųsdami misijų kunigams, kad už užprašytojus ir jų mylimuosius, gyvus ir mirusius, būtų atnašautos šv. Mišios. Tai paminėta nepasigirti, o kad paskatintų tuos, kurie to dar nepraktikuoja. Už tokį priminimą kada nors jie bus labai dėkingi.

KUN. ANTANAS BERTAŠIUS

Europoje ir pirmieji žingsniai Amerikoje

Kun. Antanas Bertašius gimė 1911 m. gegužės 5 d. Žirnainių kaime, Stulgių parapijoje, Skaudvilės valsčiuje. Jo tėvai Juozapas Bertašius ir Ona Dambrauskaitė. Jie susilaukė du sūnus — Stasį ir Antaną ir dvi dukras — Oną ir Eleną. Antanas buvo jauniausias šeimoje.

Antanas išmoko skaityti iš savo seserų ir motinos. Telankęs pradžios mokyklos tris skyrius, porą vasarų ganė savo tėvų galvijus. Po to vieneriems metams buvo pasamdytas ganyti turtingų Garalevičių gyvulių bandą. Jų sūnus Pranas lankė gimnaziją Šiauliuose, o vasaros metu ruošė kaimynų vaikus gimnazijai. Pranas leido ir piemenukui Antanui pasiklaudyti jo pamokų. Pranas pastebėjo Antano gabumą mokytis ir pasikalbėjo su jo broliu Stasiu, nes jų tėvas jau buvo miręs, kad jis galėtų paruošti Antaną gimnazijai. Sekančiais metais, geriau pasimokęs, išlaikė egzaminus į antrąją Kražių „Žiburio“ katalikišką gimnaziją. Jos direktorius buvo kun. J. Goldikas, kapelionas kun. L. Avižienis, mokytojai — Al. Lėvanas, P. Balčiūnas ir kt. Pradžioje kasdien gimnazijon Antanas eidavo aštuonis kilometrus pėsčias, nes finansiškai šeima vertėsi sunkiai. Vėliau pamokomis jis užsidirbo pinigų, kad galėtų gyventi miestelyje. Gimnaziją baigė 1932 m.

Baigęs gimnaziją, daug apmąstęs ir daugelio paskatintas, 1932 m. rudenį Antanas Bertašius įstojo Kauno kunigų seminarijon. Per penkerius metus baigus ją, arkv. J. Skvireckas išventino jį kunigu 1937 m. gegužės 22 d. Kauno arkivyskupijai.

Kun. A. Bertašius netrukus buvo paskirtas vikaru Šv. Jurgio parapijai Šiauliuose. Komunistams okupavus Lietuvą, 1940 m. jis paskiriamas kapucinų koplyčios rektoriumi, nes okupantai nusavino parapijos kleboniją. Atėjęs vokiečiams ir kapucinams grįžus iš Vokietijos, kun. A. Bertašius paskyrimas Suaugusių gimnazijos, kurios direktorius buvo rašytojas Anatolijus Kairys, ir Prekybos mokyklos kapelionu Šiauliuose.

Po trejų darbo metų, vėl okupuodami Lietuvą, rusai labai sudaužė Šiaulius. Vieni, neturėdami vietos priglausti galvos, o kiti, bijodami žūti, paliko Šiaulius. Drauge pasitraukė ir kun. A. Bertašius į Kražius. Kitų paskatintas, rugpiūčio mėnesį drauge su kitais pasitraukė į Vokietiją ir kun. A. Bertašius, grupei vadovaujant tėvui J. Borevičiui.

Freiburgo in Br. vyskupas pasiuntė kun. A. Bertašių į Ebersteinburgo kaimą prie Baden-Baden kurortinio miesto. Ten jis patarnavo seselėms vienuolėms, iki atėjo prancūzai. Okupantams prancūzams skatinant pabėgėlius grįžti namo, kun. A. Bertašius persikėlė į amerikiečių zoną. Ilgiau jis kapelionavo Schwaebisch-Gmuendo lietuvių pabėgėlių gimnazijoje, o vėliau buvo pasiųstas į pereinamąją stovyklą Bremene, anglų zonoje, iš kur po metų, 1949 m. rugpiūčio mėnesį, išvyko į Jungtines Amerikos Valstybes, giminaičiams R. Stasiūnams pakvietus jį Chicagon (Il) .

Truputį pabuvęs Chicagoje, kur buvo per daug lietuvių kunigų, pasisiūlus Peorijos vyskupas ordina-

Kun. Antanas Bertašius

ras priėmė jį savo vyskupijon vikaru. Toje vyskupi-
joje padirbėjęs penkerius metus, 1955 m. jis nuvyko į
Phoenix (Az) , kur tada jo giminaičiai Stasiūnai jau
buvo persikėlę gyventi. Jų užtarimu dvejus metus
vikaravo Šv. Grigaliaus parapijoje, kaip laisvai
klebono samdomas kunigas.

Kun. A. Bertašius Kingstone

Po dviejų vikaravimo metų Phoenixe, 1957 m.
vasarą, kun. Antanas Bertašius lankė kun. St.
Aleksiejų Deminge (NM) ir kitus lietuvius kunigus,
tada dirbusius El Paso vyskupijoje. Kun. St. Aleksie-

jus paskatino kun. A. Bertašių pasilikti El Paso vyskupijoje. Po kelių dienų, jam apsisprendus pasilikti, kun. St. Aleksiejus nuvežė jį El Paso vyskupijos kurijon. Priėmęs vyskupijon ir suteikęs visas kunigiškas teises, vyskupijos kancleris, prel. H. Quinn, prašė jį pabūti Deminge, iki kuri nors vieta vyskupijoje būsianti laisva.

Kingstone (NM) vykstant stovyklavimo sezonui, kun. J. Burkus pavadavo kun. F. Lapiezą, kuris atostogavo Ispanijoje. Pasibaigus stovyklavimo metui, kun. J. Madden, grįžęs iš Kingstono El Pasan, pranešė kun. J. Burkui, kad jis baigęs jo pavadavimą Hillsboroje. Tuoju, nuvykęs kurijon, kun. J. Burkus paklausė prel. H. G. Quinną, ką jis turįs daryti: grįžti į Kingstoną ar ir toliau aptarnauti Šv. Šeimos parapiją El Pasoje? „Būk čia, iki grįš kun. Lapieza, ir pranešk kun. Bertašiui, kad tuo tarpu jis aptarnautų Hillsborą“. — „Tai jūsų pareiga, prelate, pranešti kun. Bertašiui, o ne mano. Aš nedirbu kurijoje“, atsakė kun. J. Burkus. „Aš tik noriu žinoti, kur turiu pamaldas kitą sekmadienį — Hillsboroje ar Šv. Šeimos bažnyčioje?“

Tai išgirdęs, prel. H. G. Quinn tuoju pašaukė kun. A. Bertašių Deminge, kad jis siunčiamas į Hillsborą ateinančio sekmadienio pamaldoms. Jis turįs aptarnauti tą parapiją, iki bus paskirtas kitur. Tikėdamasis geresnės vietos, kun. A. Bertašius nenorėjo ten vykti. Bet kancleriui pakėlus balsą, sutiko perimti Hillsborą. Klausydamasis to pokalbio, kun. J. Burkus buvo tvirtai įsitikinęs, kad jis, grįžus kun. F. Lapiezai, grįšias į Kingstoną. Baigęs telefoninį pokalbį, prelatas atsiprašė kun. J. Burką, kad įsitarščiavęs pokalbio metu.

Jau prieš kurį laiką Jungtinių Amerikos Valstybių prezidentui uždarius magnezijaus kasyklas, Guada-

lupės Švč. M. Marijos parapijėlė Hillsboroje buvo labai sumažėjusi. Kunigo rezidencija buvo Kingstone. Tad kun. A. Bertašius apsigyveno šešiasdešimt penkios mylios nuo Demingo, savo artimiausio draugo kun. St. Aleksiejaus, ir trisdešimt dvi mylios nuo kito žemaičio, kun. K. Petrausko. Parapijėlėje turėdamas mažai darbo, dažnai lankė abu minėtus savo draugus žemaičius ir šiokiadieniais dažnai pagelbėjo kun. St. Aleksiejui jo parapijos darbuose. O sekmadieniais antrąsias šv. Mišias atnašavo Placito (NM) bažnytėlėje, tuo pagelbėdamas kun. J. Klumbiui.

Nors kun. A. Bertašius bent iš pradžių nebuvo vyskupo paskirtas į Hillsborą, o tik kanclerio pasiūstas aptarnauti parapijėlę, kaip ir kun. J. Burkus buvo pasiūstas aptarnauti Šv. Šeimos parapiją El Pasoje, tačiau, kun. J. Burkų paskyrus į Anthony (NM), kun. A. Bertašius buvo paliktas ten ilgesniam laikui. Jis ten išbuvo dvejus metus.

Kun. A. Bertašius, kaip jis pagaliau parašė 1985 m. kovo 26d., „buvo labai patenkintas, kad gali kur nors apsistoti, nes būti be vietos yra labai sunku“. Taip jis ir pradėjo gyvenimą ir darbą El Paso vyskupijoje, turėdamas vyskupą ordinarą, kaip globėją ir darbdavį, kuris pasiėmė visą atsakomybę už jį.

Kun. A. Bertašiui apsigyvenus Kingstone (NM), netrukus kun. J. Madden, diocezinis jaunimo direktorius, kurio žinioje buvo jaunimo stovykla Kingstone, joje apgyvendino ir savo tėvus. Jie gyveno pagrindiniame stovyklos name, kun. A. Bertašiui persikėlus kitan. Jo mama pagamino maistą ir kun. A. Bertašiui. Taip jis buvo labai patenkintas, kai nors kartą kasdien gavo tinkamai pagamintą maistą ir buvo prižiūrėtas.

Per dvidešimt vieną ir pusę darbo mėnesių Hillsboro parapijėlėje kun. J. Burkus neturėjo nė vieno Krikšto ir nė vienerių laidotuvių, o kun. A. Bertašius turėjo kelerias laidotuves — palaidojo anksčiau minėtą urvininką, o vėliau Titmaną.

Jim ir Inez Barrettai Kingstone tada turėjo namuką ir kai kada savaitgaliais atvykdavo iš El Paso. Inez (Agnietė) Barrett taip atsiliepia apie kun. A. Bertašių savo laiške, rašytame 1984 m. spalio 22 d. : „Mums buvo atsiųstas kun. Antanas Bertašius. Jis gyveno Tekakwithos katalikiškoje stovykloje Kingstone. . . Jis lankė gyventojus Kingstone ir Hillsboroje. Kun. Antanas atnešdavo džiaugsmo, ramybės ir meilės kiekvienam, kurį jis sutiko, o tas palaikė dvasiškumo kibirkštį gyvą. Žinau, kad kun. Antanas atnašaudavo šv. Mišias labai mažai grupei, bet jis niekad nesiskundė. Jis praktiškai negavo jokios rinkliavos, bet buvo lojalus. . . Kun. Antanas padarė daug, gaudamas labai mažai“ .

Kun. Justinas Klumbis, mėgęs šposus, pajuokavo kartą kun. A. Bertašiui, kad kun. J. Burkus įtaisęs jam tą vietą, nes jis norėjęs iš jos išeiti. Matydamas, kad kun. A. Bertašius patikėjo, kad kun. J. Burkus įtaisęs jam tą vietą, nors tai ne tiesa, kitą sykį vėl padirgino jo nervus, sakydamas, kad kun. J. Burkus norįs atsikratyti Chamberino misijos ir įtaisyti ją jam, kun. A. Bertašiui. Jis vėl patikėjo ir pyktelėjo ant tokio geradarijo.

Kai kun. J. Madden, gyvendamas vyskupo S. M. Metzgerio namuose El Pasoje, lankydavo savo tėvus Kingstone beveik kiekvieną savaitgalį, po dviejų metų jis pasakė kun. A. Bertašiui, kad sekmadieniais jis galįs atnašauti šv. Mišias Hillsboro katalikams. Tad kun. A. Bertašius buvo paskirtas pavaduoti kun. J. Juodeiką Canutilloje (Tx) , kuris tada sirgo.

Kun. J. Juodeikai pasveikus, vysk. S. M. Metzger pasiūlė kun. A. Bertašiui apžiūrėti Fort Davio-Marathono (Tx) parapiją ir, jeigu jam priimtina, jis galėtų perimti ją. Vieta jam patiko, nes buvo geresnė už Kingstono-Hillsboro parapiją. Tad 1959 m. lapkričio mėnesį jis persikėlė į Fort Davį.

Fort Davis

Jungtinių Amerikos Valstybių karo sekretorius, arba ministras, 1854 m. įsakė Amerikos kariuomenės dalinių vadui įkurti karišką postą tinkamoje vietoje, kad pravažiuoją aukso ieškotojai, naujakuriai ir kariuomenės daliniai būtų užtikrinti vandeniui sau ir jų gyvuliams. Ta dabartinio Fort Davio vieta, pasak karo departamento dokumentų, buvo parinkta dėl „sveiko klimato ir tyro vandens“, ir kariuomenės stovykla buvo pavadinta Fort Davis vardu karo sekretoriaus Jeff Davio garbei.

Kariuomenės daliniai ten stovėjo iki Civilinio karo. Jie gynė naujakurius ir pravažiuojančius nuo indėnų užpuodinėjimų. Vėliau kurį laiką postas buvo tuščias. Tada indėnai sugriovė beveik visus posto trobėsius. 1867 m. sugrįžus federalinės kariuomenės daliniams, trobėsiai buvo atstatyti iš nedegtų molio plytų ir akmenų. Su indėnais visą laiką vyko kovos, iki 1880 m. jie buvo galutinai sumušti. 1891 m. Jungtinių Valstybių Amerikos kariuomenė paliko postą visam laikui. Tik pastaruoju metu postas buvo atstatytas kaip istorinis paminklas ir dedikuotas 1966 m. balandžio 4 d., dalyvaujant daugeliui federalinės valdžios atstovų iš Washingtono (DC) drauge su Jungtinių Amerikos Valstybių prezidento L. B. Johnsono žmona. Prie bažnyčios Šv. Juozapo parapija paruošė didelį plakatą su įrašytais žodžiais:

„Mielai sveikiname Bird Johnsonienę ir jos svečius, atvykusius į Fort Davį“. Ta proga iškilmių pradžiai kun. A. Bertašius, Šv. Juozapo katalikų parapijos klebonas, sukalbėjo dedikacinę maldą.

Netoli Fort Davio posto tais pačiais 1854 m. įsikūrė to paties pavadinimo miestelis. Patys pirmieji naujakuriai, Fort Davio miestelio gyventojai, kiek žinoma, buvo E. P. Webster ir D. Dutchover *. Atvykus galvijų augintojų su savo bandomis, miestelis augo, saugomas kariuomenės dalinių.

Fort Davis yra žinomas, kaip „vienos mylios miestelis“, kai jis yra beveik vienos mylios aukštumoje nuo jūros lygio. Sceniškos apylinkės, k. a. : Miegančio liūto raudonas kalnas, žymi klūpančios vienuolės natūralios uolos figūra yra šiaurėje nuo miestelio. 1949 m. miestelyje buvo tūkstantis du šimtai gyventojų, o dabar tik septyni šimtai aštuoni-asdešimt. Už kelių mylių nuo miestelio yra McDo-naldo observatorija. Ji priklauso Tekso universitetui.

Šv. Juozapo parapijos istorija

Pirmasis katalikų kunigas į Fort Davį atvyko 1872 m. Jis buvo jaunas prancūzas, pavarde L. Gillette, atsiliepęs į paraginimą bei kvietimą San Antonio ordinaro, vysk. A. D. Pellicero, kuris ieškojo savanorių kunigų misijų darbui. Atvykęs jis nerado jokios koplytėlės bei klebonijos, jokios vietelės net

* Jis ar jo tėvas Dutchover buvo olandas, angliškai Dutch. Atvykęs į Jungtines Amerikos Valstybes, nemokėjo angliškomis raidėmis pasakyti savo pavardės, tad imigracijos sekretorius užrašė „Dutchover“, tai reiškia, kad nebeesi olandas. Jo vaikai greit susimaišė su meksikiečiais ir visur pasklido k. a.: Pecose, Anthonyje ir kt.

galvai padėti. Bet jis ten rado keletą gerų katalikų šeimų, kurios priglaudė jį ir valgydino. Katalikus naujakurius kun. L. Gillette suorganizavo į Šv. Juozapo draugiją ir lankė šeimas plačioje apylinkėje. Po pusantrų metų darbo San Antonio vyskupas paprašė jį nuvykti iki El Paso, kad sužinotų, „kaip toli nusitęsia mano vyskupija“.

Kita proga kun. L. Gillette pateko indėnų nelaisvėn. Bet lazdelėmis sudėjęs kryžių, įtikino juos, kad jis buvęs kunigas. Jie paleido jį, nes jau anksčiau toji indėnų gentis buvo patyrusi gerumo iš pranciškonų.

Po poros metų kun. L. Gillette paprašė San Antonio vyskupą gražinti jį į labiau civilizuotą šalį. Jis turįs gyventi arčiau kitų kunigų, kad nors retkarčiais galėtų priėti išpažinties. „Ką padės man išganyti kitus, o savo sielą pražudyti“.

Jam išvykus, kiti kunigai raiti retkarčiais atvykdavo iš San Antonio į Fort Davį, tris šimtus devyniasdešimt mylių, ar iš kur nors kitur. 1876 m. Šv. Juozapo parapija formaliai buvo pradėta. Tarp 1876 ir 1882 m. praėjo keturi kunigai. Šv. Juozapo parapijoje kun. J. Ferra 1877 m. pakrikštijo pirmą kūdikį ir sutuokė pirmą porą.

Atrodo, kad nuo 1882 iki 1885 m. Šv. Juozapo parapijoje kunigas visai negyveno. Tik retkarčiais atvykdavo iš kur nors. 1885 m. parapiją perėmus jėzuitui tėvui J. M. Monterelli, San Antonio vysk. J. Neraz pirmą kartą aplankė Fort Davį. Jis teikė Sutvirtinimo sakramentą rugpiūčio 6-10 dienomis, o rugpiūčio 11 d. jis išvyko į Presidio (Tx) parapiją.

Nuo 1889 iki 1895 m. Šv. Juozapo parapiją administravo vienuoliai oblatai ir karmelitai. Nuo 1895 iki 1935 m. čia dirbo kun. Aloyzas Brokardo, olandas. Apie jį užsiminta šios knygos pradžioje.

Perėmęs parapiją, jis tuojau pradėjo Šv. Juozapo bažnyčios statybą iš nedegintų molio plytų ir meksikiečiams suorganizavo mokyklą. Kažkada po 1920 m. arklį jis pakeitė keturių cilinderių parapijiečių pirktu automobiliu. Jis atsisakė parapijos 1935 m. Mirė 1942 m. El Pasoje.

Po kun. Al. Brokardo Šv. Juozapo parapijoje dirbo visa eilė kunigų. Čia pažymėtinas kun. P. Hernandez. Trumpai pabuvęs parapijoje, jis viską, ką galėjo, susikrovė vežiman ir išvyko. Pardavęs daiktus, jis apsigyveno Havanoje, Kubos sostinės viename hotelyje. Jam nemokant nuomos už kambarį, jo patarimu sąskaitos persiūstos El Paso vyskupijos kurijon. Apmokėjęs tokią sąskaitą, vyskupijos kancleris pranešė hotelio administracijai, kad daugiau neapmokėsias sąskaitų, nes kun. P. Hernandez jau nesąs El Paso vyskupijos kunigas.

Kun. A. Bertašius Šv. Juozapo parapijoje

Kun. P. Hernandez pabėgus iš Šv. Juozapo parapijos, trumpai aptarnavo ją penkiasdešimt metų kunigystės jubiliejų atšventęs pensininkas kun. G. Stakemeier, sekmadieniais atvykdamas iš Marfos (Tx) , iki 1959 m. lapkričio mėnesį kun. A. Bertašius perėmė ją.

Perėmus parapiją

Pirmą sekmadienį parapijoje kun. A. Bertašius skambino varpą ir sukvietė žmones atvykti į pamaldas, nes turį kunigą. Visas miestelis girdėjo varpą. Susirinko per šimtą žmonių į pirmąsias pamaldas ir pamatyti savo naują kleboną. Jie buvo

patenkinti, turį savo kunigą. Po pamaldų Šv. Juozapo bažnyčioje Fort Davyje kun. A. Bertašius vyko į Marathoną. Susirinko apie šimtą tikinčiųjų. Ten žmonės atrodė nuoširdesni. Po pamaldų jie pakvietė jį pietums, nes jau buvo pirmą valandą. Apie trečią valandą grįžo namo pailsėti. Taip dabar pasakoja kun. A. Bertašius pirmuosius savo įspūdžius naujoje parapijoje.

Per abi vietas — Fort Davyje ir Marathone — kun. A. Bertašius surinko arti šimto dolerių. Daugelis rinkliavos krepšin įdėjo po dolerį, o dar daugiau dėjo daug mažiau, nes parapijiečiai išimtinai ispaniškai kalbą, neturtingi. Tokiomis mažomis sekmadienio pajamomis reikėjo apmokėti visas sąskaitas abiejose vietose, k. a. : elektros, kuro, maisto, automobilio, draudos ir kitas. Už visą darbą kunigui, naudojančiam savo automobilį, nelikdavo

Šv. Juozapo bažnyčia Fort Davyje

nė trupučiuko algos, nekalbant jau apie remontus trobėsių, kurie buvo apleisti, niekad neremontuoti.

Kun. A. Bertašiui perėmus parapiją, Šv. Juozapo bažnyčios viena molio siena buvo atplyšusi nuo pastato, pakrypusi laukan. Kuo greičiausiai reikėjo sustiprinti ją. Bažnyčios bokštelis, kuriame kabojo bažnyčios varpas, jau seniai buvo žaibo trenktas, apardytas. Nors varpą dar galėjo skambinti, bet kiekvienu metu jis galėjo iškristi ir subyrėti į šipulius. Tokie ir panašūs dalykai šaukėsi greito pataisymo, o parapijos kasa buvo visai tuščia.

Viską surašęs, kun. A. Bertašius pasiuntė raportą vyskupijos kurijon. Kancleris, prel. H. G. Quinn, padovanojo du tūkstančius vyskupijos pinigų minėtiems sienos ir bokštelio būtiniesiems pataisymams. Be to, anksčiau buvusio kun. P. Hernandez buvo neapmokėtų sąskaitų — kelių šimtų dolerių. Vyskupijos kurija pagelbėjo apmokėti ir jas. Visa tai kun. A. Bertašius paskelbė žmonėms. Jie buvo patenkinti naujo klebono darbštumu ir vyskupo pagalba.

Duodamas asmeninę kiekvieno parapijiečio apyskaitą, kun. A. Bertašius visados padvigubindavo sumą, kad jie galėtų daugiau nurašyti nuo federalinio mokesčio. Tad jie galėjo galvoti, kad iš tikrųjų jie tiek davę parapijai išlaikyti. Be to, kai kiti pagelbsti, nėra reikalo būti dosniems.

Laikui slenkant, vis daugiau žmonių lankėsi sekmadieniais pamaldose ir daugiau tikinčiųjų ėjo sakramentų. Tad dabartinis Šv. Juozapo parapijos klebonas, kun. Ed. Day, 1985 m. kovo pradžioje pažymi, kad kun. A. Bertašiaus klebonavimo metu didoka Šv. Juozapo bažnyčia būdavo pilna sekmadienio pamaldoms, būdavo net stovinčių, ypač vasarą, kada pravažiuodavo nemažai turistų. „Parapijos draugijos įgavo naują gyvybę ir energiją. Daugelis

priimančiųjų šv. Komuniją iškilmingai liudija kun. Antano įtaką parapijoje. Jo švelnumas, jo kantrumas, jo tinkamas supratimas žmogiškosios prigimties padarė, kad vakarinio Tekso žmonių jis buvo mylimas ir gerbiamas. Taip vadovauta Šv. Juozapo parapija Fort Davyje, giliai įsišaknijusi praeities žavingoje istorijoje, jokia prasme nėra sena regresuojanti organizacija. O priešingai, ji yra stipri įdiegtomis tikėjimo žiniomis. Džiaugsmingai ji žvelgia į ateitį, pasitikėdama Dievo laiminimu”.

Pasklidus gandui, kad, gal būt, San Angelo (Tx) vyskupija būsianti sujungta su El Paso, iš pastarosios paėmus pietinę Naujosios Meksikos dalį, rodos, 1965 m. kun. A. Bertašius juokavo, kad tada vyskupas ir vyskupijos kurija turėtų persikelti į Fort Davį, nes ji būtų sujungtos vyskupijos centre.

Kun. A. Bertašiaus sidabrinis jubiliejus

Kun. A. Bertačius nepamiršo atšvęsti savo sidabrinio kunigystės jubiliejaus ne tiek dėl savęs, o tiek duoti progos pabrėžti žmonėms kunigystės svarbą parapijos ir kiekvieno individo gyvenime, nors ji pabrėžiama kiekvienais metais Didįjį ketvirtadienį ypatingomis pamaldomis, minint Eucharistijos ir Kunigystės įsteigimo metines.

Savo sidabrinį kunigystės jubiliejų kun. Antanas atšventė ten 1962 m. birželio 12 d., savo vardinių išvakarėse, vietoj šventės jį gegužės 22 d., dalyvaujant El Paso vyskupijos ordinarui, vysk. S. M. Metzgeriui, daugeliui kunigų, ypač vyskupijoje dirbantiems lietuviams ir dekanato kunigams, jo dėdei su žmona iš Chicagos, porai iš jo pirmąsias parapijos Hillsboroje (NM) ir daugeliui parapijiečių iš abiejų vietovių — Fort Davio ir Marathono.

Kunigas jubilatas atnašavo iškilmingas padėkos šv. Mišias sosto sėdinčio vyskupo, visų svečių ir parapijiečių akivaizdoje. Vyskupas pasakė pamokslą, pabrėždamas kunigo svarbą parapijos gyvenime bei žmonių pareigą gerbti ir išlaikyti jį, laikyti jį parapijos šeimos dvasios tėvu.

Visiems iškilmių dalyviams kun. A. Bertašius padovanojo jubiliejinį paveikslėlį, kurį puošė jubilato fotografija ir toks įrašas: „Lietuva 1937, Jungtinės Amerikos Valstybės 1962. „Ačiū Dievui už jo neapsakomą (kunigystės) dovaną“ (2 Kor. 9,15). Šv. Kunigystės sidabriniam jubiliejui prisiminti. 1962 m. birželio 12 d. Kun. Antanas Bertašius. Šv. Juozapo bažnyčia, Fort Davis, Teksas. Malonėkite prisiminti mane savo maldose“.

Po jubiliejinių pamaldų parapijiečiai paruošė vakarienę vyskupui, kunigams ir jubilato artimiesiems klebonijoje, nes jokios salės parapija dar neturėjo.

Kiti medžiaginiai pagerinimai parapijoje

Savo paskaitoje, kažkada skaitytoje Fort Davio istorinės draugijos susirinkime, kun. A. Bertašius nurodė šiuos keturis svarbiausius jo atliktus medžiaginius darbus Šv. Juozapo parapijoje, būtent: žaibo sugadinto bažnyčios bokštelio pataisymą, bažnyčion parketo grindų idėjimą, bažnyčios išdažymą ir salės pastatydinimą. Jau paminėtas bokštelio pataisymas. Keletą žodžių pridėtina apie kitus tris jo atliktus darbus, paminėtus jo paskaitoje.

Sustiprinus pasvyrusią Šv. Juozapo bažnyčios sieną iš vyskupo gautais pinigais, ta pačia proga, parapijos vyrų pagelbėtas, baltai išdažė visą bažnyčią iš vidaus ir lauko, tuo, kaip jis kalbėjo, „pakelta

istorinės bažnyčios vertė". Šiek tiek vėliau pagražino presbiteriją, ir prie įėjimo pamūryti nauji laiptai su metalinėmis turėklėmis, nes tikinčiųjų saugumas yra labai svarbus dalykas parapijos gyvenime.

Visi bažnyčią lanke parapijiečiai matė, kad bažnyčioje būtinai įdėtinos naujos grindys. Tad parapijos moterys, vadovaujamos Dulces Jiménez, ruošė įvairius renginius ir taip lyg bitelės nešė pinigus bažnyčios grindų fondan. Tam tikslui uždirbtų pinigų jos neatidavė parapijos klebonui, kaip paprastai daroma, bet banke užvedė atskirą sąskaitą bažnyčios grindų pataisymui ir ją pasirašė Dulces Jiménez.

Susirinkę žmonės nutarė įdėti linoleumo plytelių grindis. Ponia Dulces Jiménez nesutiko: „Neduosiu pinigų, jeigu nedėsite ąžuolinio parketo grindų“. Iškilus ginčui, kun. A. Bertašius turėjo atsiklausti kuriją. Kurijos sprendimą laimėjo Dulces Jiménez, ir Šv. Juozapo bažnyčion buvo įdėtos parketo grindys virš buvusių senų lentų grindų. Tam tikslui pinigų užteko, ir grindys atrodė daug gražesnės ir kelis sykius patvaresnės, negu linoleumo plytelių. Jos ir šiandien atrodo lyg naujos, ir žmonės jomis yra labai patenkinti ir džiaugiasi, kad praėjo toks sumanymas.

Šv. Juozapo parapijoje nebuvo jokios salės susirinkimams, nei klasių vaikams mokyti tikybos. Salė ir katechetinis centras visados yra būtini parapijos gyvenime. Tam tikslui reikalingas klebono sugebėjimas įtikinti žmones jų būtinumu ir parapijiečių pagalba. Neturtingos parapijos atveju, kaip Šv. Juozapo Fort Davyje, visados yra būtina išorinė piniginė pagalba didesniems planams įvykdyti. Tad kreiptasi į Amerikos vyskupų neturtingų parapijų statybos projektams paremti draugiją. Prašyta dešimt tūkstančių dolerių. Pagelbstint El Paso

vyskupijos ordinarui, vysk. S. M. Metzgeriui, ir parapijoje dvejus metus dirbusiai Amerikos vyskupų minėtos draugijos savanorių porai, gauta prašyta suma paramos. Kita tiek pasiskolinus, per pusmetį pastatyta salė su virtuve, prausyklomis ir vieta vaikams mokytį tikybos. Taip pat išsirūpinta, kad būtų prijungtas miestelio vanduo ir degamosios dujos. Vysk. S. M. Metzger, El Paso vyskupijos ordinaras, pašventino ją 1967 m. gegužės 28 d. Po to parapijiečiai ruošė visokias pramogas, šokius, nuomavo visokiems renginiams ir taip užtraukta parapijos skola salei pastatyti buvo išmokėta per dvejus metus.

Kun. A. Bertašius stropiai prižiūrėjo Šv. Juozapo bažnyčios ir klebonijos kiemą. Aplink parapijos pastatus žydėjo jo sodintos ir prižiūrėtos gėlės bei medeliai, ir žaliavo prižiūrima žolė.

Marathon

Kai Šv. Juozapo parapija Fort Davyje buvo labai menka taip, kad kunigas iš jos negalėjo pragyventi, tad Alpinės misija Marathone (Tx) buvo pridėta jam, kun. A. Bertašiui, nors ji buvo penkiasdešimt aštuonios mylios nuo Fort Davio, priešingoje Alpinės miestelio pusėje.

Jau 1582 m. tąja vieta ispanai buvo praėję, bet niekas pastoviai ten neapsigyveno iki Civilinio karo (1861-65 m.). Iškasinėjimai rodo, kad ten egzistavo indėnų kultūra. 1879 m. ten įkurtas pagelbinis kariuomenės postas naujakuriams apsaugoti nuo indėnų užpuldinėjimų. Kapitonas Sheppard vietovę pavadino Marathonu, nes toji vieta priminė jam Marathoną Graikijoje. Miestelis yra keturių tūkstančių pėdų aukščio lygumoje. Jis pradėjo augti, 1882

m. pravedus geležinkelio liniją. Apylinkėse auginama galvijų, avių, bičių; yra keletas ūkių ir kasyklų. Daugelis pravažiuoja miestelį, vykdami į Big Bendo parką. 1940 m. miestelis turėjo pusdešimto šimto gyventojų, o dabar žemiau aštuonių šimtų.

Gal būt, tuo pačiu metu, kada koks nors kunigas lankė Alpine ar Fort Davį, lankė ir Marathono tikinčiuosius, kur buvo suorganizuota Švč. M. Marijos tikinčiųjų misija ir pastatyta nedegtų molio plytų bažnytėlė šiek tiek toliau nuo tikinčiųjų gyvenvietės su didele zakristija, kur pravažiuojantis kunigas galėjo sustoti, nors nebuvo jokių kitų patogumų.

Pasak kun. A. Bertašiaus, jo klebonavimo metu finansiniu atžvilgiu Švč. M. Marijos misija Marathone buvo truputį stipresnė už pačią Šv. Juozapo parapiją Fort Davyje. Tad kelis kartus privačiai jis pokalbiuose yra išsireiškęs, kad norėtų verčiau gyventi Marathone, negu Fort Davyje, jeigu tik klebonija būtų ten perkelta. Į Marathoną kunigas vykdavo kiekvieną sekmadienį ir šventadienį ir kai kuriais šiokiadieniais, k. a. : ypatingoms pamaldoms, laidotuvėms, ligonio pakviestas, katekizacijai. . .

Prie Švč. M. Marijos bažnytėlės nesant vietos, kur kunigas galėtų patogiai sustoti ir net pernaktuoti, kun. A. Bertašius sugalvojo prie zakristijos pridėti porą kambarių, virtuvėlę ir prausyklą, kuri tarnautų ir žmonėms. Ir jos ten nebuvo. Tuo reikalu kun. Antanas pasikalbėjo su savo draugu kun. J. Burkum. Šis pritarė jo sumanymui ir nubraižė planą priestatui. Planas patiko kun. Antanui, ir netrukus jis įvykdė jį, kurijos pagelbėtas finansiškai. Ta proga buvo išversta siena tarp bažnyčios ir zakristijos, pailginant pačią bažnyčią šešiais metrais, nes daugiau žmonių ateidavo šv. Mišioms.

Pristatytu butu ir bažnyčios pailginimu kun. A. Bertašius buvo labai patenkintas. Turėjo miegamąjį, salionėlį, virtuvėlę, prausyklą su vonia ir atskirą prausyklą žmonėms ir mažą zakristiją. Buvo prijungtas miesto vanduo, nes ir to neturėta, ir degamosios dujos. Dabar kunigas galėjo priimti jame ir parapijiečius įvairiais reikalais, o ne tik kieme ar zakristijoje, ir pats pernaktoti.

Per Amerikos vyskupų misijinėms bažnyčioms remti draugiją kun. A. Bertašius gavo jauną savanorių porą. Jie dirbo tik už maistą, butą ir susisiekimą išlaidas. Jie apsigyveno tame bute, prižiūrėjo bažnyčią, mokė misijos vaikus tikybos ir apaštalavo. Be to, vieną savaitės popietę jie atvykdavo į Fort Davį vaikų katekizacijai. Nors jie buvo atvykę vieneriems metams, bet jie išbuvo dvejus, nes jiems patiko apaštalausti ir gyventi šiltesniame klimato. Po dviejų metų jie nebegrižo į Clevelandą (Oh) , bet apsigyveno El Pasoje (Tx) .

Tai savanorių porai išsikėlus, kunigas, pakviestas parapijos misijoms ar Didžiosios savaitės liturginėms apeigoms praveisti, galėjo patogiai gyventi tame bute. O kai jis savanorių buvo užimtas arba kai priestato dar visai nebuvo, kunigui pagelbininkui misijinė bažnyčia turėjo nuomoti butą hotelyje.

Kun. A. Bertašiui išsikėlus, kurį laiką Marathonas buvo gražintas Alpinės parapijai. Bet greit atsisakyta tokio plano, nes Alpinės parapijos kunigas negalėjo aptarnauti Marathono tikinčiųjų. Tad jiems buvo atsiųstas kunigas, kuris ten ir apsigyveno ir dirbo su jais.

Kun. A. Bertašiui ten tebedirbant, Marathono miestelio mokyklos vadovybė nutarė statydinti naujas mokyklos patalpas. Senoji dviejų didelių namų mokykla, kadaise pastatyta ant penkių akrų

žemės, buvo ispaniškai kalbančiųjų gyventojų rajone. Paskelbus mokyklos senųjų pastatų pardavimą varžytinėmis, misijos katalikai pritarė sumanymui dalyvauti jose. Bet pirma kunigas turėjo atsiklausti kuriją ir prašyti piniginės paramos, varžytines laimėjus. Vyskupijos kurijai sutikus, labai slapta uždaramė voke buvo pasiūlyti trys tūkstančiai vienas doleris. Kitiems pasiūlus mažiau, Švč. M. Marijos katalikų misija laimėjo varžybas ir taip įsigijo salę parapijinei veiklai ir klases su visais mokykliniais suolais vaikams mokytį tikybos.

Taip per dvyliką su trupučiu metų kun. A. Bertašius dirbo vyskupijos galulaukėje. Ypač jam įgriso tolimas važinėjimas į Marathono misiją sekmadienio vidurdieniais, iš kurios grįždavo pavargęs po visų Šv. Juozapo parapijos ir Švč. M. Marijos bažnyčiose atliktų pamaldų. Taip kartą, grįžęs labai išvargęs ir alkanas ir nepagalvojęs dėl nuovargio, pačiupo mėsos skardinėje ir įmetė ją orkaitėn, kad sušildytų ją ir kuo greičiau galėtų nuraminti alkį. Po kelių minučių pradare orkaitę užkandai išsiimti. Tuo metu sprogo pamiršta atidaryti skardinė ir ištaškė visą mėsą visur po virtuvę. Net ir lubas siekė. O virtuvės sienas ir lubas ką tik jis pats buvo išdažęs ir po tokio sunkaus dažymo darbo dar nebuvo atgavęs visų savo jėgų.

Už Didžiosios upės, ties Marathono misijos teritorija, žinomesnis didelis kaimas buvo Boquillas. To kaimo ir plačios apylinkės gyventojams neturint kunigo, kaip ir visame tame ruože Meksikoje tarp Didžiosios upės ir kalnų virtinės, išskyrus Ojinagą, tad kartais kun. A. Bertašius nuvykdavo į Boquillas, esančias į rytus nuo Big Bendo parko, kad pakrikštytų kūdikius, aptarnautų tikinčiuosius, ypač ligonius. O kai El Paso vyskupas atvykdavo į Marathoną, iki

kurio nuo Boquillas yra arti šimto mylių, pasienio sargybinių akivaizdoje kaip nors persikėlę per upę, sunkvežimiais atveždavo visus vaikus bei kūdikius, kad kunigas pakrikštytų juos, ir vyskupas suteiktų jiems Sutvirtinimo sakramentą.

Iš Fort Davio, kur gyveno kun. A. Bertašius, iki Boquillas buvo pusantro šimto mylių kelio. Bet ten nesant nei tilto, nei kelto, nelengva būdavo persikelti per upę, kai automobiliu buvo per gilų. Tad ne bet kada jis galėdavo nuvykti „užsienin“, atitrukęs nuo savo parapijos darbo. Per dvyliką metų jis ten lankėsi gal tik tris ar keturis kartus.

Po dvylikos su trupučiu metų darbo Fort Davio-Marathono parapijoje kun. A. Bertašius sužinojo, kad San Elizario (Tx) parapijos klebonas atsisakė tos parapijos ir iškeliamas kiton. Kun. A. Bertašius nenorėjo praleisti progos, nes toji parapija beveik ribojosi su El Paso miestu ir Meksikos respublika.

San Elizario

Pagonims indėnams išvyjus ispanus iš Naujosios Meksikos, tos teritorijos gubernatoriaus Otormino vadovaujami, 1680 m. spalio 14 d. apie pustrečio tūkstančio ispanų likučių pasiekė El Paso slėnį, dabartines San Elizario (Tx) apylinkes, drauge su trimis šimtais katalikų indėnų. Atvykę ispanai sustojo dabartinio San Elizario apylinkėse ir gretimoje vietoje, kurią jų vadas Otormino pavadino San Lorenzo (Šv. Laurynu), nes to šventojo dieną, rugpiūčio 10 d., Santa Fe — Pecose (NM) įvyko pagonių indėnų sukilimas. Naujoje sustojimo vietoje ispanams tuojuo buvo pastatyti kariuomenės barakai, ir įrengta koplyčia. Ji tarnavo jiems pusketvirtų metų, nes jie buvo perkelti arčiau tuometinio El Paso

del Norte miesto, prie dabartinio Cd. Juárez. O tada, 1680 m., atvykę katalikai indėnai sustojo į šiaurės vakarus nuo dabartinio San Elizario miestelio. Durango vyskupo Benito Crespo įsakymu 1730 m. pastatyta koplyčia katalikams indėnams kelios mylios į šiaurę nuo dabartinio San Elizario. Ji pavadinta Santa María de las Caldas ir pavesta dieceziniam kunigui, o ne pranciškonui. Ji egzistavo iki 1749 m.

Prieš 1744 m. San Lorenzo vietovėje, gal dabartiniame Clinte (Tx), kur dabar stovi San Lorenzo katalikų bažnyčia, ar netoli jos, buvo įkurtas didelis Tiburcijų ūkis. Jis apėmė ir dabartinį San Elizario miestelį. Nežinia, ar tada ten buvo kokia nors koplyčia ar ne. Bet 1780 m. ji ten buvo įrengta. 1829 m. potvynis sunaikino ją. Apie 1840 m. pastatyta nauja didesnė koplyčia. Ji tarnavo naujakuriams, iki 1877-87 m. buvo pastatyta dabartinė bažnyčia. Ji pavadinta San Elzeario, Šv. Elzearijaus vardu. San Elzeario iškreiptu vardu pavadintas ir pats miestelis — San Elizario (Tx), įsikūręs tik 1780 m., lygiai po šimtmečio nuo pabėgėlių atvykimo į El Paso slėnį. Šv. Elzearijus gyveno ir 1323 m. mirė Europoje. Jo šventė yra švenčiama rugsėjo 27 d. Nuo gaisro 1935 m. Šv. Elzearijaus bažnyčia labai nukentėjo, bet netrukus ji buvo atremontuota. Ją aptarnavo tėvai pranciškonai. (žiūr. 385 psl.)

El Paso slėnis, arba dabartinė El Paso apskritis, kurios centre yra San Elizario miestelis, pirmiausia priklausė Tampico vyskupijai, kuri buvo įkurta 1529 m., nuo 1623 m. priklausė Durango, vėliau Galvestono (Tx), Santa Fe (NM), Tucsono (AZ) ir gal būt net San Antonio (Tx); nuo 1892 m. priklausė Dallo (Tx). Apie trejus metus Dallo vyskupijai neturint ordinaro, Little Rocko (Ar) vyskupas ordinaras

rūpinosi El Paso slėnio katalikais. Pagaliau nuo 1914 m. priklauso El Paso vyskupijai.

Prie Šv. Elzearijaus parapijinės bažnyčios yra labai ilgas, šimto metų senumo molio pastatas. Jis buvęs Loreto Švč. M. Marijos vienuolynas ir pirmoji mokykla toje apylinkėje. Seselės vienuolės vedė ją nuo 1879 iki 1893 m. Dabar to apšėpusio pastato dalis naudojama klebonijai, o kita dalis išnuomojama.

Šv. Elzearijaus parapijoje

Iš vysk. S. M. Metzgerio gavęs skyrimo raštą, 1972 m. sausio pirmomis dienomis kun. A. Bertašius persikėlė į San Elizario parapiją. Jis rado kleboniją taip apleistą, jog daug kur sienų tinkas kabojo, ir lopai buvo nukritę ant grindų, stogas kiauras. Pasak naujojo klebono, nebuvo kambario lovai pastatyti. Tik ties salionėliu stogas nebuvo kiauras. Tad siaurą lovytę jis pastatė salionėlio viduryje. Tuoju reikėjo remontuoti kambarius kunigui gyventi ir raštinei. Laimė, kad parapijos kasa nebuvo tuščia. Tad didelės bėdos nebuvo. Tik reikėjo surasti ir pasamdyti darbininkus kontraktorius, kad išstinkuotų bent kai kurių kambarių sienas ir lubas, išdažytų jas, pirma sulopę stogą. Pietiečiai neskuba. Užtruko tad mėnesiai, kol atnaujino kambarius ir iš salionėlio vidurio perkėlė lovą į miegamąjį.

Ta proga visai klebonijai, buvusiam vieno aukšto ilgam vienuolynui, buvo uždėtas naujas stogas ir visas namas baltai nudažytas. Antrą kartą kun. Bertašiaus klebonavimo metu visas namas vėl buvo nudažytas 1980 m. Žinoma, nepamiršta nudažyti baltai ir bažnyčios, kada ji to prašėsi. Be to, prie bažnyčios pastatytos viešos prausyklos žmonėms.

Parapijoje esant Šv. Lauryno misijai Clinto miestelyje, tad vienam kunigui parapijoje buvo daug darbo. Šeštadienio vakarais, pvz. , būdavo dvejų šv. Mišios — po vienerias parapijos bažnyčioje ir misijoje. Sekmadieniais dvejų šv. Mišios parapijos bažnyčioje ir trečios misijoje. Tad kiekvieną savaitgalį ir švenčių progomis būdavo penkerios šv. Mišios dviem kalbom: vienerios angliškai, kitos ispaniškai arba abiem kalbom. Tokią dienotvarkę kun. A. Bertašius turėjo per šešerius metus. Šv. Lauryno misijos bažnyčioje bent kurį laiką sekmadieniais šv. Mišių metu patarnautojos ir skaitytojos buvo mergaitės.

Greta savaitgalių ir švenčių nelengvos dienotvarkės su penkeriomis pamaldomis dviejose vietose kun. A. Bertašius turėjo atlikti visas kitas parapijos kunigo pareigas, k. a. : prirašytais pamokomis paruošti poras Moterystei ir sutuokti jas, surasti gyvenančius blogoje santuokoje ir pasistengti sutvarkyti jas, jeigu iš viso galima, ir tokie turėjo gerą valią grįžti Dievop; rūpintis mokyklinio amžiaus vaikų katekizacija. Tėvų ir kūmų paruošimas Krikštui ir Krikštai, ligonių lankymas, homilijų ir parapijos biuletenių paruošimas dviem kalbom kiekvienam savaitgaliui, ilgas pasiruošimas metinėms trims parapijos šventėms ir mugėms visados pareikalauja daug laiko ir jėgų.

Šv. Alzearijaus parapijoje bei Šv. Lauryno misijoje žmonės nebuvo turtingi. Tad parapijoje buvo ruošiamos dvi parapijinės šventės ir mugės, būtent, šv. Izidoriaus Artojo gegužės 15 d. ir šv. Elzearijaus, parapijos šventojo globėjo šventės proga, rugsėjo 27 d.

Kiekvienais metais sekmadienį popiet prieš šv. Izidoriaus šventę keliolika automobilių aplanko

penkis ūkius; kiekvienais metais kitus. Procesijai vadovauja kunigas. Pirm visų automobilių sunkvežimėlis veža šv. Izidoriaus statulą. Visiems suvažiavus ūkio kieman, statula pastatoma ant tai progai paruošto altoriuko. Visi atvažiavusieji ir to ūkininko susirinkę kaimynai, kunigo vadovaujami, sukalba vieną rožinio paslaptį. Tada kunigas pašventina trobesius ir laukus, pašlakstydamas šv. vandeniu į visas puses. Esant karštai dienos, kartais duodama ko nors šalto atsigerti. Po to visi važiuoja į kitą ūkį. Taip aplankomi penki ūkiai, sukalbant visas penkias rožinio paslaptis. Po viso to visi grįžta bažnyčion, atlydėdami šv. Izidoriaus statulą.

Sekantį sekmadienį toji šv. Izidoriaus, ūkininkų švento globėjo, šventė švenčiama bažnyčioje iškilmingomis pamaldomis. Dažnai joms vadovauja El Paso vyskupas ar jo įgaliotinis. Po iškilmingų pamaldų vyksta procesija su šv. Izidoriaus statula. Keturi vyrai neša ją. Procesijos metu giedamos giesmės ispaniškai. Gretimoje parapijoje gyvenę indėnai pajvairina šventę indėniškais šokiais. Visi šokėjai visados būna apsirengę tos kilties indėnų tautiniais drabužiais.

Panašiai švenčiama ir parapijos globėjo, šv. Elzearijaus, šventė rugsėjo 27 d., šventės dieną, o ne sekmadienį, kaip kad švenčiama ūkininkų šv. Globėjo šventė.

Šių abiejų švenčių progomis, tuojau po pamaldų, vyksta parapijos mugė, kad surinktų pinigų parapijos sąskaitoms apmokėti. San Elizario miesteliui esant visai arti El Paso didmiesčio, tad vakarais susirenka daugybė žmonių, daug tūkstančių. Jie valgo meksikietiškus maisto gaminius, geria alų ir įvairius limonadus, dalyvauja įvairiuose žaidimuose, šnekučiuojasi, klausosi muzikos, šoka. Tokiai Šv.

Elzearijaus parapijos mugei gerai pasiruošus, įtraukus daug parapijos sumanių darbininkų, gerai išreklamavus ir esant gražiam orui, tokia parapijos mugė duoda apie aštuonis ar dešimt tūkstančių dolerių gryno pelno parapijos naudai. Tad po keturiolikos metų darbo El Paso vyskupijoje kun. A. Bertašius pirmą kartą pradėjo gauti vyskupo nustatytą kunigo algą — devyniasdešimt dolerių kiekvieną mėnesį. Vėliau, 1975 m., vyskupijoje kunigo alga buvo padidinta iki pustrečio šimto dolerių per mėnesį.

Vienerius metus su trupučiu kun. A. Bertašiui padirbėjus, San Elizario miestelyje, skersai miestelio aikštės nuo parapijos bažnyčios, buvo pastatytas labai gražus teatras. Kiekvieną mėnesį vis su nauju vaidinimu atvykdavo vaidintojų grupė iš Holywoodo ar New Yorko. Prieš kiekvieną vaidinimą už tą patį teatro dešimties ar daugiau dolerių pirktą bilietą būdavo duodama gera vakarienė. Vaidinimai vykdavo kiekvieną vakarą. Kelis vakarus per savaitę kun. A. Bertašius po vaidinimo nuvykdavo teatran, kad asmeniškai susipažintų su kai kuriomis teatro žvaigždėmis. Kuriam nors draugui aplankius kun. A. Bertašių, jis stengėsi svečią nusivesti teatran vakarienei ir vaidinimui. Jis stengėsi gauti parašus ant programų ir pakviesti žvaigždes klebonijon. Jeigu kuris nors aplankydavo jį, tokius jis džiantelmeniškai pavaišindavo.

Tasai teatras veikė vos porą metų. Susirgus tai moteriai, kuri pastatydino tą teatrą ir administravo jį, kiti nesugebėjo administruoti jo, ir nešė nuostolių. Nebemokant bankui statybai paimtos paskolos, bankas pasiėmė jį, ir teatras baigė savo egzistenciją.

Kažkada, dar prieš El Paso vyskupijos įkūrimą, prieš 1914 m., kažkas buvo dovanojęs didelį žemės

gabalą, mažą ūkį, Šv. Elzearijaus parapijai. Bet parapija neturėjo jokių įrodymų raštu, kad toji žemė buvo dovanota minėtai parapijai, o ne vyskupijai. Kai visos katalikų bažnyčių bei institucijų nuosavybės oficialiai yra užrašytos vyskupo ordinaro vardu, tad vyskupijos kancleris, prel. H. G. Quinn, išsiaiškino, kad toji žemė buvo dovanota ne Šv. Elzearijaus parapijai, o vyskupijai, nebent parapija įrodytų turinti teisę į tą žemę.

Pagaliau prel. H. G. Quinnui (†1978) atsisakius kanclerio pareigų dėl susilpnėjusios sveikatos, kancleriu tapo kun. Dixon Hartford. Šis ne tik norėjo parduoti žemę vyskupijos naudai, bet net reikalavo nuomos už nuomotą ir nenuomotą žemę. Kelis sykius aštuonių ar dešimt Šv. Elzearijaus parapijiečių delegacija drauge su kun. A. Bertašium vyko pas vysk. S. M. Metzgerį, kovodami už savo parapijos nuosavybę. Kai tuo nuosavybės reikalu turėjo įvykti galutinio sprendimo posėdis, suėjus septyniasdešimt penkeriems metams amžiaus, vysk. S. M. Metzgerio atsisakymas vyskupijos buvo priimtas, ir kaip tik tą rytą buvo gautas pranešimas. Taip ir nebeįvyko tasai galutinio sprendimo posėdis.

Vysk. Patrikui F. Flores 1978 m. gegužės 29 d. tapus El Paso vyskupijos ordinaru, Šv. Elzearijaus parapijiečiai turėjo daugiau vilties laimėti bylą. Kai jau anksčiau pusė ūkio buvo parduota, prie naujo vyskupo naujam kancleriui, kun. Robertui Calles, palankiai pažiūrėjus į visą bylą, susitarta likusią dovanoto ūkio dalį laikyti Šv. Elzearijaus parapijos nuosavybe. Pats vysk. P. F. Flores, atnašaudamas iškilmingas šv. Mišias parapijos šventės proga. 1978 m. rugsėjo 27 d., visa tai paskelbė parapijai ir, padėjęs surašytą dokumentą ant altoriaus, pasirašė, kad likusi ūkio dalis yra San Elzearijaus parapijos

nuosavybė, ir gaunama nuoma už žemę yra parapijos pajamos.

Taip pat vysk. P. F. Flores esant El Paso vyskupijos ordinaru, 1979 m. įvyko didelis Loreto seselių vienuolių suvažiavimas šimtui metų paminėti nuo to meto, kai jos įsikūrė San Elizario dabartinėje klebonijoje ir joje vedė mokyklą.

Clint

Už trijų mylių į šiaurę nuo San Elizario yra mažas Clinto miestelis, kurį, kaip ir San Elizario, supo ūkininkai. Jie augina medvilnę ir daržoves, kurias lengvai gali parduoti krautuvėse El Paso mieste. Tik dirvožemyje didėjant druskai, kuri gadina dirvožemį, ūkininkai vis daugiau yra susirūpinę savo ūkių likimu.

Clinto ir apylinkės katalikai turi savo molinę bažnyčią. Ji gerai prižiūrima ir dažnai dažoma. Joje gali tilpti trys šimtai žmonių. Šv. Elzearijaus kunigas aptarnaudavo ir ją. Tad ir jie padėdavo išlaikyti parapijos kunigą, kuris buvo ir jų klebonas.

Jų bažnyčia vadinosi Šv. Lauryno. Kasmet parapijinę savo bažnyčios švento globėjo šventę jie iškilmingai švėsdavo rugpiūčio 10 d. Šventė nebuvo keliama į sekmadienį. Ji būdavo pradedama ketvirtą valandą procesija pėsčiomis iš Šv. Elzearijaus bažnyčios. Joje dalyvaudavo tarp šimto ir dviejų šimtų žmonių, susirinkusių iš San Elizario ir Clinto. Vadovaujami parapijos kunigo, eidami visi kartu balsiai kalbėdavo rožinį. Po kiekvienos paslapties giedodavo. Pirm procesijos vykdavo policijos automobilis su prožektoriais, kad pravažiuoją netrukdytų procesijos bei maldų. Po pusantros valandos kelio rytmečio procesija būdavo užbaigiama Šv. Lauryno

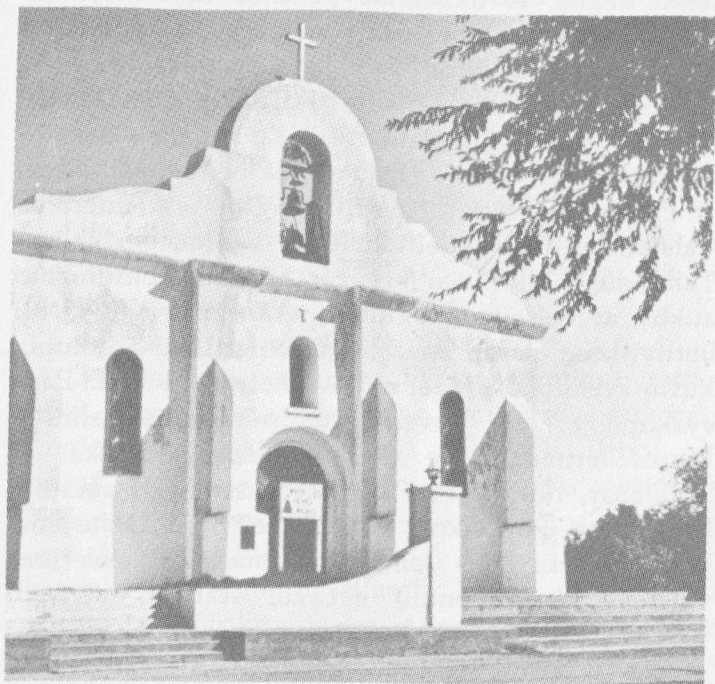
bažnyčioje šv. Mišiomis, kurias atnašaudavo parapijos klebonas, kun. A. Bertašius. Orkestras grodavo indėniškus „Mariachi“, ir visi giedodavo „Mañanitas“ (rytmečio giedorkų) giesmę. Daugelis eidavo keliais per visą bažnyčią nuo durų iki altoriaus.

Vėliau, 11 val., būdavo iškilmingos šv. Mišios. Jas paprastai atnašaudavo El Paso vyskupas drauge su dideliu būriu kunigų. Po šv. Mišių vykdavo šventės procesija, vyrams nešant šv. Lauryno statulą aplink miestelį.

Po procesijos visi eidavo į „parapijinę mugę“, kuri vykdavo skersai gatvės nuo bažnyčios fasadinių durų. Vieni pietaudavo bei užkandžiaudavo, kiti gerdavo alų bei mėgindavo savo laimę, pirkdami bilietus įvairiems tikslams, mesdami kauliukus, kamuoliukus bei sukdami laimės ratą. Tūkstančiai žmonių atvykdavo iš El Paso ir apylinkių į parapijinius šv. Lauryno „atlaidus“ pasimelsti ir po to pasižmonėti. Tokia gerai suorganizuota ir išreklamuota mugė kartais atnešdavo iki dvidešimt tūkstančių dolerių gryno pelno.

Tasai dešimties akrų (4ha) žemės plotas, esąs skersai gatvės nuo fasadinių bažnyčios durų, kur vykdavo metinė bažnyčios mugė ir kiti renginiai, buvo mokyklos nuosavybė. Jame buvo senas mokyklos namas. Pastačius naują mokyklą kitoje vietoje, mokyklos vadovybė paskelbė senosios nuosavybės pardavimą varžytinėmis. Šv. Lauryno bažnyčia slaptose varžybose pasiūlė trisdešimt tūkstančių penkis šimtus dolerių ir taip, laimėję varžybas, įsigijo naują nuosavybę, būtinai reikalingą parapijos veiklai. Atremontavę pirktąjį namą, Šv. Lauryno misijos tikintieji turėjo salę, klases tikybai mokyti ir kambarius reikale kunigui gyventi.

El Paso vyskupijos ordinaru 1978-79 m. būnant vysk. Patrikui F. Flores, Šv. Lauryno misija Clinte buvo atskirta nuo Šv. Elzearijaus parapijos ir padaryta atskira parapija.

Šv. Elzearijaus bažnyčia San Elizarijoje.

Netekus parapijos darbo

Po dešimties metų ir vieno mėnesio darbo Šv. Elzearijaus parapijoje, 1982 m. vasario mėnesio pradžioje buvo paskirtas jaunas administratorius Šv. Elzearijaus parapijai, ispaniškai kalbąs amerikietis ar meksikietis, kun. Trini Fuentes. Jis nenorėjo, kad

toje pačioje klebonijoje gyventų kitas kunigas, kun. A. Bertašius. Tad pastarajam buvo pasiūlyta persikelti į kunigų pensioną, vysk. P. F. Flores pastatydintą prie Šv. Patriko katedros El Pasoje. Ten jau buvo apsigyvenę keli pensijon išėję kunigai. Vyskupija nieko neima, iš mokamos pensijos neatskaito už butą, patarnavimą bei vieną valgį. Viskas veltui.

Apsigyvenęs tame kunigų pensione, kun. A. Bertašius porą ar trejetą rytų atnašauja šv. Mišias įvairiose senelių prieglaudose, o savaitgaliais pagelbsti miesto klebonams išpažintimis bei šv. Mišiomis.

Prieš trisdešimt metų Jungtinėse Amerikos Valstybėse buvo didelis lietuvių kunigų perteklius. Tad naujieji lietuviai kunigai ateiviai, komunizmo aukos, ar bent jų dauguma, neturėjo progos dirbti lietuviškose parapijose. Jie buvo priimti vyskupų, kurių vyskupijose visai nebuvo lietuvių, kaip El Paso vyskupijoje. Joje gyveno vos pustuzinis kelintos kartos lietuvių, kurie visai nemokėjo lietuviškai.

Dabar, nors beliko tik pusė lietuviškų parapijų Jungtinėse Amerikos Valstybėse, nes, išėjusiems pensijon lietuviams išsikėlus į užmiesčius ar pietines valstijas, daug senųjų lietuvių statytų bažnyčių perėjo į meksikiečių ar puertorikiečių rankas, labai stinga lietuvių kunigų aptarnauti net likusioms lietuviškoms parapijoms bei jų misijoms. Išėję pensijon lietuviai kunigai yra maldaujami patarnauti lietuviams, perimant jų merdinčias parapijas. Labai prašomas, kun. A. Bertašius sutiko vykti ir 1984 m. lapkričio mėnesį išvyko į Patersoną (NJ), esantį netoli New Yorko, virš dviejų tūkstančių mylių nuo El Paso, po vienerių metų tikėdamasis vėl grįžti El Pasan, į kunigų pensioną, bet vargu, ar kada nors grįšiąs.

KUN. PRANAS JOKUBAITIS

Paprašytas vysk. V. Brizgio vardu parašyti atbaigtą straipsnį apie savo nuveiktus sielovados darbus El Paso vyskupijoje, 1984 m. rugsėjo 9 d. kun. Pr. Jokubaitis rašė: „1975 m. aš minėjau savo kunigystės keturiasdešimt metų jubiliejų. . . Pasi-naudodamas asmens teise ir laisve, prašiau kun. J. Šeštoką ta proga parašyti mano biografiją ir pastoracinę veiklą Amerikos lietuvių dienraštyje. Ką jis sąžiningai ir padarė“.

Straipsnis pavadintas: „Dievo ir žmonių tarnyboje. Kun. Prano Jokubaičio keturiasdešimt metų kunigystės sukaktį minint“. Žemiau ištiesai yra nurašytas tada kun. J. Šeštoko parašytas straipsnis. Nė žodžio nepakeista, o tik įterptos keturios antraštėlės. Jis rašė:

Sėkmės ir nepasisekimų, liūdnuų ir skaudžių pergyvenimų ir kunigo gyvenime netrūksta. Žvilgtelėsiu į kun. Prano Jokubaičio pastoracinio darbo nueitą kelią.

Lietuvoje

Jis gimė pasiturinčio ūkininko šeimoje 1908 m. rugsėjo 17 d. Varčiulių kaime, Gelgaudiškio parapijoje, Šakių apskrityje. Prieš antrąją pasaulinę karą arti jo tėviškės buvo įkurta Gudlaukio parapija, kurios ikūrėjas buvo kun. J. Šeštokas. Jis savo kilme priklauso dviem parapijom. Baigė Aleksandravos pradžios mokyklą. Mokėsi Šakių, o po ketverių metų

Jurbarko gimnazijoje. 1928 m. įstojo į Kauno kunigų seminariją. Baigęs filosofijos kursą, 1931 m. įstojo į Kauno Vytauto Didžiojo universitetą, į Teologijos-filosofijos fakultetą, kurį baigė, įsigydamas diplomą. 1935 m. birželio 15 d. Kauno katedroje arkv. Juozapas Skvireckas suteikė jam kartu su kitais jo mokslo draugais kunigystės sakramentą.

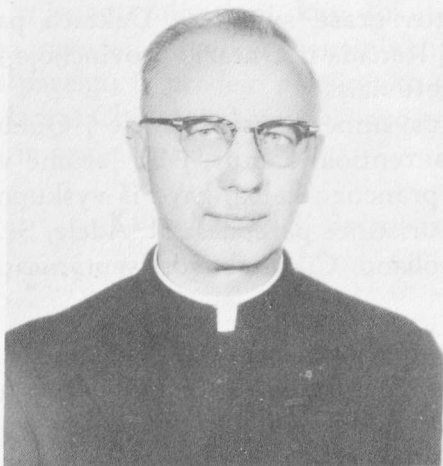
Pirmoji kun. Jokubaičio pastoracinio darbo parapija — Radviliškis Šiaulių apskrityje. Čia jis sėkmingai darbavosi katalikiškose organizacijose. Buvo dvasios vadas pavasarininkų, angelaičių, katalikių moterų. Organizavo šeiminkėms kulinarijos kursus. Vadovavo šv. Vincento a Paulo draugijos įkurtai senelių prieglaudai. Uoliai platino parapijiečių tarpe katalikišką spaudą. Savo nuoširdumu ir pasiaukojimu laimėjo parapijiečių simpatijas ir dėl to čia jis išgyveno aštuonerius metus, sulaukdamas rusų komunistų pirmosios okupacijos.

Karo metu, 1942 m., arkv. J. Skvireckas paskiria jį į Ukmergę Šv. Petro ir Povilo parapijos vikaru. 1944 m. gavo paskyrimą Ukmergės mokytojų seminarijos tikybos dėstytoju ir kapelionu. Čia jis veikė ir su ateitininkais.

Vokietijoje

1944 m. antrą kartą rusų komunistų armijai pavergiant Lietuvą, seminarijos mokytojai ir seminaristai išsisklaidė į visas puses. Artėjant frontui prie jo gimtinės, kun. Pranas atvyko į savo tėviškę. Jis su daugeliu tautiečių buvo priverstas apleisti Lietuvą.

Karas baigėsi 1945 m. Vokietijos pralaimėjimu. Įkuriamos pabėgėliams stovyklos. Į Wiesbadeną pateko ir kun. Jokubaitis. Jo pastangomis buvo suorganizuotos lietuviams sekmadieniais pamaldos.

Kun. Pranas Jokubaitis

Įsikūrus lietuvių gimnazijai, tautinis delegatas kan. F. Kapočius paskyrė jį gimnazijos tikybos dėstytoju ir kapelionu. 1946 m. Wiesbadeno lietuviai buvo perkelti į Kassel-Matenbergo stovyklą. Šioje stovykloje jis vėl buvo gimnazijos tikybos dėstytojas ir kapelionas. Čia jis ketvirtoje klasėje dar dėstė Vidurinių amžių istoriją. Darbavosi ir su moksleiviais ateitininkais.

Kolumbijoje ir Kanadoje

1949 m. užsidarant stovykloms, kun. Jokubaitis emigravo į Pietų Ameriką — Kolumbiją, Bogotą. Jam pramokus ispanų kalbos, vyskupas jį paskyrė seserų saleziečių ir jų vedamos pradžios mokyklos kapelionu prie Madrido miestelio. Po metų ir šešių mėnesių jis buvo paskirtas į Bogotos priemiestį vikaro pareigoms. Tropinis klimatas ir labai blogos materia-

linės sąlygos grasė sveikatai. Daktaro patariamasis emigravo į Kanadą ir Ontario provincijoje kurį laiką dirbo su lietuviais.

Sveikatos sumetimais persikėlė į Quebeco provincijos Laurentiolo kalnus, į St. Jerome vyskupiją. Pramokęs prancūzų kalbą, gavo iš vyskupo paskyrimą į šias turistines parapijas: St. Adele, St. Sauveur ir Mont-Rolland. Čia darbavosi septynerius metus.

El Paso vyskupijoje

Artimiausiems giminėms gyvenant Jungtinėse Amerikos Valstybėse, kun. Jokubaitis apsisprendė persikelti Amerikon. Kun. J. Juodeikai tarpininkaujant, jis gavo El Paso, Texas, vyskupo kvietimą dirbti jo vyskupijoje ir 1960 m. čia atvyko. Pradžioje kelis mėnesius buvo asistentas kun. St. Aleksiejaus Deminge, N. M. 1961 m. buvo paskirtas į El Paso miestą, Texas seselių vincentiečių išlaikomos Hotel Dieu ligoninės kapelionu. 1965 m. jis gavo Mesilla Park, N. M., parapiją ir apleistą šventovę, vadinamą Santuario De Nuestra Señora De Guadalupe, garsiausią šventovę toje vyskupijoje. Bendradarbiaujant parapijiečiams, kun. Pranas įvykdė kapitalinį remontą ir ją atnaujino. Atremontavo griūvančią kleboniją, apsodindamas medžiais ir gėlėmis. Pastatė didelę sporto salę. Išmokėjo vyskupijai užtrauktą skolą.

Mesquite misijoje taip pat suorganizavo ir pastatė mažesnę salę, padarė pagerinimų bažnyčioje. Po šių darbų buvo paskirtas į Canutillo, Texas, Šv. Patriko parapijon.

Trūkstant kunigų, vyskupas paskyrė jį į Lordsburgą, N. M., Šv. Juozapo parapijon. Didelė parapija su dviem misijinėm bažnyčiom. Darbo naštai

sunkėjant, o jėgoms silpnėjant, kun. Jokubaitis 1973 m. rugsėjo mėnesį, sulaukęs pensininko amžiaus, atsisakė iš pareigų ir pradėjo pensininko gyvenimą, apsigyvendamas Chicagoje kartu su savo artimaisiais giminėmis ir pažįstamais.

Kun. Juozas S. Šeštokas (†1979) .

Knygos autorius tarp Tortugas indėnų 1957 m.

KUN. DR. POVILAS RAGAŽINSKAS

Kun. dr. P. Ragažinskas, teologijos ir literatūros istorijos profesorius, ilgokai dirbęs universitete Kolumbijoje, 1967 m. persikėlė į Jungtines Amerikos Valstybes sielovadiniam parapijos darbui. Paprašytas parašyti apie save, 1974 m. lapkričio 25 d. jis rašė kun. J. Burkui: „Tavo mintis parašyti vienokio ar kitokio charakterio almanaką apie El Paso (lietuvius) kunigus yra labai sveikintina. Juk mes čia paskutinieji. Prisidėsiu, kuo galėsiu“. Pakviestas jis taip pat pažadėjo būti vienu iš šios knygos autorių ir vėliau kelis sykius žadėjo parašyti apie save, bet per dešimt metų nieko neparašė ir jokios medžiagos nedavė apie save. Tad skaitytojas neturėtų nustebti, kad mažai apie jį parašyta. Jis „nustumtas“ į paskutinį knygos skyrių, kai jis pats paskutinis atvyko į Amerikos pietvakarius.

Europoje ir Pietų Amerikoje

Kun. P. Ragažinskas gimęs ir augęs Sabonių kaime, Joniškėlio parapijoje ir valsčiuje, Biržų apskrityje. Jo gimimo data neaiški, kai ne visados duodama ta pati. Ilgą laiką, bent per trisdešimt metų, Elenche, arba Pasaulio lietuvių katalikų žinyne, visados būdavo rašoma, kad jis gimęs 1912 m. gruodžio 12 d. Pagal Lietuvių enciklopediją jis gimęs 1912 m. liepos 27 d. O dabar, „Panevėžio vyskupijos“ knygoje, jis pasijaunino — gimęs 1914 m.

birželio 21 d. šv. Aloyzo dieną. Pakrikštytas Povilo Aloyzo vardais.

Linkuvos gimnazijoje baigęs šešias klases, kaip prisimena jo klasės du draugai, 1931 m., paklausęs savo mamos, kuri, gal būt, bijojo, kad sūnus neprarastų pašaukimo į kunigus, įstojo į tarpdiocezinę kunigų seminariją Kaune. Baigęs mokslus Vytauto Didžiojo universitete, Teologijos ir Filosofijos fakultete, 1938 m. birželio 11 d. įšventintas kunigu Kaune Panevėžio vyskupijai.

Pirmuosius dvejus metus kun. P. Ragažinskas vikaravo Debeikiuose. 1940 m. rudenio pabaigoje K. Paltarokas buvo numatęs pasiųsti kelis savo kunigus Romon tolimesnėms studijoms, nes buvo atėjęs laikas ruošti mokytojus statomai žemesniajai kunigų seminarijai Panevėžyje, bet tą vasarą komunistai pavergė Lietuvą. Kadangi kun. P. Ragažinskas buvo vienas iš kandidatų, tad vyskupas slapta mėgino išsiųsti jį užsienin. Komunistai suėmė jį ir uždarė kalėjimą. Sibiran jie neišsiuntė jo, nors, gal būt, buvo numatyta. Okupuodami Lietuvą, vokiečiai išlaisvino jį iš kalėjimo.

Vokiečių okupacijos metu kun. P. Ragažinskas kapelionavo Utenos gimnazijoje. Komunistams artinantis antrą kartą, 1944 m. birželio 12 d., išbuvęs gimnazijos kapelionu trejus metus, pasitraukė į Vakarus. Pradžioje gilino studijas Tuenbingeno universitete. Karui pasibaigus, 1945 m. išvyko Romon, kur Gregorianumo universitete įsigijo teologijos doktoratą.

Čilės Santiago arkivyskupui pakvietus, kun. dr. P. Ragažinskas išvyko į Čilę. Santiago de Chile universitete jis įsigijo literatūros istorijos doktoratą, kartu dirbdamas kaip parapijos vikaras ir ligoninės kapelionas. 1959-67 m. jis dirbo Kolumbijos Medelli-

no katalikų ir valstybiniame universitete kaip literatūros istorijos profesorius.

Kun. Jono Burkaus ir kun. Dantės J. A. Leonio, kuris ieškojo kunigo padėjėjo, rūpesčiu ir pastangomis El Paso vyskupijos ordinaras, vysk. S. M. Metzger, pakvietė kun. Povilą Ragažinską į savo vyskupiją sielovadiniam darbui, nes kun. D. A. Leoniui labai reikėjo vikaro, o kun. Ragažinskas labai norėjo išsprukti iš Pietų Amerikos. Kai šioje vyskupijoje provincijose dirbą klebonai patys turėjo pasiieškoti vikaro arba dirbti patys vieni, kun. Dantė J. A. Leoni ieškojo kunigo vikaro, vieną meksikietį kunigą išsiuntęs namo, kad nepiktintų parapijiečių.

Į Jungtines Amerikos Valstybes kun. P. Ragažinskas atvyko 1967 m. Didžiojo Šeštadienio vakarą. Jis apgyvendintas Šv. Rožės klebonijoje, Pecos mieste-lyje, Tekso valstijoje.

Pecos

Pecos miestelis yra vakarinėje Tekso valstijos dalyje, maždaug šešiasdešimt penkios mylios į pietus nuo pietrytinio Naujosios Meksikos kampo ir du šimtai mylių į rytus nuo El Paso. Ši Pecos vietovė nesumaišyta su kitu mažesniu Pecos miesteliu, kuris yra Naujosios Meksikos šiaurinėje valstijos dalyje.

Per mums rūpimo dabartinio Pecos (Tx) miestelio laukus 1881 m. pravedant geležinkelio liniją, inžinieriai tą vietą pažymėjo „Pecos“ traukiniams sustoti, nes toje apylinkėje jau buvo nemaža ūkininkų. Toji stotelė pavadinta kažkokio legendarinio kaubojaus Bill Pecos pavarde, kuris atlikęs pasakiškus darbus, k. a. , iškasęs Didžiąją upę ir kt.

Kiek žinoma, 1883 m. Pecos miestelyje įvyko pirmasis neoficialus rodeo Jungtinėse Amerikos

Valstybėse. Daugiausia jame dalyvavo apylinkės ūkininkai jaunuoliai. Rodeo yra ispaniškas žodis, reiškias ėjimą ar bėgimą aplink ratu. Amerikos pietvakariuose jis reiškia figurinį jojimą ant galvijų ar arklių tarp galvijų, atliekant įvairias varžybas žiūrovų akivaizdoje. Varžybų atlikėjai vadinasi kaubojais. Šis angliškas žodis reiškia karvių piemenis, nors jie negano jų, o tik jodinėja, vaiko, gauda juos. Pecos miestelis anksti pragarsėjo kaubojais ir greitu šaudymu. Nuo to meto, nuo 1883 m., Pecos miestelyje kasmet vyko rodeo. Dėl to Pecos save laiko pasauline rodeo sostine. Būdami karšto temperamento, ir dabar ispaniškai kalbantieji amerikiečiai dažnai šeštadienio vakarais kurioje nors Pecos smuklėje įsikarščiavę nušauna kurį nors kaimyną.

Dabar Pecos turi beveik tryliką tūkstančių gyventojų. Apylinkėse yra šiek tiek alyvos ir daug medvilnės ūkininkų. Pecos taip pat žinomas geriausių ir skaniausių moliūgų (mažųjų arbūzų) auginimu. Sakoma, kad šarminis druskožemis, pietų saulė ir tinkama aukštuma — pustrečio tūkstančio pėdų — yra to priežastys.

Laikinosios Nekalto Prasidėjimo buvusios katedros El Pasoje archyvuose rastas Pecos ir apylinkės katalikų bažnyčių 1917 m. aprašymas, kurį padarė kun. J. Emilijus Metzger. Jis rašė, kad tada Pecos katalikai jau turėję dvidešimt aštuonių pėdų pločio ir šešiasdešimt pėdų ilgio Šv. Kotrynos bažnyčią. Tą pirmąją bažnyčią Pecos miestelyje jie pastatydino, sudarę medinius griaučius, juos apkalę lentomis bei balanomis ir aptinkavę. Ji buvo vakarinėje miestelio dalyje, kur stovi ir dabartinė, skirta angliškai kalbantiems katalikams. Joje pamaldos tada buvo laikomos kiekvieno mėnesio pirmą ir trečią sekmadienį.

Taip pat tokios pat medžiagos rytinėje miestelio dalyje, meksikiečių rajone, buvo Šv. Rožės bažnyčia ispaniškai kalbantiems. Ji pastatyta su Amerikos vyskupų neturtingoms misijų bažnyčioms statyti draugijos pinigine pagalba. Ten pamaldos tada buvo laikomos trečią mėnesio sekmadienį. Abi Pecos miestelio katalikų bendruomenės tada, 1917 m., turėjo septynis šimtus katalikų.

Pecos apylinkėje buvo dar kitos misijų bažnytelės: Barstow, Grandfalls ir Toyah kaimeliuose. Pirmuose dviejuose buvo ispaniškai kalbantiems bažnytelės. Pastarajame miestelyje buvo net dvi: Šv. Jono angliškai kalbantiems ir Švč. M. Marijos — ispaniškai garbinantiems Dievą.

Pradžioje visas tas vietas aptarnavo kunigas, raitas atvykdamas iš Stantonio (Tx) miestelio šimtą penkiolika mylių. 1906 m. keletą mėnesių šias vietas lankė tėvai pranciškonai iš Carlsbado (NM), keliaudami aštuoniasdešimt penkias mylias. Nuo 1907 m. tėvai oblatai iš Stantonio lankė jas kiekvieną mėnesį. Visos tos šešios bažnytelės priklausė Stantonio parapijai ir San Antonio vyskupijai.

1914 m. įkūrus El Paso vyskupiją, visos šios bažnytelės buvo priskirtos naująjai vyskupijai. Šv. Kotrynos tikinčiųjų bendruomenė tuojau padaryta parapija su minėtomis misijomis, įskaitant ir Šv. Rožės bažnyčią. Pastaroji 1939 m. padaryta atskira Šv. Rožės parapija. Ji buvo pavesta tėvams augustijonams. 1941 m. pastatyta nauja Šv. Rožės bažnyčia iš akmenų ir 1945 m. tokia pat iš akmenų pastatyta klebonija tėvų augustijonų rūpesčiu. Šv. Rožės mokykla veikė nuo 1916 m. iki šių dienų, išskyrus 1939-51 m.

Kun. Dr. Povilas Ragažinskas

Šv. Rožės parapijoje

Atvykdamas į Jungtines Amerikos Valstybes, kun. P. Ragažinskas susirgo labai reta liga — visuotinu nervų uždegimu. Tai, rodos, septintas ar aštuntas atvejis Jungtinėse Amerikos Valstybėse. Žinoma, jeigu jis būtų susirgęs bent vieną dieną anksčiau, jis būtų buvęs sulaikytas Pietų Amerikoje. Rankomis bei kojomis, pvz. , jis negalėjo nustatyti vandens temperatūros. Tad jis nežinodavo, ar vonioje vanduo būdavo šaltas, šiltas ar karštas. Toks nervų uždegimas paveikė visą jo savijautą, galvosena ir elgseną. Šv. Rožės parapijos klebonas negalėjo suprasti jo, kokį kunigą jo kaimynas, kun. J. Burkus, jam rekomendavęs. Kun. J. Burkus greit surado jam kubietį gydytoją, kuris dirbo gretimame miestelyje, Monahanse. Kubiečiai gydytojai turi ypatingą išsi-

lavinimą ar ką nors panašaus, gali nustatyti tikslią ligos diagnozę. Nustatęs ligą, jis gydė ją porą metų, kol jis gyveno toje apylinkėje. Pamažu jis sveiko ir dirbo didelėje Šv. Rožės parapijoje kaip antrasis vikaras. Atnašavęs vienerias šv. Mišias Šv. Rožės parapijos bažnyčioje, sekmadieniais kun. P. Ragažinskas vykdavo į Barstow bažnytelę antrosioms šv. Mišioms. Jis rūpinosi tos misijos tikinčiųjų dvasiniais reikalais, tarnavo jiems, nes ji buvo Šv. Rožės parapijos dalis, išimtinai jam klebono pavesta.

Šv. Rožės parapijos klebonas ir dekanas, jauniausias tarp kunigų toje parapijoje, buvo kun. Dantė Juozapas Aleksandras Leoni, gimęs Tucstone, Arizonoje. Jo tėvai buvo Šveicarijos italai, maišyti su meksikiečiais. Jis laisvai kalbėjo angliškai, ispaniškai ir itališkai. Truputį studijavo šventraštį Palestinoje. Bet, kilus II pasauliniam karui, turėjo grįžti namo.

Pirmasis vikaras buvo Pranciškus Ešquibel. Amžiumi jis buvo vyriausias. Jis buvo pabėgėlis iš Meksikos, nes jam grėsė mirties pavojus. Jis buvo „nusikaltęs“ tikėjimo persekiotojams masonams. Jis grįžo namo, mirus visiems keturiems jo priešams.

Klebonijoje ir parapijoje kun. P. Ragažinskas kalbėjosi ispaniškai, kartais su klebonu itališkai, ir mokėsi anglų kalbos. Mokąs lietuviškai, lenkiškai, vokiškai, itališkai, lotyniškai, prancūziškai ir gerokai susipažinęs su visa eile kitų kalbų, greit įsigijo gerą anglų kalbos žodžių bagažą.

Dirbant Amerikos pietvakarių parapijoje, žinoma, įvyksta ir visokių netikėtinumų. Kartą, pvz., Šv. Rožės parapijos klebonas pasiuntė kun. P. Ragažinską į Sāragosą, į gretimos Balmorheos Kristaus Karaliaus parapijos misiją, kun. D. Viramontes nesant namie, kad palaidotų mirusį misijos narį. Nuvykus niekas nesurado moters, kuri turėjo

bažnytelės durų raktą. Tad, pradare langą, pro jį visi sulindo vidun. Pro jį įnešė ir karstą. Po šv. Mišių ir kitų maldų už mirusį visi paliko bažnytelę tuo pačiu keliu — pro langą.

Kun. P. Ragažinskas Deminge

Deminge kun. J. Juodeika, Šv. Onos klebonas, sirgdamas vėžiu, maldavo kun. J. Burkų, kaip kunigų senato narį, kad jis paprašytų vysk. S. M. Metzgerį, kad jam paskirtų kun. dr. P. Ragažinską padėjėju. Jis vienas nebegalįs aprėpti viso darbo, o jis pats niekur negalįs rasti kunigo padėjėjo. Kun. J. Burkus pasakė, kad jis nenorįs atimti kun. P. Ragažinską iš savo kaimyno ir dekanų kun. Dantės A. Leonio, kuris pasikvietė jį sau iš Kolumbijos, Pietų Amerikos. „Bet jis jau atitarnavo už pakvietimą per šiuos porą metų“, maldavo kun. J. Juodeika. „Na, gerai, progai pasitaikys, apie tai priminsiu vyskupui. Niekas daugiau, o tik priminsiu“. Kun. J. Burkui paminėjus kun. J. Juodeikos pageidavimą, vyskupas tuojau perkėlė jį į Šv. Onos parapiją vikaru.

Po kurio laiko kun. J. Juodeika pasiskundė kun. J. Burkui, kad jis apsirikęs, prašydamas kun. P. Ragažinsko, nes jis dar nebūvo visiškai pasveikęs ir per mažai turėjo praktikos dirbti parapijoje. „Aš jo dar nepažinau“, kalbėjo jis.

Kun. J. Juodeikai mirus 1969 m. spalio 11 d., kun. P. Ragažinskas pasiliko dirbti Šv. Onos parapijoje, kaimyninės parapijos klebonui, kun. J. Lafrenzui, esant laikinai ir Šv. Onos parapijos administratoriumi iki buvo paskirtas kun. J. Lauretti, nesutikus kun. J. Burkui užimti tos vietos, kuriam buvo pasiūlyta po kun. J. Juodeikos mirties, nes nenorėjo užsikrauti daugiau darbo, negu tada turėjo.

Ir prie kun. J. Lauretti dar vienerius metus kun. P. Ragažinskas dirbo Šv. Onos parapijoje vikaru.

Kun. P. Ragažinskas Centralyje

Šv. Klaros parapijai Centralyje (NM) netekus kunigo, 1970 m. kun. P. Ragažinskas buvo jį perkeltas administratoriumi. Jis buvo labai patenkintas, pirmą kartą savo gyvenime gavęs savarankišką vietą — nedidelę parapiją ir, be to, mažą valstybinę ligoninę, kuri kadaise buvo karo veteranų ligoninė Fort Bayarde (NM). 1972 m. vasarą kun. B. Biančą paskyrus į kaimyninę Hurley parapiją, naujasis administratorius užsigeidė atimti Fort Bayardo ligoninę iš kun. P. Ragažinsko. Laimė, kun. B. Bianco ten neilgai pabuvo. Jam išvykus iš Hurley, kun. P. Ragažinskui vėl buvo grąžinta toji ligoninė, nes nuo 1917 m. toji vieta, lyg kokia misija, priklausė Šv. Klaros parapijai.

Daug metų dirbęs universitete kaip profesorius ir kasdien skaitęs aukšto stiliaus teologijos ir filosofijos veikalus bei mokslo žurnalus, tad Šv. Klaros parapijos paprasti kaimo žmoneliai, daugiausia dirbą kasyklose, ne visi moką skaityti ir turėdami labai siaurą ispaniškų žodžių bagažą, bent pradžioje kai kurie nusiskundė, kad jie daug ko nesupratę, bet jie priėmė jį kaip savo kunigą ir buvo patenkinti.

Toje Šv. Klaros parapijoje, kaip ir kitose, buvo ruošiamos metinės bažnyčios globėjos, Šv. Klaros, metinės šventės su procesijomis, muge, karalienės rinkimais, bingo žaidimais ir kita, kaip kun. K. Petrausko ir kitų kunigų laikais. Kun. P. Ragažinskas buvo stropus tokiuose parapijos parengimuose ir parapijos katalikiškoje akcijoje ir stiprino kiekvienos parapijinės organizacijos bei brolijos veiklą.

Šv. Klaros dabartinė bažnyčia Centralyje

Ruošiantis 1973 m. El Paso vyskupijos sinodui, kun. P. Ragažinskas buvo vienos paruošiamosios komisijos narys. Kiekvieną kartą jis vykdavo į El Pasą posėdin drauge su kun. J. Milanu, Šv. Vincento parapijos klebonu ir dekanu Silver Cityje, kuriam 1974 m. rugpiūčio 22 d. suteiktas prelato titulas. Į bendrus kunigų susirinkimus retai vykdavo, jeigu iš viso kada nors yra dalyvavęs. Net nežinojo, kur buvo vyskupijos kurija. Jis vykdavo tik į dekanato kunigų susirinkimus. Dirbdamas Šv. Rožės parapijoje, kunigas dekanas pavežėdavo jį, bet dažniausiai tokie mėnesiniai susirinkimai vykdavo dekanato parapijos salėje. Persikėlus į Silver City dekanatą, kunigai kaimynai pavežėdavo jį.

Atvykę į Jungtines Amerikos Valstybes, lietuviai kunigai išsimokėjiman greit įsigijo vartotus automobilius ir važinėjo jais, neėmę jokių vairavimo kursų. Bet kun. P. Ragažinskas ilgai delsė šioje srityje. Pagaliau, išėjęs išsamius vairavimo kursus ir sulaukęs netoli septyniasdešimt metų amžiaus, įsigijo naują automobilį ir pradėjo važinėti tik prieš 1980 m. Nuo to meto pradėjo aplankyti ir pažįstamuosius. Anksčiau pas kunigus lietuvius niekados nevykdavo. Nelankė jų net, pvz. , Vasario Šešioliktosios proga, jiems sumetus klumpes drauge su vysk. S. M. Metzgeriu ir kancleriu prel. H. G. Quinnu. Jis visados rasdavo pasiteisinimą.

Gretimame miestelyje, Silver Cityje, turinčiame aštuonis tūkstančius gyventojų, yra mažas universitetas. Kun. dr. P. Ragažinskas kartais pakviečiamas į jį dėstyti kokį nors dalyką — literatūros istoriją arba kurią nors kalbą kurį nors semestrą. Nors toje apylinkėje nėra jokio kariuomenės dalinio, bet kartais P. Ragažinskas turi progos supažindyti Amerikos karių grupę su kalba tos šalies, kurion jie buvo siunčiami, pvz. , vokiečių ar kita.

Per daug metų kun. P. Ragažinskas renka pašto ženklus. Jis priklauso tarptautinei filatelistų organizacijai ir susirašinėja su viso pasaulio jos nariais, pasikeisdamas pašto ženklais.

Sekmadieniais popiet kun. P. Ragažinskas dažnai pakviečiamas kur nors pietauti. Paprastai ispaniškai kalbantieji parapijiečiai nekviečia savo kunigo. Bet kun. Ragažinskas turi daug pažįstamų tarp universitete dirbančiųjų ir kitų Silver Citys inteligentų. Jie pakviečia jį pasisvečiuoti, pietauti. Jie supranta, kad ir kunigas nori pabendrauti su žmonėmis, pasišnekučiuoti su kitais, o ne tik su kambario keturiomis sienomis. Nuo vaikystės dienų kun. P. Ragažinskas

yra griežtas abstinentas. Jis negeria alkoholinių gėrimų ir nerūko. Bet jis laiko gėrimėlio namie ir nešykštuoja pavaišinti kiekvieną, kuris aplanko jį. Būdamas labai gerai apsiskaitęs visose srityse, turėdamas gerą atmintį ir mokėdamas papasakoti dalykus, įterpdamas pagražinimų, lankytojams arba šeimininkams apsilankymo metu jis padaro gilų įspūdį.

Daug skaito

Kolumbijoje kun. dr. prof. P. Ragažinskas turėjo didelę asmeninę biblioteką, nors jis mažai ką atsivežė iš Romos, o juo labiau iš Lietuvos. Ją jis turėjo palikti ten universitetui, nes per brangu buvo atsivežti ją. Jis atsivežė tik keletą knygų. Dabar jo asmeninė biblioteka, gal būt, yra kelis sykius didesnė už kun. dr. Leono Lumo asmeninę biblioteką. Kiekvieną savaitę jis gauna naujų knygų įvairiomis kalbomis. Prenumeruoja daug mokslo žurnalų ispanų, italų, prancūzų, lietuvių, lenkų bei vokiečių kalbomis, kaip ir laikraščių, įskaitant Vatikano dienraštį italų kalba. Dosniai jis remia visus tuos leidinius. Kasdien gauna tiek daug pašto, kad net juokaujama, jog dėl to miestelyje pašto valdyba turėjo pastatydinti net naują paštui namą, nors iš tikrųjų jau buvo laikas jį pastatyti.

Kun. P. Ragažinskas kasdien daug skaito. Turėdamas griežtai nustatytą dienotvarkę, po penkiolika minučių jis skaito knygą bei žurnalus įvairiomis kalbomis balsiai arba tyliai, mokėdamas greit skaityti, iki suskamba valandos ketvirčiui nustatytas žadintuvas. Po to jis nustato žadintuvą kitam valandos ketvirčiui ir vėl skaito kita kalba.

Dabartinė Šv. Klaros klebonija yra senas, iš Šv. Ritos panaikintos parapijos atvežtas barakas. Jame

yra didelis salionas, du labai maži miegamieji, raštinė, virtuvė ir prausykla. Kiekvieniame kambaryje yra labai siauri takai lyg kokioje bibliotekoje, o visa kita apversta knygomis: pilnos lentynos ir apkrauti stalai bei sofos kuo aukščiausiai. Vargu kas nors visoje vyskupijoje ar net visoje valstijoje turi tiek daug knygų, kaip prof. kun. P. Ragažinskas!

Kun. P. Ragažinskas yra, gal būt, vienintelis kunigas visoje vyskupijoje, kuris neturi televizijos aparato. Jis neleidžia laiko veltui, kai televizija neturi mokslo programų. Tačiau nustatytais valandų ketvirčiais jis klausosi radijo įvairiomis kalbomis iš daugelio šalių.

Jėzuitas kun. V. Gutauskas, 1984 m. spalio 5 d. aplankęs kun. P. Ragažinską, išsireiškė: „Jis labai daug skaito, naudodamasis sukauptomis žiniomis, o jis pats nieko neduoda kitiems. Jis nieko nėra parašęs, kad kiti galėtų pasinaudoti jo sukauptomis žiniomis“.

Taip, jis stropiai naudojasi kitų sukauptomis žiniomis, bet labai mažai savo raštų yra paskelbęs spaudoje, kad ir kiti galėtų pasinaudoti tokiomis žiniomis. Jis sako, kad rašąs straipsnius į italų ir prancūzų žurnalus, skaitąs mokslines paskaitas mokslininkų suvažiavimuose. Neteko pastebėti ko nors lietuvių kalba, nebent straipsnius pasirašytų slapyvardžiu.

Kun. P. Ragažinskas yra surinkęs daug medžiagos apie Čilėje gyvenusį ir dirbusį mokslininką Igną Domeiką. Tos studijos dalis buvo paskelbta „Tautos praeityje“ ir 1967 m. išleista atskira knygele. Anksčiau, pasak jo, buvo parašęs didelę dviejų tomų knygą apie Joniškėlio Karpį, kurie jam buvo patikėję visą medžiagą apie save, bet visa medžiaga žuvo bėgimo metu. Bet jis sugebėjęs atkurti ją. Be

to, yra parašęs istorinį romaną, kurį pavadinęs „Barboros Radvilaitės žiedu“. Ir šio nesistengia išleisti. Žus ir šis. Gal išmintingiau padarytų, išleisdamas savo knygas tais pinigais, kuriais taip dosniai remia kitų spaudos leidinius“!

„Stebuklingas“ išgyjimas

Kažkada 1981 m. gruodžio mėnesį kun. P. Ragažinskas tris kartus pajuto duslų skausmą krūtinėje, kairėje pusėje. Vienas iš jų buvo truputį ilgesnis. Skausmas koncentravosi kairiame petyje ir rankoje žemiau peties. Jautė nuovargį. Sausio mėnesį jis aplankė savo gydytoją, kuris pasiuntė jį pas širdies specialistą. Pastarasis pasiuntė jį į El Pasą pas dr. H. Peasę, geriausią kardiologą šioje srityje. Patikrinęs Sierra medicinos centre, pasakė, kad galįs gyventi vos dvi dienas. Devyniasdešimt aštuoni procentai arterijos užsikimšusios. Operacija jau pavėluota. Tik vienas kelias: atidaryti arteriją kompiuterio pagalba. Jungtinėse Amerikos Valstybėse pradėta atidaryti užsikimšusią arteriją be operacijos Atlantoje. Tai atliko šveicaras dr. Andrius Gruntzig. O dr. H. Pease buvęs dr. A. Gruntzigo mokiny.

„Tai buvo tikras stebūklas“, 1982 m. vasario 18 d. kun. P. Ragažinskas rašė kun. J. Burkui. „Eidamas į operacinę, tiksliau sakant, jon įvežamas, niekuomet taip nesimeldžiau giliai, kaip tuo metu. Neprašiau Dievo Motinos ilgesnio gyvenimo. Jau ir taip ilgas. Bet prašiau, kad globotų“.

„El Paso Times“ dienraščio korespondentui, kaip parašyta 1982 m. sausio 23 d., kalbėjo kun. P. Ragažinskas: „Dr. (Howard) Pease padarė stebuklą.

Dieviškoji Apvaizda padarė jį per dr. Peasę ir kitus, kurie pagelbėjo man” .

Toliau korespondentas E. Stamper tame pačiame savo straipsnyje, pavadintame „Naujosios Meksikos kunigas „iš naujo užgimė“ ligoninėje”, aiškino to „stebuklo“ pobūdį: Kun. P. „Ragažinskas tapo pirmuoju pacientu El Pasoje, kuris turėjo sėkmingą koronarę angioplastiją, tai yra be operacijos atidarytas arterijos užsikimšimas. Šį procesą atliko dr. Pease Sierra medicinos centre, įdėdamas ploną mediciniską žarnelę su balionėliu į šlaunies arteriją. Pūsdamas balionėlį, atidarė užtvarą. Ši visa procedūra užėmė apie keturiasdešimt penkias minutes ir kainavo keli šimtai dolerių. Kitu būdu — širdies operacija — būtų trukusi daug ilgiau ir būtų kainavę dešimt ar penkiolika tūkstančių dolerių, aiškino dr. Pease. Neoperacinis būdas leido pacientui būti neužmigdytam ir po kelių dienų palikti ligoninę.

„Tokią operaciją, vadinamą PTA, pirmą kartą dr. Andrius Guntzig atliko 1977 m. Zuriče, Šveicarijoje. Dr. Pease sakė, kad jis išmokęs tos procedūros iš dr. Guntzigo, kuris dabar padaręs tris ar keturias kasdien Atlantoje (Ga) . . .

„Dr. Pease naudoja šią procedūrą tik ant tų pacientų, kurie turi tik vieną užsikimšimą. Operuoja tuos, kurie turi užsikimšimą keliose vietose. Kun. Ragažinskas turėjo devyniasdešimt aštuonių procentų užsikimšimą vienoje arterijoje. Dr. Pease įdėjo mažą žarnelę į jo šlaunį ir stūmė ją aukštin užblokavimui pralaužti. Balionėlis buvo išpūstas ir viduje tebuvo trisdešimt sekundžių. Tuo arterija buvo išplėsta, spaudžiant cholesterolį prie sienelės. Priskrėtimas sulūžo, ir kunigo kūnas išvalė tai. Ragažinsko arterija atidaryta, ir jo širdis „buvo vėl normali“, aiškino dr. Pease” .

Toliau kun. P. Ragažinskas ta proga kalbėjo savo dr. Peaseui ir minėtam dienraščio korespondentui, kad, grįžęs parapijon, gražia ispanų kalba jis išaiškinsiąs parapijiečiams, kad „gimiau iš naujo. Pažadu jums, kad jiems pasakysiu, jog tai buvo stebuklas“.

Perskaite šį straipsnį dienraštyje, vyskupijos ordinaras, vysk. R. Peña, pasiuntė kun. P. Ragažinskui raudonų rožių puokštę, o vysk. S. M. Metzger pats asmeniškai aplankė jį. Dabar daug kur yra taip išvalomas arterijos užsikimšimas, pvz., Šv. Juozapo ligoninėje, Hot Springs (Ar) ir kitur.

De omnibus rebus

Kun. P. Ragažinskui atvykus iš Kolumbijos, kur profesoriavo daug metų, kai kurie kunigai galvojo, kad jis ilgai nedirbsiąs kurioje nors tos vyskupijos kaimo parapijoje. Jie galvojo, kad jis sutiko dirbti parapijoje tik dėl to, kad vyskupas pakviestų jį atvykti į šį kraštą. Šiek tiek pabuvęs ir pasidairęs, išvyksiąs kur nors profesoriauti. Tiesa, jis buvo kviečiamas kunigų mažesniojo seminarijoje Cd. Juarez vyskupijoje, bet jis nesutiko, aiškindamasis, kad nesąs pilietis ir pn. Bet taip atsitiko, kad jis vienintelis teliko dirbti senose El Paso vyskupijos ribose, dabartinėje Las Cruces vyskupijoje, kai visi kiti lietuviai kunigai turėjo išeiti pensijon arba išmirė.

Būdamas labai užimtas parapijos bei įvairiais mokslo reikalais ir nejausdamas statybos sugebėjimo bei noro arba, kaip kun. dr. L. Lumas pasakytų: „Seminarija nemokė būti statybininku“, kun. P. Ragažinskas visai neketina statydinti būtinai reikalingos naujos klebonijos. Tam tikslui parapijos kasoje

jau yra gera reikalingų pinigų sumos dalis. Kita, kaip įprasta, pasiskolintina. Jis verčiau gyvena sename barake, lyg kokioje daržinėje, prikrautoje knygų, negu statydintų naują. Atrodo, taip ir pasiliks, iki kitas kunigas kada nors perims parapiją ir už kelių mėnesių persikels naujon klebonijon.

Kai kun. P. Ragažinskas gyveno Čilėje, kartą ten du ar trys lietuviai kunigai lankė vieną ūkininkų šeimą. Vienas iš kunigų, kuris jau yra miręs, pamatęs kieme vištų būrį, pradėjo jas šaukti Lietuvoje įprastu būdu: „Put, put, put“. Kai ispaniškas žodis ‚puta‘ reiškia paleistuvę bei prostitutę, ūkininkė pažiūrėjo į kunigą ir tarė: „Kunigėli, nevadink mano vištelių prostitutėmis!“

Ta pačia proga paminėtinas kitas panašus nuotykis. Du lietuviai kunigai, pirmą sykį atvykę Chica-gon, užėjo pirmos eilės restoraną. Jie sugalvojo pietums užsisakyti vėžių, bet nežinojo, kaip vėžys vadinasi angliškai. Pažiūrėję žodynan rado du žodžius: ‚cancer‘, kuris reiškia vėžio ligą, ir ‚crab‘, kuris reiškia vandenyje gyvenantį vėžį. Žodyne nenurodžius tų dviejų žodžių skirtumo, jie nutarė, kad pirmasis žodis būsiąs geresnis, suprantamesnis. Atėjus patarnautojai, vienas paklausė ją: „Ar turi cancer?“, tai reiškia, ar sergi vėžiu? Išraudusi patarnautoja atsakė, kad ji neserganti vėžiu. Klausėjas tęsė: „Koks čia restoranas, kad neturi vėžio (ligos)?“

Taip atsitinka, mokantis svetimų kalbų, kurios vartotinos viešai pamaldų metu ar pokalbiuose. Taip kartą, pvz., pokalbyje užtektinai nepagalvojęs, kun. J. Burkus sumaišė anglišką žodį ‚poor‘ (neturtingas) su ispanišku ‚puro‘ (grynas, tyras). Išgirdęs kun. J. Juodeika turėjo juoko.

Bet ir kun. J. Juodeikai gal ne kartą atsitiko. Kartą pamaldų metu, pvz., ispaniškai paskelbdamas metinę parapijos mugę, vietoj ištaręs „kermese“, ištare kermės (kermošius).

Dar mažai mokėdamas ispaniškai, kun. V. Daugintis pamaldų metu parapijiečiams paskelbė parapijines misijas. Jis aiškino, kad atvyks pranciškonas. Ir vietoj pasakęs, kad jis esąs geras kalbėtojas, geras pamokslininkas, pasakė, kad jis esąs geras plepys, geras liežuvautojas, nes tos apylinkės žmonių kalboje panaudotas žodis turėjo tokią prasmę. Klausydamiesi bažnyčioje žmonės turėjo skanaus juoko.

Kitą kartą kun. V. Daugintis, gimęs ir augęs Jungtinėse Amerikos Valstybėse ir mokąs angliškai, Kolumbo vyčių susibūrime turėjo tarti žodį ispaniškai. Vietoj kalbėjęs apie Kolumbo vyčius, jis kalbėjo apie Kolumbo naktis, netiksliai išversdamas du skirtingų prasmių vienodai ištariamus angliškus žodžius, nors skirtingai rašomi.

Lietuvių kalbai esant gana žodingai, paprastai mes mazgojame grindis, skalbiame baltinius, suplauname indus, nuplauname rankas bei langus. Šv. Klaros klebonijos virtuvėje kunigui svečiui pastebėjus daug sukrautų neplautų indų, lyg pasiteisindamas, kun. P. Ragažinskas ir tarė: „Mano indai dar nesuskalbti“.

Šia proga paminėtinas dar vienas nesusipratimo pavyzdėlis dėl išmoktos kalbos iš knygų, nors šis atvejis neįvyko Amerikos pietvakariuose, o Chicagoje (II).

Prieš atvykdama Amerikon, viena lietuvė, vardu Aldona, iš knygų pramoko angliškai. Darbe amerikietė pasiteiravo ją, ar turinti vaikų, amerikietišškai „kids“. O britų tarmėje šis žodis reiškia „ožiukus“. Ji

prisipažino, kad Vokietijoje turėjo du (ožkiukus) . „Kas atsitiko su jais? Kur jie dabar? ” — „Papioviau juos” , atsakė ji. Amerikietė suprato, kad ji papiovė savo abu vaikus, o ne ožkiukus. Dabar pasakodamas, Aldonos vyras sako, kad ji tik nepatekusi kalėjiman už mokėjimą kalbėti angliškai (britiškai) .

Išspanų kalba yra viena iš neturtingiausių kalbų garsų atžvilgiu. Ji, pvz. , neturi garso bei raidės „š” . Nemoką anglų kalbos, o mėginą ką nors sakyti angliškai, meksikiečiai „š” (sh) ištaria „č” (ch) . Tad tokie meksikiečiai vietoj pasakę, kad „jie kerpa avi” (they shear sheep) , pasako, kad „jie” pigiai linksmina” (they cheer cheap) . Pasisakius, kad esi iš pietvakarinio Tekso, kai kas pastebi: „Gyveni ten, kur žmonės pigiai linksmina” .

LAIKINAI DIRBĘ EL PASO VYSKUPIJOJE IR KAIMYNAI

Šiame skyriuje aprašomi lietuviai kunigai, kurie tik laikinai dirbo El Paso vyskupijoje, ir keli tie, kurie dirbo kaimyninėse vyskupijose. Pastarieji Tekso valstijoje dirbo daug metų ir turėjo atsakingas pareigas, bet ne visi jie yra komunizmo aukos, o tik imigrantų sūnūs.

Kun. Vincentas Čižauskas

Kun. Vincentas Čižauskas, didelis meksikiečių misionierius, gimė 1905 m. lapkričio 16 d. Brooklyne (NY). Būdamas jaunuolis, jis išvyko Lietuvon ir tęsė mokslus Marijampolėje, įstojęs marijonų vienuolynan. Kunigu įšventintas 1934 m. rugpiūčio 19 d. Netrukus, kažkada prieš II pasaulinį karą, jis grįžo Amerikon, kaip tėvas marijonas ir kaip Jungtinių Amerikos Valstybių pilietis.

Neilgai pabuvęs Chicagoje, apie 1940-41 m., jis išvyko dirbti Meksikoje. Ten gerai išmoko jų kalbą ir gyveno tarp apleistų vargšų Chichuachuos arkivyskupijoje ir Cd. Juarez vyskupijoje.

Kartą „Draugo“ dienraščio paskutiniame puslapyje buvo trumpa žinutė, kad Meksikoje kun. V. Čižauskas pastatydinęs dvidešimt bažnyčių. Meksikoje galėjo padaryti tai įvairiuose kaimeliuose. Suėję vyrai padarė molio plytų, į kurias įmaišė šieno ar

šiaudų ir išmynė kojomis. Pagamintas žalio molio dideles plytas suklijavo dumblu, ant balkių uždėjo žabų, suklijavo moliu, tam tikru būdu sustiprinę jas. Tokį keturių sienų namuką, uždėję kryželį, vadina bažnyčia. Jeigu įsigalėjo, į langus įdėjo stiklus ir net duris. Viduje pastatė stalą, kuris tarnavo kaip altorius, papuošė jį popierinėmis gėlėmis, ir bažnyčia. Taip už keletą dolerių stiklo ir durų sąskaitoms apmokėti pastato kaimuose savo bažnyčią. Tokių dvidešimt koplytelių nesunku pastatydinti Meksikoje ant privačių sklypų be jokios vyskupo ar parapijos klebono žinios.

Kartą cigarus rūkančiam Šv. Rožės parapijos vikarui kun. F. Esquibel, kuris buvo pabėgęs iš Meksikos, kun. J. Burkus pajuokavo, kad už tuos pinigus, kuriuos savo gyvenime praleido dūmais, būtų pastatęs bažnyčią. Jis nusijuokė ir tarė, kad Meksikoje už tuos pinigus jis būtų pastatydinęs daug bažnytelių.

Pagal valstybės įstatymus Meksikoje kunigas nėra krašto pilietis. Jis yra žmogus be pilietybės. Jis praranda savo pilietybę kunigystės šventimais. Juo labiau kunigai negali imigruoti į Meksiką. Jie imigruoja, prisidengę kita profesija. Be pilietybės imigrantai gali gyventi tik vienerius metus. Metams pasibaigus, jie turi išvykti. Taip ir kun. V. Čižauskas kiekvienais metais turėdavo išvykti iš krašto. Jis paprastai atvykdavo į El Pasą. Kartais, pabuvęs porą dienų, vėl „imigruodavo“ į Meksiką. O kartais keletą mėnesių praleisdavo El Paso vyskupijoje. Kartą, pvz., kurį laiką pabuvo Hannoverio (NM) administratoriumi, nors tasai kaimelis priklausė Bayardo parapijai. Būdamas liguistas, negalėdavo ilgai pabūti vienoje vietoje. Jis niekados nebuvo įrašytas į El Paso vyskupijos kunigų sąrašą.

Atvykstant daug darbininkų iš Meksikos į El Paso vyskupiją lauko darbams, jis pradėjo rūpintis jų sielovada, pasivadinęs tokių darbininkų „vyskupu“ (obispo de los brazeros). Kad juos galėtų aplankyti, jis nusipirko dengtą sunkvežimėlį, kad jame galėtų atnašauti šv. Mišias, o tikintieji dalyviai matytų jį, atidarius duris. Važiavo, neįpylęs vandens, ir sugadino sunkvežimėlio motorą. Ne visados taisyklingsiai mokėdamas išsireikšti lietuviškai, pasiskundė lietuviams kunigams: „Sugedo mano moteris“.

Kur tik rasdavo keletą meksikiečių, tuojau jiems atnašaudavo šv. Mišias, visai nepaisydamas jokių Bažnyčios potvarkių bei suvaržymų. Tad kartais vieną dieną jis atnašaudavo penkerias ar šešerias šv. Mišias bet kur, k. a.: miegamuose, kieme, laukuose.

Kartą, pasiskelbęs, kaip laukų darbininkų „vyskupas“ netoli Pecos (Tx), Toyahos kaimelyje, nutarė su iš Meksikos atvykusiais lauko darbininkais labai iškilmingai švęsti Verbų sekmadienį, Didžiąją savaitę ir Velykas. Prieš pat Verbų sekmadienį nuvyko aplankyti kun. J. Burką. Žinodamas jo ligą, šeimininkas prigrasė svečią, kun. Vincentą, kad jis neišdrįstų išeiti miestan pasiieškoti gėrimėlio. Tik kun. Jonui užmigus, suskambėjo telefonas iš miesto policijos raštinės, kad pas save jie turi kunigą. Pažadėjęs globoti ir išsiųsti jį namo, kun. J. Burkus parsivežė jį vėl klebonijon. Kun. J. Burkus neįveikė išsiųsti jo namo, o tik po dviejų savaitių su gydytojo ir kitų pagalba galėjo išvežti jį kitan miestan į ligoninę. Taip praėjo Pecos apylinkėje medvilnės laukuose Verbų sekmadienis, Didžioji savaitė ir Velykos be „vyskupo“ ar kito dvasios vado. O jo ganomieji nelabai ir pasigedo.

Kitą kartą panašiai atsitiko Canutilloje pas kun. J. Juodeiką. Nesant kitos išeities, pašaukta greitoji

pagalba, kad nuvežtų jį ligoninėn. Greitosios pagalbos vyrams siaurais laiptais nunešant jį, sėdintį kėdėje, nuo antrojo aukšto, vienas kunigas pasijaukė, kad vyrai nešą jį kaip popiežių. Jis tai suprato ir pyktelėjo.

Kun. V. Čižauskas buvo neapsakomai geros širdies vargšas tarp vargšų. Asmeniškai retai kada kišenėje turėjo centą. Užėjęs kur nors paprašydavo ir pavalgydavo. Gavęs kur nors šventų paveikslėlių, dalindavo juos net gatvėje sutiktiems, apaštalaudamas visur, kur tik galėjo. Melsdavosi su jais ir už juos.

Taip vargdamas ir darbuodamasis, kada pajėgė, jis mirė kada nors tarp 1970-73 m., tuo metu būdamas prisiglaudęs prie Guadalupės Marijos bažnyčios Chichuachuos mieste ir arkivyskupijoje, paskutinį savo centą atidavęs vargšui. Jis mirė džiovininkų sanatorijoje didžiausiame medžiaginiame skurde. Tikime, kad jis buvo turtingas dvasioje savo neturtu ir nuoširdžia sielovada įsigijo daug nuopelnų.

Kun. Mykolas Smigelskis

Kun. Mykolas Smigelskis, gimęs ir augęs So. Bostone (Mass), studijavo Hinsdalėje (Il) pas tėvus marijonus, įsijungęs į jų kongregaciją. Apie 1935 m. baigęs mokslus, įšventintas kunigu; jis profesoriavo toje pačioje marijonų seminarijoje.

Po kelerių metų kun. M. Smigelskis įstojo į Amerikos Oro laivyną kapelionu. Po II pasaulinio karo kurį laiką jis dirbo kaip kapelionas Fort Bliss kareivinėse, kurios yra El Paso (Tx) priemiestyje, iki baigė tarnybą. Ją baigęs, pasiliko El Paso vyskupijoje.

Jis buvo paskirtas vikaru į Šv. Patriko katedros parapiją.

Sužinojęs, kad jo mokslo draugas kun. M. Smigelskis dirbęs El Pasoje, kun. V. Daugintis, tada dirbęs Lamesos (Tx) parapijoje, nuvyko aplankyti jį ir pasikalbėti su juo. Sutikęs seną draugą, kun. Mykolas tarė jam: „Kokių velnių tu čion atsibaladojai?“ — „Nugi pasveikinti tave ir išgirsti apie karinius dalykus. Žinau, kad karo metu su kitais skraidei bombarduoti priešą“. Esant jo galvai sužeistai karo metu, jis kalbėjo svečiui tada, kad neketinęs pasilikti ten. Dabar esąs ketvirtuoju vikaru. Gali nustumti jį pas kokius indėnus. Geriau pasiieškotina kokia nors bobelė ir gyventina pastoviai. Tuo tarpu jo devyniasdešimt penkerių metų amžiaus motina ir jo sesuo troško pamatyti jį, nemačiusios jo daug metų.

Po kurio laiko kun. Mykolas buvo perkeltas į Pecos (Tx) vikaru. Būdamas stalius, jis pradėjo dirbti prie namų statybos, kuri buvo Sol Estes žinioje. Sol Estes pastatė kitą didelį namą greta savo dviaukščio namo specialiai Amerikos prezidentui H. Trumanui, jeigu jis teiktųsi aplankyti jį. Prezidentas neaplankė Sol Estes, o pastarasis valdžios buvo patrauktas teisman už dideles suktybes ūkininkų sąskaita. Vėliau kurį laiką Mykolas pilstė benzina, kol gavo darbą pašte.

Kun. Vincentas Daugintis

Kun. Vincentas Daugintis priklauso San Angelo vyskupijai, kuri ribojasi su El Paso vyskupija. Ją įkuriant 1961 m., dvi apskritys buvo paimtos iš El Paso vyskupijos. Vienoje iš jų jam teko dirbti.

Kun. Vincentas Daugintis

Kun. Vincentas gimė 1910 m. kovo 16 d. Chicagoje. Jo tėvai imigrantai: tėvas siuvėjas iš Plungės, o motina iš Saločių. Baigęs aštuonis parapijinės mokyklos skyrius, jis tęsė mokslą marijonų globojamoje aukštesnėje mokykloje ir filosofijos kursą.

Esant blogmečiui, paliko seminariją, kad dirbdamas galėtų pagelbėti šeimai. Po aštuonerių metų darbo fabrike 1940 m. grįžęs įsijungė į marijonus. Po dviejų metų įsikardinavo į Amarillo (Tx) vyskupiją ir tęsė teologijos studijas St. Meinrade (In). Baigus teologijos mokslus, arkv. J. Ritter išventino Vincentą Daugintį kunigu 1945 m. rugpiūčio 24 d.

Nuvykęs Amarillo vyskupijon, keturis mėnesius buvo berniukų kolegijos kapelionu. Po to ketverius

metus redagavo diocezinį savaitraštį ir buvo diocezinis katalikiškų ligoninių kapelionų direktorius. Savaitraščio redagavimą perėmus kun. L. Metthiesenui, klebonavo McCameyje, buvo seselių lenkių kapelionu ir aprūpino Dumas misiją.

Po to perkeltas į Lamesą, kurią supo medvilnės ūkiai. Rudenį iš visur atvykdavo daug meksikiečių medvilnės rinkti. Tad derliaus nuėmimo metu kiekvieną sekmadienį kun. V. Daugintis turėdavo bent dvidešimt ar trisdešimt Krikštų. Mieste buvo dvi bažnyčios: viena ispaniškai, o kita angliškai kalbantiems katalikams, o klebonijos visai nebuvo. Kun. Vincentas pastatydino po kleboniją prie kiekvienos bažnyčios. Paprastai jis pietaudavo restorane. Jame dirbo jaunuolis. Jis paprašė kun. Vincentą supažindinti jį su katalikų tikėjimo tiesomis. Paruošė jį Krikštui ir pakrikštijo. Jis tapo labai geru kunigu.

Po kurio laiko perkeltas Amarillo katedron. O po dviejų metų perkeltas gyventi Littlefielde ir pastatyti bažnyčią Muleshoeje. Jis pastatė gražią bažnyčią. Jos pašventinimo metu lietuvės seselės kazimierietės iš Clovio (NM) giedojo šv. Mišias ir lietuviškai „Marija, Marija“ giesmę.

Po to perkeltas į Childress (Tx), o po šešių mėnesių į Hermleigh (Tx) ūkininkų parapiją. 1961 m. įkūrus San Angelo vyskupiją, jis pasiliko naujojoje vyskupijoje. Naujas vyskupijos ganytojas perkėlė jį į Carlsbado (Tx) džiovininkų sanatoriją kapelionu. Joje buvo devyni šimtai ligonių. Jų tarpe buvo ir daug katalikų. Po septynerių darbo metų ligoninėje, pasikeitus vyskupui, perkeliamas į vokišką Miles Šv. Tomo parapiją. Čia pastatydino katechetinį centrą vaikams mokytį tikybos. 1977 m. perkeltas į Sanderson (Tx), į tolimiausią parapiją vyskupijoje. Iki 1961 m. ji priklausė El Paso vyskupijai. Ši parapija

buvo beveik gretima Marfai, kurioje 1911-15 m. dirbo vysk. M. S. Garriga. Jo darbo sąlygų aprašymą skaitėme šios knygos pirmame skyriuje. Parapijos salei sudegus, šioje parapijoje kun. V. Daugintis pastatydino katechetinį centrą ir parapijos salę už pusantro šimto tūkstančių dolerių. Jis labai sunkiai dirbo, surinkdamas reikalingą pinigų sumą, kad palikus kuo mažiau skolos parapijai.

Iš Sanderson kun. V. Daugintis perkeltas į Crane, kad po sunkaus darbo galėtų pasidžiaugti lengvesne vieta. Iš šios parapijos 1981 m. jis išėjo pensijon. Dvejus metus praleidęs Chicagoje, apsigyveno Hot Springse (Ar) laisvesnėms dienoms leisti drauge su darbo buvusiu kaimynu, kun. J. Burkum. Iš čia kartais, kelis sykius per metus, vyksta į San Angelo vyskupiją ar Chicagon, kad pavaduotų pažįstamus kunigus jų atostogų metu, ir pagelbsti vietos kunigams, gyvendamas seselių benediktinių pensione. Šiai knygai išleisti jis padovanojo tris šimtus dolerių.

Kun. Kazimieras Malakauskas

Kun. Kazimieras Malakauskas, Vinco ir Onos Marcinkevičiūtės sūnus, kanonų teisės profesoriaus kun. dr. Petro Malakausko giminaitis, gimė 1912 m. balandžio 6d. Mt. Carmel (Pa) miestelyje, Jungtinėse Amerikos Valstybėse. Šeimai grįžus Lietuvon, Marijampolėje Kazimieras lankė pradžios mokyklą ir gimnaziją, o kunigų seminariją lankė Vilkaviškyje. Baigus ją, vysk. A. Karosas įšventino jį kunigu 1937 m. birželio 13 d.

Po vienerių metų kunigavimo Lietuvoje kun. K. Malakauskas grįžo Amerikon ir prisiglaudė Fort

Wayne (In) vyskupijoje. Po pusantrų metų jis persikėlė į Los Angeles (Ca) arkivyskupiją, kur dvejus metus dirbo keliose parapijose. Aušros Vartų lietuvių parapijos klebono New Yorko mieste pakviestas, 1943 m. persikėlė į New Yorko arkivyskupiją, kur trejose skirtingose parapijose vikaravo aštuonerius metus. Nuo 1952 iki 1955 m. jis perėjo Santa Fe, Gallupo ir El Paso vyskupijas.

El Paso vyskupijoje, Šv. Genovaitės parapijoje, Las Cruces (NM) mieste, vikaravo nuo 1954 m. spalio iki 1955 m. liepos mėnesio. Jis stropiai atliko savo pareigas, būdamas pirmuoju vikaru, o ispanas José Saez antruoju.

Kun. K. Malakauskas buvo geras organizatorius. Klebonui kun. D. J. Kirganui pavedus jam, pvz., suorganizuoti parapijos mugę, bazarą, jis atliko darbą pasigėrėtinai ir su geru pelnu parapijai. Jis mokėjo įtraukti visus darban ir veiklon. Tad ne blogiau jis dirbo su visomis parapijos organizacijomis, kurios jam senyvo klebono buvo pavestos. Jis buvo tikras vado tipas.

Kun. K. Malakauskas draugavosi su artimiausiu kaimynu lietuviu, kun. J. Juodeika, kurį kartais aplankydavo, ir buvo geras kulinaras. Esant labai mažai trisdešimt penkių dolerių vikaro algai, jis sugebėjo įsigyti net penkias sveikatos draudas, kad bet kokios ligos ar nelaimės atveju galėtų apsimokėti gydytojui ir ligoninei, o kartais net su pelnu, nes tada paprastai visos draudos mokėdavo, neatsiklausiusios viena kitos.

Pakėlęs stikliuką, susirgo, kaip ir pirmiau. Išvyko gydytis. Po penkiolikos mėnesių buvo priimtas į Sacramento (Ca) vyskupiją. Šios vyskupijos dalį atskėlus, įkuriant Santa Rosa vyskupiją, kun. K. Malakauskas pateko naujojon vyskupijon. Jis įkardi-

duotas vyskupijon 1969 m. Sacramento ir Santa Rosa vyskupijose. Jis išbuvo vikaro pareigose dvidešimt ketverius metus. Širdies smūgio ištiktas, jis mirė 1980 m. rugsėjo 24d., išbuvęs kunigu keturiasdešimt trejus metus, visą laiką dirbęs vikaru įvairiose parapijose, devyniose skirtingose vyskupijose. Per visą tą laiką administratoriumi buvo tik dešimt mėnesių Gallupo vyskupijoje.

Kun. Simonas Barčaitis

Kun. Simonas Barčaitis, Vilkaviškio vyskupijos kunigas, gimė 1895 m. spalio 6 d. Lietuvoje. Kunigu įšventintas 1923 m. liepos 15 d. Jis, kaip ir visi tremtiniai, buvo bolševikinės okupacijos auka. Atvykęs 1948 m. į Kolumbiją, aprūpino lietuvius tremtinius, apsigyvenusius Medelline ir apylinkėse. Ypač jam buvo sunku matyti jaunosios lietuvių kartos nutautėjimą, nesidomėjimą Lietuvos ateitimi, nesirūpinimą lietuvių kalba bei kultūra, jų atitolimą nuo Katalikų Bažnyčios. Būdamas jautrios širdies kunigas, kreipė daug dėmesio į vargšus, šelpė juos. Jis užsitarnavo lietuvių ir kolumbiečių pagarbą ir meilę.

Kun. Stasio Aleksiejaus pakviestas, beveik dvejus (1960-61) metus kun. Simonas pagelbėjo jam Deminge (NM). Juodu sutiko. Buvo gražiai prižiūrėtas. Bet jis pasiilgo Medellino tų žmonių, su kuriais jis dirbo daug metų, ir Švč. Jėzaus Širdies parapijos klebono, kuris jį nuoširdžiai globojo. Be to, jis ten turėjo savo namuką ir artimus lietuvius, kurie prižiūrėjo jį. O Deminge jis buvo priimtinas, kol galėjo dirbti. Sušlubavus sveikatai, būtų paprašytas

išsikelti, nes klebonija yra tik parapijoje dirbantiems kunigams.

Grižęs Kolumbijon, kun. Simonas jautėsi grįžęs namo. Čia jis dar ilgai gyveno, sulaukdamas aštuoniasdešimt dviejų metų amžiaus. Nebegalėdamas gyventi nei klebonijoje, nei savo namuke, apsigyveno senelių pensione, kur buvo prižiūrėtas. Jis mirė 1978 m. vasario 3 d. Palaidotas iš Švč. Jėzaus Širdies bažnyčios, dalyvaujant tūkstantinei tikinčiųjų miniai. Laidotuvines šv. Mišias atnašavo tos parapijos klebonas, Kolumbijoje gyvenę lietuviai ir keli kolumbiečiai kunigai. Taip pat lietuviškos radijo valandėlės vedėjas Jonas Kaseliūnas ir vietos laikraščiai pagerbė jį.

Kun. Domininkas Lengvinas

Kun. Domininkas Lengvinas gimė 1914 m. liepos 13 d. Gargždų valsčiuje ir parapijoje, Kretingos apskrityje; mokėsi Švėkšnoje ir Telšių kunigų seminarijoje. Baigus mokslus, 1940 m. gegužės 23 d. įšventintas kunigu. Pirmus dvejus metus dirbo Skuode ir po to keletą mėnesių Gargžduose. 1944 m. spalio 8 d. pasitraukė į Vakarus. Vokietijoje dirbo įvairiose lietuvių tremtinių stovyklose. 1950 m. kovo 29 d. atvyko į Jungtines Amerikos Valstybes. Vienuolika metų dirbo Grand Rapidso vyskupijoje, amerikiečių įvairiose parapijose kaip vikaras.

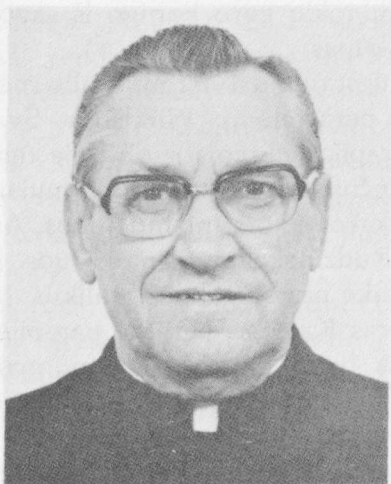
Pasitraukęs iš Grand Rapidso vyskupijos drauge su kun. Jurgiu Riauba, 1961 m. vasarą abu pasivažinėjo po Ameriką, ieškodami vietelės. Ta proga abu aplankė ir visus El Paso vyskupijoje tada dirbusius lietuvius kunigus. Svečius apvežiojo kun. St. Aleksiejus.

Baigęs apžvalgybinę kelionę, rudeniop kun. J. Riauba gavo vietelę Gary (In) vyskupijoje, o kun. D. Lengvinas, paskatintas kun. St. Aleksiejaus, atvyko į El Paso vyskupiją misionieriškam darbui. Jis gavo Columbus (NM) miestelyje Šv. Šeimos parapiją, kuri iki to meto buvo Demingo Šv. Šeimos parapijos misija. Naujosios parapijėlės Columbus miestelis buvo vos trejetas mylių nuo Meksikos sienos, bet tuo pačiu metu buvo ir kun. St. Aleksiejaus kaimynas. Jokių gyventojų nebuvo tarp Columbus miestelio ir El Paso miesto, apie aštuoniasdešimt mylių, nors iš Columbus į El Pasą vykstama per Demingą — apie šimtas keturiasdešimt mylių. Nuo Columbus į vakarus nebuvo jokio miestelio net iki Arizonos sienos ir toliau — bent šimtas su viršum mylių. Iki Demingo buvo per trisdešimt mylių. Čia buvo nemažai išsimėčiusių ūkininkų.

Neturėdamas užtektinai darbo savo parapijėlėje ir iš meilės sieloms bei iš įdomumo, jis rūpinosi ir Meksikos katalikais, gyvenančiais Las Palomas (Balandžių) miestelyje, esančiame devynios mylios nuo Columbus, kai anie neturėjo ten pastoviai gyvenančio kunigo.

Atvykęs į Columbus, kun. D. Lengvinas rado labai mažą, apleistą namelį, kur kunigas, atvykęs iš Demingo, galėjo pailsėti, išgerti kavos ir sutikti žmones, kurie norėdavo sutikti jį Krikšto, santuokos ir kitais reikalais. Per kelis mėnesius talkos būdu kun. D. Lengvinas sugebėjo padidinti ir iš pagrindų atremontuoti vadinamąją kleboniją ir 1962 m. Velykas švęsti jau atremontuotame name.

Esant pavasariui, prie klebonijos kun. D. Lengvinas pasodino medelių, krūmokšnių ir gėlių. Tuoju po Velykų aplankė kun. D. Lengviną keli El Paso vyskupijoje dirbę ir du iš Californijos draugai

Kun. Domininkas Lengvinas

kunigai. Tai buvo kun. D. Lengvino įkurtuvės ir klebonijos pašventinimas. O parapijiečiai, ypač kad iki to meto neturėjo ten gyvenančio kunigo, pamėgo ir mylėjo savo parapijos kunigą. Jie džiaugėsi, turį tokį energingą ir apsukrų lietuvių kunigą, kuris taip apsukriai dirbo jų parapijoje.

Tačiau kun. D. Lengvinui neteko ilgai ten dirbti; vos vienerius metus. Šv. Kazimiero lietuvių parapijai Windsore, Ont., Kanadoje, netekus kunigo, Kanadoje Londono vyskupas pradėjo ieškoti lietuvių kunigo, kuris aptarnautų minėtos Šv. Kazimiero parapijos tikinčiuosius, kurie nedavė jam ramybės. Gal būt, kuris nors lietuvis kunigas pasakė Londono vyskupui apie kun. D. Lengviną. Tuoju per El Paso vyskupijos ordinarą, vysk. S. M. Metzgerį, jis paprašytas persikelti į Windsorą Kanadoje. Vysk. S. M. Metzger sutiko išleisti jį tik dėl to, kad jis buvo labai reikalingas lietuviams aptarnauti. Kitu atveju

jis neišleistų tokio gero kunigo iš savo vyskupijos, kalbėjo vyskupas.

Su apgailestavimu 1962 m. spalio mėnesį kun. D. Lengvinas persikėlė į Windsorą Šv. Kazimiero lietuvių parapijai administruoti. Joje tebuvo apie du šimtai tikinčiųjų, daugumoje lietuviai tremtiniai, paskutinio karo ir komunizmo aukos. Anksčiau kun. Vincentas Rudzinskas aptarnavo juos. Jis gyveno ir pamaldas laikė pas slovakus katalikus. Jam susirgus, kun. Viktoras Kaleckis perėmė parapijėlės administravimą. Jis buvo gimęs 1922 m. gruodžio 20 d. Lietuvoje. Kunigu įšventintas Vokietijoje 1946 m. liepos 21 d. Vilniaus arkivyskupijai. Jis nupirko lietuviams bažnyčią ir po tuo pačiu stogu kunigui gyventi vietelę. Pasitraukęs kun. V. Kaleckis neturėjo pastovios vietos. Kurį laiką pagelbėjo kun. St. Aleksiejui Deminge (NM) bei kitur. Vėliau jis išvyko Vokietijon, kur darbavosi drauge su kapucinu tėvu Alfonsu Bernatoniū. Jie aptarnavo ten gyvenančius lietuvius. Gyvendamas kapucinų vienuolyne, 1970 m. rugsėjo 18 d. jis staiga mirė. Iš nakties jis rastas negyvas.

Kelis sykius kun. D. Lengvinas paminėjo savo draugams kunigams, kad jis gyvenęs Windsore tik dėl to, kad pagelbėtų tenykščiams lietuviams, ir dėl to, kad jo parapijėlė buvo visai arti Detroito. Kun. D. Lengvinas sugebėjo palaikyti visus lietuvius vienoje krūvoje, savo parapijėlėje. Jie neišsisklaidė po įvairias kanadiečių parapijas. Tai kun. D. Lengvino didelis nuopelnas. Įvairių metinių parapijėlės parengimų metu Detroito lietuviai labai gausiai paremdavo Šv. Kazimiero parapijėlę.

Kun. D. Lengvino keturiasdešimt metų kunigystės proga Alfonsas Nakas, prisiminęs parapijinius renginius, 1965 m. taip atsiliepė apie Šv. Kazimiero

parapijėlės kunigą: „Tai kun. D. Lengvino asmenybė! Būdamas veiklumo žmogus ir kunigas, ne visados parapijėlėje turėdavo užtektinai darbo. Jis talkina visoms trimis Detroito lietuvių parapijoms. Visiems trimis klebonams ir šimtams tautiečių kun. D. Lengvinas yra tam tikra Dievo dovana. Štai kodėl Detroito lietuviai bent kartą per metus gausiai susirenka į tą parapiją”.

Bet kokia proga, ypač Kalėdų, kun. D. Lengvinas sveikinimuose išreikšdavo susirūpinimą ir reikalą pasiruošti pomirtiniam gyvenimui, lyg jis būtų nujautęs ją esant netoli. Nors jis nejautė jokių širdies negalavimų, bet ji sustojo labai staiga. Jis mirė 1982 m. gegužės 22 d. Šv. Kazimiero klebonijoje, savo keturiasdešimt antrųjų kunigystės metinių išvakarėse, būdamas šešiasdešimt aštuonerių metų amžiaus.

Kun. Antanas Valiuška

Kun. A. Valiuška, Telšių vyskupijos kunigas, gimė 1915 m. gruodžio 20 d. Baigus teologijos studijas Telšių kunigų seminarijoje, 1940 m. gegužės 23 d. įšventintas kunigu vyskupijos katedroje. Vikaravo Palangoje. Antrą kartą komunistams baigiant okupuoti Lietuvą, 1944 m. spalio pradžioje pasitraukė Vokietijon. Susidarius sąlygoms išvykti iš Vokietijos, emigravo į Argentina. Po penkerių metų iš ten atvyko į Los Angeles (Ca). Beveik visą laiką dirbo Šv. Kazimiero lietuvių parapijoje.

Ilgesnį laiką turėdamas sunkumų su balso stygomis, 1967 m. rugpiūčio 1 d. metams pasiėmė atostogų, kad pailsėtų. Po trijų poilsio mėnesių sustiprėjęs vėl norėjo dirbti. Tuo metu sužinojo, kad

Deminge (NM) kun. J. Juodeika ieškojo pagelbininko, nes jo sveikata silpnėjo, o darbo buvo daug. Pasisiūlė pagelbėti. Apsidžiaugęs pagalba, kun. J. Juodeika išvyko atostogų. Radas tiek daug darbo, pasikartojo balso stygų negalavimai. Jis gailėjosi apsiėmęs pagelbėti. Deminge išbuvo nuo 1967 m. lapkričio 12 d. iki kitų metų vasario 22 d.

1968 m. nuo vasario 22 d. iki kovo 25 d. kun. A. Valiuška pavadavo kun. L. Lumą Taikos Karalienės parapijoje Alpinėje (Tx). Jam priklausė ir studentų Fatimos bažnytelė, universiteto katalikai studentai ir visa eilė misijų. Darbo buvo be galo daug. Tai buvo mažiausiai dviejų kunigų vieta.

Kadase Alpinėje buvo angliškai kalbančių parapija ir ispaniškai kalbančių misija. Pastarąją uždarius, ši bažnytelė ir prie jos salė paliktos studentų žiniai. Tačiau šv. Mišioms katalikai studentai turėjo eiti į parapijos bažnyčią, nes jie neturėjo kito kunigo kapeliono, o tik parapijos kleboną kun. L. Lumą.

Po klebono atostogų kun. A. Valiuška paskiriamas studentų bažnytelės rektoriumi ir studentų kapelionu. Pasikalbėjime vyskupas pasakė jam, kad jis galėsias savistoviai tvarkytis ir išsilaikyti iš sekmadienio rinkliavų, nes paremsią jį katalikai profesoriai, studentai ir per šimtą dvidešimt aplink bažnytelę gyvenusių šeimų. Kun. L. Lumui pareikalavus ir vyskupui pritarus klebono užmojui, sekmadienio rinkliavą kun. A. Valiuška turėjo atiduoti klebonui ir dirbti be algos. Gyveno klebonijoje ir ten valgė.

Apie šį savo darbą su studentais kun. A. Valiuška taip rašė 1976 m. spalio 7 d.: „Kaip studentų kapelionas, pirmiausiai stengiausi sutvarkyti ir išvalyti bažnytelę, kad studentai galėtų ateiti į pamaldas. . . , ir nustatyti budėjimo valandas pači-

ame centre, kad studentai galėtų pasimatyti su kunigu. Visa tai vyko gana greit. Fatimos bažnytelė yra jauki. Kadangi kurį laiką ji nebuvo naudojama, buvo truputį apleista. Reikėjo pataisyti. . .

„Nors nei vyskupas, nei klebonas nemokėjo man algos, bet dirbti reikėjo. Newmano klubo salė seniai buvo valyta, apleista. Susikviečiau talką, išvalėme salę, sutvarkėme knygyną. Tam tikromis valandomis budėjau prie salės, kad studentai turėtų progos pasimatyti ir pasitarti su kapelionu. Kai kurie studentai ruošėsi jungtuvėms. Juos reikėjo paruošti. Kiti norėjo geriau pažinti katalikų tikėjimą. Jiems reikėjo duoti pamokas. Vienas meksikietis metodistas norėjo pereiti į katalikų tikėjimą ir priimti Komuniją, nes jo dukra ruošėsi pirmajai Komunijai. Reikėjo sutvarkyti jų santuoką. . . Iš pradžių sekmdieniais bažnytelė buvo apytuštė. Bet už poros mėnesių ji prisipildė. . .

„Tuo tarpu gavau laišką iš Tucsono vyskupo, kad jis norėtų turėti mane Phoenixe, jeigu norėčiau dirbti su lietuviais, nes ten lietuviai nedavė jam ramybės, prašydami jį duoti jiems lietuvių kunigą. Kadangi su manimi jie buvo kalbėję tuo reikalu, davė mano pavardę ir adresą. Gavęs šį laišką ir viską apsvarstęs, (1968 m.) birželio 2 d. palikau Alpinę, pranešdamas (El Paso) vyskupui, kad išvykstu į Phoenixą lietuvių pastoracijai“. Ten su lietuviais jis ir dabar (1985 m.) tebedirba.

Prel. Dr. Feliksas Bartkus

Prel. F. Bartkus gimė 1894 m. spalio 1 d. Griškabūdyje. Lankė Marijampolės gimnaziją ir Petrapilio kunigų seminariją. Kunigu įšventintas

1917 m. birželio 14 d. Petrapilyje. Po to studijavo Gregorianumo universitete Romoje ir 1922 m. gavo teologijos daktaro laipsnį. Nuo 1922 m. buvo Vilkaviškio kunigų seminarijos profesorius, o nuo 1938 m. taip pat ir jos rektorius.

Pasitraukęs į Vakarų, Vokietijoje prel. F. Bartkus buvo moterų vienuolyno kapelionas. Atvykęs 1950 m. į Jungtinės Amerikos Valstybes, trejus metus vikaravo įvairiose Dallo (Tx) vyskupijos parapijose. Po to septynerius metus klebonavo Šv. Juozapo parapijoje Clerburne (Tx), kuri dabar yra Fort Wortho vyskupijoje. Vėliau persikėlė į Šv. Juozapo senelių prieglaudą Dallo mieste, kur kapelionavo nuo 1960 m. iki savo mirties. Mirė 1973 m. kovo 6 d.

Prel. F. Bartkus bendradarbiavo Vade, Vytyje, Išeivių Drauge, Tiesos Kelyje, Naujajame Gyvenime, Žiburiuose ir kt. Atskirai išleido „Kasdien su Dievu ir šventaisiais“ (3 t.), 1936-37 m.; „Su besimeldžiančia Bažnyčia (3 t.), 1938-40 m.; maldaknygę „Būk mums malonus“, 1948 m.; „Dievas ir žmogus“ (drauge su kun. P. Aleksa), 1953 m., „Pažvelkime į Mariją“, 1954; „Skelbk žodį“, 1957 m. Išvertė kelias popiežiaus enciklikas ir kt.

UŽSKLANDA

Dieviškoji Apvaizda tvarko visą pasaulį ir vadovauja Kristaus įsteigtajai Bažnyčiai žemėje. Ji negalėjo pamiršti ir tų, kurie per šimtmečius viso pasaulio buvo pamiršti.

Kai Meksikoje vyko žiaurusis tikėjimo persekiojimas, daugelis meksikiečių kunigų savo darbu pagelbėjo El Paso vyskupijai. Vėliau, vykstant tokiam persekiojimui Lietuvoje, keliolika benamių lietuvių kunigų tremtinių pagelbėjo tos pačios vyskupijos ganytojui, meksikiečiams kunigams grįžus namo tęsti sielovados darbą savo krašte.

Atsilygindama persekiojimo metu ir vėliau El Paso vyskupija ruošė naujus kunigus Meksikai. Gal kada nors užsieniečiai iš įvairių šalių, o gal ypač iš Jungtinių Amerikos Valstybių ir Meksikos atvyks Lietuvon kaip kunigai misionieriai, kad ten atnaujintų tikėjimą ir tuo pačiu atsilygintų Katalikų Bažnyčiai Lietuvoje už lietuvių kunigų įnašą Katalikų Bažnyčiai Amerikos pietvakariuose.

Beveik kiekvieną kartą, kai El Paso vyskupijoje dirbę lietuviai kunigai susiburdavo Vasario Šešioliktosios ar kita proga valandėlei praleisti drauge, vysk. S. M. Metzger, El Paso vyskupijos ordinaras, peržvelgęs juos, pasakydavo: „Lietuviai kunigai, ką aš daryčiau be jūsų? Dieviškoji Apvaizda siuntė jus čion“.

Kun. J. Burkui minint trisdešimt penktąsias kunigystės metines, 1975 m. vysk. S. M. Metzger

parašė gražų laišką jo parapijiečiams Lordsburge, Naujojoje Meksikoje. Pakeitus jo pavardę visais ten dirbusiais lietuviais kunigais, tada vyskupo laiško tekstą taip skaitytume: „Vykstant tikėjimo persekiojimui jų gimtajame krašte, lietuviai kunigai atvyko pas mus kaip tremtiniai. Su mumis jie nėra tremtiniai, bet yra vieni iš mūsų. Ir mes esame jiems dėkingi už dvidešimt metų darbą El Paso vyskupijoje“. Sudėjus dešimties pastoviai dirbusių lietuvių kunigų darbo metus El Paso vyskupijoje, jie ten dirbo daugiau, negu du šimtus metų, per dvidešimt metų kiekvienas.

Svetimų vardų skaitymas

Acosta — Akosta, Alpine — Elpáin, Albuquerque — Albukérké, Berino — Bėryno, Calles — Kájės, Candelaria — Kandėlárija, Canyellas — Kanjėjas, Canutillo — Kanutýjo, Chamberino — Čambėrýno, Chamuscado — Čamuskado, Chardin — Šardin, Chihuahua — Čiváva, Cleofas Calleros — Kleofas Kajėros, Coronado — Koronádo, Cruz, Cruces — Krūs, Krūses (kryžius, kryžiai), Cursillo — Kursýjo, Cursillista — Kursyjýsta, Dutchover — Dačover (nebeesi olandas), El Paso — Ėl Paso (arba Peso), Enriquez — Ėnrykės, Esquibel — Ėskivėl, Feucht — Foicht, Fort Davis — Fort Deivis, Geary — Gyri, Geck — Gėk (dabita), Grijalba — Grihálva, Guadalupe — Gvadalūpė, Hastrich — Heistrič, Hatch — Heč (anga, perėjimas), Hernandez — Ėrnándež, Hickey — Hiki, Hurley — Hėrli, Ikard — Áikard, Ilardia — Ilárdija, Inez — Inés (Agnietė), Juan — Hvan (Jonas), Ciudad arba Cd. Juarez — Siudád Hvárės, Lajitas — Lahýtas, Lapieza — Lapiėsa, Lucey — Lúsi, Marquez — Márkės, Mckee — Meký, Mesilla — Mėsýja, Metzger — Mécger, Navajo — Naváho, Nueces — Nuėsės (Riešutai), O'Brien — Obráien, Ojinaga — Ohynága, Oñate — Onjátė, Ortiz, Ortýs, Padilla — Padýja, Papen — Peipėn, Phoenix — Fíniks, Pinehaven — Páinheiven, Hugh Quinn — Hju Kvin, Red Rock — Rėd Rak (Raudona uola), Rincón — Rinkón (Kertė), Rodey — Ródi, Rodriguez — Rodrýgės, Salem — Seilėm, Señora Ana — Sėnjóra Ana (Ponia Ona), Schuler —

Šuler, Shakespeare — Šeikspyr, Shaw — Šo, Téllez — Tėjės, Trujillo — Trūjýjo, Tucson — Tusón, Utah — Júta, Villa — Výja, Vasquez — Váskès, Zuñiga — Zūńjyga.

Ispaniškų žodžių skaitymas: Ispanų kalboje visos balsės yra lygiai ilgios. Jos išsitaria kaip ir lietuvių k.; tik e tartina è.

Priebalsės: b kartais ištariama v, ll tartina j (Ispanijoje lj), j tartina h, kaip ir g prieš e ir i tartina h (kad g prieš e arba i ištarus g, pridedama u, kuri netariama); h — visai netariama. z tartina s, c prieš a, o, u tartina k, c prieš e ir i tartina s, ch tartina č, qu prieš e arba i tartina k, ñ— nj, x — tartina h arba ks, pvz. Meksiko arba Mehiko.

Sutrumpinimai Amerikos kai kurių valstijų vardų, kurie knygos tekste yra įrašyti skliausteliuose tuojuo po vietovės pavadinimo, būtent: Ar — Arkansas, Az — Arizona, Ca — California, Co — Colorado, Fl — Florida, Il — Illinois, La — Louisiana, Mi — Michigan, NM — New Meksiko (Naujoji Meksika), Oh — Ohio, Ok — Oklahoma, Or — Oregon, Tn — Tennessee, Tx. — Texas (Teksas arba ispaniškai Tejas — Tėhas (draugiškas).

TURINYS

Pratarmė	7
Amerikos pietvakarių supratimas	11
Pietvakarių politinis ir hierarchinis vystymasis	11
Sielovados sąlygos naujai įkurtoje	
El Paso vyskupijoje	20
El Paso ir Las Cruces vyskupijų žemėlapis	24
El Paso vyskupijos istorija	26
Amerikos pietvakarių katalikai	38
Kun. dr. Leonas Lukošius Lumas	58
Nuo Rygos iki Anthony	58
Anthony dvieiose valstijose	63
Chamberinas Naujojoje Meksikoje	64
Berino misija	69
Kun. L. Lukošiaus pirmtakas	71
Šv. Antano parapijoje	73
Kurijoje ir Šv. Šeimos parapijoje	83
Californinijoje, Centralyje, Canutilloje	87
Kun. L. Lumas Alpinėje	89
Chamberine, Hurleyje, Gallupe	97
Kun. Jonas Juodeika	100
Nuo Grinkiškio iki Canutillo	100
Canutillo	102
Darbas parapijoje	106
Aušros Vartų paveikslas	110
Sidabrinis parapijos jubiliejus	111
Renginiai	112
Ypatingos pamaldos ir iškilmės	114
Kun. J. Juokeikos vaišingumas ir tautinės šventės	116
La Uniono misija	120
Kun. J. Juodeika Deminge	124

Liga	126
Mirtis ir palaidojimas	128
Palaidojus kun. J. Juodeiką	130
Kun. J. Juodeikos brolis Vladas	132
Kun. Stasys Aleksiejus	136
Europoje	136
Šv. Antano ir Šv. Pranciškaus parapijose	138
Šv. Onos parapijoje	143
Kun. St. Aleksiejus buvo socialus	149
Mirtis ir palaidojimas	153
Kun. Kazimieras Petrauskas	160
Europoje ir El Paso mieste	160
Šv. Klaros parapijoje	163
Parapijinė veikla	165
Pilno etato kapelionas	167
Jubiliejus ir pasiruošimas poilsiui	170
Mirtis ir palaidojimas	171
Palaidojus kun. Petrauską	174
Žymenys už nuopelnus	176
Kun. Justinas Klumbis	178
Vaikystė ir studijos	178
Kunigiškame darbe	179
Į Hatch, Naująją Meksiką	181
Religinio auklėjimo centras	184
Gailestingąjį Viešpatį Bažnyčios statyba	186
Tautų Karalienės šventovė Rincone	188
Kun. J. Klumbis daug skaitydavo	191
Kun. J. Klumbis netenka Hatch	193
Pietvakarių indėnai	194
Kun. J. Klumbis apsigyveno tarp indėnų	198
Sielovadinė brigada	200
Gerojo Ganytojo misija	203
Pirmosios šventovės pašventinimas	206
Raudonosios Uolos misija	208
Įvairios smulkmenos	211
Kun. J. Klumbio liga ir mirtis	213

Kun. Romanas Klumbis	215
Europoje ir Californijoje	215
Van Horn ir Sierra Blanca	217
Kun. R. Klumbis vakariniame Tekse	220
Sutvirtinimo sakramentas El Paso vyskupijoje ...	224
Parapijinė veikla	226
Sielovada už Didžiosios upės	228
Išvykimas iš Van Horno ir išvykus	232
Kun. R. Klumbis jubilatas	236
Kun. Jonas Burkus	238
Pirmasis kun. J. Burkaus kunigystės	
penkiolikmetis	238
Uolinio kalnagūbrio papėdėje	243
Šv. Šeimos parapijoje El Pasoje	248
Pirmieji žingsniai Šv. Antano parapijoje	251
Kur statytina bažnyčia Anthonyje?	254
Parapijos metrikų perrašymas	257
Pirmoji Šv. Komunija Šv. Antano parapijoje	258
Nauji vargonai Šv. Antano bažnyčiai	260
Du dvasinės stiprybės vajai	262
Ruošimasis piniginiam vajui	265
Žemės prakasimas naujai Šv. Antano bažnyčiai ..	268
Chamberino misijos atskyrimas nuo parapijos	269
Bažnyčios planų ruošimas	273
Statybininko ieškojimas	279
Pamatų ir kartinio akmens pašventinimas	281
Bažnyčios suolai ir altorius	283
Bažnyčia statytina, kad būtų konsekruota	286
Naujų parapijos pastatų aprodymas visuomenei ..	287
Bažnyčios ir klebonijos pašventinimo iškilmės	290
Nunc dimittis	295
Pašventinus Šv. Antano bažnyčią	297
Šv. Vardo draugija ir bažnyčios varpai	304
Pagaliau	305
Šv. Antano šventė naujoje bažnyčioje	308
Pagerbtuvės	309
Kun. J. Burkui išvykus iš Anthony	312

Šv. Tomo Apaštalo parapija Kermite	314
Šv. Juozapo bažnyčios statyba Kermite	316
Šv. Juozapo bažnyčios užbaigimas ir pašventinimas	319
Organizacinis gyvenimas Šv. Juozapo misijoje	323
Kun. J. Burkaus sidabrinis jubiliejus	325
Katechetinio centro statyba ir kita	326
Kun. J. Burkus kunigų senato narys	331
Grižimas Naujojon Meksikon	337
San Isidro parapija Garfielde	339
Guadalupės Marijos bažnyčios statyba Hillsboroje	343
Šv. Juozapo parapija Lordsburge	348
Pasitraukus iš parapijos darbo	354
Kun. Antanas Bertašius	357
Europoje ir pirmieji žingsniai Amerikoje	357
Kun. A. Bertašius Kingstone	359
Fort Davis	363
Šv. Juozapo parapijos istorija	364
Kun. A. Bertašius Šv. Juozapo parapijoje	366
Marathon	372
San Elizario	376
Šv. Elzearijaus parapijoje	378
Clint	383
Netekus parapijos darbo	385
Kun. Pranas Jokubaitis	387
Lietuvoje	387
Vokietijoje	388
Kolumbijoje ir Kanadoje	389
El Paso vyskupijoje	390
Kun. dr. Povilas Ragažinskas	392
Europoje ir Pietų Amerikoje	392
Pecos	394
Šv. Rožės parapijoje	397
Kun. P. Ragažinskas Deminge	399
Kun. P. Ragažinskas Centralyje	400

Daug skaito	403
„Stebuklingas“ išgyjimas	405
De omnibus rebus	407
Laikinai dirbę El Paso vyskupijoje ir kaimynai ..	411
Kun. Vincentas Čižauskas	411
Kun. Mykolas Smigelskis	414
Kun. Vincentas Daugintis	415
Kun. Kazimieras Malakauskas	418
Kun. Simonas Barčaitis	420
Kun. Domininkas Lengvinas	421
Kun. Antanas Valiuška	425
Prel. dr. Feliksas Bartkus	427
Užsklanda	427
Svetimų vardų skaitymas	431

TO PATIES AUTORIAUS KNYGOS ĮSIGYTINOS:

Fr. J. Burkus, 809 Ramble, Hot Springs, AR 71901, USA:

„Arti tikslo“ nebėra.....	\$6.00
„Du dvasinių būtybių pasauliai“	\$10.00
„Gaila minios“	\$8.00
„Konnersreutho Teresė“ (Neumanaitė)	\$5.00
„Pasitikiu“ — maldinėlis	\$1.50
„Tėvas Ginas“, stigmatizuotasis nebėra	\$4.00
„Mažytė paslaptis“ beveik nebėra	\$1.50
„Pietvakariuose“	\$15.00

Skaitytojų atsiliepimai apie minėtas knygas

„Labai, labai dėkoju už knygeles: Tėvą Giną ir Mažytę paslaptį. Jų grožio negalima aptarti. Iš dangaus Jūs turite ypatingą talentą rašyti mistines knygas“ (Br. J., Jeruzalė).

„Labai ačiū už Jūsų visas knygas. Te Viešpats laimina ir atlygina Jums“ (O. G., Europa).

„Visos Jūsų atsiųstos knygos man sielos paguoda“ (Z. V., CA).

„Labai myliu skaityti Jūsų rašytas knygas. Labai įdomios“ (A. K., PA).

„Tegul gerasis Dievulis laimina Jus ir duoda sveikatos ir jėgų; tokių šiais laikais lietuvių kalboje retai galima gauti. Širdingai ačiū“ (S. A., CA).

„Šių dienų knygnešiai daugiau nukenčia, kaip senovėje. Daugiau kas pyksta, kai gauna (susipažinti) knygą be užsakymo, ypač iš kunigo. Geriau cigarečių pokelis arba buteliukas“ (O. V., Mich.).

„Ačiū už šį dvasinį peną, kurio taip labai reikia mums ir šių dienų žmonėms“ (J. & A. P., NY).

„Jūsų veikalas apie skaistykla yra puikus darbas žmonėms vesti prie Dievo. . . Dievo palaimos ir ištvermės kilniame Jūsų darbe“ (J. P., PA).

„Jūsų knygas nuolat skaitau. Tai yra geriausios knygos kada nors esu skaitęs“ (A. M., NY valstija).

„Dėkoju už knygas, kurias skaitau su malonumu ir daug ko išmokau iš jų“ (Br. D., IL).

„Nuoširdus ačiū už visas Jūsų prisiūstas knygas. Labai įdomios, gražios“ (St. P., Anglija).

„Linkiu, kad Aukščiausias laimintų Jus už tokias vertingas knygas. Aš esu dėkinga“ (S. K., Wisc.).

„Ačiū už visas knygas, kurias iš Jūsų esu gavusi, kurios po Šv. Rašto pirmoje vietoje. Dieve, kad tokia brangi sėkla kristų į gerą dirvą. Linkiu. . . daug tokių knygų parašyti“ (E. G., Kanada).

Knyga (Du dvasinių būtybių pasauliai) jau perskaičiau, niekur neatsitraukdamas. Be galo ji gali sutvirtinti abejojančių tikėjimą šiame visokių -izmų amžiuje. Tik katalikybė gali išgelbėti žmoniją nuo vergijos, kurią ruošia bolševizmas. . . Jūsų paruošta literatūra yra auksas lietuvių kultūrai stiprinti, nes seniai esu priėjęs išvadą, kad be religijos negali būti kultūros“ (J. S., Suvalkų trikampis).